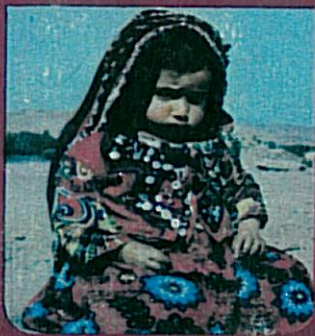

DÜNYA
COCUK YILI

GELENEKSEL KÜLTÜRÜMÜZDE COCUK

Prof. Dr.
**SEDAT
VEYİS
ÖRNEK**

TÜRKİYE İS BANKASI

KÜLTÜR YAYINLARI

TÜRKİYE İŞ BANKASI
KÜLTÜR YAYINLARI

Genel Yayın No : 206

Folklor Dizisi : 5

Her hakkı saklıdır.

Kapak Düzeni : Fahri Karagözoğlu

Kapak Fotoğrafları : Sedat Veyis Örnek ve Dr. Atila Erden'in
Dia Belgeliklerinden Alınmıştır.

Birinci Baskı : 5.000 Adet

Saim Toraman Matbaası, Ankara, 1979

Prof. Dr. Sedat Veyis ÖRNEK

GELENEKSEL
KÜLTÜRÜMÜZDE
ÇOCUK

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
ÖNSÖZ	XIX
KISALTMALAR	XXV
İL ADLARININ KISALTMALARI	XXIX
GİRİŞ	1
I. DOĞUM ÖNCESİ	23
A. KADININ KISIRLIĞINI GİDERMEK İÇİN BAŞVURULAN UMARLAR	23
1. Dinsel-Büyüsel Niteliktekiler	23
Açıklayıcı Örnekler	23
2. Halk Sağaltmacılığı Alanına Girenler	28
Açıklayıcı Örnekler	29
3. Tıbbi Sağaltma Alanına Girenler	41
Açıklayıcı Örnekler	42
B. ERKEĞİN KISIRLIĞINI GİDERMEK İÇİN BAŞVURULAN UMARLAR	43

	<u>Sayfa No.</u>
1. Yenilenler, İçilenler	44
2. Tıbbi Sağaltma Alanına Girenler ve Başka Tutumlar	45
Açıklayıcı Örnekler	46
C. ÇOCUĞUN CİNSLİĞİNİ BELİRLEMEK İÇİN BAŞVURULAN YÖNTEMLER, UYGULAMALAR, İNANMALAR	46
1. Oğlan Doğurmak İçin	46
a. Dinsel-Büyüsel Niteliktekiler	46
b. Cinsel Birleşmeyle İlgili Olanlar	50
c. Başka Tutumlar	51
Açıklayıcı Örnekler	51
2. Kız Doğurmak İçin	52
a. Dinsel-Büyüsel Niteliktekiler	52
b. Cinsel Birleşmeyle İlgili Olanlar	54
c. Başka Tutumlar	55
Açıklayıcı Örnekler	55
C. ÇOCUĞUN CİNSLİĞİNE YORULAN BELİRTİLER, İŞLEMLER	56
1. Gebe Kadınının Oğlan Doğuracağına Yorulan Belirtiler	56

	<u>Sayfa No.</u>
2. Gebe Kadının Kız Doğuracağına Yorulan Belirtiler	60
3. Gebe Kadının İkiz Doğuracağına Yorulan Belirtiler	64
4. Doğacak Çocuğun Oğlan Olacağını Düşündüren İşlemler	65
5. Doğacak Çocuğun Kız Olacağını Düşündüren İşlemler	67
Açıklayıcı Örnekler :	70
D. AŞERME	71
1. Aşerme İle İlgili Adlandırma, Niteleme, Benzetme ve Yakıştırmalar	71
2. Aşeren Kadının Yemesi, İçmesi Gerekenler	78
Açıklayıcı Örnekler	79
3. Aşeren Kadının Yememesi, İçmemesi Gerekenler	80
E. GEBELİK	81
1. Gebelikle İle Adlandırma, Niteleme, Benzetme ve Yakıştırmalar	81
2. Gebe Kadının Baktığı, Yediği ve Yaptıklarıyla Çocuğu Arasında Kurulan İlişkiler	84
a. Baktıklarıyla	84

	<u>Sayfa No.</u>
b. Yedikleriyle	87
c. Yaptıklarıyla	90
Açıklayıcı Örnekler	93
F. DÜŞÜĞÜ ÖNLEME	96
Açıklayıcı Örnekler	99
III. DOĞUMU KOLAYLAŞTIRMA	101
IV. DOĞUM SONRASI	107
A. ÇOCUĞUN GÖBEK BAĞI İLE İLGİLİ İŞLEMLER	107
Açıklayıcı Örnekler	109
B. ÇOCUĞUN «EŞİ» İLE İLGİLİ İŞLEMLER	110
Açıklayıcı Örnekler	112
V. ADLA İLGİLİ ÂDETLER, İNANMALAR, UYGULAMALAR, YEREL ADLANDIRMALAR, NİTELEMELER, BENZETMELER, YAKIŞTIRMALAR	113
Â. ADLA İLGİLİ ÂDETLER, İNANMALAR, UYGULAMALAR	113
1. Yaşatıcı Nitelik Taşıdığına İnanılan Adlar	113

	<u>Sayfa No.</u>
2. Aylarla, Mevsimlerle, Belirli Günlerle İlgili Adlar	115
3. Yatırırlarla İlgili Adlar	117
4. Çocuğun Adını Değiştirme Gerekçeleri	117
Açıklayıcı Örnekler	117
5. «Çocuk Satma» Âdetinin Bilindiği Yerler	126
6. Satılma Âdeti	126
Açıklayıcı Örnekler	126
B. YEREL ADLANDIRMALAR, NİTELEMELER, BENZETMELER, YAKIŞTIRMALAR	129
1. «Çocuk» Genel Adının Dışındakiler	129
2. Somatik Özelliklerle İlgili Adlandırma, Niteleme, Benzetme ve Yakıştırmalar	136
3. Çocuğun Kimi Organlarıyla İlgili Olanlar	146
4. Çocuğun Çıkardıklarıyla İlgili Olanlar	159
5. Çocuğun Kullandığı, Yararlandığı Araç-Gereçle İlgili Olanlar	164
VI. ÇOCUK GÖRME, AĞAÇ DİKME, DİŞ HEDİĞİ (BUĞDAYI), SAÇ KESME, YAŞ GÜNÜ, SÜNNET, BEŞİK KERTME, ASKERE UĞURLAMA	177
A. ÇOCUK GÖRME	177

	<u>Sayfa No.</u>
1. Çocuk Görme'nin Öteki Adları	177
2. Anneyi Kutlama Zamanları	181
3. Çocuk Görme Sırasında Çocuk İçin Söylenen Kalıp Sözler	181.
4. Çocuk Görme Sırasında Anne İçin Söylenen Kalıp Sözler	182
5. Çocuk İçin Armağanlar	183
6. Anne İçin Armağanlar	184
7. Anneye Götürülen Yiyecek ve İçecekler .	185
Açıklayıcı Örnekler	186
B. AĞAÇ DİKME	187
1. Çeşitli Amaçlarla Ağaç Dikme Âdetinin Görüldüğü ve Bilindiği Yerler . .	187
2. Çocuk Adına Dikilen Ağaçlara Verilen Adlar	188
Açıklayıcı Örnekler	189
C. DIŞ HEDİĞİ	190
Diş Hediği'nin (Buğdayının) Öteki Adları	190
Açıklayıcı Örnekler	193
Ç. SAÇ KESME	196
Saç Kesme Âdetinin Bilindiği Yerler . .	196

	<u>Sayfa No.</u>
Açıklayıcı Örnekler	196
D. YAŞ GÜNÜ	197
Açıklayıcı Örnekler	197
E. BEŞİK KERTME	198
Beşik Kertme'nin Öteki Adları	198
Açıklayıcı Örnekler	201
Beşik Kertme Yoluyla Yapılan Nişanlanmanın Biçimini Açıklayıcı Örnekler	202
Beşik Kertme'den Cayma Nedenlerini Açıklayıcı Örnekler	204
F. SÜNNET	205
1. Sünnet Yaşı	205
2. Çocuğun Psikolojik Bakımdan Sünnete Hazırlanışı	206
3. Sünnet Giyimi	206
4. Sünnet Hamamı Âdetinin Bilindiği ve Uygulandığı Yerler	206
5. Çocuğa Kına Yakma ve Kına Gecesi Dü- zenleme Âdetinin Bilindiği ve Uygulandığı Yerler	207
6. Çocuğun Bindirildiği Araçlar ve Hayvanlar	207

7. Sünnet Edilirken Çocuğun Üstüne Örtü Örtme Âdetinin Bilindiği Yerler . . .	208
8. Sünnet Öncesi, Sırası ve Sonrasındaki Dinsel Nitelikli İşlemler . . .	208
9. Sünnet Sırasında Çocuğa Söylenen Kimi Kalıp Sözler	208
10. Çocuğa ve Ailesine Kesilme İşleminde Sonra Söylenen Kalıp Sözler	208
11. Sünnet Düğününde Çalınan Çalgılar . . .	209
12. Çocuğa Sünnetten Önce Bağışlanan Önemli Malların Adları . . .	209
13. Çocuğa ve Eve Sunulan Armağanlar . . .	209
Çocuğun Yatacağı Odanın Hazırlanışıyla İlgili Açıklayıcı Örnekler	210
Sünnet Düğünüyle İlgili Açıklayıcı Örnekler	212
14. Kirvelik Tôresinin Bilindiği ve Uygulandığı Yerler	216
15. Kirvenin Öteki Adları	217
Kirvenin Görevleri, Hakları ve Sorumluluklarıyla İlgili Açıklayıcı Örnekler	217
G. ASKERE UĞURLAMA	218
Askere Gidenler İçin Yapılan Başlıca Şeyler	218

	<u>Sayfa No.</u>
Açıklayıcı Örnekler	219
VII. ÇOCUĞUN ZİHİNSEL VE RUHSAL ÖZELLİKLERİNİ, MİZACINI ETKİLEYECEĞİNE YORULAN BELİRTİLER	225
A. OLUMLULAR	225
B. OLUMSUZLAR	226
Açıklayıcı Örnekler	227
VIII. ÇOCUĞA KIRK BASMASI VE NAZAR DEĞMESİ	229
A. KIRK BASMASI	229
1. Kirk Basması'na Uğrama Belirtileri . . .	229
2. Kirk Basması'ndan Korunmak İçin Alınan Önlemler	231
Açıklayıcı Örnekler	232
3. Kirk Baskını Çocuğa Yapılan İşlemler . .	235
Açıklayıcı Örnekler	236
B. NAZAR DEĞMESİ	240
1. Nazara Uğrama Belirtileri	240
Açıklayıcı Örnekler	242
2. Çocuğu Nazardan Koruma	242

	<u>Sayfa No.</u>
Açıklayıcı Örnekler	244
3. Nazara Uğramış Çocuğu Sağaltma İşlemleri, Başvurulan Umarlar	246
Açıklayıcı Örnekler	247
IX. GELENEKSEL SAğALTMA İŞLEMLERİ	251
A. YÜRÜMEYEN YA DA GEÇ YÜRÜYEN ÇOCUKLAR	251
Açıklayıcı Örnekler	255
B. KONUŞAMAYAN YA DA GEÇ KONUŞAN ÇOCUKLAR	258
Açıklayıcı Örnekler	264
C. UYUMAYAN YA DA GEÇ UYUYAN ÇOCUKLAR	265
Açıklayıcı Örnekler	268
Ç. ÇOK AğLAYAN ÇOCUKLAR	268
Açıklayıcı Örnekler	270
D. ÇOK YARAMAZ ÇOCUKLAR	272
Açıklayıcı Örnekler	273
E. HIRILTILI VE HASTALIKLI ÇOCUKLAR	273
Açıklayıcı Örnekler	274

	<u>Sayfa No.</u>
F. GELENEKSEL SAĞALTMA İŞLEMLERİNDE BAŞVURULAN KİMİ YATIRLAR	276
G. ZAYIF ÇOCUKLAR İÇİN «AYDAŞ KAYNATMA» ÂDETİ	277
X. ERGİNLİK, EĞİTİM, CEZALANDIRMA, KORKUTMA	279
A. ERGİNLİK	279
1. Erginliğe Erişme Belirtileri	279
a. Psikolojik Belirtiler	279
b. Fizyolojik ve Bedensel Belirtiler	279
Açıklayıcı Örnekler	280
2. Ergin Çocuklara Verilen Öğütler	281
a. Dinsel Nitelikte Olanlar	281
b. Büyükleri ve Akranlarıyla İlgili Olanlar	281
c. Töreyle, Aktöreyle ve Kötü Alışkanlıklarla İlgili Olanlar	281
Açıklayıcı Örnekler	282
B. EĞİTME	285
1. Çocuğun Eğitimiyle İlgili Yaklaşımlar	285
a. Olumlular	285
b. Olumsuzlar	287

	<u>Sayfa No.</u>
Açıklayıcı Örnekler	285
2. Dinsel Eğitim	288
Çocuğun Dinsel Konularda Öğrenmesi, Bilmesi ve Uygulaması Gerekli Olanlar	288
Açıklayıcı Örnekler	288
3. Cinsel Eğitim	290
Açıklayıcı Örnekler	290
C. CEZALANDIRMA	297
1. Çocuğu Cezalandırma Yolları	297
2. Azarlama, Dövme	298
Açıklayıcı Örnekler	298
Ç. KORKUTMA	299
1. Korkutucu ve Ürkütücü Niteliktekilerle	299
2. Kimi Meslek Sahipleriyle	300
3. Hayvanlarla	301
4. Dinsel Kavramlarla	301
5. Araç-Gereç ve Ev Eşyasıyla	301
6. Bunlardan Başka Yollarla	301
Açıklayıcı Örnekler	302

	<u>Sayfa No.</u>
XI. ÇOCUK OYUNLARI	305
A. ÇOCUK OYUNLARININ ADLARI	305
B. OYUNLARDA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER	306
Açıklayıcı Örnekler	307
XII. ATASÖZLERİ, ÖZDEYİŞLER, DEYİMLER, SEVGİ VE OKŞAMA SÖZLERİ, KARGIŞLAR, BİLMECELER, NİNNİLER, AĞITLAR MASALLAR	315
A. ATASÖZLERİ, ÖZDEYİŞLER, DEYİMLER . .	315
B. SEVGİ VE OKŞAMA SÖZLERİ	317
C. KARGIŞLAR	321
Ç. BİLMECELER	325
D. NİNNİLER	327
E. AĞITLAR	344
F. MASALLAR	358
 E K L E R	
I. KAYNAK KİŞİ KÜNYE DİZİNİ	377
II. YER ADLARI DİZİNİ	395
III. SORU KAĞIDI ÖRNEĞİ	401

Ö N S Ö Z

Geleneksel kültürümüzde çocukla ilgili zengin bir halkbilimsel gereci sergileyen bu kapsamda bir çalışma yapılmıyorsa ilk kez yapılmaktadır. Daha önce bu konuda derlemeler yapılmış olmakla beraber, bunların kapsam-ları çeşitli nedenlerle çok dar tutulmuştur.

Bu çalışma birbirini bütünleyen birkaç aşamadan oluşmuştur. Bunlardan ilki derleme aşamasıdır. 1972, 73 ve 74 yıllarını kapsayan derleme aşamasında sayıları iki yüze yaklaşan derleyiciler, daha önceden hazırlanan soru kağıtlarını uygulayarak ülkemizin dört bir yanından ge-reç derlemiş; derlediklerini de bu amaçla düzenlenmiş özel defterlere elden geldiğince «aynen» geçirmeye çalışmış-lardır. Büyük çoğunluğu kız öğrencilerden oluşan derle-yicilerin derleme yapılan il, ilçe, bucak ve köyden olma-larına ya da buralarla yakınlıklarına özen gösterilmiştir. Derleme işinde görev alan Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nun öğrencileri bu okula yurdun hemen her yanın-dan geldikleri için, derleme yapılan yerle derleyicinin orala oluşu ya da orayla yakınlığı konusunda seçme yapabile-me olanakları bulunmuştur.

Kimi derleyiciler birden çok yerde derleme yapmış-lardır. Böylece «Yer Adları Dizini» nde de görüleceği gibi, Türkiye'nin 230 değişik yerleşim biriminden derleme ya-pılabilmiştir. Bitlis ve Hakkâri'nin dışında kalan illeri-

mizle, bu illere bağlı ilçe, bucak ve köylerde yaşıyan 575 kaynak kişiden yararlanılarak zengin bir gereç derlenmiştir. Yukardaki sayılar, bu türden halkbilimsel derlemelerin şimdiye değin hiçbir zaman ulaşamadığı bir çokluğa erişebilme şansını yeterince açıklar kamsındayız.

Geleneksel değerlere bağlılıklarına, söz konusu yerleşim biriminden olmalarına ya da orada uzun bir süreden beri yaşamalarına önem verilerek seçilen 575 kaynak kişinin yüzde doksanı kadınlardan, arta kalanı ise erkeklerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Çocuğun okul dönemine değin annesiyle olan sıkı ilişkisi gözönünde tutulursa, kadın kaynak kişilere niçin bu kadar ağırlık verildiği kendiliğinden anlaşılır. Çocuklar dışında, yaşı ortalamaları kırkın üstünde olan kaynak kişilerin hemen hepsi evlenmiş, birkaçının dışında hemen hepsi birden çok çocuk doğurmuş, «evlat sahibi» olmuş, onları büyüttmüş, bir bölüğü de torun «mürüvvet»i görmüşlerdir. Böylece, bu nitelikteki kaynak kişilerden elde edilen gereç, denenmiş bir yaşam birikiminin özünden süzülerek kaynaklanmaktadır, diyebiliriz. Bu bakımdan, sunduğumuz gerecin gerek büyük ölçüde güven vericiliğini, gerekse gelenekselliği «temsil» ediciliğini vurgulamakta yarar görüyoruz.

Değerlendirme aşamasında, derleme defterleri tek tek ele alınarak sıkı bir inceleme ve denetimden geçirilmiştir. Bu denetimde kimi defterler içerdikleri bilgilerin kuşku götürür oluşlarından, kimileri de kaynak kişiler ve yer adlarıyla ilgili açıklamalardaki eksiklikler, tutarsızlıklar ve yanlışlardan dolayı değerlendirme dışında tutulmuşlardır. Bir ilin merkezini, ilçe, bucak ve köylerini oluşturan defterler bir araya getirilerek abecesel sıraya konduktan

sonra, ana konular, konulara ve alt konulara göre fişlenmeye başlanmıştır. Çalışmanın en yorucu olan bu aşamasında ana konu, konu ve alt konular coğrafi dağılımları bir bir belirtilerek özel fişlere işlenmiştir. Fişleme işi tamamlandıktan sonra, fişlerin hepsi yeni baştan gözden geçirilerek, işleme sırasında yapılan yanlışlar ve eksikler giderilmeye çalışılmıştır.

Düzenleme aşamasında kimi konularda yaygınlığa, kimilerinde yer adları sıralamasına, kimilerinde verilerin içerik ve tür benzerliklerine, kimilerinde de abecesel sıralamaya önem verilmiştir. Coğrafi dağılımlarda, illerin sıralanmasında, illerin abeceselliğine dikkat edilmeye çalışılmıştır.

Gereci değerlendirecek olanlara, kaynak kişilerin o konudaki görüş, düşünüş, yorum, uygulama, inanış, tutum ve davranışlarını belirlemek için çok sayıda somut örnek verilmiştir. Bu türden «Açıklayıcı Örnekler» de kaynak kişinin sadece adı, yaşı ve nereli olduğu belirtilmiştir. Okuyucu, kaynak kişilerle ilgili daha geniş bilgiyi, gerecin sonuna eklenen «Kaynak Kişi Künye Dizinin» nde bulabilir. Ayrıca «Yer Adları Dizini» ve «Soru Kağıdı Örneği» de Ekler Bölümü'nde verilmiştir. «Yer Adları Dizini» nde sadece söz konusu ilin kısaltılmış biçimi verilmiş, buna karşılık köy, bucak ya da ilçe adları tam olarak belirtilmiştir. Örneğin Af. (Afyon), Zile/To. (Tokat), Kabaçalı K./Kiğı/Ağ. (Ağrı) gibi. Birinci örnekte sadece Afyon, ikinci örnekte Tokat'ın Zile ilçesi, üçüncü örnekte de Ağrı'nın Kiğı ilçesine bağlı Kabaçalı köyü açıklanmaktadır.

«Giriş» de, ayrıntıya girilmeden gerece topluca bakmaya; birçok yaygın âdet, töre, tören, inanma ve uygulamayı vurgulamaya; bir de gereç bölümüne konamaya-
cak olan kimi genellemeleri belirtmeye çalıştık. Yorumlar ve yaklaşımlar zamanla değiştiğine, değişmesi gerektiğine göre; bizim için asıl amaç yorumdan çok, ilgi duyanların yararlanma ve değerlendirmelerine açık, elden geldiğince dizgeli bir gereç sunmaktır. Giriş'in sonuna, Giriş'de değinilen konularla ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek isteyen okuyucular için bir «Kaynakça» eklenmiştir.

Uzun bir zaman içinde derlenen, dizgelenen ve sergilenen bu gerecin tümü, hiçbir yazılı metinden yararlanılmadan, doğrudan kaynak kişilerin açıklamalarına, yorumlamalarına ve örneklemelerine dayanmaktadır. Gerecin kimi bölümlerindeki bilgiler, açıklamalar daha önce yayımlanmış derlemelerde, kitaplarda bulunabileceği gibi, kimileri de onlarla çelişkili olabilir. Biz, bunların irdelemesini ve karşılaştırmasını yapmadan, belirli bir bütünlük içinde başta halkbilimciler olmak üzere; özellikle doğum ve çocuk alanında çalışan doktorların, kültür ve kişilik konusunda araştırma yapanların, psikiyatristlerin, ruhbilimcilerin, eğitimcilerin, toplumbilimcilerin, çocuk gelişimiyle uğraşan öğretmen ve öğrencilerin, ana babaların, geleceğin büyüklerini hazırlamakla yükümlü kurum, kuruluş ve yöneticilerin bu gereçten yararlanacağını umarak; gelenekselliği ağır basan bir toplumun çocuk konusundaki eğilimlerini, uygulamalarını, tutum ve davranışlarını hesaba katmadan köklü bir atılım, eğitim ve değişime gidilemeyeceğini belirtmek istiyoruz.

Bu çalışma elbet ki, birtakım eksikliği de içermektedir. En önemlisi de çocukla ilgili her konuyu kapsayama-

yıdır. Aslında bu türden derlemeler hiçbir zaman tek kişinin üstesinden gelemeyeceği bir sabrı, dikkati, denetimi ve maddi gideri gerektirmektedir. Başka bir söyleyişle, bu türden yoğun ve sistemli derlemeler kişilerden çok kurum ve kuruluşların üstlenmesi gereken takım çabımlarıdır. Umut ediyoruz ki, ilgili kurum ve kuruluşlar geniş kapsamlı derleme işlerini bir an önce başlatarak, halk yaşamına ilişkin nice bilgi, beceri ve beğeniği yitip gitmeden geleceğin araştırmacılarına bırakırlar. Bir başka eksiklikte konuyla ilgili fotoğrafların bulunmayışıdır. Kimi yer adlarının yazılışlarında, kaynak kişilerin künyelerine ilişkin kimi bilgilerde yanlışların olabileceğini sanıyoruz. Ancak bu türden yanlışlar gerecin özünü bozacak nitelikte değillerdir.

Zaman zaman sıkılıp utanarak, zaman zaman tam bir açık yüreklilikle, zaman zaman da şaşırtıcı güzellikteki anlatımlarıyla inandıklarımı, bildiklerimi, duyduklarımı, gördüklerimi ve uyguladıklarımı dile getiren kaynak kişilere gönül borcumu ödeyememenin yükü altındayım. Nice sıkıntıyı, acıyı, sevinci, coşkuyu özümleyen yaşamlarının gerçeklerinden çekip çıkardıkları, süzüp aktardıkları bunca bilgiyi büyük bir cömertlikle veren bu insanlara şükranların ve minnetlerin en hası sunulur ancak. Derleme işinde görev alan ve bunu büyük bir titizlikle gerçekleştiren Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nun 1972 - 73 ve 1973 - 74 dönemi öğrencileri ile Ankara İlköğretmen Okulu 1973 - 1974 dönemi öğrencilerine ve bu konuda bana yardımcı olan öğretmenlerine; özellikle sayın Zeynep Tanaydı'ya, sayın Nebile Tilev'e, sayın Güler Oral'a, sayın Örcün Barışta'ya, eşim Ulun Örnek'e ve dostum Doğan Ergun'a da çok şey borçluyum. Elbetteki bu öğren-

ciler olmadan bu çalışma ortaya çıkmazdı. Şimdi Türkiye'nin dört bir yanında görev yapan, derlediklerinin bir çoğunu daha yakından gören ve yaşayan bu genç insanlara içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmanın son aşamalarında bana yardımcı olan genç meslektaşım Gürbüz Erginer'e, öğrenci Dudu Asan'a; başta İbrahim Cüceoğlu ve Metin Konca olmak üzere İş Bankası Kültür ve Sanat Müşavirliği ilgililerine ve Saim Toraman Basım-evi'nin emekçilerine de teşekkür ederim.

Ankara, Ağustos 1979

Sedat Veyis Örnek

KISALTMALAR :

AÜEF (Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi).

AÜİF (Atatürk Üniversitesi İşletme Fakültesi).

AÜTF (Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi).

B (Bucak).

BÜHY (Boğaziçi Üniversitesi Halkbilim Yıllığı).

ÇV (Çocuğu var).

ÇY (Çocuğu yok).

D (Derleyici).

DB (Doğduğundan beri).

DTCF (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi).

HÜTF (Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi).

İO (İlkokul).

K (Köy).

KK (Kaynak Kişi).

L (Lise).

MFAD (Milli Folklor Araştırma Dairesi).

OO (Ortaokul).

OYV (Okuma yazması var).

ÖY (Öğrenimi yok).

ÖY-OB (Öğrenimi yok, okuma biliyor).

ÖY-OYB (Öğrenimi yok, okuma yazma biliyor).

TD (Türk Dili).

TK (Türk Kültürü).

UTFKB (Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri).

UTFSB (Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri).

YÖ (Yüksek öğrenim).

İL ADLARININ KISALTMALARI :

Adana	Ada.	Gaziantep	Gaz.
Adıyaman	Adı.	Giresun	Gr.
Afyonkarahisar	Af.	Gümüşhane	Gm.
Ağrı	Ağ.	Hatay	Hat.
Amasya	Ama.	Isparta	Isp.
Ankara	Ank.	Istanbul	Ist.
Antalya	Ant.	İçel	İç.
Artvin	Ar.	İzmir	İz.
Aydın	Ay.	Kars	Kr.
Balıkesir	Ba.	Kastamonu	Ks.
Bilecik	Bil.	Kayseri	Ky.
Bingöl	Bn.	Kırklareli	Krk.
Bolu	Bo.	Kırşehir	Krş.
Burdur	Brd.	Kocaeli	Kc.
Bursa	Brs.	Konya	Kn.
Çanakkale	Çkl.	Kütahya	Kü.
Çankırı	Çkr.	Malatya	Ml.
Çorum	Çr.	Manisa	Mn.
Denizli	Dz.	Maraş	Mr.
Diyarbakır	Dy.	Mardin	Md.
Edirne	Ed.	Muğla	Mğ.
Elazığ	El.	Muş	Mş.
Erzincan	Ezc.	Nevşehir	Nş.
Erzurum	Ezm.	Niğde	Nğ.
Eskişehir	Es.	Ordu	Or.

Rize	Rz.	Trabzon	Tr.
Sakarya	Sk.	Tunceli	Tn.
Samsun	Sm.	Urfa	Ur.
Siirt	Sr.	Uşak	Uş.
Sinop	Sn.	Van	Vn.
Sivas	Sv.	Yozgat	Yz.
Tekirdağ	Tk.	Zonguldak	Zn.
Tokat	To.		

Giriş

Bu derlemede çocuğun ana rahmine düşme öncesinden başlayarak askere gidişine değin uzanan bir dizi halkbilimsel aşama, uygulama, âdet, inanma, töre ve tören yeralmaktadır. Askere gidiş ilk bakışta çocuklukla ilgili görünmemekle beraber, geleneksel kesimde genellikle evden ayrılma ve aileden kopma askere uğurlanmayla başlar diyebiliriz. Askere gidinceye değin çocuklar şu ya da bu biçimde aileleriyle olan bağlarını çoğu zaman koparamamaktadırlar. Hatta bizim kültürümüzde askerliğini yapmamış kimseye hâlâ çocuk gözüyle bakma, belli bir ölçüde de olsa, etkinliğini ve yaygınlığını sürdürmektedir.

Aynı biçimde, doğum öncesiyle ilgili olarak sergilenen gerçeğe de, bir an için çocukla ilgili görünmeyebilir. Oysa çocuğun ilkin annesinden kültürlendiği düşünülürse, o annenin hangi değerler sisteminde kültürel kişiliğini kazandığı, hangi halk inanmalarından etkilendiği ve çocuk sahibi olmak için hangi umurlar peşinde koştuğu daha da önem kazanmaktadır. Bu nokta aynı zamanda, çocuğu nasıl bir annenin, babanın, çevrenin, kısaca kültürel ortamın yetiştirip kalıpladığını vermesi bakımından da önem kazanmaktadır.

Gereğ bölümünde sergilenenlerin tümünün bugün de hâlâ uygulandığını, etkinliğini koruduğunu ve geçerliğini sürdürdüğünü elbetki söyleyemeyiz. Bunların bir bölümü artık geçmiş-

lerde kalan, ancak belleklerde izler taşıyan türden inanma ve uygulamalardır. Ama büyük bir bölümü zaman zaman yaptırıcı, inandırıcı ve umdurucu dokularında gevşemeler olsa bile; yöreden yöreye, aileden aileye, kişiden kişiye kimi ayrımlar göstererek hâlâ canlılıklarını sürdürmekte, ağırlıklarını korumaktadırlar.

Kısırlığı gidermek, çocuk sahibi olmak için başvuru alan umarların başlıca üç öbekte toplandığını görüyoruz. Bunlar dinsel-büyüsel nitelikte olanlar, halk sağaltmacılığı alanına girenler ve çağdaş tıptan beklenen yardımlardır. Dinsel -büyüsel alanda hocalara okunma, muska yazdırma, türbe, yatır, ocak ve ziyaret yerleri ön planı almaktadır. Halk sağaltmacılığı alanına girenlerse daha çok kocakarı ilaçları, rahime ilaç uygulama, buğuya, buhara, kızgın taşa ve kiremite oturma; bele yakma, karnı, kasıkları çekirme; kaplıcalara gitme ve belirli şeyleri yeme içme çevresinde yoğunlaşmaktadır. Kadın analık duygusunu tatma, ailedeki yerini sağlamlaştırma, çocuğuyla bütünleşme ve çevrenin kınayıcı baskısından kurtulmak için sayılmayacak kadar çok umara başvurmakta ve yerli ilaç kullanmakta, hatta bu konuda sağlığını ve yaşamını bile tehlikeye atabilmektedir. Geleneksel kesimde kadının doktora görünmesi hâlâ kolaylık kazanamamıştır. Gerek töresel yasaklamalar, gerek ekonomik bağımlılık, gerekse yol, ulaşım gibi etmenler kadının doktora ulaşmasını engelleyebilmektedir. Bugün namus kavramının cinsellikle eş tutulduğu yerlerde, kadının erkek doktora görünmesi çoğu zaman sorun olmaktadır. Bu bakımdan kadın, evinin ve yakın çevresinin olanakları ve deneyimleriyle sorununu çözmeye çalışmakta, geleneksel yöntem ve uygulamaları sinamakta, bunlardan bir sonuç alamazsa doktora başvurabilmektedir. Nitekim yanıtların sıralanmasında «doktora başvuru- lur» yanıtı, çoğunlukla geleneksel umarlardan sonra gelmekte-

dir. Kısır erkek için durum aynı görünmemektedir. Alınan yanıt-
larda «doktora başvurma» daha çok yer tutmaktadır. Bunda er-
keğin ekonomik bağımsızlığı, geleneksel kesimde erkeğin ka-
rar organı olması ve kültürümüzde cinsel konularla ilgili olarak
erkeğe tanınan özgürlük gibi etmenler rol oynamaktadır. Bunun-
la beraber onlar da zaman zaman geleneksel sağaltmadan; iç-
lerinde doğurtucu, kısırlığı giderici özler ve nitelikler taşıdığına
inanılan birtakım yiyecek içecekten yarar ummaktadırlar. Kusu-
ru kendilerinde bulmayıp, durum ve koşullar elverişliyse, ikinci
kez evlenmenin yolunu aramak da oldukça yaygın bir çözüm
yolu olarak görünmektedir.

Doğurma tutukluğunu bel tutukluğu, kasık sertliğiyle eş tu-
tan halkhekimliği, içerisinde yumuşatıcı, tutukluğu giderici, ona-
rı özler taşıdığına inanılan kimi maddeleri, otları ezip döğerek
yakı yapıp bele, kasiğe sarma yoluyla çocuk sahibi olacağını
ummaktadır. Bu amaçla yüzlerce yakı türü geliştirilmiştir. Özel-
likle ısıtıcı, yumuşatıcı, yakıcı nitelikteki maddelerden ve otlar-
dan elde edilen buğu uygulaması, rahime giden yolu açmak
amacını gütmektedir. Üşütmenin ve «soğuklatma» nın da ço-
cuk sahibi olmayı engelediği düşüncesinden çıkılarak kızdırıl-
mış taşlara, kiremitlere oturmak, sıcak kaplıcalara gitmek yol-
ları da sık sık denenmektedir.

Doğacak çocuğun cinsliğini belirlemek amacıyla başvuru-
lan yöntemler, uygulamalar, bunların çevresinde toplanan inanmalar
ilk bakışta salt bir merak ve tahmin gibi görünüyorsa da, temelde
belli bir isteğin yattığı da açıkça sezilmektedir. Oğlan doğurmak
için başvuru-
lan yöntem ve uygulamaların önemli bir bölümünü
dinsel ve büyüsel nitelikte olanlar oluşturmaktadırlar. «Hocanın
okuduğu buğday tanesini yutmak», «hep oğlan doğurmuş bir ka-
dınla ekmek mayası değiştirmek», «kırk gün oğlan adı söylemek
gibi pratikler bu tutuma örnek olarak gösterilebilir. «Cinsel birleş-

meden sonra sağ yana yatmak ya da sağ yandan kalkmak» çok yaygın bir inanma olarak görölmektedir. İslâm kültüründe «sağ» in olumlu olarak değerlendirilmesi, tıpkı «sağ ayağı atarak bir işe başlama», «sağ elle dokunma», «meleklerin sağ omuzda oluşu» gibi yorumlanarak sağ yana yatma ya da sağ yandan kalkma kalıp inanışını doğurmuş olsa gerektir. Oğlan çocuğunun tatlı yiyeceklerle eşdeğerde tutulması da, özellikle geleneksel toplumumuzda erkeğe verilen değerin bir başka tipik örneğini vurgulamaktadır. Bu eşdeğerlilik «ye tatlıyı, doğur athıyı» tekerlemesinde de anlatımını çok güzel bir biçimde bulmuştur. Oğlan doğurma, baba ocağını tütürmek, adı ve soyu sürdürmek, mirasın, malın dağılmasını önlemek gibi etmenlerden dolayı büyük önem taşımaktadır. Alınan yanıtlarda, yapılan açıklamaların çoğunda kız doğurmak istenmemesi açıkça ortaya konmakla beraber, yine de kız doğurmak isteyenler oğlan doğurmak için uyguladıkları yöntemlerin ve işlemlerin tersini yapmaktadırlar. «Hep kız doğuran biriyle ekmek mayası değiştirilir» örneğinde olduğu gibi, cinsel birleşmeden sonra «kadın soluna yatar ya da solundan kalkar» uygulaması da bu konuda yaygın bir örnek olarak gösterilebilir. Öte yandan «ye ekşiyi, doğur Ayşeyi» tekerlemesi de, tatlı-ekşi karşıtını vurgulaması bakımından çok ilgi çekicidir. «Kız yükü, tuz yükü» sözü de, toplumumuzun geleneksel yapısı içinde kız çocuğunun yerini acı bir biçimde belirlemektedir. Geleneksel kesimde erkek çocuğunun çoğu zaman ana babanın bakımını ve korunmasını üstlenmesi, kızinsa evlenme yoluyla evden ayrılıp gitmesinin de bu değerlendirmede rolü büyüktür. Ayrıca kızı geçerli değerlere göre yetiştirip, adına ve namusuna herhangi bir biçimde leke sürülmeden töreler uyarınca bir an önce evlendirme zorluğu da yukardaki deyimde geleneksel gerçeğini bulmaktadır. «Kızı çok sevmeyiz ki, çareler alalım. Kız elâlemin ocağını tütürür, bizim ocağımızı oğlan tütürür. Bizde kız sömürücü, tüketici olarak

görünür» açıklamasını yapan kaynak kişi bu konudaki tutumu açıkça vurgulamaktadır.

Gebe kadının oğlan ya da kız doğuracağına yorulan belirtilerle işlemlerin büyük bir bölümü büyüsel düşüncenin benzetme ilkesinden kaynaklanmakta ve daha çok da kadının gebelik döneminde uğradığı geçici somatik değişimlerle bedeninin, özellikle karın bölgesinin aldığı biçimlerin kalıp benzetmelerini içermektedirler. Doğacak çocuğun oğlan ya da kız olacağını öngören işlemlerde, pratiklerde ve tahminlerde erkek ve kadın cinsliğini simgeleyen biçimsel benzetmeler yaygınlık kazanmaktadır. Bu türden işlemler Türkiye genelinde birbirlerini çeşitleyen, tamamlayan, ama temelde aynı görüşü ve yorumu içeren çok sayıda örneklerden oluşmaktadırlar.

Aşerme ile ilgili adlandırma, niteleme, benzetme ve yakıştırmalar genellikle «aşyerme, yerik, yerük» sözcüklerinin çevresinde çeşitlenmekte; aşerme sözcüğünün değişik yörelerdeki ağız özelliklerini, ses kaymaları sonucu aldıkları biçimleri yansıtmaktadır. Bunların yanı sıra kadının içinde bulunduğu fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durumu anıştıran deyim ve sözcüklere de rastlanılmaktadır. Aşerme aşamasında kadını en çok etkileyen halk inanması, kadının yediği içtiğiyle ilgili olanlardır. Özellikle doğacak çocuğun cinsliğini belirleyeceğine inanılan yiyecekler ekşi ve tatlı olmak üzere başlıca iki öbeğe ayrılmaktadır. Ekşi, acılı, biberli türden yiyeceklerin kız olmasına önbelirti sayılmasının ya da bu doğrultuda yorumlanmasının temelinde, toplumumuzun erkek ve kız ayrımındaki tutumunun simgesel gerçeği yatmaktadır. Bu nedenle, aşerme aşamasındaki kadına âdeta bir yemesi gerekenlerle yememesi gerekenler listesi sunulmaktadır. Öte yandan, bu inanışa ters düşen, yaygın bir inanış da ekşi tatlı ayrımı gözetilmeksizin, kadının canının çektiğini yemesidir. Bu durum, bu dönemde canının

çektığını yemeyen ya da yiyemiyen kadının bunun zararını çocuğuna çektireceği inanişında yaygınlık kazanmaktadır.

Gebelik durumuyla ilgili adlandırma ve benzetmelerin, kadının bedeninin aldığı biçimden başlayarak fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açılardan değerlendirilmesi gerekiyor. Çünkü bunların içinde «karnı burnunda», «yükü», «arka eteği uzamış, ön eteği kısalmış» gibi biçimseli vurgulayanların yanı sıra «çatlaysıca», «gene neye dönmüş», «kel» gibi ayıplayıcı ve kınayıcı türden olanlar da yer almaktadır. Kadının gebeliği sırasında baktığı, yediği, içtiği ve yaptıklarıyla doğuracağı çocuk arasında kurulacağına inanılan gizemsel ilişkiler sonucu birtakım uygulamalar ya da kaçınmalar da yaygınlık kazanmıştır. Bu durum, kuşkusuz anne ile karnındaki çocuk arasında gizemsel bir ilişkinin, hatta bir yazgı bağının varsayılmasından kaynaklanmaktadır. Bu konudaki gizli endişe ve korku, yalnızca, doğacak çocuğun istenmeyen insana, hayvana ya da nesneye benzermesi gibi biçimseli değil, aynı zamanda huy gibi, yapı gibi öze ilişkin olanı da kapsamaktadır. Özellikle çocuğun anne karnında ilk kıpırdadığı zaman, dış etkinin en tehlikeli ve yoğun olduğu zaman diye kabul edilmektedir. Bu sırada anne kime bakarsa, doğuracağı çocuğun ona benzeyeceği inanişı oldukça yaygındır. Böylece, annenin gebelik döneminde çocuğunun güzel, çirkin gibi biçimsel olanla iyi huylu, inatçı vb. temel yapıyı ilgilendiren özellikleri kazanmasında âdeta bir geçirgen rolü oynadığına inanılmaktadır. Aynı durum gebe kadının yedikleriyle de sıkı sıkıya ilişkili görünmekte, böylece kadın neredeyse yemesi gerekli olanlarla, yememesi gerekli olanları içeren listelerle karşı karşıya bırakılmaktadır.

Doğumu kolaylaştırma amacına yönelik uygulamalar ve inanmalar başlıca iki öbekte toplanmaktadır: Akılcı olanlarla, akıldışı olanlar. Doktora, ebeye başvurma, doğum öncesi sık sık

yürüyüş yapma, temizlik kurallarına uyma gibi yaygın, akılcı uygulamaların yanı sıra, örneğin doğum sırasında «kilitli kapıları, dolapları açma», «örgülü saçları çözme», «dilenciye sabun verme», «silah atma, sıkıları boşaltma» gibi büyüünün «analoji» ilkesi alanına giren çok sayıda uygulama geliştirilmiştir. Öte yandan, doğum sırasında çocuğun rahimden sökülüp gelmesi için kadını sallamak, baş aşağı çevirmek, kollarından tutup sallamak gibi sağlığı tehlikeye atıcı nitelikteki uygulamalara ve işlemlere de rastlanılmaktadır.

Nasıl gebe kadının baktığı kimselerin, hayvanların, nesnelere, yediği içtiği şeylerin doğacak çocuğu olumlu ya da olumsuz yönden etkileyeceği tasarımı ve inancı yaygınsa, çocukla göbek bağı ve «eş»i ya da «sonu» (plasenta) arasında da aynı inanç bağlantısı kurulmaktadır. Bu bakımdan, doğumdan sonra çocuğun göbek bağı ve eşi gelişigüzel bir yere atılmaz, çoğu zaman belirli bir yere saklanır ya da gömülür. Örneğin, çocuk «evcil» olsun, «dışarıcı» olmasın diye göbek bağı dolabın, sandığın içine konur; aynı biçimde «malcı» olsun diye ahıra; «akıllı», «okumuş», «alim», «öğretmen», «istikbali parlak» olsun diye okulun bahçesine, duvarına; «dindar», «hafız», «hoca», «namazcı», «sofu», «imanlı», «müftü», «müezzin», «eli yazılı, dili Kur'anlı» olsun diye cami avlusuna ya da duvarına gömülür, saklanır. Bu inanın doğurduğu saklama ve gömme işlemlerinde kız çocukların göbek bağları genellikle «evine bağlı», «ev kadını», «evcimen», «ev kızı» olsun ya da «gözü dışarda olmasın», «gezinti» olmasın diye ev çevresine gömülür ve saklanırken, oğlan çocuklarının okul, cami, ahır gibi yerlere konmaktadır. Bu da geleneksel kesimde kızın ve oğlanın yerinin neresi olması gerektiğini belirleyen bir tutumu açıklaması bakımından ilginçtir. Temizlik kurallarının dışında «eş»in çocukla olan yazgı birliği üzerindeki inanış da yaygındır. Bu da birtakım işlemleri ya

da kaçınmaları beraberinde getirmektedir. «Eş»e de «çocuk gözüyle bakılması», «onun da çocuktan sayılması», «ona birşey olursa çocuğa da olur» endişesi «eş» ile ilgili işlemlerin temelinde yatan tasarımları ve inanışları dile getirmektedirler. Nitekim «eş»in temiz bir beze sarılarak ayak altından uzak bir yere gömülmesi, saklanması, suya atılması gibi işlemlerde kaynak kişiler «kedi, köpek yemesin», «kokuşmasın» ya da «biz büyüklerimizden böyle gördük» gibi açıklamaların dışında «dirilmesin», «kırklı üstüne basmasın», «kedi köpek yiyip de çocuk itcanlı olmasın», «gözü dışarda kalmasın», «uğursuzluk getirmesin», «rızkını başka yerde arasın», «nasibi su gibi bol olsun» türünden açıklama ve yorumlamalarla ona âdeta çocuğun özdeşi gözüyle baktıklarını belli etmektedirler.

Ad, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simge olduğu için, halkımızca ad çevresinde birçok inanış, uygulama, tasarım, töre ve tören geliştirilmiştir. Bu bakımdan çocuğa daha adı verilirken bir dizi önceliğe, hatta kurala önem verilmeye çalışılır. Kaymalar, sapmalar olmakla beraber, gelenekselliğin etkisini gösterdiği yerlerde ad koyma genellikle aşağıdaki biçimde olmaktadır: Bir hoca çağrılır, hoca olmazsa bu görevi ailenin yaşlı üyesi üstlenir; hoca çocuğu kucığına alır, yönünü kibleye çevirir; çocuğun kulağına ezan okur; daha çok sağ kulağı olmak üzere adı üç kez söylenir. Ad koyma sırasında mevlit okunduğu, kurban kesildiği ve yemek verildiği de olmaktadır. Çocuğa ad seçme hakkı genellikle erkeğin babası, annesi, kadının babası, baba, kadının annesi, anne sırasını izlemektedir. Burada da, söz konusu edilen kesimde, kadının hakkı ve yeri dikkati çekmektedir.

Birtakım adlar vardır ki, onların gerek sözcük anlamları, gerekse daha önce o adı taşıyanların kişiliklerinden giderek kut-

sal sayılmaları nedeniyle «yaşatıcı» oldukları inancı yaygınlık kazanmıştır. Özellikle «çocuğu durmayan» ya da çabucak ölen kimselerin bir umar olarak sarıldıkları bu adların yaygın olanları bilindiği gibi Yaşar, Duran, Dursun, Kaya, Satı ve Satılmış'tır. Son iki ad, «çocuğu satma» pratiği sonucu konan adlardır. Yatırları, ocakları ziyaret sonucu dünyaya getirilen çocuklara konan adları da bu kategoriye sokabiliriz. Oldukça sık görülen uygulamalardan biri de çocuğun adını başka bir adla değiştirmektir. Çocuk sık sık hastalanırsa ya da ailenin başına beklenmedik şeyler gelirse, bunun nedeni çoğu kez çocuğa konan adda aranmakta ve çocuğun adı değiştirilmektedir. «Adı yaramadı», «adı ağır geldi», «adını taşıyamıyor», «adı uğursuzluk getirdi» gibi gerekçelerle ad değiştirmelerde kurban kesildiği, mevlit okutturulduğu, pilav pişirilip dağıtıldığı, dul bir kadına bir öğün yemek verildiği de olmaktadır. Çocuk genel adının dışında bebe, çağa, enik, kızan, sâbi, uşak, velet gibi yaygın olanların yanı sıra çok yerel olanlar da görülmektedir. Takma adları oluşturan benzetme, yakıştırma ve nitelemelerle somatik özelliklere ilişkin adlandırmalarda çocuğun usluluğu, yaramazlığı, bir özürü, bir ayrımı vb. onu küçültme, aşağılama, alaya alma nedenleri olduğu gibi, aynı zamanda bir sevgi, bir şirinlik belirtisi olarak da kullanılmaktadır. Bunlar, özellikle çocuklara öfkelenildiğinde ya da çocuklar sevildiğinde söylenilmektedir. Bu türden adlandırmalar, benzetmeler ve yakıştırma sadece küçükler için değil, büyükler için de kullanılmaktadır. Takma adlar genel adı altında toplayabileceğimiz bu yakıştırma, benzetme ve nitelemelerin kullanımları kentlere bakarak köylerde çok daha yaygındır. Çocukların kimi organları, tükürük, salya, çiş vb. çıkardıkları ve yararlandıkları araç-gereçlerle ilgili adlandırmalar da zengin bir tablo içermektedir. Örneğin beşik adı yirmiye yakın değişik sözcükle ya da benzetmeyle anlatılabilmektedir. Gerçi bunların bir bölümü aynı sözcüğün ağız

özelliklerini yansıtmaktadır; ancak bir bölümü de eşanlamlı sözcükler olarak kullanılmaktadır.

Çocukla ilgili bir dizi âdet vardır ki, bunların çoğuna küçük çapta da olsa bir tören ve kutlama eşlik eder. Bunlar çocuk görme, ağaç dikme, diş hediği, saç kesme, yaş günü, sünnet, beşik kertme, askere uğurlama gibi âdetlerdir. Çocuk görme âdeti hem yeni anneyi kutlama, hem de komşuluk, akrabalık ilişkilerinin yeniden pekiştirilmesi, canlandırılması amacını gütmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi «çocuk görme» genel adının dışında zengin bir çeşitlilik göstermekte, halkımızın belirli bir konuyla ilgili olarak ürettiği sözcükleri sergilemektedir. Saptayabildiğimiz kırkı aşkın adlandırma ile yerine getirilen bu âdet çeşitli armağanlarla ve kalıp sözlerle de zenginleştirilmektedir. Doğum yapan kadına ve çocuğuna annesi, babası, kocası, akraba ve komşuların bir armağan sunması töre gereğidir. Armağanların türünü ve ağırlığını, anneye olan yakınlık ve ilişki derecesiyle armağan sahibinin maddi durumu belirlemektedir. Genellikle doğumun ilk günlerinden başlayarak yılına kadar süren «yoklama»lar sırasında anneye armağan verilirken gerek anne, gerekse çocuk için birtakım kalıp sözler de söylenir. Bu sözler, geleneksel kesimin nasıl bir çocuk istediğini, çocuktan neler beklendiğini, onun yazgı ve gelecek anlayışını ele vermesi bakımından ilginç izler ve vurgulamalar taşımaktadır.

Çocukla ilgili ilginç bir âdet de, onun için ya da onun adına ağaç dikmedir. Eskiden oldukça sık görülen, bugünse seyrek rastlanılan, kaynağını da kuşkusuz yaşam ağacı tasarımından alan bu âdetin kaynak kişilerce öne sürülen gerekçe, açıklama ve yorumlamalarını aşağıdaki gibi toplayabiliriz: Ağacın büyümesi ve gelişmesiyle çocuğun büyüyüp gelişmesi arasında simgesel bir koşutluk kurmak. Nitekim «çocukla birlikte büyüsün, çocuk da onun gibi boy atıp, serpilsin»; «selvi gibi boylu poslu

olsun»; «ağaç dallandıkça, çocuk da büyüsün»; «ağaç gibi dallansın, budaklansın, kök salsın»; «ağaç yeşerdikçe, çocuk da yeşersin»; «çocuk da ağaç gibi dik ve uzun boylu büyüsün» türünden kaynak kişi açıklamaları ve inanmaları bu gizemsel koştutluğu ve yazgı birliği tasarımını çok açık bir biçimde dile getirmektedir. Bu âdetin bir başka amacı da çocuğun yaşının uzun olması, ona uğur ve bereket getirmesi isteğine yöneliktir. Öyle ki «ömrü uzun olsun», «ağaç gibi meyve versin», «ilerde rızık bol olsun», «uğurlu, kademli olsun» diye, ağaç dikildiği bile belirtilmektedir. Bu âdetin yukarıdakilerden ayrı bir yanı da maddi alanla ilgilidir. «Çocuk evlenince kavağı kesip, evinde kullan-sın»; «çocuğa maddi yardım olsun»; «çocuğa çeyiz parası (kızsa), evlenme parası, okuma parası (erkekse) olsun»; «ilerde eline sermaye olsun» gibi açıklamaları âdetin bu gerçekçi yanıyla ilgili olarak gösterebiliriz. Ayrıca ağaç dikme âdeti «çocuğun uğurunu anlamak», «uzun yaşayıp yaşayamayacağını tahmin etmek», «hayırlı evlât olup olmayacağını öğrenmek» gibi geleceğe dönük merakları da bir ölçüde giderme amacını gütmektedir. Çocukla onun adına dikilen ağaç arasında bir yazgı bağı tasarımı olduğu için, ağacın tutmaması, yeşermemesi, kurumması, kesilmesi gibi durumlar iyi karşılanmamakta; çocuğun bundan şu ya da bu biçimde herhangi bir zarar göreceğine, olumsuz yönden etkileneceğine inanılmaktadır. Örneğin: «Bu ağaç kesilir yahut kurursa, çocuk ölür» diyen kaynak kişi, bu yazgı birliğinin en uç noktasını açıkça belirtmektedir. Böyle bir âdetin canlandırılması ve her doğan çocuk için bir ağaç dikmenin köklü bir gelenek haline getirilmesi —elbet ki, çocukla yazgı birliği çizgisi dışında—, hatta bunun yasal yoldan bir yaptırıma kavuşturulması çorak ülkemizin yeniden yeşermesi için önemli ve anlamlı bir girişim olur kanısındayız.

«Çocuğun dişleri kolay ve çabuk çıksın»; «çocuğun dişleri daha sağlam olsun»; «dişleri hedik gibi bitsin» diye ve «ilk dişin çıkışını kutlamak», «çocuğun rızkını artırmak», «çabuk büyümesini, gelişmesini sağlamak» için yerine getirilen diş buğdayı âdeti, Batı Anadolu'nun dışında yurdumuzun öteki bölgelerinde oldukça yaygındır. Bu âdetin bilinmediği ya da yerine getirilmediği yerlerde, genellikle çocuğun dişinin çıktığını ilk görenin çocuğa bir gömlek dikmesi ya da hediye alması âdeti vardır. Diş buğdayı âdetinin bilindiği yerlerdeyse, buğday kaynatmanın yanı sıra çocuğa gömlek dikme, armağan alma gibi eklemelerde yapılmaktadır.

Bugün artık yaygınlığını yitirmiş olan ve daha çok eski biçimiyle anımsanan saç kesme âdeti'nin belirgin öğeleri çocuğun adaklı olması, kesilen saçın para karşılığı tartılması, bu paranın yoksul birine verilmesidir. Adak dışında, yani saçı bir tür kurban motifi olarak kullanmanın dışında, çocuk ilk kez berbere götürüldüğünde, saçı kesme karşılığı berbere dolgun bir ücret verilmekte, kesilen saçdan bir parçası da alınarak anı olarak saklanmaktadır.

Çocuğun yaş gününü kutlama, Türkiye geneli gözönünde bulundurulduğunda sadece Batı etkisine açık ailelerde ve kentlerde yaygınlaşma eğilimini göstermektedir. Büyük çoğunluk, özellikle geleneksel kesim bu âdeti benimsemediği gibi, kimi uzak yerler böyle bir âdetin varlığından bile habersizdir.

Dede Korkut masallarında da adı geçen beşik kertme âdeti bugün de bilinmekte, eski etkinliğini ve uygulama gücünü yitirmekle beraber, daha çok köylerimizde yerine getirilmektedir. Beşik kertme âdetinin temelinde malın mülkün yabancıya gitmemesi, iki aile arasındaki sevgi ve dostluk bağının pekiştirilmesi, bu bağın bir hısımlığa dönüşmesi, varolan akrabalık bağlarının

sürmesi gibi gerekçeler yatmaktadır. Beşik kertme yoluyla çocukları henüz küçükken sözleşme ve nişanlamalar daha çok akrabalar (hala, teyze, dayı, amca çocukları), birbirlerini çok seven aileler, aralarında iyi anlaşanlar, zengin aileler, komşular, dostlar, arkadaşlar, çocukları aynı günde ya da kısa aralıkla doğanlar arasında yapılmaktadır. Beşik kertme'nin en yaygın ve geçerli biçimi karşılıklı sözleşme ve söze bağlama yoluyla olmaktadır. Bu sözleşme ve söze bağlama sırasında kalıplaşmış bir tören yapılmamakla beraber kızın ailesine hediye verildiği, kıza takı takıldığı, şerbet içildiği, hoca çağrıldığı ve beşiklere çentik, kertik açıldığı da âdetin içinde yer alan uygulama ve gereklerden sayılmaktadır. Beşik kertme yoluyla sözleri kesilen, nişanlanan çocukların ileride, isteklerinin dışında kararlaştırılmış bu nişandan cayma gerekçelerini ve nedenlerini de şöyle sıralayabiliriz: Çocuklar büyüyünce birbirlerini istemez ve beğenmezlerse; kız ya da oğlan başka birini severse; iki aile arasında kavga ve geçimsizlik çıkarsa; ailelerin gelir farkları, ekonomik durumları değişirse; ailelerden biri başka bir yere göçerse; nişanlıların öğrenim durumları farklı olursa; adaylardan birinin sağlık durumu bozulursa, önemli bir hastalığa yakalanırsa ya da sakatlık geçirirse sözden ve nişandan cayılabilir. Bu cayma olağan karşılanıp pek üzerinde durulmadığı gibi, kimi durumlarda araya düşmanlık girdiği, tepkiyle karşılandığı, dedikodulara yol açtığı, hoş karşılanmadığı, hatta seyrek de olsa yaralama ve cinayetlere kadar varıldığı da olmaktadır.

Ülkemizde çocukla ilgili köklü geleneklerden birisi, hatta en başta geleni sünnet uygulamasıdır. Öyle ki, hiç bir ana baba, çocuğunu, yaptırımı bu denli güçlü olan geleneğin dışına bırakmak istemez. Çünkü toplumun bu konudaki tutumu tartışmaya meydan vermeyecek kadar açık ve kesindir. Sünnetle ilgili uygulama, töre ve törenler gereç bölümünde yeterince

sergilendiğinden, biz burada bir iki noktayı, özellikle de kirvelik kurumuyla ilgili kimi tutumları ve davranışları belirtmekle yetineceğiz.

Özellikle Batı Anadolu'nun kimi yerlerinde tek çocuk sünnet edilirken, yanına bir çocuğun daha katılmasına özen gösterilmektedir. Bu da genellikle yoksul bir çocuk olmaktadır. Böyle bir çocuk bulunmazsa, bir horoz kesilerek kurban edilmektedir. Ayrıca çocuğu tekli yaşlarda sünnet ettirmek de üzerinde durulan noktalardan biridir. Giderek önemini yitirmekle beraber, kimi yerlerde çocuk attan, araçtan inmeden önce çocuğa dedesi, babası, dayısı, amcası ya da bir başka yakınınca taşınmaz mal ve eşya bağışlanması âdeti de sünnet töresinin içinde yer almaktadır.

Sünnetle ilgili törelerin önemlilerinden biri de kirveliktir. Sünnet işlemi ve düğünü sırasında çocuğa, çocuğun anne, baba ve kardeşlerine armağanlar alan; sünnet giderlerinin ya tümünü ya da bir bölümünü karşılayan; kesilme sırasında çocuğu tutan; kesilme sonrasında çocuğun yanında kalan ve çocuğu sık sık yoklayan kimseye yaygın adıyla kirve denmektedir. Kirvelik töresinin etkin olduğu yerlerde kirve, çocuğun «yarı babası», «ikinci babası», «baba vekili», «amcası», «dayısı», «akrabası», «aile yakını», «dünya ve ahret dostu» sayılır. Ayrıca kirve bu yakınlığın gerekli kıldığı görev ve sorumlulukları üstlendiği gibi, çiğnenmemesi gerekli kurallara da özen göstererek, töre'nin belirlediği çerçeve içinde kalmaya çalışır. Yine töre'nin etkin olduğu yerlerde kirvenin çocuk üzerinde «aileden biriyimşesine söz hakkı», «babası gibi hakkı» ve «manevi hakkı» vardır. Çocuk da kirvesine karşı babası, amcası, dayısı gibi davranır, kusur ve saygısızlık göstermemeye çalışır. Töre'nin etkin olduğu yerlerde çocuk, kirvesinin kızıyla «akraba», «hısım», «kardeş» sayıldığından evlenemez.

Askere uğurlamayla ilgili olarak kaynak kişilerin açıkladıkları daha çok eskiden yapılanları kapsamaktadır. Şimdilerde bu uğurlama dramatik yanını yitirmiş görünmektedir. Uğurlama sırasında uğurlananın ardından su dökme, yağ dökme, ayna tutma gibi uygulamalar gidenin yolunun açık olmasını, işlerinin iyi gitmesini, çabuk gidip, çabuk dönmesini amaçlamaktadır. Yine askere gidene ekmek, simit, dürüm ısırtılması ve bu parçanın saklanması; gidenin kısmetinin «rızkı»nın evinde bulunduğunu simgelemekte; onun, dönüp yine evine gelmesi isteğini içermektedir.

Çocuğun zihinsel ve ruhsal özelliklerini, mizacını etkileyeceğine yorulan belirtiler içerisinde belirli somatik özelliklerin yanı sıra, belirli ay ve günlerde doğma, belirli hareketler ve yiyecekler dikkati çekmektedir. Ancak bu konuda belirgin bir sınıır ayrımı göze çarpmamaktadır. Çünkü halk inancı kimi zaman olumluya belirti saydığını, olumsuzda da belirti sayabilmektedir.

Kırk baskınına ve nazara uğramayla ilgili inanç halkımız arasında çok yaygındır. Bu nedenle daha çocuk doğar doğmaz, çocuğu kırk baskınından ve nazardan korumak için, bir sürü dinsel ve büyüsel içerikli önlemler alınmakta; zararlı dış etkilere yetişkinlerden daha açık olduğuna inanılan bebeler, çarpıcı ve öldürücü sayılan kırk baskınından ve nazardan uzak tutulmaya çalışılmaktadır. Halk inanmaları kırk baskınına ve nazara uğramış çocukları sağaltmak için de çok sayıda ve türde yöntem ve uygulama geliştirmiştir. Bunlar aynı temel gerekçeden ve ilkedden kaynaklanarak türlenmekte, geniş bir uygulama alanı bulmaktadırlar.

Yürümede, konuşmada, uyumada güçlük çeken, zamanı geldiği halde bu yeteneklerini kullanamayan çocuklarla çok ağlayan, çok yaramaz olan çocukların özürlerinin giderilmesi için

başvurulan yolların, alınan önlemlerin büyük bir bölümü dinsel-büyüsel alanla halk sağaltmacılığı kapsamına girmektedirler. Hocalardan, yatırlardan, ocaklardan, muskalardan, dinsel ve büyüsel nitelikli uygulamalardan yarar umulurken, akla yatkın ve çağdaş tıbbın da kabul ettiği kimi önlemlere ve yollara da başvurulmaktadır. Örneğin uyumayan ya da geç uyuyan çocuklara ıhlamur içirilmesi, şekerli yoğurt yedirilmesi, ayran içirilmesi türünden olanları burada belirtebiliriz. Öte yandan çocuğun gereksinimlerinin karşılanması, altının temizlenmesi, karının doyurulması, hergün aynı saatta uyutulmaya çalışılması, doktora götürülmesi gibi akılcı yolları da yukarıdakilerine ekleyebiliriz. Ancak geleneksel kesimin bu konudaki genel tutumu, örneğin «çocuğun uykusunu çağırmak» ya da «uyku muskası yazdırmak» gibi akıl dışı umarlardan hâlâ yararlanma çizgisini de sürdürebilmektedir.

Çocuğun aile içindeki eğitimi ve bu eğitim için başvuru yollar büyük çapta gelenekselliğin ağırlığını taşımaktadır. Gerçi eğitime konusyla ilgili yanıtlarda ve açıklamalarda çağdaş çocuk eğitimi düzeyine yaklaşan bir tutum ve davranış da göze çarpmaktadır; ancak gelenekselin, hâlen uygulananın yanında yer alan bu tavır, belli ki ideal olana, doğru olana ulaşma isteğini yansıtmakta; anadan babadan kalma eğitim anlayışının aşılması zor barajına takılmaktadır. Kaynak kişilerin yüzde doksanından aşkını, çocuğun daha küçükken dinsel eğitim almasından yanadır. Ailelerin bu konudaki tavrı açık ve kesindir. Çocuğa verilmek istenen dinsel eğitimin genel çizgisini İslâmiyetin temel bilgileriyle uygulamaya yönelik zorunlu yanları oluşturmaktadır. Aynı biçimde, çocuğun küçük yaşta cinsel eğitim alması, cinsel konularda aydınlatılması da «ayıp» engelini aşmamaktadır. Gerçi bu konuda da ilerici düşünen kaynak kişilere rastlanılmaktadır, ama büyük çoğunluk cinsel eğitimin si-

rası geldiğinde çevreden öğrenileceği, kendilerinin de öyle öğrendikleri gibi gelişigüzel bir tutumu dile getirmektedirler. Çocuğu, aile içinde eğitmenin, «adam etme»nin yolu, kimi sağduyulu kaynak kişilerin dışında, genellikle cezalandırma ve korkutmadan geçmektedir. Bu tutum elbet ki, çocukların girişimini ve yeteneklerini engelleyici; benliğini daraltıcı; çevresiyle kuracağı sağlıklı ilişkileri kısıtlayıcı; onlara yumuşak huylu olmanın ötesinde başeğdirici ve edilgen bir kişilik yapısı kazandıracak nitelikte bir tutumdur. Böyle bir yapısal çizgide yetiştirilen ve yaşama hazırlanan çocuğun temel kişilik özellikleri de ilerde değişime pek elverişli olamamaktadır. Bugün, kendisine kazandırılan değerlerle yeni değerler arasında bocalayan çocukların açmazlarının bu tür bir aile eğitiminden büyük ölçüde kaynaklandığı da bilinmektedir. Buna karşılık kimi ailelerin de çocuklarını, doğru ve yararlı saydığımız birtakım geleneksel değerlerimizden yoksun olarak yetiştirmeleri; onlara bizden olmayan kimi değer yargılarını aşılama çalışmaları da bu konudaki başka bir yanlış tutumu yansıtmaktadır.

Gereçte çocuk oyunlarıyla ilgili kesimde yaygın ve yöresel oyunların örneklerinin yanı sıra, yurdumuzun dört bir yanında oynanan oyunların adları verilmiş; bu konuda araştırma ve inceleme yapacaklara küçük de olsa bir kaynak sunma amacı güdülmüştür. Çünkü bu konu başlı başına bir araştırma ve inceleme alanıdır ve bizim amacımızın dışına taşmaktadır.

Aynı biçimde atasözleri, özdeyişler, sevgi ve okşamaya ilişkin kalıp sözler, kargışlar ve bilmecelerden de çocukla ilgili olanların örnekleriyle yetinilmiştir. Bunlar da ötekiler gibi doğrudan kaynak kişilerden elde edilenlerdir ve öyle sanıyoruz ki, bir bölümü şimdiye değin bu alanda yapılan yayımların içinde yer almamışlardır.

Yukardakilere bakarak ninni ve ağıtlardan daha çok örnek verilmiştir. Ninnilerde halk yazınında kullanılan dörtlükler bulunduğu gibi, kimi türkü sözleri de ninni olarak söylenmektedir. Kimi ninnilerde bunların söz dizini, yapıları ve uyakları yanlış kullanılmakta, bozulmaktadır. Gereç bölümünde de görüleceği gibi ağıtların çoğu dört dizeden oluşmaktadır. Bunların bir bölümü ölüm acısını yoğun ve çarpıcı bir duyarlıkla dile getirirken, bir bölümü de o an, doğaçlama bir yakınış olarak dikkati çekmektedir. Örneğin «ne çabuk usandın bizden de ölen ebene, dedene gittin...» gibi. Ağıtların önemli bir bölümü dört dizeli uyaklı ağıtlardır. Ancak zaman zaman uyaklarda zorlamalar, bozulmalar görülmektedir. Ağıtların kimileri ölenin durumuna uydurulmak için biraz değiştirilen manilerden, türkülerden alındığını açığa vurmaktadır.

Sevincinden çok acısını dışa vurmaya eğilimli halkımızda ölümden sonra ağıt yakma geleneği yaygındır. Hatta kimi yerlerde bu amaçla meslekten ağıtçılar tutulduğu bile bilinmektedir. Ancak çocuğunu yitiren ananın acısı kendi yürek közünden alevlenmekte, kendi öz anlatımıyla dile getirilmektedir. Bununla beraber bu doğal davranışa izin vermeyen bir tutuma, ölen çocuğun ardından ağıt yakarak ağlayıp sızlamayı ayıp sayan bir karşı koyuşa da rastlanılmaktadır. Örneğin : «Bizim buralarda çocuğu ölen gelinler ağlayıp haykırmazlar ki, bir de ağıt söylesinler. Onlar büyüklerinden ar edinir (utanır), gözyaşlarını içlerine dökerler» diyor bir kaynak kişi. Aynı biçimde bir başka kaynak kişi de : «Çocuklara ağlamak ayıp sayılır. Bilhassa kayınpederi ve kayınvalidesi olan gelin, çocuğunun ardından katıy- yen ağlamaz» demektedir. «Anne ve baba ölen çocuğa arkasından ağlamamalıdır; eğer ağlarsa, mahşerde çocuklarını göremezler, çocukları su içinde kalır» görüşü de bir başka örnektir. «Ağıt yakılmaz, çok günahdır. Ağlamayacağın bile... Öte

dünyada sana şefaatçi olur ölen çocuğun...» görüşü de bu tutumda dinsel baskının ağırlığını dile getirmektedir.

Masallarla ilgili sorularda kaynak kişiler daha çok parmak çocuk, kurtla keçi yavruları, ayağına diken batan horoz, kırmızı şapkalı kız vb. masallar çevresinde dolanmışlar, bunların çeşitlendirmelerinden örnekler vermişlerdir. Dikkati çeken bir nokta da, artık «masal anaları»nın yitip gittikleri, onların yerini masal kitaplarının, plakların, radyo ve televizyonun aldığıdır. Yine de örnek olarak verilen ondört masalın içinde birkaç tane özgününe rastlanılabileceğini umut ediyoruz.

K A Y N A K Ç A

Okuyucu, Giriş'te değinilen konularla ilgili daha ayrıntılı bilgi için aşağıda verilen kaynakçadan yararlanabilir.

- Acıpayamlı, Orhan : Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü, AÜEF yayınları, Erzurum 1961.
- Acıpayamlı, Orhan : «Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Âdet ve İnanmalar», DTCF., Cilt: XX., Sayı : 1-2, Ankara 1962.
- Acıpayamlı, Orhan : «Türkiye'de Yürümeyen Çocukları Yürütme Gelenekleri», I.UFBSB., MFAD yayınları, Ankara 1974.
- Arsunar, Ferruh : Türk Çocuk Oyunlarından Örnekler, Maarif Basımevi, İstanbul 1955.
- Balaman, A. Rıza : «Verimli'de Askere Uğurlama Töreni» TFAD, Sayı : 273, İstanbul 1972, s. 6280-6282
- Başgöz, İlhan : «İnsan Adları ve Toplum», TD., Sayı : 294, Ankara 1976, s. 164-170.
- Başar, Zeki : Erzurum'da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları, AÜTF yayınları, Ankara 1972.
- Boratav, Pertev Naili : 100 Soru'da Türk Folkloru, Gerçek Yayınları, İstanbul 1973.
- Erk, Zümrüt : «Anadolu'da Kırklama», I. UTFKB., VI. Cilt, MFAD yayınları, Ankara 1976, s. 101-109.
- Köymen, N. : Çocuk Hastahklarında Folklor, Batıl İnanç, İlkel Tedavi, İzmir 1970.
- Kudat, Ayşe : Kirvelik, Ankara 1974.
- Musahipzade, Celal : Eski İstanbul Yaşayışı, İstanbul 1946.

- Örnek, Sedat Veyis : Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki, DTCF. yayınları, Ankara 1966.
- Örnek, Sedat Veyis : «Türk Folklorunda Ad Seçme ve Koyma», BÜHY 1975, İstanbul 1975, s. 101-112.
- Örnek, Sedat Veyis : Türk Halkbilimi, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1977.
- Öztürk, Orhan : Sünnetin Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Doçentlik Tezi), HÜTF, Ankara 1964.
- Öztürk, Orhan : «Toplumsal Çocuk Yetiştirme Tarzları ve Kişilik Gelişmesi», Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, Cilt : 8, Sayı : 2'den ayrı baskı, Ankara 1965.
- Öztürk, Orhan : «Anadolu Toplumunda Özerklik ve Girişme Duygularının Kısıtlanması», V. Milli Nöropsikiyatri Kongresi Tutanakları'ndan Ayrı Baskı, baskı tarihi ve yayın yeri yok.
- Öztürk, Orhan, Tekeşin, Fehmi : «Geleneksel Türk Toplumunda Göz Değmesi İnancının Psiko-Dinamiği», V. Milli Nöro-Psikiyatri Kongresi Tutanakları'ndan Ayrı baskı, tarihi ve yayın yeri yok.
- Türkdoğan, Orhan : Doğu Anadolu'da Sağlık-Hastalık Sisteminin Toplumsal Araştırması, AÜİF yayınları, Erzurum 1972.
- Türkdoğan, Orhan : «Türklerde Kirvelik ve Sünnet Geleneği», TK., Sayı : 225, Ankara 1973.
- Ülkütaşır, M. Şakir : «Türkiye Türklerinde Ad Verme İle İlgili Gelenek ve İnançlar», I. UTFKB., Cilt : IV., MFAD yayınları, Ankara 1976, s. 369-384.
- Yörükoğlu, Atalay : Çocuk Ruh Sağlığı, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1978.

II Gereç

I. DOĞUM ÖNCESİ

A. KADININ KISIRLIĞINI GİDERMEK İÇİN BAŞVURULAN UMARLAR

1. Dinsel - Büyüsel Niteliktekiler :

Hocaya okutulur, muska yazdırılır.

(Ada., Darıpınar K./Ada., İmamoğlu K./Ada., Dağıstan K./Ceyhan/Ada., Ama., Merzifon/Ama., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Borçka/Ar., Bozdoğan/Ay., Ba., Bayırköy K./Bil., Düzce/Bo., Dy., Dz., Süleoğlu K./Ed., Ezm., Sağlık K./Görece/Gr., Uluborlu/Isp., Bademli B./Ödemiş/İz., Gömeç K./Ky., Mucur/Krş., Sille B./Kn., Şaturuoğlu K./Mucur/Krş., Mr., Milas/Mğ., Yerkesik B./Mğ., Göynük K./Nş., Bor/Nğ., Bağlama K./Nğ., Şenyurt K./Perşembe/Or., İncidere K./Yomra/Tr., Aydınlık K./Tn., Ur.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Hoca muska yazar. Kadın muskayı boynuna takar. Bu muska doğuma kadar kadının boynunda kalma-

lıdır. Muskanın yazıldığı akşam, kadının cinsel birleşmede bulunması tembih edilir.»

(KK. : Hatice A., 65, Uluborlu/Isp.)

Örnek : 2

«Yerli hocalar okur üflerler. Ayrıca küçük kağıtlara kuvvetli dualar, tılsımlar yazarak muska yaparlar. Bu kağıtları bükerek küçük küçük hap haline getirirler ve kadına yuttururlar.»

(KK. : Şefika A., 74, Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 3

«Kısır kadın hocaya gider, yıldıznamesine baktırır, muska yaptırır.»

(KK. : Fatma Y., 43, Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 4

«Hocalara muska yaptırarak dokuz ay okuturlar. Eğer çocuk olursa, olduktan sonra muskayı yeniletirler.»

(KK. : Leman B., 60, Milas/Mğ.)

Yatırlara, ziyaretlere, türbelere, tekelere gidilir.

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağistan K./Ceyhan/Ada., Sandıklı/Af., Af., Bolvadin/Af., Kâhta/Adı., Yeşilören K./Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Beypazarı/Ank., Polatlı/Ank., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Ant., Korkuteli/Ant., Gebiz B./Serik/Ant., Borçka/Ar., Ay., Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Bayır K./Bil., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Bo., Göynük/Bo., Brs., Gürsu/Brs., Tumarlı K./Çkr., Çkl., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Dz., Dere K./Acıpayam/Dz., Dy., Ed., Uzunköprü/Ed., El., Dallica K./El., Keban/El., Ezc., Ezm., Es., Mihalıççık/Es., Gr., Şebinkarahisar/Gr., Isp., Uluborlu/Isp., Bekiralan K./İç,

İç., Tarsus/İç., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İz., Ödemiş/İz., Pınarbaşı/Ky., Gömeç K./Ky., Mr., Üngüt K./Mr., Milas/Mğ., Yaşyer K./Milas/Mğ., Göynük K./Nş., Avanos/Nş., Özkonak B./Avanos/Nş., Şenyurt K./Perşembe/Or., Sm., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., To., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Erkilet K./Turhal/To., Pülümür/Tn., Aydınlık K./Tn., Tülmen K./Ur., Ur., Banaz/Uş., Vn., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Tuzlacık K./Sorgun/Yz., Zn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Çocuk sahibi olmak için ziyaret edilen kimi türbeler, tekke-ler, yatırlar :

«Eşhab-ı Kehf» (İç.), «Çırpılı Dede» (Ba.), «Deve Dede» (Bo.), «Cahide Sultan» (Çkl.), «Üzüle Ebe» (Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.), «Seyyit Battal» (Es.), «Efendi Sultan» (Uluborlu/İsp.), «Susuz Dede» (İz.), «Liğir Dede» (İz.), «Hacı Bektaş» (Nş.), «Karatürbe» (Şenyurt K./Perşembe/Or.), «Melikgazi» (Niksar/To.), «Bunbaba (Erbaa/To.)» «Ahmedi Turan» (Sv.), «Şih Müslüm» (Suruç/Ur.), «İmam Bakır» (Harran B./Ur.)

Kimi büyüsel özlü işlemler yapılır.

Kırk aileden kumaş parçası alınıp, elbise dikilir, pamuktan bir bebek hazırlanarak bu elbise giydirilir ve üzerine tuz serpilir.

(Borçka/Ar.)

Dedenin başındaki ağaca, içinde bebek bulunan bir beşik yapıp asılır.

(Milas/Mğ.)

Tekke'nin yanındaki içi toprakla dolu küpden çıkacak böcek kısır kadına habersizce yutturulur.

(Dere K./Acıpayam/Dz.)

Doğum yapmış kadının yeni doğan çocuğunun «son»
unun üzerine, son soğuyuncaya kadar oturulur.

(Maşukiye K./Kc.)

Yaldız ile kırklanılır.

(Ant.)

Meyvesi olmayan ağaca taş kısırılır.

(Dere K./Acıpayam/Dz.)

Delik bir taşın altından geçilir.

(Keban/El.)

Miras zincirinin altından geçilir.

(Çimenli K./Tr.)

Mora dikenini altından geçilir.

(Çimenli K./Tr.)

Kısır kadın diken altından geçirilir.

(Akçaabat/Tr.)

Henüz doğum yapmış bir kadının sonu üzerine kısır
kadın çıplak olarak oturtulur, daha sonra da koca-
sıyla yatar.

(Ödemiş/İz.)

41 nikahlıdan hiç konuşmadan mum toplar, dört yol
ağzında anasının ilk kızı olan birisi bu mumları eri-
tir, çocuğu olmayanın başına dökülür.

(İncidere K./Yomra/Tr.)

«Tiğga»sı kesilir.

(Zile/To.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Hacca giden yakınlarına kuşak gibi birşey verirler. Hac yolcuları bu kuşağı hac ziyareti boyunca türbelerin üstüne bağlayıp dönüşlerinde getirirler ve çocuğu olmayan kadınların bellerine bağlarlar.»

(K.K.: Emine U., 57, Brs.)

Örnek : 2

«Efendi Sultan yatırının başına gelen çocuksuz kadın, türbenin bir tarafına bir erkek kuşağı ile bağlanır. Hariçten gelen bir erkek bu kuşağı çözer. Kadın o akşam cinsi münasebette bulunursa mutlak çocuğa kalır. Bu işlemler için birtakım şartlar vardır. Kadın ve erkek mutlaka abdestli olacaktır ve yatırın başında Allah rızası için iki rekat namaz kılınıp duası yatıra adanacaktır. Hepsinden önemlisi, bu işlemlerin tam bir itikatla yapılması mutlak surette lazımdır.»

(K.K.: Hatice A., 65, Uluborlu/Isp.)

Örnek : 3

«Çocuğu olmayan kadının her iki taraf akrabaları birleşerek Uluborlu Senirkent yolu üzerindeki «Oğullu Kavak»a giderler. Orada bulunan erkeklerin kuşakları birbirine bağlanır. Ve yanlarında götürdükleri kurban kesilir. Et kazanda pişmekte, kadın da kavakta bağlı durmaktadır. Yoldan geçmekte olan ilk erkek yolcu çağrılarak besmele ile kadının bağlı olduğu kuşak çözdürülür, yolcuya da etten yedirilir. Kesilen kurbanın erkek olması lazımdır. Kadın çö-

züldükten sonra yemek yenir, ancak kadın bu yemekten yiyemez. İşte bu işe 'oğullu kavağa bağlamak' denir.»

(KK.: Hatice A., 65, Uluborlu/Isp.)

Örnek : 4

«Kadını yatırır; kollarından, belinden ve bacaklarından bağlayarak birkaç kadın iplerden tutarak aşığı yukarı yayık gibi sallarlar.»

(D.: Mukaddes Ç., Kavakolu K./Ezc.)

Örnek : 5

«Ünzüle Ebe yatırından pamuktan yapılmış iplik alınarak bele bağlanır. Bu iplik doğuma kadar belden çıkarılmaz.»

(KK.: Hanife S., 55, Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

2. Halk Sağaltmacılığı Alanına Girenler :

Kocakarı ilaçları kullanılır, yerli ebelere başvurulur.

(Ada., Dağıstan K./Ada., Adı., Kâhta/Adı., Çubuk/Ank., Beypazarı/Ank., Büğüdüz K./Ank., Gebiz B./Serik/Ant., Ulukent K./Arhavi/Ar., Brs., Gürsu/Brs., Hacıhamza B./Çr., Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz., Dy., Ezm., Ezc., Kaymazaylası K./Es., Gr., Şebinkarahisar/Gr., Uluborlu/Isp., İç., Silifke/İç., Mağara K./İç., İz., Tire/İz., Ödemiş/İz., Pınarbaşı/Ky., Gömeç K./Ky. Krk., Mucur/Krş., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Göynük K./Nş., Mr., Üngüt K./Mr., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., Malkara/Tk., To., Zile/To., Tr., Akçaabat/Tr., Çimenli K./Tr., Tn., Pülümür/Tn., Aydınlık K./Tn., Ur., Tülmen K./Ur., Kılcan K./Uş., Banaz/Uş.; Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Bir çığı yaptırılır bu işi bilene. Çığı dediğim raki, nöbet şekeri ve yedi çeşit baharattan yapılmış bir ilaçtır. Kadın bu ilacı tutunur. Bazı kadınlar bu ilacı kullandıktan sonra çocuk sahibi olmuşlardır.»

(K.K.: Güllü İ., 41, Şarkışla/Sv.)

Örnek : 2

«Kısırlığa iyi gelen ilaçlar vardır. Benim bir tanıdığım da kullanmıştı. Baharattan, kıyılmış etten, maydonozdan, süttten yapılmıştı. Hepsi bir arada pişirilmişti.»

(K.K.: Şeker T., 45, Zile/To.)

Örnek : 3

«Leylek yemi denilen dikenli bir otu merhem gibi ezip kadının karnının altına koyarlar.»

(K.K.: Kibar Ö., 43, Aydınlık K./Tn.)

Örnek : 4

«Ara ilacı kullanır kadınlar. Yani evde yapılan ilaçlar. Bunları da ara yahut «aralık ebesi» dediğimiz yerli ebeler, çok bilmiş kadınlar yapar.»

(K.K.: Melahat O., 37, Silifke/İç.)

Rahime, hazneye yerli ilaçlar uygulanır.

(Ceyhan/Ada., Dağıstan K./Ceyhan/Ada., Kahta/Adı., Af., Sandıklı/Af., Suluova/Ama., Korkuteli/Ant., Ba., Bandırma/Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Gölpaazarı/Bil., Bayır K./Bil., Düzce/Bo., Göynük/Bo., Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz., Es., Kaymazaylası K./Es., Gaz.,

Gm., Bekiralan K./İç., Isp., Ödemiş/İz., Krk., Krş., Avanos/Nş., Kn., Sille B./Kn., Yarma B./Kn., Milas/Mğ., Nğ., Rz., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Bafra/Sm., Tk., Ormanlı K./İncik/Tk., Kılcan K./Uş., Bartın/Zn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Rahim açmak için, kesme şeker üstüne gliserin yağı damlatılıp rahim yolu ağzına konur.»

(KK.: Ayşe E., 45, Sandıklı/Af.)

Örnek : 2

«Baharat çıkın yapılip rahime konur.»

(KK.: Huriye Ç., 43, Suluova/Ama.)

Örnek : 3

«Zencefil, beyaz soğan, kimyon karışımı temiz bir tülbende konur, çıkın yapılır, zeytin yağına batırılır, hazneye konur.»

(KK.: Duriye B., 70, Korkuteli/Ant.)

Örnek : 4

«Bir parça pamuk üzerine bolca rakı dökülüp, pamuk kilota yerleştirilir. Bu pamuk üşütmeyi alır, yumurtalıkları çalıştırır.»

(KK.: Kadriye T., 55, Bandırma/Ba.)

Örnek : 5

«Çamaşır sodası ile zeytinyağı karıştırılıp merhem yapılır, temiz bir beze sarılarak rahme konulur.»

(KK.: Rukiye A. 35, Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz.)

Örnek : 6

«Gliserin ceviz kadar pamuğa konur, hazneye konulduğu zaman çocuk olur.»

(KK.: Latife E., 38, Gaz.)

Örnek : 7

«Yeni doğan çocuğun vücudundaki yağa türlü baharat karıştırılarak rahime konur.»

(KK.: Zehra A., 53, Es.)

Örnek : 8

«Bir pamuğun üzerine bir miktar gülyağı dökülür. Bu pamuk rahime konulur. Ayaklar yüksek bir yere dikilerek yarım saat yatılır. Bu işlem pamuğa rakı dökülerek de yapılır.»

(KK.: Ayşe K., 55, Ödemiş/İz.)

Örnek : 9

«Balık yağı ile maydanoz kavrulur, ılıkken rahime konur, arka üstü yatılır.»

(KK.: Saadet Z., 41, Rz.)

Buğuya, kızgın kiremite, taşa oturtulur.

(Ceyhan/Ada., Darıpınar K./Ada., Hamur/Ağ., Ama., Suluova/Ama., Beypazarı/Ank., Korkuteli/Ant., Nazilli/Ay., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Dere K./Acıpayam/Dz., Dy., Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz., Ed., Uzunköprü/Ed., Süleoğlu K./Ed., El., Dalıca K./El., Es., Kavak-yolu/Ezc., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Gaz., Kilis/Gaz., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Bayburt/Gm., Sal-yoz K./Keklik/Gm., İç., Silifke/İç., Mağara K./İç., Büyükhalkalı K./İst., Ardahan/Krs., Ks., Krk., Krş., Şa-

turoğlu K./Mucur/Krş., Kc., Kn., Ml., Milas/Mğ., Yerkesik B./Mğ., Bor/Nğ., Bağlama K./Nğ., Akkuş/Or., Ayancık/Sn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Rz., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Sv., Şarkışla/Sv., To., Zile/To., Tk., Malkara/Tk., Akçaabat/Tr., Tr., Hozat/Tn., Vn., Yz., Zn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Bir adam boyunda kazılan çukurun içine ateş yakılır. Daha önce toplanan ebegümeci, ceviz yaprağı, ısırgan otu ve başka otlar sıcak suda haşlandıktan sonra, inek pisliğiyle birlikte bu çukurun içine konur. Kısır kadın ya da erkek çukur içinde bir iki saat bekletilir.»

(KK.: Asiyе H., 67, İskilip/Çr.)

Örnek : 2

«Çeşitli otlar kazanda kaynatılır. Bu biraz soğuduktan sonra kadın içine girip, üstünü iyice örter ve sıcak su veya çay içer. Buna 'doğana girme' denir. Doğan'dan çıktıktan sonra da yatar dinlenir.»

(KK.: Saadet A., 45, Gölcüğez K./Hasankale/Ezm.)

Örnek : 3

«Dereotuna benzeyen ve anason gibi kokan rezene otu suda iyice kaynatıldıktan sonra, buğusuna oturur.»

(KK.: Fatma A., 39, Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Örnek : 4

«Kömür mangalı yakılıp ateşine balık yağı dökülür. Kadın mangalın sıcaklığına çömelir.»

(KK. : Saadet Z., 41, Rz.)

Örnek : 5

«Taş iyice kızdırıldıktan sonra üzerine zeytinyağı dökülerek lazımlığın içine konur. Çıkan buğunun üstüne kısır kadın oturur.

(KK. : Rabiye T., 70, Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Örnek : 6

«Kokulu yayla ardıcı iyice kaynatılır, buğusuna kadın oturur.»

(KK.: Elif S., 55, Darıpınar K./Ada.)

Örnek : 7

«Türlü otlarla hayvan gübresi bir kazan içine konarak kaynatılır. Su ılık duruma gelince kadın buğuyu tutunur.»

(KK.: Hatice Ç., 40, Gümüşhacıköy/Ama.)

Örnek : 8

«Bir kilo sütle kestane ve maydanoz kaynatılıp, kadın buharına oturtulur.»

(KK.: Hatice Ş., 60, Süleoğlu K./Ed.)

Örnek : 9

«Çocuğu olmayan kadın bir hafta süreyle sıcak tuğla üzerine konan helva üzerine oturtulur.»

(KK.: Saadet S., 40, Bayburt/Gm.)

Örnek : 10

«Kırmızı biber ocakta pişirilir, acısını ve buğusunu duyacak şekilde üstüne oturulur.»

(KK.: Günnihal T., 22, Yerkesik B./Mğ.)

Örnek : 11

«Çocuğu olmayan kadın sıcak kül üzerine oturtulup, üstü yorganlarla sarıp sarmalanır.»

(KK.: Ayşe Z., 55, Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Örnek : 12

«Sultan otu, lahana, pırasa ve ebegümece bir arada kaynatılarak, buğusuna oturulur.»

(KK.: Ferdane E., 70, Malkara/Tk.)

Örnek : 13

«Bir insanın girebileceği büyüklükteki kazanda çiçekler kaynatılır. Kısır kadın ilkin kazanın buharına oturur. Su ılıyınca kazanın içine girer.»

(KK.: Güllü U., 39, Şarkışla/Sv.)

Buğusu yapılan otlar, nesnelere :

Arpa, ayçiçeği, balık yağı, ceviz yaprağı, çam sakızı, dut, ebegümece, ısırğan otu, kabak, karabiber, katran, kekik, kestane, kırmızı biber, koyun pisliği, lahana, maydanoz, pancar, papatya, pırasa, saman, sarımsak, sıcak kül, sirke, «son» (plasenta), süt, tavuk pisliği, türlü otlar, yumurta, zeytinyağı.

Bele yakı yakılır, sarılır.

(Sandıklı/Af., Ba., Gümüşhacıköy/Ama., Merzifon/Ama., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Düzce/Bo., Kaymaz-yaylası K./Es., Kavakyolu K./Ezc., Silbıs K./Ezc., Şebinkarahisar/Gr., Bayburt/Gm., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Kulu/Kn., Korkut K./Mş., Göynük K./Avanos/Nş., Rz., Sm., Sv., Şarkışla/ Sv., Deligazi K./Sv., To., Kılcan K./Uş., Tn., Vn., Yz., Zn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Sarımsak, kara biber, katran, tavşan yağı ve kuru üzüm karıştırılıp ezilerek bir tülbente konur. Bu tülbent bele sarılır.»

(KK. : Hatice D., 60, Bayat/Çr.)

Örnek : 2

«Karasakız, demirci külü ve zeytin çekirdeğinden dövülerek ve karıştırılarak yapılan macun bel üzerine sürülür.»

(KK.: Güllü P., 76, Silbıs K./Ezc.)

Örnek : 3

«Haşlanmış soğan kirli yüne sarılarak bir çıkın yapılır, üç gün müddetle kadının beline konur.»

(D.: Mukaddes Ç., Kavakyolu K./Ezc.)

Örnek : 4

«İğneyle delinmiş mukavva kağıdının üstüne ince dövülmüş çam sakızı ekip, rakı serpilir. Bu yakı bele vurulur.»

(KK. : Sıdıka Y., 48, Kaymazyaylası K./Es.)

Örnek : 5

«Yumurtayla kireci karıştırıp meydana gelen hamur kıvamındaki maddeyi bele sürüp, yüzü koyun bir saat yatılır.»

(KK.: Huriye Ç., 43, Suluova/Ama.)

Örnek : 6

«Kertenkele öldürülüp baharatla karıştırılarak dövülür ve hamurdan bir çikın halinde kadının beline sarılır.»

(KK.: Fatma E., 68, Bo.)

Örnek : 7

«Sıcak su banyolarında kadının beline kireç vurulur.»

(KK.: Pakize T., 45, Şebinkarahisar/Gr.)

Örnek : 8

«Karacakızdan yapılmış yakı üç gün müddetle kadının beline vurulur.»

(KK.: Saadet S., 40, Bayburt/Gm.)

Karın, kasık, bel çektirilir.

(Ada., Ceyhan/Ada., Sandıklı/Af., Gümüşhacıköy/Ama., Borçka/Ar., Nazilli/Ay., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Düzce/Bo., Göynük/Bo., Brd., Susuz K./Bucak/Brd., Bayat/Çr., İç., Kaymazyaylası K./Es., Bayburt/Gm., Bademli B./Ödemiş/İz., Vize/Krk., Kulu/Kn., Yaşyer K./Milas/Mğ., Özkonak B./Avanos/Nş., Nğ., Bağlama K./Nğ., Sm., Bafra/Sm., Sv., Şarkışla/Sv., Şenyurt K./Perşembe/Or., Tr., Tavuklar K./Hozat/Tn., Vn., Gürpınar/Vn., Tuzlacık K./Sorgun/Yz., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Kasıklar yukarıya doğru çekilir. Bir kişi kasıkları tutarken, bir başkası da büyük bir sargıyla bütün karın kısmını sarar. Karın ve kasıklar bir gece boyunca sargılı durur. Ertesi günü sargılar çözülür.»

(KK.: Sadiye A., 48, Gölpazarı/Bil.)

Örnek : 2

«Kadın ayaklarından tutularak kaldırılır ve birden yere bırakılır.»

(KK.: Hatice D., 60, Bayat/Çr.)

Örnek : 3

«Yerli ebelere kısır kadınların karınları çeke çeke sardırılır. Bu iş birkaç defa tekrar edilir.»

(KK.: Tenzile B., 55, Susuz K./Bucak/Brd.)

Örnek : 4

«Eğer kadının çocuğu 'soğuklama' dan olmuyorsa karnı çektirilir, sardırılır.»

(KK.: Fatma Y., 43, Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 5

«Şehir hamamlarında natırlara bel çektirilir.»

(KK.: Nazife B., 32, Bağlama K./Ng.)

Bele cömlek, havan çekilir.

(Nazilli/Ay., Ba., Düzce/Bo., Biga/Çkl., Lapseki/Çkl., Ed., Kaymazyaylası K./Es., İz., Ödemiş/İz., Krk., Vi-ze/Krk., Pelhivanköy B./Krk., Ks., Kc., Krş., Şatur-

oğlu K./Mucur/Krş., Maşukiye K./Kc., Güneşler K./
Sk., Sv., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., Rz., Malkara/
Tk., To., Ur., Tülmen K./Ur., Uş., Kılcan K./Uş., Zn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çömleğın içine alkole batırılmış pamuk konur. Pa-
muğu yakar yakmaz çömleği kadının beline kapa-
tırırız. Buna 'çömlek kapama' deriz.»

(KK. : Sıdıka K., 55, Ur.)

Örnek : 2

«Küçük bir çömleğın içinde ispiroya batırılmış bir
parça pamuk yakılır. Pamuk sönmek üzereyken
çömlek belin üstüne kapatılır. Bu iş üç defa tekrar-
lanır. Buna 'çömlek tutma' denir.»

(KK. : Ayşe N., 50, Lapseki/Çkl.)

Örnek : 3

«Kadın sırtüstü yatar. Bakır havanın içinde alkole
batırılmış pamuk yakılır. Sıcak olan bu havan bele
kapatılır. Bu kapatma işlemi aynı gün beş defa tek-
rarlanır. Bu arada kasıkları çekilir, karnı bir bezle
sıkıca sarılır. Daha sonra kadın kocasıyla yatar.»

(KK.: Ayşe K., 55, Ödemiş/İz.)

Ilıcalara, kaplıcalara, hamamlara gidilir.

(Gümüşhacıköy/Ama., Ay., Bo., Düzce/Bo., Alpağut
K./Bo., Brs., Biga/Çkl., Tumarlar K./Çkr., Kızılıcasöğüt
K./Çivril/Dz., Dy., El., Dalıca K./El., Gölcügez K./
Hasankale/Ezm., Kilis/Gaz., Gr., Sağlık K./Görelle/Gr.,
Keçiborlu/Isp., İst., İz., Pınarbaşı/Ky., Kn., Sille B./

Kn., Yarma B./Kn., Milas/Mğ., Avanos/Nş., Pazar/Rz.,
Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Bafra/Sm., Güneşler K./Sk.,
Sv., Şarkışla/Sv., Malkara/Tk., To., Zile/To., Tr., Pü-
lümür/Tn., Banaz/Uş.)

Belli şeyler yenilir, içilir.

Yenilenler :

Hacca gidenlerin getirdikleri Hazreti Muhammedin
buğdayından yutulur.

(Brs.)

Hicaz'dan getirilen et yenilir.

(İmamoğlu K./Ada.)

Kâbe'den getirilen buğday çiğ olarak yutulur.

(Çkl.)

«Yeberik» adlı ziyaret yerinden alınan toprak yeni-
lir.

(Ur.)

Kurumuş dereotu bal ile dövüldükten sonra yenilir.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Balla karıştırılmış baharattan hergün bir kaşık yu-
tutulur.

(Suluova/Ama.)

Balla keten tohumu kavruarak yenir.

(Deligazi K./Sv.)

Okutulmuş yemek yenir.

(Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Çekirge böceği yenilir.

(Kulu/Kn., Bor/Nğ.)

İçilenler :

Böğürtlen kökü kaynatılıp içilir.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Ebegümece kaynatılıp suyu içilir.

(Ama., Bafra/Sm.)

Sarı şebboy çiçeği kaynatılıp suyu içilir.

(Sm.)

Kır otları çay gibi kaynatılır, bir gece yıldızlara karşı bekletilir, sabahına içilir.

(Pehlivanköy B./Krk.)

Soğan, helvican ve karanfil kaynatılıp suyu içilir.

(Kavakyolu K./Ezc.)

Türlü otlar kaynatılıp suyu içilir.

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Rakı ve kinin karıştırılıp içilir.

(Sm.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Önceleri dedeler vardı. Tekkeden buğday getirir de verirlerdi. Onlardan bir tane içenin çocuğu olurdu. Osmanlı geldikten sonra hiç biri kalmadı.»

(KK.: Selma Y., 75, Saskara K./Hanak/Kr.)

Örnek : 2

«Çocuğu olmayan kadın bahar ayında yedi çeşit haşlanmış sıcak pancar içinde göbeğe kadar otur-

tulur. Ağzı, burnu açıkta kalacak şekilde bütün vücudu yorgan gibi kalın bir şeyle örtülür. Daha sonra tarçın, karanfil, havlican, zencefil, karabiber, zerde içi gibi baharatlar biraz çayla kaynatıldıktan sonra sıcak sıcak içirilir çocuğu olmayan kadına. Bir saat sonra buradan alınarak yatağa yatırılır. Üşütmemeye dikkat edilir. Bu olay üç gün tekrar edilir. Bunun akabinde üç günde kaynatılmış bayat samana oturtulur. Aradan bir ay geçer, ikinci ay kadın hamile kalır.»

(KK. : Didare T., 70, Mş.)

Örnek : 3

«Biz eskiden çeşitli otları kaynatıp göbeğe kadar onun içinde oturturduk. Sık, sık şerbet içirirdik kısır kadına, çıkardıktan sonra da 'zom' larını (kasıklarını) kaldırır, üşütmemesine çalışırdık. Allah verirse çocuğu olur, olmazsa kocası üstüne evlenirdi. Çünkü o zaman şimdiki doktorlar, ilaçlar yoktu.»

(KK. : Hayriye A., 70, Korkut K./Mş.)

3. Tıbbi Sağaltma Alanına Girenler :

Doktora, ebeye, hastahaneye başvurulur.

(İmamoğlu K./Ada., Adı., Büğüdüz K./Ank., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Ant., Ulukent K./Arhavi/Ar., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Nazilli/Ay., Bo., Alpagut K./Bo., Düzce/Bo., Brd., Çkl., Biga/Çkl., Lapseki/Çkl., Hacıhamza B./Çr., Tumarlı K./Çkr., Dy., El., Ed., Uzunköprü/Ed., Es., Gr., Şebinkarahisar/Gr., Sağlık K./Görelere/Gr., Keçiborlu/Isp., İst, Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İç., Silifke/İç., Mağara K./İç., Gömeç K./Ky., Mucur/Krş., Kc., Gölçük/Kc., Üngüt K./Mr., Bor/

Nğ., Özkonak B./Avanos/Nş., Akkuş/Or., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Pazar/Rz., Güneşler K./Sk., Malkara/Tk., Ormanlı K./İncik/Tk., Zile/To., Tr., Banaz/Uş., Zn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Bizim çocuğu olmayanlarımız şimdilerde doktora gidiyorlar. Lâkin büyüklerimizin, atalarımızın öğütlerini de boş bellemeyiz.»

(KK.: Nezahat U., 45, Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Örnek : 2

«Gidilirse kadın doktora gidilir. Erkek doktora gitmek günah sayılır, ayıp sayılır.»

(KK. : Fatma T., 70, Bekiralan K./İç.)

Örnek : 3

«Şimdi köydeki resmi ebelere muayene ettiriyoruz çocuğu olmayanları... Onların verdikleri ilaçları alı-
RIZ.»

(KK. : Seher Ç., 50, Üngüt K./Mr.)

Örnek : 4

«Şimdi fen ilerledi. Doktora giderler, ameliyat filan olurlar. Ne bileyim işte, herşey antikalasta.»

(KK. : Huriye N., 42, Bor/Nğ.)

Örnek : 5

«İlk önce doktor kontrolü altında doktorun vereceği tavsiyelere göre hareket eder. Eğer faydası olmazsa

sıcak su banyolarına giderek tedavi olmaya çalışır.»
(KK.: Fatma K., 50, Sk.)

Örnek : 6

«Şimdi doktorlara daha çok gidiliyor.»
(KK.: Sabahat Ö., 41, Banaz/Uş.)

B. ERKEĞİN KISIRLIĞINI ÖNLEMEK İÇİN BAŞVURULAN UMARLAR

Hocaya gidilir.

(Ad., Ay., Bozdoğan/Ay., Ba., Düzce/Bo., Silbis K./
Ezc., Sağlık K./Görece/Gr., Uluborlu/Isp., Şenyurt K./
Perşembe/Or., Göynük K./Nş., Vn., Aşağıkaymaz K./
Gürpınar/Vn.)

Ziyaretlere yatırlara gidilir.

(Ank., Ay., Bozdoğan/Ay., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Dal-
lıca K./El., Kavakyolu K./Ezc., Isp., İç., Göynük K./
Nş., Zile/To., Aydınlık K./Tn., Pülümür/Tn., Vn.)

Kocakarı ilaçları kullanılır.

(Ank., Şebinkarahisar/Gr., Karaağaç/Isp., Uluborlu/
Isp., Zile/To.)

Kaplıcalara, içmelere gidilir.

(Ay., Borçka/Ar., Düzce/Bo., Bağlama K./Nğ., Çamlı-
tepe K./Pazar/Rz., Sk., Pülümür/Tn., Vn.)

Hamama gidilir.

(Ay., Biga/Çkl., Kn., Kılcan K./Uş., Gürpınar/Vn.,
Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Yakı yaptırılır.

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Bele zift çektirilir.

(Krş.)

Buğuya tutulur.

(Vn.)

1. Yenilenler, içilenler

Koç yumurtası yenilir.

(Sille B./Kn., Krş., Krk., Bafra/Sm., Tr., Çimenli K./Tr.)

Bolca yağ ve bal yenilir.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Zn.)

Baharlı şeyler, yağlı tohumlar yenilir.

(Kilis/Gaz.)

Fındık, fıstık, ceviz, badem yenilir.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ödemiş/İz., Bafra/Sm., Tr.)

Bolca maydanoz yenilir.

(To.)

Pırasa, lahanaya yenilir.

(Krk.)

Hacdan getirilen kutsal buğday yenilir.

(Brs.)

Tavşan yağı yutulur.

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Yumurthanın akı 49 gün içilir.

(Alkuş/Or.)

Keçi boynuzu yenilir.

(Kilis/Gaz., Mn.)

Böğürtlen kökünün suyu içilir.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Havuç tohumu kaynatılıp suyu içilir.

(Ödemiş/İz.)

Paça, kemik suyu içilir.

(Tr.)

Yumurta içilir.

(Kavakyolu K./Ezc.)

Bolca süt içilir.

(Kavakyolu K./Ezc.)

2. Tıbbî Sağaltma Alanına Girenler ve Başka Tutumlar

Doktora gidilir.

(yaygın)

Tıbbî sağaltmadan yararlanılır.

(yaygın)

Umanı yoktur diye birşey yapılmaz.

(Darıpınar K./Ada., Merzifon/Ama., Susuz K./Brd.,
Gölcüğeş K./Ezm., Kaymazyaylası K./Es., Gm., Krk.,
Ml., Korkut K./Mş., Deligazi K./Sv., Güneşler K./Sk.,
Ur.)

Özür üstlenilmez, başka bir kadınla evlenilir.

(yaygın)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Üç gün süreyle hamam yapılır. Hamamda iyice terledikten sonra sırttaki bazı damarlar ovdurulur.»
(KK. Selma G., 60, Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Örnek : 2

«Arpa kaynatıp, çıkan buğu erkek üstüne tutulur.»
(KK.: Zarife Ç., 50, Vn.)

Örnek : 3

«Anadan erliği olmayanın olmuyor. Başka kadında da olmayınca Allah'tandır deyip elini koynuna koyuyor.»

(KK.: Selma Y., 75, Saskara K./Ardahan/Krs.)

Örnek : 4

«Heç beşe... Kadına gabahat bulur. Doktora da gidemez, oturur aşağıya...»

(KK.: Ayşe Z., 55, Salyoz K./Kelkit/Gm.)

C. ÇOCUĞUN CİNSLİĞİNİ BELİRLEMEK İÇİN BAŞVURULAN YÖNTEMLER, UYGULAMALAR, İNANMALAR

1. Oğlan Doğurmak İçin

a. Dinsel Büyüsel Niteliktekiler :

Hocaya başvurulur.

(İmamoğlu K./Ada., Ank., Düzce/Bo., Kavakyolu K./Ezc., Silifke/İç., Bor/Nğ., Bağlama K./Nğ., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Akçaabat/Tr., Çimenli K./Tr.)

Muska yazdırılır.

(Dağıstan K./Ceyhan/Ada., Kavakyolu K./Ezc., Şenyurt K./Perşembe/Or., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Akçaabat/Tr., Çimenli K./Tr., Vn., Gürpınar/Vn., Zn.)

Yatırlara, ziyaretlere gidilir.

(Bo., Dy., Dalıca K./El., Gr., Bayburt/Gr., Hatunsuyu K./Ml., Üngüt K./Mr., Milas/Mğ., To., Aydınlık K./Tn., Tülmen K./Ur., Aşağıkaymaz K./Vn.)

Adak adanır.

(Dağıstan K./Ceyhan/Ada., Ank., Göynük/Bo., Bo., Brs., Dz., Süleoğlu K./Ed., Keban/El., Kilis/Gaz., Bayburt/Gm., İç., Keçiborlu/Isp., Hatunsuyu K./Ml., Mr., Üngüt K./Mr., Milas/Mğ., Güneşler K./Sk., Çimenli K./Tr., Tülmen K./Ur., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Kırk gün duası okutulur.

(Gr.)

Dua edilir.

(Bozdoğan/Ay., Mucur/Krş., Barbuzu/Ml., Uş.)

Bir aylık hamile iken Kur'andan belli bir ayet okunur.

(Borçka/Ar.)

Enamdan kırk gün süreyle dua okunur.

(Sarıç K./Dursünbey/Ba.)₁

Kadının karnına Muhammed ismi yazılır.

(Tr.)

Bir kağıda Ahmet, Mehmet, Muhammed yazılıp suyun içine atılır. Oğlan isteyen kadın gün doğmadan iki rekât namaz kılıp bu kağıdı yutar.

(Hazinekar K./Devrekâni/Ks.)

Bir kağıda kırk Ahmet, bir Muhammed yazılıp, kadına yutturulur.

(Krş.)

İçinde Muhammed adı yazılı bir tasta gebe kadın kırk gün süreyle su içer.

(Tr.)

Kırkbir peygamber adı bir kağıda yazılıp dövülür, suya konur, bu su kırk gün içinde içilir.

(Akçaabat/Tr.)

Kırk peygamber adını suya okuyup, bu suyu kırk gün içinde hamile kadına içirirler.

(Çimenli K./Tr.)

Birden çok oğlan doğurmuş kadının uçkuruyla kendi uçkuru değiştirilir.

(Darıpınar K./Ada.)

Çok oğlan doğurmuş bir kadının kuşağı belde taşınır.

(İç.)

Kadının kuşağı kâbeye giden birine verilir; tavaf ettirildikten sonra belde taşınır.

(İç.)

Bir kuşak üstüne okunup, bu kuşak gebe kadının beline bağlanır.

(Sılbıs K./Ezc.)

Son doğan kızın adı «Yeter» konulur.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Son doğan kıza «Döne» adı konur.

(Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Son doğan kıza «Döndü» adı konur.
(Bayat/Çr., Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Son doğan kıza «Rabiye» adı konur.
(Çimenli K./Tr.)

Kadın kırk gün oğlan adı söyler.
(Ama.)

Bir alıç ağacına taş atılarak : «Kızı boşladım, oğlana başladım» denilir.
(Mağara K./İç.)

Cins meyve veren bir ağaç üç kez taşlanır ve «Ağacı taşladım, oğlana başladım» tekerlemesi söylenir.
(Susuz K./Bucak/Brd.)

Bolca tatlı yenilir.
(Ama., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., El., Salihli/Mn., Akkuş/Or.)

«Hazeri elma» yazdırılıp yenilir.
(El.)

Üç cuma, kadın kocası uyurken habersizce ayağını öper.
(İç.)

Küçük bir oğlan çocuğunun ağzından lokması alınarak yenilir.
(Vn.)

Kadının evlendiği gün kucığına oğlan çocuğu verilir.
(Özkonak B./Avanos/Nş., Bağlama K./Nğ.)

Gelinin yatağında, gelinin ilk yatacağı gece, gelin yatmadan önce oğlan çocuğu yatırılıp, yuvarlatılır.
(Uluborlu/Isp., Hazinesdar K./Devrekâni/Ks., Özkonak B./Avanos/Nş., To., Ur.)

Hamile kadın oğlana baktırılır.

(Üngüt K./Mr.)

«Yılanlı Hüseyin»e gidilip, siyah ve canlı bir yılanın üzerinden atlanır.

(Mr.)

Kadının yatağının altına bıçak konur.

(Ks.)

Kadın doğuracağı çocuğun eşyalarını mavi yapar.

(El., Dallica K./El.)

Daha önce doğurduğu çocuğun «eşi»nin içini dışına çevirerek, eşi toprağa gömer.

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Şenyurt K./ Perşembe/Or.)

Oğlan çocuğu çok olan bir aileden, bir çocuk çok az para karşılığı satın alınır. (Simgesel olarak)

(Ezm.)

b. Cinsel Birleşmeyle İlgili Olanlar :

Birleşmeden sonra kadın sağ yanına dönerek yatar; sağ yanından kalkar.

(Ada., Yeşilören K./Ama., Suluova/Ama., Bandırma/Ba., Susuz K./Bucak/Brd., Kızılcaşögüt K./Çivril/Dz., Dy., Es., El., Kavakyolu K./Ezc., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Keçiborlu/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İç., Ks., Kc., Kulu/Kn., Kn., Krk., Nğ., Bağlama K./Nğ., Rz., Pazar/Rz., Sv., Ormanlı K./İncecik/Tk., Zile/To., Akcaabat/Tr., Ur., Uş.)

Sürekli kız doğuran kadın birleşmeden sonra, her zamankinin tersi tarafa yatar.

(Bademler B./Ödemiş/İz.)

Birleşmeden önce, belden aşağısı soğuk su ile yıkanır.

(Bartın/Zn.)

Ayın belli günlerinde oğlan olacağına inanılır; birleşme için o günler seçilir.

(Ada.)

Ay hali geçtikten bir hafta onbeş gün sonra birleşme yapılır.

(Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz.)

Birleşme, erkeğin çok istediği zamana rast getirilir.

(Merzifon/Ama.)

c. Başka Tutumlar :

Allahın bileceği iştir, ne yapılsa boştur.

(yaygın)

Oğlan doğuncaya kadar doğum yapar.

(yaygın)

Hiçbir umara baş vurulmaz.

(Ulukent K./Arhavi/Ar., Bayırköy K./Bil., Alpagut K./Bo., Şebinkarahisar/Gr., Gm., İst., Pınarbaşı/Ky., Vize/Krk., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Barbuzu/Ml., Mn., Salihli/Mn., Özkonak B./Avanos/Nş., Ayancık/Sn., Tık., Tr.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Oğlan doğurmak, kız doğurmak insan elinde olsaydı, kimse istemediği halde kız veya oğlan doğurmazdı.»

(KK. : Hayriye E., 60, Ayancık/Sn.)

Örnek : 2

«... Anam, onu Allah bilir, ama bir elmayı bir guşanın üstüne okutup gebe kadının beline bağlarlarsa oğlan olacak deyiler.»

(KK. : Güllü P., 76; Sılbıs K./Ezc.)

Örnek : 3

«Oğlan da, kız da Allah'ın vergisidir. Bunun için bir şey yapılmaz. Yalnız şöyle bir inancımız vardır: Eğer birleşme kişinin (erkeğin) çok istekli olduğu bir ana rastgelirse çocuk oğlan olur.»

(KK. : Hasibe K., 60, Ama.)

2. Kız Doğurmak İçin

a. Dinsel, Büyüsel Niteliktekiler :

Allahın bileceği bir iştir.

(çok yaygın)

Hocaya başvurulur.

(İmamoğlu K./Ada., Düzce/Bo., Bor/Nğ., Şenyurt K./Perşembe/Or., Zn.)

Muska yazdırılır.

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Gürpınar/Vn.)

Adak adanır.

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Göynük/Bo., Bo., Brs., Dz., Süleoğlu K./Ed., Bayburt/Gm., Salihli/Mn., Milas/Mğ., Güneşler K./Sk., Erkiyet K./Turhal/To.)

Yatır ve ziyaretlere gidilir.

(Bo., Ezm., Gr., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Allah'a dua edip kız çocuğu istenir.
(Kilis/Gaz., Kaymazaylası K./Es., Uş.)

Gebeliğin ilk sırasında, kadının kocası, Kur'andan belli bir duayı, karısının karnına basarak okur ve «kız» ister.

(Ezm.)

Hac'dan getirilen kurban eti ve buğday yenir.
(Süleoğlu K./Ed.)

Kadın kendi eliyle yaptığı bir saçlı bebekle ziyaretlere gider.

(Vn.)

Kızı çok olan kadının uçkuruyla kendi uçkurunu değiştirir.

(Darıpınar K./Ada.)

Yalnız kız doğuran biriyle ekmek mayası değiştirilir.
(Kn.)

Kızı çok olan ailelerden kız çocuğu satın alır. (Sembolik olarak)

(Ezm.)

Çocuğu karnında canlanan kadın, kız çocuğuna bakar.

(Borçka/Ar.)

Hamileliğin kırkinci ve ellinci günlerinde kadın, kocasının ayakkabısından kırk kez su içer.

(Korkuteli/Ant.)

Kadın, küçük bir kız çocuğunun ağzından lokma kapar.

(Vn.)

Bolca yeşil sebze yer.

(Yeşilören K./Ama.)

Ekşi yer

(Ama., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., El., Akkuş/Or.)

Devamlı oğlu olan kadın doğurduğu oğlanın eşini ters çevirir, eşi suya salar.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Daha önce yaptığı doğumdaki çocuk eşinin içini dışına çevirip, toprağa gömer.

(Kabaçalı K./Kiği/Bn.)

Bir alıç ağacına taş atarak «oğlanı boşladım, kıza başladım» der.

(Mağara K./İç.)

Gebe kadın ormanda ağaçlara taş atarak «armudu taşladım, kıza başladım» der.

(Salihli/Mn.)

b. Cinsel Birleşmeyle İlgili Olanlar :

Birleşmeden sonra kadın sol yanına yatar ya da sol yanından kalkar.

(yaygın)

Birleşmeye önce kadın başlar.

(Es.)

Birleşme kadının istekli bir zamanına rastlatılır.

(Merzifon/Ama.)

c. Başka Tutumlar :

Kız doğuruncaya kadar doğum yapılır.

(Bayır K./Bil., Ks., Mucur/Krş., Kulu/Kn., Mğ., Bafra/Sm., Tr., Zn.)

Hiç bir umara başvurulmaz.

(Ulukent K./Arhavi/Ar., Bayır K./Bil., Alpağut K./Bo., Lapseki/Çkl., Ed., Uzunköprü/Ed., Dalıca K./El., Silbıs K./El., Gaz., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Salyoz K./Kelkit/Gm., Isp., İst., İz., Pınarbaşı/Ky., Vize/Krk., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Tavşanlı/Kü., Ml., Mn., Mş., Özkonak B./Avanos/Nş., Ayancık/Sn., Tr.)

Kızlar makbul olmadığı için bir şey yapılmaz.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba., El., Bekiralan K./İç., Kulu/Kn., Mucur/Krş., Ml., Barbuzu/Ml., Mr., Üngüt K./Mr., Çamlıtepe/Pazar/Rz., To., Pülümür/Tn., Aydınlık K./Tn., Ur., Tülmen K./Ur.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Biz kızı sevmeyiz. Olursa olur, yoksa aramayız.»

(KK.: Hacer Ş., 55, Mr.)

Örnek : 2

«Biz pek kız evladı sevmek.»

(KK.: Seher Ç., 50, Üngüt K./Mr.)

Örnek : 3

«Kız da neymiş... Oğlan çocuk daha iyi.»

(KK.: Elif E., 60, Mr.)

Örnek : 4

«Kız çocuğun peşine kimse düşmez.»

(KK.: Saime K., 64, To.)

Örnek : 5

«Kızı çok sevmeyiz ki doğurmak için çareler alalım. Kız elâlemin ocağını tüttürür, bizim ocağımızı oğlan çocuğu tüttürür. Bizde kız tüketici, sömürücü olarak görülür.»

(KK.: Saadet E., 43, Pülümür/Tn.)

Örnek : 6

«Hiç kimse kız istemez. Çünkü kızlar belalıdır. yani korunmaya ihtiyaç duyarlar, az iş yapabilen kişilerdir.»

(KK.: Kibar Ö., 43, Aydınlık K./Tn.)

Örnek : 7

«Vallaha bizim buralarda kız çocuğuna rağbet yoktur. Hiç bir kadın nedense kız doğurmak istemez. Çoğu erkek olmadığı için karısını boşamıştır.»

(KK.: Güzel Ç., 41, Keban/El.)

Örnek : 8

«Bizim burada kızı pek isteyen olmaz. Gene de bey-le buluşunca sola yattın mı kız olur.»

(KK.: Sevim B., 33, Dy.)

Ç ÇOCUĞUN CİNSLİĞİNE YORULAN BELİRTİLER İŞLEMLER

1. Gebe Kadının Oğlan Doğuracağına Yorulan Belirtiler :

Karnı sivri olursa,

(çok yaygın)

Güzelleşirse,

(yaygın)

Çocuk karnın sağında (sağ boşluğunda) olursa,
(Ceyhan/Ada., Merzifon/Ama., Yenice K./Bozdoğan/
Ay., Bandırma/Ba., Alpagut K./Bo., Bayat/Çr., Dallica
K./El.; Silifke/İç., Bekiralan K./İç., Krş., Kn., Sa-
lihli/Mn., Göynük K./Nş., Nğ., Rz., Güneşler K./Sk.,
Sv., To., Karakaya B./Erbaa/To., Aydınlık K./Tn.,
Akpınar K./Bartın/Zn.)

Sağ taraf sol tarafa bakarak daha ağır olursa,
(Gr.)

Sağ taraf kımıldarsa; çocuk sağ tarfta canlanırsa,
(Es., Mağara K./İç., Ks., Hazinesdar K./Devrekâni/
Ks.)

Çocuk anne karnında çabuk kıpırdarsa, oynarsa,
(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Bn., El., Yaşyer K./Milas/
Mğ.)

Kırk günlük gebe iken çocuk karnında kıpırdıyorsa,
(Bandırma/Ba., Kaymazaylası K./Es.)

Çocuk karnında erken oynarsa,
(El., Dallica K./El., Ml., Hatunsuyu K./Ml., Pazar/
Rz.)

Göbeğinden aşağısı siyah olursa,
(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Göbeği yukarı bakarsa,
(Kâhta/Adı.)

Doğum sancısı çekerken devamlı olarak dik durursa,
(Kabaçalı K./Kiği/Bn.)

Ağrı çeken kadının yüzü güleçse,
(Dy.)

Doğum ağrısı belden tutarsa,

(Nş., To., Karakaya B./Erbaa/To., Tr., İncidere K./
Yomra/Tr., Vn.)

Doğum gecikirse, dokuz aydan çok sürerse,

(Ama., Merzifon/Ama., Bayır K./Bil., El., Silifke/İç.,
Ml., Güneşler K./Sk., Ormanlı K./İncik/Tk., Tül-
men K./Ur.)

Yüzü açık renk olursa,

(Dereköy/Acıpayam/Dz., Kılcan K./Uş.)

Yüzü duru ve lekesizse,

(Keçiborlu/Isp.)

Yüzü beyazlanırsa (çaparlanırsa),

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Yüzü parlak olursa,

(Gölpazarı/Bil.)

Yüzü çillenirse,

(Gümüşhacıköy/Ama.)

Yüzüne sis gelirse,

(Deligazi K./Sv.)

Yüzüne leke düşerse,

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Maşukiye K./Kc.)

Yüzü siyahımsı leke yaparsa,

(Ed.)

Dudakları kalınlaşırsa,

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Üst dudağı şişip büyüse,

(Milas/Mğ.)

Burnu incelirse,
(Biga/Çkl.)

Burnu kaşınırsa,
(Zile/To.)

Göğüslerinin ucu siyah olursa,

(Gümüşhacıköy/Ama., Ank., Sarnıç K./Dursunbey/
Ba., Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz., Maşukiye K./Kc., Yer-
kesik B./Mğ., Ayancık/Sn.)

Meme uçları mor olursa,
(Kavakyolu K./Ezc., Ks.)

Kaşı, gözü ütük olursa,
(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Kaşının, gözünün tüyleri dökülürse,
(Uş.)

Kalçası genişlemese,

(Darıpınar K./Ada., Suluova/Ama., Göynük/Bo., Bi-
ga/ Çkl., Hacıhamza B./Çr., Keçiborlu/Isp., Ks., Mr.,
Bağlama K./Nğ., Bartın/Zn.)

Teni çok koyulaşırsa,
(Ay.)

Tatlıya karşı aşırı düşkünlüğü olursa,

(Gölpazarı/Bil., Hacıhamza B./Çr., Kızılcaşöğüt K./
Çivril/Dz., Isp., İz., Vize/Krk., Tavşanlı/Kü., Milas/
Mğ., Yerkesik B./Mğ., Mş., Özkonak B./Avanos/Nş.,
Erkilet K./Turhal/To., Pülümür/Tn., Ur., Banaz/Uş.)

Ağır yürürse,

(Saskara/Hanak/Kr.)

2. Gebe Kadının Kız Doğuracağına Yorulan Belirtiler :

Kalçası genişlerse,

(yaygın)

Kalçası büyürse,

(yaygın).

Karnı yaygın olursa,

(Yuva K./Kırıkkale/Ank., Ceyhan/Ada., Borçka/Ar., Göynük/Bo., Dereköy/Acıpayam/Dz., Dallıca K./El., Sılbıs K./Ezc., Ezm., Gölcüğeş K./Hasankale/Ezm., Mr., Krk., Üngüt K./Mr., Sm., Sv., Şarkışla/Sv.)

Karnı yuvarlak olursa,

(Gümüşhacıköy/Ama., Ay., Biga/Çkl., Dz., Ezc., Keçiborlu/Isp., Hazinedar K./Devrekâni/Ks., Gömeç K./Ky., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Gölcük/Kc., Salihli/Mn., Güneşler K./Sk., Deligazi K./Sv., Banaz/Uş.)

Karnı basık olursa,

(Kaymazaylası K./Es., Şaturoğlu K./Mucur/Krş.)

Karnı yayvanlaşırsa,

(Sağlık K./Görel/Gr., Gm., Bademli B./Ödemiş/İz., Ml., Rz., Bafra/Sm., Akçaabat/Tr.)

Karnı geniş yayımlı olursa,

(Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Karnı yayık olursa,

(Kulu/Kn., Sille B./Kn., Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Karnı yassı olursa,

(Es., Göynük K./Nş)

Çirkinleşirse,

(Çubuk/Ank., Ba., Merzifon/Ama., Dallıca K./El., Gaz., Kilis/Gaz., Karağaç/Isp., İç., Pınarbaşı/Ky., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Kc., Mr., Milas/Mğ., Şarkışla/

Sv., Deligazi K./Sv., Tk., Zile/To., Aydınlık K./Tn.,
Ur., Bartın/Zn.)

Güzelleşirse,

(Suluova/Ama., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Borçka/Ar.,
Bo., Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Şenyurt K./Perşembe/
Or., Bafra/Sm.)

Ekşiye karşı aşırı düşkünlüğü olursa,

(Gölpazarı/Bil., Bo., Hacıhamza B./Çr., El., Isp., Ulu-
borlu/Isp., İst., İz., Vize/Krk., Tavşanlı/Kü., Milas/
Mğ., Yerkesik B./Mğ., Mş., Özkonak K./Turhal/To.,
Pülümür/Tn., Banaz/Uş.)

Çocuk, karnın solunda (sol) boşluğunda) olursa,

(Ceyhan/Ada., Merzifon/Ama., Yenice K./Bozdoğan/
Ay., Alpagut K./Bo., Bayat/Çr., Silifke/İç., Bekiralan/
K./İç., Kn., Rz., Güneşler K./Sk., Sv., To., Karakaya
B./Erbaa/To., Aydınlık K./Tn., Akpınar K./Bartın/
Zn.)

Sol taraf kımıldarsa; çocuk sol tarafta «canlanırsa»,
(Es., Mağara K./İç., Ks.)

Sol taraf, sağ tarafa bakarak daha ağır olursa,
(Gr.)

Çocuk, anne karnında geç kıpırdarsa, oynarsa,

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Brs., Dalıca K./El., Kay-
mazyaylası K./Es., Hatunsuyu K./Ml., Yaşyer K./Mi-
las/Mğ.)

Saçı ve kaş-kirpiği dökülürse,

(Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Ba., Gm., Gümüşha-
cıköy/Ama., Maşukiye K./Kc., Tavşanlı/Kü.)

Kadının yüzü sisli olursa,

(Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Yüzü çok lekeli olursa,

(Biga/Çkl., El., Şebinkarahisar/Gr., Sağlık K./Görelle/
Gr., Gm., Bayburt/Gm., Keçiborlu/Isp., Ml., Yerkesik
B./Mğ., Tk., Malkara/Tk., Ur.)

Yüzünde çiller olursa,

(Dallica K./El., Gm., Keçiborlu/Isp.)

Ayakları şişerse,

(Borçka/Ar.)

Göbeği aşığı bakarsa,

(Kâhta/Adı., İç.)

Yan böğürleri boş olursa,

(Gebiz B./Serik/Ant.)

Kalçaları arkaya doğru çıkık olursa,

(Gümüşhacıköy/Ama.)

Annenin göğsü sağıldığında, tabana süt oturursa,

(Yeşilören K./Ama.)

Meme uçları kırmızı olursa,

(Kavak yolu K./Ezc.)

Meme uçları çok kara olursa,

(Şebinkarahisar/Gr.)

Meme uçları pembeleşirse,

(Yerkesik B./Mğ.)

Göğüs ucu kahverengi olursa,

(Ank.)

Meme uçları siyah olursa,

(Ks., To.)

Alt dudađı ŐiŐip bűyűrse,

(Milas/Mđ.)

Ađzı, burnu ŐiŐer, bűyűrse,

(Gaz., Kilis/Gaz.)

Yűzű kırmızı olursa,

(Kılcan K./UŞ.)

Yűzű «çıđıtlı» olursa,

(Gebiz B./Serik/Ant.)

Teni çok açık olursa,

(Ay.)

Doğum gecikmezse,

(Ama., Merzifon/Ama., Ay., El.)

Sık sık uykusu gelirse, yerinden kalkmak istemezse,

(Adı., MŞ.)

Canı çok ağır olursa,

(Gaz., Ur.)

Hızlı yűrűrse,

(Saskara/Hanak/Kr.)

AŞırı derecede aŐererse,

(Gm.)

Ađrı çeken kadının yűzű yıkıkrsa,

(Dy.)

Doğum ağrısı kasıktan tutarsa,

(NŞ., Karakaya B./Erbaa/To., Tr., Vn.)

Doğum sancısı çekerken, devamlı olarak öne doğru eğik olursa,

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

3. Gebe Kadının İkiz Doğuracağına Yorulan Belirtiler :

Sırtüstü yatınca karın görünüşte ikiye ayrılır gibi olursa; iki şak olursa; çizgi halinde ikiye ayrılırsa; iki yana yayılırsa,

(çok yaygın)

Karnı çok büyük olursa,

(yaygın)

Karnı heybelenip, biri bir yana, öbürü öbür yana düşerse,

(Barbuzu/Ml., Hatunsuyu K./Ml., Pülümür/Tn., Vn.)

Oturunca karnı yere değerse,

(Hacıhamza B./Çr.)

Karnı çatallanırsa,

(Şebinkarahisar/Gr., Nğ.)

Üçüncü ya da dördüncü ayda ağırlığı çok olursa,

(Bayır K./Bil.)

Ayakta durduğu zaman ayaklarını göremezse,

(Silbıs K./Ezc.)

Oturduğu zaman elleri ayak uçlarına ulaşamazsa,

(Gümüşhacıköy/Ama.)

Ayakları şişerse,

(Hacıhamza B./Çr., Uş., Tn)

Paytak yürürse,

(Es.)

Çocuk karnın iki yanında oynarsa,

(Süleoğlu K./Ed., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Karnın iki tarafında hareket olursa, karnın iki tarafı seğirirse,

(Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Fazla rahatsızlık duyarsa,

(Borçka/Ar., Pazar/Rz., Tk., Malkara/ Tk., Tr.)

Çok yemek yerse,

(Yuva K./Kırkkale/Ank.)

Çocuğun kalp atışları çift olursa,

(Ama., Salihli/Mn., Banaz/Uş.)

Soyunda ikiz doğuran varsa,

(Bo., İz., Kc., Ayancık/Sn., Tk., Zile/To., Tr.)

Örnek Açıklama :

«İkiz çocuklar karında oynamazlar. Karnın büyük olur. Gebe karı oturduğu vakit karnı ikiye ayrılır. Çocuğun biri bir tarafa diğeri bir tarafa gider. Göbeğin üstünde de yukardan aşağıya bir boşluk olur. Bu boşluk bir çizgi gibidir. Ondan da anlarız ki bu çocuk ikizdir.»

(KK. : Hasibe K., 60, Ama.)

1. Doğacak Çocuğun Oğlan Olacağını Düşündüren İşlemler :

Gebe kadından gizlice bir yana makas, bir yana bıçak yerleştirilir. Kadın bıçağın üzerine oturursa,

(Keçiborlu/Isp., Uluborlu/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İz., Ödemiş/İz., Ks., Krk., Sm., Bafra/Sm., Sv., Akçaabat/Tr., Ur., Banaz/Uş.)

Çocuğun zıbın ya da başka bir çamaşırını dikilirken kesilen parçalardan bir bölümü dışarı atılır. Sokaktan ilk geçen erkek olursa,

(İz., Krk.)

Çocuğun ilk giyimi kesilirken gebe kadın bundan bir parçayı başına alarak kapıda bekler; kapıdan ilk geçen kimse erkekse,

(Kn.)

Çocuk ana karnında canlandıktan sonra göynek (gömlek) yakası açılırken içeriye ilk giren erkekse, (Mağara K./İç., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Paça pişerken kelle yere vurulur, kırılan yerlerde püskül az olur ya da hiç olmazsa,

(Dalıca K./El., Karayaka B./Erbaa/To., Aydınlık K./Tn.)

Pişmiş kelle ikiye ayrılır, içi kuru (etsiz) çıkarsa,

(Kn.)

Saf ve berrak su ile dolu bir kâsenin ortasına hamile kadının sütünden bir kaç damla sağılır, süt su da dağılmazsa,

(Gr., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Kn., Aydınlık K./Tn., Banaz/Uş.)

Gebe kadının başına gizlice tuz ekilir ve kadının hareketleri dikkatle izlenir. Gebe kadın elini burnuna götürürse,

(Uluborlu/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Tavşanlı/Kü., Tk., Banaz/Uş.)

Gebe kadının başına tuz ekilir ve hareketleri gözlenir, kadın elini dudağına götürürse (bıyık işareti),

(Ur.)

Küçük bir çocuğa gebe kadının «bardak mı» yoksa «çömlek mi» olacağı sorulur, cevap «bardak» olursa, (Ödemiş/İz.)

Küçük çocuklara sorulur, «oğlan» derlerse, (Dalıca K./El.)

Pişmiş yumurta iplikle ortasından bölünür; yumurtanın ortası delik çıkmazsa, (Dalıca K./El.)

Gebe kadın yere oturtulur, ayaklarını düz uzatır, iki ayağını bir birinin üstüne getirebilirse, (Keban/El.)

Gebe kadının koinundan aşağıya kahve çekirdeği atılır; çekirdek yere düştüğünde tümsek yer üstüne gelirse, (Krk., Kn.)

Nişan alyansı saç teline takılarak gebe kadının karnı üzerine sarkıtılır; yüzük düz sallanırsa, (İst.)

Gebe kadın, gebelliği sırasında bir yerde iğne bulursa, (Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

5 Doğacak Çocuğun Kız Olacağını Düşündüren İşlemler :

Gebe kadından gizlice bir yana makas, bir yana bıçak konur. Kadın makasın üzerine oturursa,

(Geçiborlu/Isp., Uluborlu/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İz., Ödemiş/İz., Ks., Krk., Sm., Bafra/Sm., Sv., Tk., Akçabaat/Tr., Ur., Banaz/Üş.)

Gebe kadın bilmeyerek makasın üzerine oturursa,
(El.)

Küçük bir çocuğa gebe kadının «bardak mı» yoksa
«çömlek mi» olacağı sorulur, cevap «çömlek» olursa,
(Ödemiş/İz.)

Küçük çocuklara sorulur, cevap «kız» olursa,
(Dalhca K./El.)

Gebe kadının koynundan aşağı kahve çekirdeği
atılır; çekirdek yere düştüğünde yarık yeri üste ge-
lirse,
(Krk., Kn.)

Paça pişerken kelle yere vurulur, kırılan yerlerde
püskül çok olursa,
(Dalhca K./El., Karayaka B./Erbaa/To., Aydınlık K./
Tn.)

Pişmiş kelle ikiye ayrılır; içi etli çıkarsa,
(Kn.)

Saf ve berrak su ile dolu bir kâsenin ortasına gebe
kadının sütünden bir kaç damla sağılır. Süt suda
dağılırsa,

(Gr., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Kn., Aydınlık K./
Tn., Banaz/Uş.)

Çocuk ana karnında canlandıktan sonra göynek
(gömlük) yakası açılırken içeriye ilk giren kıza,
(Mağara K./İç.)

Çocuğun ilk giyimi kesilirken gebe kadın bundan bir
parçayı başına alarak kapıda bekler; kapıdan ilk
geçen kimse kadınsa,

(Kn.)

Çocuğun zıbını ya da başka bir çamaşırı dikilirken kesilen parçalardan bir bölümü dışarı atılır; sokaktan ilk geçen kadınsa,

(İz., Krk.)

Doğacak çocuğa gömlek biçilirken, odaya giren kızsaa,

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Gebe kadının başına gizlice tuz ekilir ve kadının hareketleri dikkatle izlenir; kadın elini ağzına götürürse,

(Uluborlu/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Tavşanlı/Kü., Tk., Banaz/Uş.)

Gebe kadının başına tuz ekilir ve hareketleri gözlenir; kadın elini bileğine götürürse, (bilezik işareti)

(Ur.)

Gebe kadının saçına gizlice tuz serpilir; bundan sonra kadın saçını ellerse,

(İç., Tavşanlı/Kü.)

Gebe kadın yere oturtulur; ayaklarını düz uzatır; iki ayağını birbirinin üstüne getiremezse,

(Keban/El.)

Gebe kadın gebeliği sırasında bir yerde boncuk bulursa;

(Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Pişmiş yumurta iplikle ortasından ikiye bölünür; ortası delik çıkarsa,

(Dalıca K./El.)

Nişan alyansı saç teline takılarak gebe kadının kar-
nı üzerine sarkıtılır; yüzük değirmiler çizerek sallanır,
(İst.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Aslında Allaha başka kim bilir ki? Sırlı küp...»
(KK.: Zeliha B., 60, Yarma B./Kn.)

Örnek : 2

«Kelle açma âdeti vardır. Kelle pişirildikten sonra
ağız ayrılarak bakılır. Eğer dilin iki yanında etler
varsa buna saç denir ve çocuğun kız olacağı söy-
lenir, şayet et yoksa saçı yok, oğlan olacak denir.»
(KK.: Emine U., 53, Karayaka B./Erbaa/To.)

Örnek : 3

«Gebe kadın çirkinleşir, saçı ve kaşı dökülürse, kız
câası (çocuğu) olacak denir. Çünkü kızlar güzel
olur, onun için anasından saç alır, kaş alır.»
(KK.: Hasibe Ö., 60, Ama.)

Örnek : 4

«Ye tatlıyı, doğur atlıyı».
(yaygın)

Örnek : 5

«Ye ekşiyi, doğur Ayşeyi».
(yaygın)

«Kız yükü, tuz yükü».
(KK.: Sıdıka K., 55. Ur.)

D. AŞERME

1. Aşerme ile ilgili Adlandırma, Niteleme, Benzetme ve Yakıştırmalar :

Abayı şişirmiş
(Milas/Mğ.)

Ağ seçen
(Pazar/Rz.)

Ağzı kel, aş erdi
(Gebiz B./Serik/Ant.)

Ağzının tadı yok
(Saskara K./Hanak/Kr.)

Ağzı tatsız
(Salihli/Mn., Banaz/Uş.)

Ayak toplayan
(Uluborlu/Isp.)

Aşçalan
(Brs.)

Aşçalıyor
(Sarınc K./Dursunbey/Ba., Es.)

Aşeren
(yaygın)

Aş erginliği

(Kaymazaylası K./Es.)

Aşeri

(Mr.)

Aşerik

(Malkara/Tk.)

Aşeriy

(Gaz.)

Aşeriyor

(Ada., Suluova/Ama., Ant., Biga/Çkl., Lapseki/Çkl.,
Dz., Isp., Barbuzu Ml., Hatunsuyu K./Ml., Vize/Krk.,
Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Salihli/Mn., Akkuş/
Or., Sm., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Aşermiş

(Ed.)

Aşiren

(Tumarlı K./Çkr.)

Aşürriy

(Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Aşveren

(Ank., Ba.)

Aş veriyor

(Suluova/Ama., Yeşilören K./Ama.)

Aşyeren

(Merzifon/Ama., Brd., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Ks.,
Yerkesik B./Mğ., Uluborlu/Isp.)

Aşyeriyor

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Gm., Bayburt/Gm., Karabağaç/Isp., Sv., Erkilet K./Turhal/To., Gürpınar/Vn.)

Aşermek

(Bayat/Çr.)

Aşyeriy

(El.)

Aşyeriyen

(Deligazi K./Sv.)

Aşyeten

(İç.)

Aş yürüyen

(Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Baklayı yutmuş

(Milas/Mğ.)

Başı bozuk

(Bor/Nğ.)

Başı bulanık

(Bor/Nğ.)

Başı döngün

(Silifke/İç.)

Başı dönüyor

(Akkuş/Or.)

Başı kel

(Darıpınar K./Ada., Bekiralan K./İç.)

Bebeli

(Şebinkarahisar/Gr.)

Bizim gelin mutfağa giremiyor

(Gölcük K./Maşukiye/Kc.)

Boylu

(Es.)

Bozgun

(Susuzköy K./Bucak/Brd.)

Çalışı var

(Gölpazarı/Bil.)

Çalık çalma

(Göynük/Bo.)

Çocuğa kalmış

(Ml.)

Çocuk hastası

(Pülümür/Tn.)

Çocuk kursağına düşmüş

(Ed.)

Erginliği var

(İç.)

Fenaliği varmış

(Ed.)

Fenalık duyuyor

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Gebe

(Çubuk/Ank., Brs., Ezm., Akçaabat/Tr., Zile/To., Tr.,
Kılcan K./Uş., Vn.)

Gönlü kötü; göğnü kötü; gönü kötü; gönül kötülügü
(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., İmamoğlu K./Ada., Sulu-
ova/Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Büğüdüz K./Ank., İs-
kilip/Çr., Bayat/Çr., Gömeç K./Ky., Mucur/Krş., Ün-
güt K./Mr., Deligazi K./Sv., To., Zile/To.)

Göynü geçi

(Mr.)

Gumanlı

(Krş.)

Günü geçmiş

(Güneşler K./Sk.)

Hamile

(Brs., Çkl., Es., Keçiborlu/Isp., Sille B./Kn., Mağara K./
İç., Yaşyer K./Milas/Mğ., Tk., Zile/To., Akçaabat/Tr.,
Kılcan K./Uş.)

Hamur üretiyor

(Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz.)

Hastalık yapıyor

(Kâhta/Adı.)

Kedi marazı bulmuş

(Milas/Mğ.)

Kelle

(Uluborlu/Isp.)

Küpe sıçan düşmüş

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Nebirani

(Korkut K./Mş.)

Nevrani

(Kabaçalı K./Kiğı/Ba.)

Nevriyan kadın

(Aydınlık K./Tn.)

Orta kata kiracı girmiş

(Es.)

Ölmez hastalık

(Mn.)

Sepet örüyor

(Milas/Mğ.)

Uşağa kalmış

(Şarkışla/Sv.)

Üzeri yüklü

(Yomra B./Kn.)

Üzerli

(Mağara K./İç.)

Yavru çalkıyor

(Uş.)

Yergin

(Ant., Korkuteli/Ant., Gebiz B./Serik/Ant., Susuzköy
K./Bucak/Brd., Krş.)

Yerginliği var

(Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

Yerik

(Adı., Pülümür/Tn.)

Yerikleyen

(Vn.)

Yerikli

(Ml. Hatunsuyu K./Ml., Gömeç K./Ky., Ur., Şenyurt K./Perşembe/Or., Avanos/Nş., Özkonak B./Nş., Bağlama K./Nğ., Sm.)

Yeriklik

(Ank.)

Yerikleme

(Dy.. Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Yerikli kadın

(El., Dalıca K./El., Ezc.)

Yerikliyor

(Ezm., Mş., Sv.)

Yerik yeren

(Gümüşhacıköy/Ama., Ks.)

Yerik yeriş

(Nğ., Bor/Nğ., Akkuş/Or., Deligazi K./Sv., Ur., Tülmen K./Ur.)

Yerüklü

(Sılbıs K./Ezc., Gr., Şebinkarahisar/Gr., Sağlık K./Görelle/Gr., To., Karayaka B./Erbaa/To.)

Yerük yekii

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Yerük yerme

(Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Yerük yerüyen

(Kavakyolu K./Ezc.)

Yolcusu var

(Yarma B./Kn.)

Yörük yeren

(Devrekâni/Ks.)

Yüklü

(Kılcan K./Uş., Vn.)

Yumurta çalkeyo

(Sandıklı/Af.)

Yumurta çalkalıyor

(Kızılcaşögüt K./Çivril/Dz., Devrekâni/Ks.)

2. Aşeren Kadının Yemesi, İçmesi Gerekenler :

Canının çektiği herşey

(çok yaygın)

Et

(Ed., El., Dalıca K./El., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Gr., Saskara K./Hanak/Kr., Ml., Şarkışla/Sv., Pülümür/Tn., Vn., Bayat/Çrm.)

Tatlı

(Dy., Şebinkarahisar/Gr., Ks., Krk., Şarkışla/Sv., Erkiilet K./Turhal/To., Uş., Gürpınar/Vn., Ank., Gebiz B./Serik/Ant.)

Meyve

(Es., Gr., Şebinkarahisar Gr., Gm., Bekiralan K./İç., Hatunsuyu K./Ml., Avanos/Nş., Tk., Erkiilet K./Turhal/To., Suluova/Ama., Bandırma/Ba.)

Yoğurt

(Es., Milas/Mğ., Şarkışla/Sv., Vn.)

Yumurta

(Ed., El., Dalıca K./El., Gr., Milas/Mğ., Şarkışla/Sv.)

Kalsiyumlu yiyecekler
(Es., Biga/Çkl.)

Sebze,
(Ml., Bağlama K./Nğ.)

Süt
(Ed., El., Dalıca K./El., Şebinkarahisar/Gr., Ml., Milas/Mğ., Şarkışla/Sv., Vn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Aşeren kadın ne bulursa yemeli... İster iyi olsun, ister kötü, az da olsa tadına bakmalıdır. Aşeren kadın her gördüğünü yemediği takdirde, çocuk şaşı olur, kulağı eğri olur, boynu bükük olur. Bunun için kadın herşeyi rahatlıkla yiyebilir.»

(KK.: Elif U, 48, Aydınlık K./Tn.)

Örnek : 2

«Aşyeren kadınların kiminde albumin dirler bir hastalık vardır. Bu kadınlar acılı, biberli, ekşili, sirkeli şeyler yimemeli... Çünkülüm acılı, biberli, ekşili aş yerlerse hastalıkları daha da çoğalır; karnındakine zarar verir. Kadın albuminli olsun, olmasın guvvet verici, içini açıcı (ferahlık verici) aş yememelidir ki meydana getireceği çocukta tosun gibi olsun.»

(KK.: Hasibe K., 60, Merzifon/Ama.)

Örnek : 3

«Ben ilk çocuğumda 'Kileman' denilen bir çeşit baharatı o kadar çok yemiştım ki, bir gün bundan evde kalmayınca onun yerine tuğla yediğimi hatırlarım.

Benim annem bana hamile iken sabun yediğini söyledi. Şimdiki mikrop diye böyle bir şeye hiç teşebbüs etmezler... Ama işte bir şey olmamışız. Hatta yeni gençlerden daha sağlamız biz...»

(KK.: Sadiye A., 48, Gölpazarı/Bil.)

3. Aşeren Kadının Yememesi, İçmemesi Gerekenler :

Acılı, ekşili, baharatlı yiyecekler

(Ada., Ceyhan/Ada., İmamoğlu K./Ada., Gebiz B./Serik/Ant., Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Borçka/Ar., Ulukent K./Arhavi/Ar., Bozdoğan/Ay., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ba., Gölpazarı/Bil.)

Sakatat

(Ml., Krş., Bağlama K./Ng., Sandıklı/Af., Korkuteli/Ant., Bayır K./Bil.)

Fazla yağlı yiyecekler

(Dy.)

Karbonhidratlı yiyecekler

(Ant.)

Fasulye ve gaz yapıcı yiyecekler

(Bayburt/Gm., Ceyhan/Ada., Suluova/Ama.)

Tavşan eti

(Süleoğlu K./Ed., Keçiborlu/Isp., Krş., Mucur/Krş., Korkuteli/Ant.)

Balık

(Süleoğlu K./Ed., Bayır K./Bil.)

Ayva

(Süleoğlu K./Ed.)

Sakız
(Süleoğlu K./Ed.)
İçki, sigara
(Ant.)

E. GEBELİK

1. Gebelikle İlgili Adlandırma, Niteleme, Benzetme ve Yakıştırmalar :

Ağır
(Dalıca K./El., Kc., Sm., Karayaka B./Erbaa/To.)
Ağır ayak
(Dalıca K./El., Kc., Sm., Karayaka B./Erbaa/To.)
Akşamlık sabahlık (son aylarında)
(Gölpazarı/Bil.)
Arka eteği uzamış, ön eteği kısalımış
(Uluborlu/Isp.)
Ayağı ağır
(Gümüşhacıköy/Ama., Bayırköy K./Bil., Hatunsuyu
K./Ml., Mucur/Krş., Vn.)
Ayağı ağırlı
(Merzifon/Ama.)
Aylı günlü
(Krş.)
Bakla yemez
(Mn.)

Bizaru
(Korkut K./Mş.)

Boylu
(Bo., Göynük/Bo., Bekiralan K./İç.)

Boyunda çocuk var
(Ank.)

Boyu yüklü
(Sille B./Kn.)

Çatlayasica
(Kulu/Kn.)

Çocuklu
(Mş., Korkut K./Mş.)

Doğum yapacak
(Bafra/Sm.)

Doğurgacı
(Susuz K./Bucak/Brd.)

Doğurgaç
(Gebiz B./Serik/Ant.)

Doğurucu
(Dereköy/Acıpayam/Dz., Bağlama K./Ng.)

Dolu
(Ed.)

Digani
(Pülümür/Tn.)

Gebe
(çok yaygın)

Gene neye dönmüş

(Kulu/Kn.)

Göbeği burnuna değecek

(Kulu/Kn.)

Gözleri ışıldar

(Ks.)

Gunnacı

(Darıpınar K./Ada.)

Guzlacı

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Ml., Barbuzu/Ml.)

Gümanlı

(Gm., Pülümür/Tn.)

Gümanı

(Dalıca K./El., Bayburt/Gm.)

Gümenli

(Saskara K./Hanak/Kr., Sv., Zile/To.)

Hamile

(çok yaygın)

İki canlı

(yaygın)

Karnı burnunda

(Ödemiş/İz., Vn., Gölpazarı/Bil)

Karnı dolu

(Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Şarkışla/Sv.)

Kel

(Mağara K./İç.)

Koynu dolu

(Barbuzu/Ml., Deligazi K./Sv.)

Mayalı

(Kızılcasögüt K./Çivril/Dz.)

Orta kata kiracı gelmiş

(Yeşilören K./Ama., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Orta katı kiraya vermiş

(Tr.)

Üzerli

(Bekiralan K./İç.)

Üzeri yüklü

(Gebiz B./Serik/Ant., Yarma B./Kn., Deligazi K./Sv.)

Üstü yüklü

(Mucur/Krş., Göynük K./Nş., Şarkışla/Sv.)

Yüklü

(çok yaygın)

Yolcusu var

(Yarma B./Kn.)

Zimet kadın

(Borçka/Ar.)

2. Gebe Kadının Baktığı, Yediği ve Yaptıklarıyla Çocuğu Arasında Kurulan İlişkiler .

a. Baktıklarıyla :

Çocuk karnında ilk oynadığı zaman kadın ilkin kime ya da neye bakarsa, çocuk ona benzer.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Adı., Suluova/Ama., Ant., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ba., Alpagut K./Bo., Lapse-

ki/Çkl., El., Keban/El., Dalıca K./El., Ezm., Gm., İç.,
Saskara K./Krk., Devrekâni/Ks., Gömeç K./Ky., Vize/
Krk., Mucur/Krş., Tavşanlı/Kü., Milas/Mğ., Rz., Sv.,
Deligazi K./Sv.)

Güzel kimselere ya da güzel şeylere bakarsa çocu-
ğu güzel olur.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Sandıklı/Af., Ama., Mer-
zifon/Ama., Gebiz B./Serik/Ant., Ba., Bo., Brd., Biga/
Çkl., Ed., Gr., Ödemiş/İz., Milas/Mğ., Zile/To.)

Çirkin kimselere ya da çirkin şeylere bakarsa çocuğu
çirkin olur.

(İmamoglu K./Ada., Sandıklı/Af., Ama., Suluova/
Ama., Korkuteli/Ant., Gebiz B./Serik/Ant., Susuz K./
Bucak/Brd., Biga/Çkl., Ed., Ezm., Gaz., Ödemiş/İz.,
Gömeç K./Ky., Mucur/Krş., Zile/To.)

Cenazeye, cesede bakarsa çocuğun yüzü renksiz,
soluk ya da sarı olur.

(Borçka/Ar. Bozdoğan/Ay., Bayır K./Bil., Vize/Krk.,
Şenyurt K./Perşembe/Or., Pazar/Rz., Çimenli K./Tr.)

Aynaya çok bakarsa çocuğu kendine benzer.

(Ay., Ceyhan/Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Ba-
demli B./Ödemiş/İz., Gömeç K./Ky., Mucur/Krş.)

Ayvaya bakarsa, çocuğun yanakları gamzeli olur.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Ay.)

Ayıya bakarsa, çocuğu kıllı olur.

(Ank., Uzunköprü/Ed., Kaplıkaya K./Harput/El., Dal-
lıca K./El., Es., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İç., İz.,
Vize/Krk., Mucur/Krş., Tavşanlı/Kü., Barbuzu/ML,
Malkara/Tk., Tülmen K./Ur., Bartın/Zn.)

Tavşana bakarsa çocuğunun dudağı kesik, yarık, yırtık olur.

(Ada., Ceyhan/Ada., Kâhta/Adı., Brd., Dereköy K./Acıpayam/Dz., Dy., Sm.)

Deveye bakarsa, çocuğunun dudağı «yirik» (yarık) olur.

(Sandıklı/Af., Ba.)

Köpeğe bakarsa çocuğunun huyu kötü olur.

(Sandıklı/Af.)

Fareye bakarsa, çocuğu tüylü olur.

(Borçka/Ar.)

Yılana bakarsa, çocuğu ayağa kalkıp gezemez.

(Borçka/Ar.)

Yılana bakarsa, çocuğu dilsiz olur.

(Gömeç K./Ky.)

Yılana bakarsa, çocuğunun dili dışarda olur.

(Mucur/Krş.)

Yılana bakarsa, çocuğu çok soğuk kanlı olur.

(Dalhca K./El.)

Gökyüzüne bakarsa, çocuğun gözleri mavi olur.

(Bo., Brs., Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Salyoz K./Kelkit/Gm., Maşukiye K./Kc.)

Yeni doğmuş aya bakarsa, çocuğu güzel olur.

(Dalhca K./El., Gr., Kn., Banaz/Uş., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Yıldızlara bakarsa çocuğun gözleri çakır olur.

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Yangına ve büyük ateşe bakarsa ya da yangın olmasını yaşarsa çocuğun vücudunda küçük çıbanlar çıkar.

(Brs.)

Değirmen çevirir, yayık yatarsa çocuğunun başı dönük olur.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Sakız çiğnerse çocuğu boklu olur.

(Korkuteli/Ant., Gömeç K./Ky.)

Sakız çiğnerse, çocuk «burgu» olur.

(Dy.)

Sakız çiğnerse çocuk geveze olur.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

b. Yedikleriyle :

Tavşan yiyen gebe kadının çocuğunun dudağı «yirik» olur.

(yaygın)

Tavşan yerse, çocuğu korkak olur.

(Ay.)

Tavşan yerse, çocuğu gözleri açık uyur.

(Nazilli/Ay.)

Balık yerse, çocuğu balık ağızlı olur.

(Ay., Nazilli/Ay., Bozdoğan/Ay., Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Brd., Tavşanlı/Kü., Sm., To., Zile/To., Aydınlık K./Tn.)

Balık yerse çocuk kemiksiz olur.

(Göynük/Bo., Hacıhamza B./Çr., Dereköy K./Acıpayam/Dz., Hazinekar K./Devrekâni/Ks.)

Balık yerse çocuk sümüklü, salyalı olur.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Keklik eti yerse, çocuğu güzel olur.

(Dallica K./El., Zile/To., Banaz/Uş., Kılcan K./Uş.)

Keçi eti yerse, çocuk kıpırdak olur.

(Bozdoğan/Ay.)

Keçi severse, çocuğu inatçı olur.

(Ada., İz., Üngüt K./Mr.)

Kelle, paça yerse çocuğu sümüklü olur.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ba., Bandırma/Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Dereköy K./Acıpayam/Dz., Uluborlu/Isp., İz., Hazinekar K./Devrekâni/Ks., Mucur/Krş., Ng., Ur.)

İşkembe yerse, çocuğunun başı tüysüz olur.

(Korkuteli/Ant.)

Tavuk eti yerse, çocuğunun göğsü çıkıntılı olur.

(Gr., Aydınlık K./Tn.)

Yumurta yerse, çocuğunun yüzü oval olur.

(Bayat/Çr.)

«Güvem» yerse, çocuğu «güvem gözlü» olur.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Yoğurt yerse, çocuğu beyaz olur.

(Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz.)

Ayva yerse çocuğunun yanakları gamzeli olur.

(Yeşilören K./Ama., Bozdoğan/Ay., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Alpagut K./Bo., Bo., Çkl., El., Es., Ezm., Uluborlu/Isp., Bademli B./Ödemiş/İz., Devrekâni/Ks.,

Tavşanlı/Kü., Hatunsuyu/ML., Sv., Tk., Malkara/Tk.,
Uş., Bartın/Zn.)

Bütün karabiber yutarsa, çocuğu benli olur.

(Sandıklı/Af., Yeşilören K./Ama., Bozdoğan/Ay., Sar-
nıç K./Dursunbey/Ba., Kaplıkaya K./Harput/El., Göl-
cügez K./Hasankale/Ezm., Uluborlu/Isp., Tavşanlı/
Kü., Milas/Mğ., Deligazi K./Sv., Uş.)

Elma yerse, çocuğu elma yanaklı olur.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.,
Kaplıkaya K./Harput/El., Gr.)

Çokca üzüm yerse, çocuğun gözleri üzüm gibi olur.

(Ank., Kaplıkaya K./Harput/El.)

Nar yerse, çocuğun dişleri nar tanelerine benzer.

(Gebiz B./Serik/Ant., Gr., Ng.)

Şeftali yerse, çocuğun yanakları tüylü olur.

(Gr., Sağlık K./Görele/Gr.)

Zeytin yerse, çocuğu güzel gözlü olur.

(Şebinkarahisar/Gr., Vn., Bartın/Zn.)

Zeytin yerse, çocuğun vücudunun herhangi bir ye-
rinde zeytin büyüklüğünde bir leke olur.

(Düzce/Bo.)

«Yemlik» yerse, çocuğunun saçı uzun ve gür olur.

(Şebinkarahisar/Gr.)

«Kuş yeniği» şeyler yerse, çocuğunun vücudunun ki-
mi yerlerinde küçük çukurlar olur.

(Suluova/Ama., Ank.)

Ekşi ve acılı şeyler yerse, çocuğu gazlı olur.

(Suluova/Ama.)

c. Yaptıklarıyla :

Ciğer yer de, elini yıkamadan bir yanına dokunursa, çocuğunun orasında leke, ben ya da iz olur.

(yaygın)

Gizli ve saklı birşeyi aldıktan ya da yedikten sonra, elini bir yerine sürer ya da değdirir ise çocuğunun orasında leke, ben ya da iz olur.

(Es., Gömeç K./Ky., Krş., Gölcük/Kc., Ma., Yaşyer K./Milas/Mğ., Tk.)

Başkalarının evinde saklı bir şeyi alıp yerse, çocuğu hırsız olur.

(Gebiz B./Serik/Ant., Es., Kaymazaylası K./Es., Ulu-borlu/Isp., Krk., Tavşanlı/Kü., Ayancık/Sn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Güneşler K./Sk.)

Herhangi bir evden birşey çalıp da, bir yerine sürerse, çocuğun orasında leke olur.

(Biga/Çkl., Es.)

Tekkeye, ziyarete ya da yatıra gidip, elini bedeninin bir yerine sürerse, çocuğunun orasında bir işaret ya da bir leke olur. (Tekke nişanı)

(Ama., El., Sılbıs K./Ezc., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Mş., Zile/To.)

Yediği meyvenin lekesiyle kirlenen elini vücudunun bir yerine sürerse, çocuğunun o bölgesi lekeli olur.

(Ada., Silifke/İç., Göynük K./Nş.)

Kara dut yer, sonra da eliyle vücudunun belli bir yerine dokunursa, çocuğun orasında leke olur.

(Kulu/Kn., Göynük K./Nş.)

Çocuğunun neresinde ben olmasını istiyorsa orasına karabiber değdirir.

(Ba., Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Kahve içip, eliyle herhangi bir yerine dokunursa, çocuğun orasında leke olur.

(Kulu/Kn.)

Gül koklarsa, çocuğun yüzü gül gibi kırmızı olur.

(Ank., Bo., Brd., Çkl., İz., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Hatunsuyu K./Ml., Ma., Alkuş/Or.)

Göğsüne iğ koyarsa, çocuğun yanakları gamzeli olur.

(Borçka/Ar.)

Hidrellez günü kapı kilitleyip açarsa, çocuğunun ağızı «dililik» olur.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Hidrellez günü sandık kapağı açan gebe kadının çocuğunun dudağı yarık olur.

(Sağlık K./Görele/Gr.)

Hidrelez günü el değirmeni çeviren kadının çocuğunun gözü şaşlı olur.

(Sağlık K./Görele/Gr.);

Sakatlara gülerse, çocuğu sakat doğabilir.

(Borçka/Ar., Ba., Bandırma/Ba., Bo., Bademli B./Öde-miş/İz., Yarma B./Kn., Özkonak B./Avanos/Nş., Vn.)

Kocasını çok severse çocuk babasına benzer.

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.)

Erkek karısını çok severse, çocuk anneye benzer.

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.)

Çok üzüntülü ise, çocuğu hırçın olur.

(Es., Kc., Gölcük/Kc., Kulu/Kn., Tk., Ur.)

Korkak bir kimse gebe kadını doğuma götürür ise ya da doğum için ebe çağırırsa, doğan çocuk korkak olur.

(Kn.)

Gebeliği sırasında el işine düşkünse, çocuğu da düşkün olur.

(Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

Dişini çektirirse, çocuğu geri zekalı ya da deli olabilir.

(Suluova/Ama.)

Salıncağa binerse, çocuğunun gözü şaşlı olur.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Yerkesik B./Ml.)

Eşek anırırken kulaklarını tıkamazsa, çocuğunun kulakları uzun olur.

(Borçka/Ar.)

Gebeliği sırasında çok sinirli olursa, çocuğu da sinirli olur.

(Ay., Milas/Mğ., Göynük K./Nş., Bağlama K./Ng.)

Bilmeksizin altında kurbağa bulunan bir taşın üstüne oturursa, çocuğu patlak gözlü olur.

(Ulukent K./Arhavi/Ar.)

Katıra binerse çocuğu inatçı olur.

(Dalhca K./El.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Karnında çocuk oynadığında kadın neye baksa çocuğun ona benzeyeceğine inanırlar. Kazara köpeğe, öküze bakarım diye gebe kadın dünyada etrafına bakmaz. Bizim köyde sinema yok ama, olsa gebe kadını kıyamette oraya götürmezler, çocuğu sine-madakilere benzer diye.»

(KK.: Selma Y., 75, Saskara K./Hanak/Kr.)

Örnek : 2

«Eskiden dışarda ayı oynatılırken gebe kadınlar içeri kaçardı. Eskiden çocuğumuz güzel olsun diye güzel bebek resimlerini duvarlara asardık.»

(KK.: Saime K., 57, To.)

Örnek : 3

«Anlatıldığına göre, hamile bir kadın, ben bu söylentilere inanmam diyerek sokaktan geçen maymunlara bakmış. Kadının çocuğu maymuna benzer bir yaratık olarak doğmuş; sonunda kadın da çocuğu da ölmüş. Fakat şimdi bunlara inanan kişi çok az.»

(KK.: Saime Y., 75, Ceyhan/Ada.)

Örnek : 4

«Sinemada veya günlük hayatta, mesela hayvanat bahçesinde gebe kadın hayvanlara bakmamalıdır. Baktığı takdirde çocuk ona çeker denir.»

(KK.: Hatice Ç., 40, Gümüşhacıköy/Ama.)

Örnek : 5

«Gebe kadın, kötü, çirkin şeylere bakarsa, çocuğu onlara benzer. Bunlar umumiyetle yaşamazlar. Meselâ : Yeni hamile bir kadın milli bayramda yapılan geçit töreninde, taştan yapılmış cüceye baktı. Çocuğu aynı oldu.»

(KK.: Duriye B., 70, Korkuteli/Ant.)

Örnek : 6

«Gebe kadının yediği içtiği şeylerin çocukta iz bırakacağına inanılır. Meselâ : Zeytin yiyen kadının çocuğunun herhangi bir yerinde zeytin büyüklüğünde bir leke olur. Ciğer yiyen kadının çocuğunda da, vücudunun herhangi bir yerinde ciğer gibi kırmızılık olur. Ayrıca baktığı hayvanlar ve gördüğü kimseler çocuğun güzelliğini etkiler. Bunun için kadın, güzel çocuklara çocuk resimlerine bakar.»

(KK.: Sacide K., 38, Düzce/Bo.)

Örnek : 7

«... Ezeli zamanda hamile bir kadın hasta ziyaretine gitmiş. Hasta birşey için dışarı çıkmış. Kadının canı orada duran portakalı çekmiş. Alıp yese belli olacak. Ne yapsın? Toplu iğne ile kabuğunu delip, suyunu emmiş. Aradan zaman geçmiş, çocuk doğup büyümüş. O zaman tulumla su taşırlarmış. Çocuk devamlı olarak su taşıyanların tulumlarını delermiş. Babasına şikâyet etmişler. O da hocaya danışmış; 'benim oğlanın eli neden uz (hırsız, yaramaz anla-

mına) oldu diyerek.' Hoca, haram yemiştir demiş. Adam benim kendimden şüphem yok, demiş. Karına sor demişler. Kadın söylemiş haram yediğini. Sonra o hasta kadını bulup helallaşmasını salık vermişler. Helallaştıktan sonra çocuk bu huyundan vazgeçmiş.»

(KK.: Esmâ A., 60, Güneşler K./Sk.)

Örnek : 8

«... Teyzemin kızı, sahibinin izni olmadan bir yerden yaprak alıp dolma yapmış. Bu sırada da elini kolunun üstüne koymuş. Şimdi çocuğunun kolunda yaprak izi var.

«... Babamın sol kalçasında portakal biçiminde bir et var. Bunun nedenini babaannem şöyle açıkladı: 'Bir gün portakal bahçesinden geçerken portakal almıştım. Onu belimde tutmuşum.' Bu nedenle oğlumun kalçasında o işaret var.»

(KK.: Emine A., 46, Mn.)

Örnek : 9

«... Anne hamile iken iyi beslenirse, çocuğun sıhhatli olmasını ve fizik yapısının da düzgün olmasını sağlar.» dedikten sonra şunları ekliyor soruyla ilgili açıklamasına. 'Yine gebe kadın özenerek bir şeye bakarsa doğacak çocuk da ona benzer veya onda görülen özellikler çocukta da belirir.' Kendi öz yaşantısına ilişkin olarak şu tipik olayı açıklıyor: 'Ben hamile iken hastahaneye muayeneye gittim, orada daha yeni mezun olmuş bir erkek doktor vardı. Ben farkında olmadan 'aman şu karnımdaki şunun gibi

olsa' dedim, 'zaten hiç erkek çocuğum da olmuyor.' Neyse doğum yaptım, kız oldu. Kızım liseye geldi ve bitirdi. Şimdi kızım doktorun kopyesi oldu. Kalem tutuşuna varana kadar tıpkısının aynı. Tabii ki Allahın işine karışılmaz.»

(KK.: Hacer P., 42, Yuva K./Kırıkkale/Ank.)

F. DÜŞÜĞÜ ÖNLEME

Ağır eşya kaldırmaz.

(çok yaygın)

Doktora gider.

(yaygın)

Hocaya başvurur, muska yazdırır.

(yaygın)

Ziyaretlere, tekkelere, ocaklara, yatırlara gider.

(yaygın)

Beline yakı vurdurur.

(yaygın)

Ağır iş yapmaz.

(yaygın)

Uzun süre sırt üstü yatar.

(yaygın)

Dinlenir.

(Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Ay., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Düzce/Bo., Bo., Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz., Dy., Ed., Keban/El., Dalıca K./El., Ezc., Ezm., İç., Kulu/Kn., Salihli/Mn., Banaz/Uş.)

Hocaya başvurup kilit kilitlenir; ayı günü belli oldu-
mu kilit açılır.

(Gölcüğez K./Hasankale Ezm., Salyoz K./Kelkit/Gm.,
Hazinedar K./Devrekâni/Ks., Pınarbaşı/Ky., Mş., Kor-
kut K./Mş., Ayancık/Sn., Deligazi K./Sv., Çimenli K./
Tr., Akçaabat/Tr., Vn.)

Hocaya başvurup «Ümmi Sübyan» yazdırır.

(Kn., Pınarbaşı/Ky.)

Yükseğe uzanmaz.

(Ks., Üngüt K./Mr.)

Karnı bağlatılır.

(Borçka/Ar., Ba., Bayburt/Gm., Pehlivan köy B./Krk.,
Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Kasıklarını kaldırtır.

(Düzce/Bo.)

Beline kuşak bağlatır.

(Sılbıs K./Ezc., Milas/Mğ.)

Beline berk olsun diye cibâr (sakız) yapıştırır.

(Adı., Dalıca K./El., Mr.)

Beline çingene sakızı vurulur.

(Kâht/Adı.)

Belini sarar.

(Ada., Bozdoğan/Ay., Gölpazarı/Bil., Ks.)

Belini çektirir.

(Ezm., Pehlivan köy B./Krk., Özkonak B./Avanos/Nş.,
Pazar/Rz., Bafra/Sm., Tr.)

Rahmini yukarı çektirir.

(Ezm.)

Gebeliği sırasında cinsel ilişkide bulunmaz.

(Bozdoğan/Ay., Hatunsuyu K./Ml., Salihli/Mn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Ormanlı K./İncelik/Tk., Zile/To., Tülmen K./Ur., Bartın/Zn.)

Gebeliği sırasında sık cinsel birleşmede bulunmaz.

(Gebiz B./Serik/Ant., Düzce/Bo., Dy., Es., Bafra/Sm., Tk., Banaz/Uş.)

Bir iki yıl çocuk yapmaz.

(Korkuteli/Ant.)

Tutkal içer.

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Kavak yolu K./Ezc., Gm., Mağara K./İç., Bor/Nğ.)

Nişasta içer

(Uluborlu/Isp.)

Nişasta ile yumurtanın akını çalkalayıp içer.

(Bozdoğan/Ay.)

Nişasta ile ekşi karışımını içer.

(Susuz K./Bucak/Brd.)

Ekşi içer.

(Adı.)

«Çekem» otunu kara üzümle birlikte yer.

(Suluova/Ama.)

Has sakızı dövüp içer.

(Bozdoğan/Ay.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Kadın sık sık çocuk düşürürse beli «berk» olur diye «cibar» (sakız) yapıştırılır. Cibardan şifa bulmazsa iğne yapılır, iğne de umar olmazsa ekşi içirilir.»

(KK.: Ayşe Y., 55, Adı.)

Örnek : 2

«Limon kabuğu şapla kaynatılıp mumlu kibritle kadının rahmine konur. »

(KK.: Hüsniye E., 47, Hazinesar K./Devrekâni/Ks.)

Örnek : 3

«Nişastayı, kiraz ve erik ağacında olan sakızla birlikte ezerek hafif sıvı hale getirilip, kadına içirirler.»

(KK.: Elif S., 55, Darıpnar K./Ada.)

Örnek : 4

«Bele zeytin yağı sürüp, elle belin etleri tutularak yukarı doğru çekip bırakılır. Bu işlem bir süre tekrar edilir.»

(KK.: Hayriye Ş., 45, Ezm.)

Örnek : 5

«Birinin iplik çıkığından alınan bir parça iplik, doğum gününe kadar kadının beline bağlanır.»

(KK.: Emine U., 57, Brs.)

Örnek : 6

«Çocuğu düşenler düşüğü önlemek için hocaya giderler. Hoca bir kilit okuyarak kadının beline bağlar, anahtarını da kadına verir. (Doğum zamanına kadar

kilidin kapalı olması nedeniyle çocuğun düşmeyeceğine inanılır.) Doğum sancıları başlayınca kilit açılır ve çocuk dünyaya gelir.»

(KK.: Naime Ç., 40, Pınarbaşı/Ky.)

Örnek : 7

«Yılan, kurbağayı yakaladığı zaman, henüz kurbağa sağken, yılan onu yutmadan yılan öldürülür; ağzından kurbağa alınarak öldürülür ve kurutulur. Gebe kadın kurutulmuş kurbağayı bir torbaya koyarak boununa asar.»

(KK.: Belkiz S., 37, Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

III

Doğumu Kolaylaştırma

Sık sık yürüyüş yapar.

(çok yaygın)

Sık sık banyo yapar.

(yaygın)

Fazla kilo almamaya dikkat eder.

(yaygın)

Doktor ya da ebeinin yardımı sağlanır.

(yaygın)

«Fadime Ana» otu denilen ot suya konup, o su kadına içirilir.

(yaygın)

«Meryem Ana» otunun suyu içirilir.

(yaygın)

Zeytin yağı içirilir.

(Hacıhamza B./Çr., İskilip/Çr., Şenyurt K./Perşembe/Or., Pazar/Rz., Çamlitepe K./Pazar/Rz., Karayaka B./Erbaa/To., Uş.)

Kocasının ayakkabısı içine su konur, bu su içirilir.

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Gebiz B./Serik/Ant., Karaağaç/Isp., Hatunsuyu K./Ml., Bor/Nğ., Ormanlı K./İneçik/Tk.)

Kocasının avucundan su içirilir.

(Uluborlu/Isp., Devrekâni/Ks., Hatunsuyu K./Ml.)

Hicaz tasından ya da dua tasından su içirilir.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Suluova/Ama., Uluborlu/Isp.)

Kolay doğum yapan kadınların avucundan su içirilir.

(Gebiz B./Serik/Ant., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Uluborlu/Isp.)

Zemzem içirilir.

(İç.)

Hocaya yazdırılan tabağın içindeki sudan içirilir.

(Ank.)

Şeker şerbeti içirilir.

(Bor/Nğ)

Tereyağı ve pekmez içirilir.

(Hatunsuyu K./Ml.)

Ağızına eritilmiş tereyağı dökülür.

(Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Yağlı ekmek yedirilir.

(Uş.)

Elma, portakal okutulup yedirilir.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Ağızına mide bulandırıcı şey verilir.

(İç.)

Cinsel organına zeytin yağı sürülür.

(Pazar/Rz.)

Yorgan, çarşaf ya da kilim içine yatırılıp, sallanır.

(Nazilli/Ay., Ba., Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz., Süleoğlu K./Ed., Kaplıkaya K./Harput/El., Gm., Salyoz K./Kelkit/Gm., Mağara K./İç., Pehlivan köy B./Krk., Kulu/Kn., Ml., Pazar/Rz., Sa., To.)

Kollarından tutulup silkelenir.

(Ba., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Kulu/Kn., Yaşyer K./Milas/Mğ., Deligazi K./Sv., Aydınlık K./Tn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

İpe asılarak sallanır.

(Bayır K./Bil.)

Başasağı sarkıtılır.

(Süleoğlu K./Ed.)

Eşikten atlatılır

(Bor/Nğ.)

Sırtı ovulur

(Nazilli/Ay.)

Sancılar başlayınca kadın at arabasına bindirilip, araba hızlıca sürülür.

(Kaymazaylası K./Es., Nş.)

Hocaya okutulmuş eşarp, doğuracak kadının beline bağlanır (buna «tezleme» denir).

(Karayaka B./Erbaa/To.)

Dilencilere sabun verilir.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Elbisesinin içine sabun konulur.

(Nazilli/Ay.)

Silah atılıp, sıkılar (kurşun, saçma) boşaltılır.

(Gebiz B./Serik/Ant., Karayaka B./Erbaa/To.)

Eline oklava verilerek dolaştırılır.

(İç.)

Saç örgüleri çözülür.

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Korkut K./Mş.)

Evdeki kilitli şeyler (kapı, sandık, dolap) açılır.

(Nazilli/Ay.)

Başı üstünde iki tuğla parçası kırılır.

(Korkut K./Mş.)

Kolay doğum yapanlar sırtını sıvazlarlar.

(Suluova/Ama., Sv.)

Kocasını, üzerinden üç kez atlatırlar.

(İç.)

Doğum sırasında içeriye kısır kadın alınmaz.

(İç.)

«Namahrem» kimselere görünmez.

(Silbıs K./Ezc., Dalhıca K./El., Ezc., Ezm.)

Annesi yanında bulundurulmaz.

(Uluborlu/Isp., Bor/Nğ.)

Merdivenden iner, çıkar.

(Bayır K./Bil., Ezm., Devrekâni/Ks., Hazinekar K./
Devrekâni/Ks., Bağlama K./Nğ., Sk.)

Akar sudan atlatılır.

(İç.)

Sancılar başladığında sağ bacağına muska bağlanır.

(Dalhıca K./El.)

Elbisesinin altından, eteğinden tavuklara, kuşlara yem yedirilir.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Hacıhamza B./Çr., Dalıca K./El.)

Kocası başucunda ezan okur.

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Yarma B./Kn.)

Türbe, yatır ve ziyaretlerden yardım umulur.

(Ank., Saskara K./Hanak/Kr.)

Kadın, okutulur, üfletilir.

(Ba.)

IV Doğum Sonrası

A. ÇOCUĞUN GÖBEK BAĞI İLE İLGİLİ İŞLEMLER

Caminin köşesine, caminin avlusuna, caminin duvarına, caminin bahçesine gömülür, atılır, saklanır, konur.
(çok yaygın)

Kur'anın arasına konur.

(Göynük/Bo., Kaymazaylası K./Es., Devrekâni/Ks., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Bartın/Zn., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Kur'an kursunun yapıldığı yerin avlusuna gömülür.
(Borçka/Ar.)

Okulunun köşesine, bahçesine, avlusuna, duvarına saklanır, gömülür.

(yaygın)

Evinin köşesine, avlusuna, duvarına, bahçesine, eşinin altına konur, saklanır, gömülür.

(yaygın)

Dolabın, sandığın içine konur.

(yaygın)

Yastığının içine konur.

(Dy., Uzunköprü/Ed., İç., Vize/Krk., Hatunsuyu K./Ml., Mş., Korkut K./Mş., Şarkışla/Sv., Ur.)

Ahıra gömülür.

(Suluova/Ama., Özkonak B./Avanos/Nş., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Aydınlık K./Tn., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Beşiğine bağlanır, beşiğinin altına konur.

(Büğüdüz K./Ank., İskilip/Çr., Şebinkarahisar/Gr., Sağlık K./Görece/Gr., Sa., To., Erkilet K./Turhal/To.)

Süpürge altına konur, süpürgeye bağlanır.

(Dereköy K./Çivril/Dz.)

Çarşının bir köşesine gömülür.

(Sandıklı/Af., Vn.)

Un çuvalının yanına atarlar.

(Kulu/Kn.)

Dikiş makinesinin gözüne konur.

(Bo., Yerkesik B./Mğ.)

Sabana, pulluğa bağlanır.

(Kaymazaylası K./Es., Mağara K./İç., Krk.)

Gül dibine gömülür.

(Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Tarlaya gömülür.

(Yerkesik B./Mğ.)

Evin eşinin altına konur.

(Ank.)

Kedi, köpek yemesin diye gömülür.

(Merzifon/Ama., Bayat/Çr.)

Rutubetli bir yere gömülür.

(Kabaçalı K./Bn.)

Ocak başına gömülür.

(Suluova/Ama., Kavakyolu K./Ezc., Özkonak B./Avanos/Nş., Uş.)

Ulu bir ağacın dibine gömülür.

(Gebiz B./Serik/Ant., Tumarlı K./Çkr.)

Yatağının, şiltesinin altına konur.

(Ks., Devrekâni/Ks.)

Halı altına konur.

(Ank.)

Baca içine asılır.

(Süleoğlu K./Ed.)

Çuvalın başına bağlanır.

(Mağara K./İç.)

Evin orta direğinin dibine bağlanır.

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Göbeği muska yapıp çocuğun boynuna asarlar.

(Ayancık/Sn.)

Yastık kılıfının altına kırk gün atılır.

(El., Dalıca K./El.)

Suya atılır.

(Vn.)

Rastgele atılır.

(Nğ.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Göbek sokağa atılırsa, çocuk evden uzak sokakçı ve sokak çocuğu durumuna düşer.

Ayrıca bir kaç kardeşin göbeği bir araya bağlanırsa onların birbirlerine bağlı olacağına inanılır.»

(KK.: Emine U., 57, Brs.)

Örnek : 2

«Göbek dışarı atılır ve bunu bir köpek yer ise çocuğun kavgacı, geçimsiz olacağına inanılır.»

(KK.: Hatice A., 65, Uluborlu/Isp.)

Örnek : 3

«Göbek rutubetli bir yere gömülür. Göbek rutubetle ne kadar şişerse, çocuk o kadar gürbüz olur.»

(KK.: Belkiz S., 37, Kabaçalı K./Bn.)

Örnek : 4

«Göbek temiz bir beze sarılır ve çocuğun başının altına bırakılır. Yirmi gün başının altında saklanır. Sonra bir yumurta kırılıp, akı alınır. Yumurtanın kabuğu ile kırk kabuk su alınır ve kırk tane taş sayılır. Bütün bunlarla çocuğun kırkı çıkarılır, hepsini bir yere gömerler.»

(KK.: Huriye N., 42, Bor/Nğ.)

B. ÇOCUĞUN «EŞİ» İLE İLGİLİ İŞLEMLER

Toprağa gömülür.

(yaygın)

Kapı eşiğinin dibine gömülür.

(Krş., Mucur/Krş., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Göynük K./Nş., Özkonak B./Avanos/Nş., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Kapı ardına gömülür.

(Maşukiye K./Kc.)

Kıyılarak gömülür.

(Kaymazaylası K./Es.)

Aşılı meyve ağacının dibine gömülür.

(Akkuş/Or., Şenyurt K./Perşembe/Or., Bafra/Sm., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Gübrenin içine gömülür.

(Hacıhamza B./Çr.)

Bahçe, bağ içine gömülür.

(Suluova/Ama., Nazilli/Ay.)

Saman mereğinin dibine gömülür.

(Kavakyolu K./Ezc.)

Saksı içerisi eşilerek, içine gömülür.

(Avanos/Nş.)

Ahıra gömülür.

(Şarkışla/Sv.)

Ahırın tavanındaki bir oyuğa konur.

(Dalıca K./El.)

Çömlek içinde dış kapının üstüne asılır.

(Nş.)

İkinci doğumdaki çocuğun kız olması isteniyorsa dişi köpeğe, erkek olması isteniyorsa erkek köpeğe atılır.

(Bo.)

Suya bırakılır, atılır.

(Adı., Ceyhan/Ada., Dy., Es., Bayburt/Gm., Uluborlu/Isp., Bor/Nğ., Tülmen K./Ur.)

Yüksek bir yere asılır.

(Ml.)

Tuvalete atılır.

(Gölcük/Kc.)

Evin içine konur.

(Kâhta/Adı.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Eş düştükten sonra alınır. Çocuk yıkanıp çıkarıldıktan sonra, alınan eş temizce yıkanıp, bir beze sarılır. Toprakta derince bir çukur açılır; beze sarılı eş bu çukura konur ve üzeri kapatılır.»

(KK.: Hatice K., 45, Ml.)

Örnek : 2

«İyice temizlenip beyaz bir beze konarak ayak altı olmayan bir yere —biz kapı arkasına gömerdik— gömülür. Çünkü öbür dünyada mahşer günü insanlardan evvel 'eşleri' kalkacak.»

(KK.: Sabriye G., 57, Maşukiye K./Kc.)

Örnek : 3

«Meyva ağacı dibine derin olarak gömersin, elma, armut aşlamaya alışkın olacak, ağaca çıkacak diye. Eş, derin olarak gömülür ki, köpek yemesin diye; yerse, uşak köpek gibi gezer, yeri durağı belli olmaz.»

(KK.: Hatice B., 69, Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Örnek : 4

«Toprağa gömülürmüş. (Bir beyaz beze sarılıp gömülür) ona da çocuk gözüyle bakılmış.»

(KK.: Hanife S., 55, Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.)

Adla ilgili Âdetler, İnanmalar,
Uygulamalar, Yerel
Adlandırmalar - Nitelemeler,
Benzetmeler, Yakıştırmalar

A. ADLA İLGİLİ ÂDETLER, İNANMALAR, UYGULAMALAR

1. Yaşatıcı Nitelik Taşıdığına İnanılan Adlar :

Allahverdi

Armağan

Bâki

Bâkiye

Bektaş

Daşdan

Durak

Düran

(yaygın)

Durcan

Durdu

(yaygın)

Durgül

Durhan

Durhaniye
Durhasan
Durkadın
Durmuş
(yaygın)
Dursan
Dursel
Dursev
Dursun
(yaygın)
Dursune
(yaygın)
Gürelsin
Hayat
Hediye
Kaya
(yaygın)
Köksal
Maşallah
Murat
Ömür
Ömrüye
Satı
(yaygın)
Satılmış
(yaygın)
Şahverdi
Tanrıverdi
Taştan

Temel
Umut
Üresin
Yadigar
Yaşagül
Yaşar
(yaygın)
Yaşare
Yaşarey
Yaşariye
Yaşarkaya

Örnek :

«Babamın halası beş doğum yapmış. Dünyaya getirdiği çocukların hepsi de bir yaşına gelmeden ölmüşler. Altıncı çocuğu oğlan olmuş, adını Duran koymuşlar. Bunun da hayatından endişe edildiğinden, yaşaması için kim ne derse, kim ne yol gösterdi ise o yapılmış. Duran'a yedi yıl banyo yaptırılmamış, öyle ki her yanı kirden kerme bağlamış, sadece yüzü soğuk su veya sabunlu bir bezle silinmiş. Evinde Mehmet ismi olan yedi evden parça bez toplanarak çocuğa gömlek ve yorgan yapılmış; yedi evden gümüş parçası toplanarak bilezik yapılmış, çocuğun annesinin sağ el bileğine takılmış. Çocuk uyumadan önce babaannesinden her zaman okunmuş. Şimdi Duran otuz beş yaşındadır ve de doktordur.»
(KK.: Ayşe, T., 46, Avanos/Nş.)

2. Aylarla, Mevsimlerle, Belirli Günlerle İlgili Adlar :

Arif
Arife

Aynur
Bahar
Bahariye
Bayram
Bayramiye
Cuma
Cumali
Cumaziye
Cümhur
Ekim
(seyrek)

Gülbahar
Güzün
Hızır
Hilâl
İlkay
İsmail
İlyas
Kadir
Kadriye
Kasım
Kurban
Kurtuluş
Mevlüt
Mevlide
Nevruz
Miraç
Nisan
Oruç
Ramazan
Recep

Regaip
Salı
(seyrek)
Sefer
Seher
Sonay
Şaban
Zafer

3. Yatırırlarla İlgili Adlar :

«Ahmet Turan»
(Sv.)
«Düzgün»
(Tn.)
«Hıdır»
(El.)
«Ökkeş»
(Gaz., Ur.)
«Şehmuz»
(Dy.)
«Veysel»
(Tn.)

4. Çocuğun Adını Değişirme Gerekçeleri

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«1971 yılında böyle bir ad değişirme olayı olmuştur. Çocuk doğduktan sonra beş altı ay geçtiği halde ço-

cuğun vücut kemikleri gelişmediği için bunun çocuğun isminden ileri geldiğine inanılmış ve adı uğursuzluk getirdi diye değiştirilmiştir. Sonradan çocuğun vücudu gelişmiştir.»

(KK.: Mükürme Ö., 44, Kaplıkaya K./Harput/El.)

Örnek : 2

«İsmi Nur olan bir kız çocuğunun üzerine devamlı felâket gelmesi yüzünden ismi Nurgül olarak değiştirildi.»

(KK.: Hatice Ö., 45, Uzunköprü/Ed.)

Örnek : 3

«Uğursuzluk getirdiğinden değil de, adının manâsı kötü diye değiştirilmişti. Nalân, ağlayan, inleyen mânâsına gelir. Bu yüzden çocuğun ismini değiştirmişlerdi.»

(KK.: Kadriye T., 55, Bandırma/Ba.)

Örnek : 4

«Mesela Aynur, Nurdan gibi ağır isimleri çocuk kaldıramazmış, yani iflah olmazmış inancına dayanarak isim değiştiriliyor.»

(D.: Mukaddes Ç., 22, Kavakyolu K./Ezc.)

Örnek : 5

«Halamın kızının ismi Nazende idi. Kaynanası uğursuz diye Mesude koydu.»

(KK.: Melek A., 46, Hat.)

Örnek : 6

«Kardeşimin başına gelmişti... Saniye adını koymuşlardı kardeşime. Bu isim ona ağır gelince, değiştirdi Samiye yaptılar.»

(KK.: Sabriye G., 57, Maşukiye K./Kc.)

Örnek : 7

«Köyde bir çocuğa Metin adı verdiler. Sonra çocuğun babası ölünce onun adını koydular. Çocuk akciğer ameliyatı oldu. Altı yaşında adını yeniden Metin yaptılar.»

(KK.: Meliha B., 40, Kulu/Kn.)

Örnek : 8

«Bir kızın adını Serap koymuşlar. Çocuk zayıf, çelimsiz olduğu için bu isim ona yaramadı diye değiştirdiler.»

(KK.: Münevver A., 68, Kü.)

Örnek : 9

«Bir çocuğun ismi Rüveyda idi. Ailede bir huzursuzluk ve çocukta bir gerileme oldu. Çocuğun bu ismini değiştirerek Şule koydular.»

(KK.: Hatice K., 45, Ml.)

Örnek : 10

«Gelinimin oğlunun adı uğursuz gelmişti, değiştirdik, ama geç olduğu için fayda etmedi. Öteki torunlarım o adı bir daha koymadık.»

(KK.: İnce A., 50, Akçadağ/Ml.)

Örnek : 11

«Bir yakınımızın kızının adı Güler iken, sık sık hastalandığı için, değiştirip Düriye koydular.»

(KK.: Fürüzan Ö., 45, Milas/ML.)

Örnek : 12

«Bir komşumuz yeni doğan kız çocuğuna Birsen adını verdi. Birkaç ay sonra evin erkeği öldü. Hocalar çocuğun adının uğursuz olduğunu söylediler. Bu sebeple kız çocuğunun adı değiştirildi.»

(KK.: Mükerrerem Ç., 34, Camıdağı K./Rz.)

Örnek : 13

«Bir akrabamın çocuklarının ismini hep Halil İbrahim koydular. Çocuklar yaşamadı. Bu defa üçüncü çocuğun ismini değiştirdiler. Çocuk şimdi yaşamaktadır.»

(KK.: Fikriye H., 45, Sv.)

Örnek : 14

«Sinirli, hırçın olan küçük torunumun adı Birsen. Herhalde ismini kaldıramıyor da ondan. Başka bir adla değiştireceğiz.»

(KK.: Rahime Ç., 50, Sv.)

Örnek : 15

«Köyde bir çocuğun adı Uğur'du. Doğduktan bir hafta sonra babası öldü. Adı uğursuzluk getirdi diye değiştirip Yedigâr koydular.»

(KK.: Anış D., 65, Deligazi K./Sv.)

Örnek : 16

«Benim bacımın kızı Hatice küçükken o kadar kötü, o kadar çirkindi ki, yüzüne bakılmazdı. Hastalıktan da hiç kurtulmazdı. Yüzü gözü de çibandan görünmezdi. Ne şehirler, ne ziyaretler dolaştı annesi, saymakla bitmez. Muskalar da yazdırdı. Hiç biri de fayda etmedi. Ölsün diye beklemeye başladık. Kızın adı Firdevs idi. Uzak köyden bir yaşlı kadın geldi ki, adını değiştirip Hatice koyun, çok iyi olur. Biz de Hatice koyduk. Essahtan da iyileşti, gül gibi kız oldu.»

(KK.: Rabiye T., 70, Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Örnek : 17

«Çocuğun adı Kenan'dı. Devamlı hastalanırdı. Bir gün annesi rüyasında bir dede görmüş ve dede ona eğer çocuğunun ismini Hacı Ali koyarsanız çocuk iyileşir demiş. Ondan sonra çocuğu Hacı Ali diye çağırdılar. Çocuk gerçekten de hastalıktan kurtuldu. Şimdi otuz yaşında iş gücü sahibi...»

(KK.: Emine G.; 65, Tr.)

Örnek : 18

«Geçenlerde komşunun bir kızı oldu. Beni çağırdılar, dediler ki : Biz bu kızın adını Gülnur koyduk, ama hastalanıverdi. Anlaşılan adı iyi gelmedi. Adını değiştirip Gülseren koyduk, çocuk iyileşti.»

(KK.: Saadet E., 43, Pülümür/Sr.)

Örnek : 19

«Gavur adları konursa çocuğa uğursuzluk getirir. Ayrıca ahirette onlarla haşrolur. Böyle bir olay hatırlıyorum. Çocuğunun ismi Cengiz olan bir kadın,

Cengiz Han'ın çok müslüman öldürmesinden dolayı bu ismi değiştirdi.»

(KK.: Şeker T., 45, Zile/To.)

Örnek : 20

«... Samigilin uşağına emmisinin adını koydular. Uşak çok yelliydi. Adını Durak diye değiştirdiler.»

(KK.: Hatice B., 69, Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Örnek : 21

«Çocuğuma dedesinin adı olan Emin ismini koymuştuk. Nedense çocuğa yaramadı; çocuk günden güne zayıfladı, hastalandı. Baktık olmayacak, çocuğun adını Zeki yaptık.»

(KK.: Hayriye E., 65, Ayancık/Sn.)

Örnek : 22

«Ölü bir büyüğün adını koyarız da çocuk ölürse, uğur gelmedi diye daha koymayız veya büyük sağ ise, adını da çocuğa koyanda çocuk ölürse, uğur gelmedi deriz.»

(KK.: Hacer Ş., 55, Mr.)

Örnek : 23

«Ölmüş adamların ismini komazlar ki ölür diye... Çocuğu hasta ise ad ona yaramadı diye değiştirirler... Benim kardeşimin adı Feramus idi, beğenmedik Zeki koyduk.»

(KK.: Ayşe Z., 55, Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Örnek : 24

«Birisinin çocuğunun adı amcasıyla aynıymış. Amca ölmüş, çocuk ölecek hale gelince çocuğun adını de-

ğıştırmışler; çocuk yaşamış.»

(KK.: Hacer Ç., 60, Bolvadin/Af.)

Örnek : 25

«Benim bir oğlum olmuştu. Altı yıl önce... Ona amcası Hasan'ın adını koyduk, fakat kısa bir zaman sonra amcası öldü. Çocuk da bir türlü büyüyemedi Bu isim uğursuz geldi diye değiştirdik çocuğun adını Kâzım koyduk.»

(KK.: Sacide K., 38, Düzce/Bo.)

Örnek : 26

«Bundan bir yıl önce komşunun çocuklarına ölmüş iki kişinin adı verilmiş. Fakat çocuklar ölmüş. Üçüncüye de aynı isim verilmiş, bu çocuk da hastalanmış. O sırada yaşlı birisi gelerek çocuğun adını değiştirin demiş, kurban kesmelerini söylemiş. Söylenenler yapınca çocuk birkaç gün içinde iyileşmiş.»

(KK.: Nevin G., 35, Dere K./Acıpayam/Dz.)

Örnek : 27

«Kardeşimin yeni doğan çocuğuna ölen babamın ismi olan Mustafa ismini verdik. Çocuk çok sık hastalanıyor, huysuzluk yapıyor, bir türlü düzeleliyordu. Kardeşim, çocuğa babamın ismi yaramadı, çocuk ismini sevmedi dedi ve Mustafa'nın başına kendi ismi olan Ahmet'i ekledi; çocuk Ahmet Mustafa oldu. Bir ayı atlatınca çocuğun düzeldiğini, gürbüzleştiğini ifade etti. Ahmet Mustafa şimdi 14 yaşında.»

(KK.: Seyithanım A., 33, Çubuk/Ank.)

Örnek : 28

«Babanın ölmesi, yangın gibi evde büyük bir felaket olursa... Çocuğun adı uğursuz geldi denir. Hocaya gidilir, baktırılır, yeni bir isim konur. Çocuk bilinmeyen bir hastalığa yakalanır iyi olmazsa, yine adı değiştirilir.»

(KK.: Cemile K., 69, İç.)

Örnek : 29

«Bir komşunun çocuğu çok zayıftı. Hiç ilerlemiyordu. Hocaya sordular. İsmi Zühal koyun dedi. İsmi değiştikten sonra çocuk iyileşti. Ama bunlar fasa fiso şeyler.»

(KK.: Esmâ A., 60, Güneşler K./Sk.)

Örnek : 30

«Yakınlarımızdan birinin adı Seher idi. 27 yaşından sonra adını değiştirerek Deniz koydu. Sebebi de devamlı hastalanması ve hastalığının sebebinin bilinmemesiydi. Nitekim ismi değiştikten sonra hastalığı geçti, şişmanlamaya başladı.»

(KK.: Adile U., 47, Alaşehir/Mn.)

Örnek : 31

«Bizim mahallede bir adam oğlunun adını Muhammed koyduydu. Hacca gidip, geri geldiğinde, oğlunun adını değiştirip Mehmet koydu. Orada demişlerki: Oğlunun adını ne diye Muhammed koydun? Muhammed adını vermez. Çocuktur, yaramazlık yapar biri kötü söz söyler, günah olur.»

(KK.: Fatma Y., 60, Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

Örnek : 32

«Ben, Veysel Karani Hazretlerinin adını koyup da çocuğun o adı taşıyamayıp öldüğünü duydum. Büyük şıha sormuşlar, o da, o adı niye koydunuz, çocuğa gelmez demiş.»

(KK.: Fatma B., 70, Çr.)

Örnek : 33

«Bir yolculuk sırasında arabanın içindeki yolculardan biri Reyhan adındaki kızımın adını değiştirmemi istedi. Galiba Reyhan'ın kokusu ağır olduğu için. Değiştirse miydim diye hâlâ düşünürüm.»

(KK.: Nazmi K., 34, To.)

Örnek : 34

«Bir ismin çocuğa yaramadığı anlaşılırsa, fırında yapılan iki pideye iki isim konur. Pidelerden hangisi kabırır, güzel pişerse o isim çocuğa verilir.»

(KK.: Melek M., 55, Hazinedar K./Devrekani/Ks.)

Örnek : 35

«Çocuk zayıf, cılız olur. Adı iyi gelmedi derler. Üç tane aynı boyda pırasa kesilir. Bunlara akşamdan isim konur. Sabahleyin hangisi daha çok büyürse, o isim çocuğa verilir.»

(KK.: Lutfiye K., 55, Bartın/Zn.; Ömür K., 45, Akpınar K./Bartın/Zn.; Müyesser A., 52, Zn.)

Örnek : 36

«Çocuğun adının yaramadığına inanılırsa, suya üç tane bıçak atılır. Bu bıçaklara da birer ad verilir. Bıçaklardan en az paslanana verilen ad çocuğa konur.»

(KK.: Fatime A., 27, Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

5. «Çocuk Satma» Âdetinin Bilindiği Yerler

(Ceyhan/Ada., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Adı., Af., Sandıklı/Af., Ama., Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Çubuk/Ank., Yeşilören K./Ama., Ank., Korkuteli/Ant., Bandırma/Ba., Düzce/Bo., Tumarlı K./Çkr., Kurşunlu/Çkr., Çr., İskilip/Çr., Kaplıkaya K./Harput/El., Silbıs K./Ezc., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Gaz., Çakkallı K./Kilis/Gaz., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Salyoz K./Kelkit/Gm., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İz., Ardahan/Kr., Sarıkamış/Kr., İç., Hazedar K./Devrekâni/Ks., Ml., Barbuzu B./Ml., Mn., Salihli/Mn., Üngüt K./Mr., Milas/Mğ., Göynük K./Nş., Özkonak B./Avanos/Nş., Ayancık/Sn., Pazar/Rz., Camıdağı K./Rz., Sk., Sm., Bafra/Sm., Pervari/Sr., Sn., Sv., Şarkışla/Sv., To., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Erkilet K./Turhal/To., Tr., Çimenli K./Tr., Akçaabat/Tr., İncidere K./Yomra/Tr., Aydınlık K./Tn., Uş., Banaz/Uş., Kılcan K./Uş., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Vn., Zn., Akpınar K./Bartın/Zn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

6. Satılma Âdeti

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuk, çocukları yaşayan birine para karşılığında satılır. Ayrıca çocuk, satılan kadının eteklerinin altından sokulup, yakasından çıkarılır. Böylece çocuk satılmış olur.»

(KK.: Latife E., 38, Gaz.)

Örnek : 2

«Çocuğu yaşamayan kadınlar yeni doğan çocuklarını satarlar. Çocuk tartılır. Pahası biçilir. Yakın ak-

rabalardan birisi bu parayı verip çocuğu satın alır. Çocuk annesinin yanında kalır. Yalnız yedi yaşına kadar her masrafını çocuğu satın alan kişi çeker.»

(KK.: Hidayet T., 47, Yerkesik B./Mğ.)

Örnek : 3

«Eğer bir annenin çocuğu yaşamıyorsa, annenin yeni doğan çocuğunu doğduğu zaman bir başkası satın alırsa, yaşayacağına inanılır. Bu kimse, çocuk için bir lira, elli kuruş verir, benim oldu der.»

(KK.: Güllü P., 76, Silbıs K./Ezc.)

Örnek : 4

«Kadının doğurdukları yaşamıyorsa, daha önce anlaştığı bir aileye, bilhassa hiç çocuğu ölmemiş bir aileye çocuğunu doğar doğmaz satar. Bunun kötü ruhları kandırmak için : 'Ben bu çocuğu sattım, benim değil, almayın elimden' diye düşünür.»

(KK.: Cemile K., 69., İç.)

Örnek : 5

«Benim emücem uşağı durmadıydı da, yine yük-lüyken kardaşumun korusu iki buçuk liraya satın alıydı doğacak çocuğu. Ve de oni sahiplendi, böylece uşak şimdi yaşay.»

(KK.: Halise A., 54, İncidere K./Yomra/Tr.)

Örnek : 6

«Çocuğu yaşamayan kadınların yaptığı bir iştir bu... Bir başkasına da, yatıra da, evliyaya da satar. Götürürsün çocuğu, kime satacaksan dersin, ne veriyor-sun diye sorarsın. O da aldım, kabul ettim der, çıkarır bir şeyler verir. Mesela para verir, buzağı ve-

rir, buğday verir. Böylece çocuğu sahibi güya satmış, alan da almış olur.»

(KK.: Nezahat U., 45, Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Örnek : 7

«Eğer çocuk durmayıp ölüyorsa, anası mezarlığa götürülür, satılır. Satarken de :

— Ne satıyorsun?

— Bu kadının çocuğu durmuyor, onu satıyorum.

— Sat gitsin, sat gitsin

diyerek dualar edilir.»

(KK.: Melek M., 55, Hazinekar K./Devrekâni/Ks.)

Örnek : 8

«Çocuğu yaşamayanlar yeni çocukları dünyaya gelmeden herhangi bir yatıra veya ziyarete adak ettim, sattım, eğer yaşarsa oraya kurban verdim diyerek çocuğunu sattığını beyan eder. Çocuk doğunca o yatıra götürülür; orada birkaç gün kalarak kurban kesilir, dilekler dilenir, sonra da izin alınarak geri getirilir. Çocuk büyüyünce yatırım veya ziyaretin malı olduğu söylenir.»

(KK.: Güle K., 40, Sarıkamış/Kr.)

Örnek : 9

«Hamile kadının boynuna atın koşumu geçirilerek bir yatıra götürülür, oraya mum yakılır ve satılmış. Anneyi sattıktan sonra doğan çocuğa Satı (kız) veya Satılmış (erkek) adları konmuş.»

(KK.: Yeter G., 35, Göynük K./Nş.)

Örnek : 10

«Daha önce doğan çocuklar ölmüşse, yeni doğan çocuğun da öleceğinden korkulduğu için, bu çocuk başkalarına satılır. Fakat yine annesi, babası büyütür. Çocuk için yedi tane kurban kesilir. Çocuğa da kızsaa Satı, oğlansa Satılmış adı konur.»

(KK.: Saime A., 38, Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 11

«Yatıra giden annenin boynuna yular takılır. Benim bir ineğim var, alır mısın denilir. O da (?) alıyorum der. Yatırın etrafını üç defa dolanıp, yuları taşaa bağlayıp gelirler. Bu âdet çocuğa durmayanlara yapılır.»

(KK.: Şerife Y., 59, Erkilet K./Turhal/To.)

Örnek : 12

«Çocuk anası karnındayken yatırlara giderek satılır. Ananın boynundan ip bağlanarak üç kere türbenin çevresinde dolandırılır. Dolandırılırken de :

Kulunu kuluna satmaya geldik

Ardına döl katmıya geldik denilir.

Doğumdan sonra çocuğa satılan yatırın adı ya da Satı, Satılmış adları verilir. Ayrıca bu yatırlara gidilerek kurban kesilir.»

(KK.: Asiye H., 67, İskilip/Çr.)

B. YEREL ADLANDIRMALAR, NİTELEMELER, BENZETMELER, YAKIŞTIRMALAR

1. «Çocuk» Genel Adının Dışındakiler

Bala

(Karakuyu K./Polatlı/Ank., Yerviran K./Sivrihisar/Es., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

Bebe

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Af., Bolvadin/Af., Hamur/Ağ., Suluova/Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Çubuk/Ank., Ant., Borçka/Ar., Bozdoğan/Ay., Bandırma/Ba., Değirmenlikız K./Brs., Biga/Çkl., Kurşunlu/Çkr., Çr., Dz., Es., Kaymazaylası K./Es., Şebinkarahisar/Gr., Keçiborlu/Isp., Eminönü/İst., İç., İz., Bademler B./Ödemiş/İz., Vize/Krk., Mucur/Krş., Şatıroğlu K./Mucur/Krş., Karaman/Kn., Kn., Ml., Mn., Salihli/Mn., Nş.; Ayancık/Sn. Şenyurt K./Perşembe/Or.; Pervari/Sr., Zile/To., Erkilet K./Turhal/To., Tn., Vn., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Yz.)

Bebek

(Ada., Kâhta/Adı., Af., Beypazarı/Ank., Gölpazarı/Bil., Bo., Brs., Çkl., İskilip/Çr., Hacıhamza B./Çr., Dereköy/Acıpayam/Dz., Dy., Kavakyolu K./Ezc., Gm., Isp., İç., Ödemiş/İz., Tire/İz., Ks., Devrekâni/Ks., Gömeç K./Ky., Ml., Bor/Nğ., Üngüt K./Mr., Yerkesik B./Mğ., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., To., Tr., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

Bilik

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Dada

(Ba., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Tavşanlı/Kü.)

Dal

(Çubuk/Ank.)

Devşek

(Dz., Çakallı K./Kilis/Gaz., Bademler B./Ödemiş/İz., Ks., Ml., Ayancık/Sn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Sv., Tülmen K./Ur., Gürpınar/Vn.)

Doman

(Karaçalı K./Kiğı/Bn.)

Döl

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Çakallı K./Kilis/Gaz.,
Hat., Antakya/Hat., Avanos/Nış., Mr., Üngüt K./Mr.,
Akkuş/Or.)

Çâ

(Merzifon/Ama.)

Çôğ

(Yeşilören K./Ama., Çr.)

Çağa

(Adı., Kâhta/Adı., Af., Suluova/Ama., Dz., El., Keban/
El., Dallica K./El., Kaplıkaya K./Harput/El., Ezm.,
Hat., Uluborlu/Isp., Sille/Kn., Ml., Barbuzu B./Ml.,
Hatunsuyu K./Ml., Akçadağ/Ml., Sm., Deligazi K./Sv.,
To., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Erkilet K./Tur-
hal/To., Tn., Hozat/Tn., Tavuklar K./Hozat/Tn.)

Çocuk

(hemen her yerde)

Ebçi

(Ulukent K./Arhavi/Ar.)

Ekti

(Ay.)

Encek

(Ceyhan/Ada.)

Enek

(Pelit K./Burhaniye/Ba.)

Enik

(Ceyhan/Ada., Adı., Dazkırı/Af., Af., Bolvadin/Af.,
Ay., Ba., Brd., Tefenni/Brd., Değirmenlikız K./Brs.,
Kurşunlu/Çkr., Dereköy/Acıpayam/Dz., Kızılcaşöğüt
K./Çivril/Dz. Keban/El., Ezm., Gölcügez K./Hasan-

kale/Ezm., Es., Kaymazyaylası K./Es., Hat., Keçiborlu/Isp., İç., Ödemiş/İz., Ks., Krk., Mucur/Krş., Kc., Silile/Kn., Simav/Kü., Ml., Hatunsuyu K./Ml., Sv., Tavuklar K./Hozat/Tn., Tülümen K./Ur., Uş.)

Evlat

(Yenice K./Bozdoğan/Ay., Biga/Çkl.)

Geven

(Tire/İz.)

Göbel

(Çr., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Ks., Aksaray/Nğ., Ayançık/Sn.)

Hardal

(Tire/İz.)

Kada

(Köle K./Eleşkirt/Ağ.)

Kele

(Çr.)

Kıran

(Brd., Çakallı K./Kilis/Gaz., Yz.)

Kızan

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Hamur/Ağ., Ama., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Değirmenlikız K./Brs., Sarayköy/Dz., Ed., Süleoğlu K./Ed., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Krk., Vize/Krk., Pehlivan köy B./Krk., Mucur/Krş., Akkuş/Or., Mğ., Tk., Ormanlı K./İnecik/Tk.)

Koşkar

(Karakuyu K./Polatlı/Ank.)

Körpe

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Karaman/Kn., Bor/Nğ.)

Kulan

(Ulukent K./Arhavi/Ar.)

Kurban

(Deligazi K./Sv.)

Kuzu

(Tire/İz., Sille/Kn.)

Küçük

(Lapseki/Çkl.)

Masum

(Yenicé K./Bozdoğan/Ay., Bademli B./Ödemiş/İz.)

Melaïke

(Devrekâni/Ks.)

Moza

(Pelit K./Burhaniye/Ba.)

Nani

(Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Oğlak

(Uş.)

Paşa

(Salyoz K./Kelkit/Gm., Kn., Mn.)

Sele-sepet

(Tire/İz.)

Sabi

(Ceyhan/Ada., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Köle K./
Eleşkirt/Ağ., Merzifon/Ama., Ank., Ay., Bozdoğan/Ay.,
Yenice K./Bozdoğan/Ay., Gölpazarı/Bil., Çr., Bayat/Çr.,
Hacıhamza B./Çr., Sarayköy/Dz., Dereköy/Acıpayam/
Dz., Dalıca K./El., Ezc., Gölcügez K./Hasankale/Ezm ,

Es., Kaymazaylası K./Es., Şebinkarahisar/Gr., Bademli B./Ödemiş/İz., Ks., Devrekâni/Ks., Değiş K./Karaman/Kn., Kü., Ml., Hatunsuyu K.Ml., Salihli/Mn., Özkonağ B./Avanos/Nş., Akkuş/Or., Mr., Midyat/Mr., Üngüt K./Mr., Mğ., Yerkesik B./Mğ., Rz., Pazar/Rz., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Güneşler K./Sk., Ordu K./Sn., Sv., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Erkilet K./Turhal/To., Çimenli K./Tr., Hozat/Tn., Banâz/Uş., Gürpınar/Vn., Yz., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Tuzlacık K./Sorgun/Yz., Bartın/Zn.)

Sübyan

(Ada., Suluova/Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Kü., Yz.)

Sıpa

(Af., Şebinkarahisar/Gr., Avanos/Nş., Sv.)

Teccal

(Adı.)

Tıfil

(Midyat/Mr.)

Ufaklık

(Lapseki/Çkl., Ödemiş/İz., Aydınlık K./Tn.)

Ulan

(Ulukent K./Arhavi/Ar., Şebinkarahisar/Gm.)

Uşak

(Ada., Ceyhan/Ada., Adı., Af., Hamur/Ağ., Ulukent K./Arhavi/Ar., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ba., Gölparazarı/Bil., Düzce/Bo., Alpagut K./Bo., Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Kurşunlu/Çkr., Çr., Sarayköy/Dz., Dereköy/Acıpayam/Dz., Dy., Keban/El., Dallica K./El., Ezc., Silbıs K./Ezc., Ezm., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Es., Gaz., Kilis/Gaz., Çakallı K./Kilis/Gaz., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Bayburt/Gm., İskenderun/Hat., Bey-

köyü/Karaağaç/Isp., Bekiralan K./İç., Mağara K./İç., Tire/İz., Saska K./Hanak/Kr., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Karaman/Kn., Ml., Barbuzu B./Ml., Hatunsuyu K./Ml., Ayancık/Sn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Mş., Korkut K./Mş., Rz., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Camıdağı K./Rz., Sv., Deligazi K./Sv., Erkilet K./Turhal/To., Tr., Çimenli K./Tr., Akçaabat/Tr., İncidere K./Tr., Tülmen K./Ur., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Yz., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Bartın/Zn., Akpınar K./Bartın/Zn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Velet

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Adı., Bolvadin/Af., Gümüşhacıköy/Ama., Ank., Borçka/Ar., Ay., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Bandırma/Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Düzce/Bo., Alpagut K./Bo., Tefenni/Brd., Gürsu/Brs., Biga/Çkl., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Kurşunlu/Çkr., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Dereköy/Acıpayam/Dz., Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz., Süleoğlu K./Ed., Kaymazaylası K./Es., Çakallı K./Kilis/Gaz., Şebinkarahisar/Gr., İskenderun/Hat., Keçiborlu/Isp., Ödemiş/İz., Tire/İz., Ks., Krk., Pehlivan köy B./Krk., Kc., Kulu/Kn., Kü., Ml., Mn., Nş., Bor/Nğ., Akkuş/Or., Midyat/Mr., Pazar/Rz., Pervari/Sr., Ordu K./Sn., Şarkışla/Sv., To., Karayaka B./Erbaa/To., İncidere K./Tr., Tavuklar K./Hozat/Tn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Yz.)

Yavru

(Ant., Biga/Çkl., Hacıhanza B./Çr., Deligazi K./Sv., Erkilet K./Turhal/To., Uş.)

Yavşak

(Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Ödemiş/İz.)

Yavuncak

(Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Yetim

(Bademler B./Ödemiş/İz.)

Zori

(Karaçalı K./Kiğı/Bn.)

2. Somatik Özelliklerle İlgili Adlandırma,
Niteleme, Benzetme ve Yakıştırmalar

a) Ağız :

Açık ağız

Ayran ağız

Balık ağız

Bostan ağız

Çarık ağız

Debik ağız

(Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Diğan (tava) ağız.

(Ay., Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Faraş ağız.

(yagın)

Fındık ağız

Germeç ağız

(Sağlık K./Görele/Gr.)

Harman ağız

Hokka ağız

Kemçük ağız

(Sv., Şebinkarahisar/Gm.)

Kapçık ağız
Kermah ağız
(Kavakyolu K./Ezc.)

Kişmiş (küçük) ağız
Koca ağız
(yaygın)

Kulaç ağız
Kuş ağız
Mühür ağız
Ördek ağız
Pabuç ağız
Safran ağız
Süzme ağız
Tavşan ağız
Terlik ağız
Torba ağız
Yayık ağız
(yaygın)

Yüksük ağız.

b) Baş :

Al baş, altın baş, davul baş, çifte baş, kel baş, kelço, keloş, kır baş, koca baş.

c) Burun :

Çakal burun, çuvaldız burun, dolma burun, domates burun, eğme burun, fes burun, fındık burun, gaga burun, gagak burun, havuç burun, hurma burun, ka-

bak burun, kanca burun, karga burun, kemer burun, kerpiç burun.

Kımık (kısa) burun.

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Kot (geniş) burun.

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Köfte burun, kumuk burun, lastik burun, martı burun, muşta burun, nohut burun, patates burun.

Patlıcan burun.

(yaygın)

Temek burun.

(Dikiz K./Mihalıççık/Es.)

Tiğ burun, tokmak burun, tola burun, top burun, topuz burun.

Yapalak burun.

(Suluova/Ama.)

Yayık burun

Yayvan burun.

(yaygın)

Yırık burun.

c) Boy (kısa) :

Bodur

(yaygın)

Boy fukarası

(yaygın)

Bücür
(yaygın)

Cüce
(yaygın)

Dibek
(Merzifon/Ama.)

Gücük, güdek
(Merzifon/Ama.)

Güçük
(yaygın)

Koşkar
(Karakuyu K./Polatlı/Ank.)

Tıbir
(Yaverviran K./Sivrihisar/Es.)

Yercücesi
(yaygın)

Yerden bitme
(yaygın)

d) Boy (uzun) :

Deve.
Deve cülüğü.
(Tarsus/İç.)

Direk, fasulye sırığı, fidan, filiz, kaval, selvi boylu, sı-
rık.

Uzunduruk.

(Pelit K./Burhaniye/Ba., Kızılcaşögüt K./Çivril/Dz.)

e) Diş :

Dişlek
Kazma diş
Seyrek diş
Sırtlan diş
Yitik diş.

f) Göz :

Alaşman göz
(Şebinkarahisar/Gr.)

Badem göz, bici göz, birbuçuk göz, borani (mavi) göz,
böcük göz, ceylan göz, cülcül göz.

Çakır (yeşil, mavi) göz.

(yaygın)

Çingir (mavi) göz

Dablan göz.

(Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Dana göz

Debelek göz.

(Keçiborlu/Isp.)

Gök göz.

(yaygın)

Hölbe göz

Kara göz.

(yaygın)

Kesp (mavi) göz.

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

Kır göz

Koca göz.

(yaygın)

Kurbağa göz

Lokma göz

Maviş.

(yaygın)

Patlak göz.

(yaygın)

Serçe göz

Sündürük göz.

(Şebinkarahisar/Gm.)

Süremeli göz.

(yaygın)

Şelek (şası) göz.

(Gebiz B./Serik/Ant.)

Üzüm göz

Yer göz

Yilleş (şası) göz.

(Salihli/Mn.)

g) Kafa :

Armut kafa

Cıbil kafa

Çatal kafa

Çift kafa

Dibek kafa

Kabak kafa.

(yaygın)

Kazan kafa.

(yaygın)

Kaz kafa.

(yaygın)

Keçel kafa

Koca kafa.

(yaygın)

Kuru kafa

Külek kafa

Sepet kafa

Şimşir kafa.

ğ) Kaş :

Ala kaş, çatık kaş, güdük kaş, hilâl kaş, kalem kaş,
kara kaş, kıllı kaş, sarı kaş, urgan kaş.

h) Kulak :

Cart (iri) kulak.

(Dalıca K./El.)

Çemçe kulak

Çömçe (kepçe) kulak.

(Kilis/Gaz.)

Kalbur kulak

Kalkan kulak

Kaşık kulak

Kepeç kulak

Kırtık (küçük) kulak.

(Gm.)

Tava kulak
Tavşan kulak
Yaba kulak
Yaprak kulak
Yaprı kulak
(Kurşunlu/Çkr.)
Yelken kulak.

ı) Renk :

Boz oğlan, çapar, kara biber, karaca, kara fellah, kara kız, kara oğlan, kara turp, saramuk, sarı çıyan, sarı kedi, soluk beniz.

i) Saç :

Altın saç
Bejik (sarı) saç.
(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

İpek saç, kekilli, kınalı (kızıl saçlı), perçemli, pırasa saç.

j) Şişmanlık :

Bingil
Debbe
Deboş
Etli.
(Uluborlu/Isp.)
Güdlüm.
(Kavakyolu K./Ezc.)

Küpül
(Şebinkarahisar/Gm.)

Patama
(Gümüşhacıköy/Ama.)

Patala
(Gr.)

Şiş göbek
Şişko
(yaygın)

Şişkola
Taloş
(Sandıklı/Af.)

Tombak
Tombik
(yaygın)

Tombiş
(yaygın)

Topuşka
Tosalak
Tosun
(yaygın)

Tosuncuk
Tuluk
Yağ tulumu
(yaygın)

Yumak

k) Yüz-Surat :

Ablak surat, değirmi yüz, ekşi hamur surat, kete yüz,
mekir surat, tilki surat.

l) Zayıflık :

Arık

Aydaş

(Çkl. yöresi)

Bişirgeç

(Sandıklı/Af.)

Canlı cenaze

(yaygın)

Cansız

Cılız

(yaygın)

Cilloz

(Kavakyolu K./Ezc.)

Cücük

Çalı

Çarşı pidesi

(Sandıklı/Af.)

Çebiş (keçi)

Çepo

(Dallıca K./El.)

Diren

(Gürsu/Brs.)

Gede
(Uluborlu/Isp.)

Gircenik
(Kavakyolu K./Ezc.)

Hışır
Kadit
Kuru
Kürdan
(yaygın)

Sıska
(yaygın)

Sinek
Sivrisinek
Tek bağırsak
Teneşir yosması
(Gm.)

Tırmık

3. Çocuğun Kimi Organlarıyla İlgili Olanlar

a) Ayak :

Babik
(Lapseki/Çkl.)

Edik
(Erkilet K./Turhal/To.)

İncik
(Süleoğlu K./Ed.)

Papi

(Dalıca K./El., Krk., Uzunköprü/Ed.)

Papo

(Mş.)

Pati

(Süleoğlu K./Ed., Tk.)

Patle

(Ml.)

Popi

(Ko.)

Sonradan çıkma

(Milas/Mğ.)

Teki

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

b) Cinsel Organ (kız çocuğu) :

Ayıp yer

(Hamur/Ağ.)

Apuk

(Suluova/Ama.)

Bidda

(Uluborlu/Isp.)

Biddiş

(Gaz.)

Billur

(Bor/Nğ.)

Çatara

(Çimenli K./Tr.)

Çatal

(Çamiltepe K./Pazar/Rz.)

Çatlak

(Ezm.)

Çıkın

(Krk.)

Çıttık

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Çirkin meret

(Ank.)

Dudu

(Kuruşunlu/Çkr., Yerkesik B./Mğ., Tk., Akçaabat/Tr.)

Duduş

(Ödemiş/İz.)

Elmas

(Malkara/Tk., Sandıklı/Af., Susuz K./Bucak/Brd., Es., Kü.)

Fındık

(Vize/Krk., Bayat/Çr.)

Fıstık

(Merzifon/Ama., Ant., Krk.)

Gutluk

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.)

Kase

(Bor/Nğ.)

Kestane

(Ordu K./Sn., Çimenli K./Tr.)

Kuku,

(Ko., Tk., Krk., Vize/Krk.)

Kuşyuvası

(Kurşunlu/Çkr.)

Kutu

(Af., Ceyhan/Ada., Sandıklı/Af., Merzifon/Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Korkuteli/Ant., Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Bayır K./Bil., Alpagut K./Bo., Değirmenlikiz K./Brs., Kurşunlu/Çkr., Çr., Şebinkarahisar/Gr., Krk., Hat., Kü., Mn., Avanos/Nş., Zile/To., Uş., Ordu K./Sn.)

Kutuk

(Ödemiş/İz.)

Küpe

(Sandıklı/Af.)

Makas

(Zile/To.)

Mamuk

(Merzifon/Ama., Bafra/Sm.)

Maşa

(Çimenli K./Tr.)

Mıncık

(Bor/Nğ.)

Minno

(Dallica K./El.)

Nonuk

(Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Nunuş

(Suluova/Ama.)

Pambuk

(Korkuteli/Ant.)

Pamuk

(Salyoz K./Kelkit/Gm., Ordu K./Sn., Ama., Bafra/Sm.)

Papcuk

(Ordu K./Sn.)

Pabuk

(Gümüşhacıköy/Ama., Merzifon/Ama.)

Pembe

(Devrekâni/Ks., Tk., Bartın/Zn.)

Pitiş

(Dağıstanlı K./Clyhan/Ada., Ng., Ur., Tülmen K./Ur.)

Pittik

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Gm.)

Puğ

(Pazar/Rz.)

Pupuş

(Kaymazaylası K./Es.)

Sümbül

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Şetik

(Ödemiş/İz.)

Tutuş

(Ezm.)

Yemiş

(Yerkesik B./Mğ.)

c) Cinsel Organ (oğlan çocuğu) :

Armut

(Zile/To.)

Bambi

(Tk.)

Bamya

(Ba., Mn., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Ödemiş/İz.)

Biber

(Suluova/Ama.)

Bibi

(Sarıç K./Dursunbey/Ba., Brs., Değirmenlikız K./Brs.,
Es., Kaymazaylası K./Es., Bademli B./Ödemiş/İz.,
Mn., Ng., Tk.)

Bilik

(Dy.)

Billo

(El., Ur.)

Bulik

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

Bülük

(Ant., Gebiz B./Serik/Ant., Uluborlu/Isp., Bekiralan K./İç., Banaz/Uş.)

Büllük

(Ada., Ceyhan/Ada., Bayat/Çr., Dalıca/El., Hat., İç., Simav/Kü., Nğ., Bor/Nğ.)

Ceviz

(Kavakyolu K./Ezc., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Cucul

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Cukkul

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Culuk

(Ardahan-Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Cücü

(Hat.)

Çevik

(Kilis/Gaz.)

Çop

(Merzifon/Ama.)

Çubuk

(Vn.)

Çük

(Ceyhan/Ada., Merzifon/Ama., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Alpagut K./Bo., Brs., Değirmenlikız K./Brs., Kurşunlu/Çkr., Dallıca K./El., Kaplıkaya K./Harpur/El., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Gaz., Sağlık K./Görece/Gr., İskenderun/Hat., Uluborlu/Isp., Ödemiş/İz., Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr., Krk., Vize/Krk., Mn., Milas/Mğ., Yerkesik B./Mğ., Nğ., Akkuş/Or., Camıdağı K./Rz., Bafra/Sm., Sv., Şarkuşla/Sv., Deligazi K./Sv., Tk., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Dımbıl

(Akkuş/Or.)

Dut

(To., Çimenli K./Kr., Ezm., Şebinkarahisar/Gr., Sal-yoz K./Kelkit/Gm.)

Gogol

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Gümüş

(Bademli B./Ödemiş/İz.)

Hamsi

(Çimenli K./Tr.)

Hanım çivisi

(Süleoğlu K./Ed.)

Hengülü hüngülü

(Bor/Nğ.)

İğde

(Krk.)

Kamış

(Milas/Mğ.)

Karga

(Bayırköy/Bil., Es.)

Kukku

(Kavakyolu K./Ezc.)

Kuku

(Ba., Gölcük/Ko.)

Kuş

(Es.)

Küpe

(Gümüşhacıköy/Ama., Çr., Uluborlu/Isp., Bademli B./
Ödemiş/İz., Devrekâni/Ks., Ks., Çimenli K./Tr.)

Lili

(Gm., Gölcük/Ko.)

Lolo

(Keban/El., Dalıca K./El., Ml., Akçadağ/Ml.)

Loloş

(Aydınlık K./Tn.)

Lülü

(Ceyhan/Ada.)

Masura

(Zile/To.)

Memeli

(Ezm.)

Mınnıg

(Kaplıkaya K./Harpur/El.)

Mimbar

(Kavakyolu K./Ezc.)

Mum

(Bafra/Sm.)

Pipi

(yaygın)

Pipil

(Ezc., Pazar/Rz., Çamlitepe K./Pazar/Rz.)

Pupa

(Malkara/Tk.)

Pupu

(Malkara/Tk.)

Sümbül

(Gümüşhacıköy/Ama., Suluova/Ama., Alkkuş/Or., To.)

Takım

(Vize/Krk.)

Üzüm

(Devrekâni/Ks.)

c) El :

Dodi

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Mamık

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Tat

(Çamlitepe K./Pazar/Rz.)

Tetik

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr., Aydınlık K./Tn.,
Pülümür/Tn., Silbıs K./Ezc.)

Teto

(Dalhıca K./El., Kaplıkaya K./Harput/El., Korkut K./
Mş., Mş.)

Tette

(Ml.)

Yumuklar

(Ko., Krk.)

d) Karın :

Böbuş

(Susuz K./Bucak/Brd., Korkuteği/Ant.)

Dübeş

(Kn.)

Dümbek

(Tavşanlı/Kü.)

Göbüş

(Akpınar K./Bartın/Zn., Karayaka K./Erbaa/To., Sulu-
ova/Ama., To., Zile/To.)

Göden

(Es.)

Gömbe

(Uluborlu/Isp.)

Hoppik

(Tülmen K./Ur.)

Küllük

(Hat.)

Part

(Aydınlık K./Tn., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Dalıca K./El., Kaplıkaya K./Harput/El., Keban/El., Tavuklar K./Hozat/Tn.)

Parpi

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Partik

(Pülümür/Tn.)

Pipiş

(Gümüştacıköy/Ama.)

Tumbak

(Değirmenlikız K./Brs., Ormanlı K./İncelik/Tk.)

Ürek

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

e) Popo :

Büzük

(Ba., Gölpazarı/Bil., Brs., Uzunköprü/Ed.)

Cücük

(Sırataşlar K./Ur.)

Fıfıs deliği

(Kavakyolu K./Ezc.)

Fitoş

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Göt

(çok yaygın)

Kıç

(çok yaygın)

Kın

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

Kokon

(Ardahan-Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Lol

(Aydınlık K./Tn.)

Oturak

(Korkuteli/Ant., Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Senep

(Kavakyolu K./Ezc.)

Sepet

(Gölpazarı/Bil., Mn.)

Sıfır

(Dy.)

Toto

(Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Ba., Krk., Tavşanlı/
Kü.)

Töti

(Ezm.)

4. Çocuğun Çıkardıklarıyla İlgili Olanlar

a) Çiş-İdrar :

Akıddırma

(Tefenni/Brd.)

Akıtma

(Değiş K./Karaman/Kn.)

Bibiş

(Ceyhan/Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Cıldır

(Zile/To.)

Coco

(Dalıca K./El., Ml., Kaplıkaya K./Harput/El.)

Col

(Kavakyolu K./Ezc.)

Colcol

(Silbıs K./Ezc.)

Cul

(Ezm., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Çiş

(hemen her yerde)

Çöğdürme

(Saskara K./Hanak/Kr.)

Çöydürme

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Eeeh

(yaygın)

İşek

(Kâhta/Adı., Akçadağ/ML., Dalıca K./El., Keban/El.,
Dy., Kavakyolu K./Ezc., Mr., Şenyurt K./Perşembe/
Or., Tavuklar K./Hozat/Tn., Vn.)

Küçük

(yaygın)

Küçük abdest

(yaygın)

Lulu

(Korkut K./Mş.)

Mize

(Kabaçalı K./Kiği/Bn.)

Piş

(Ba.)

Pişi

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Sadır

(Şebinkarahisar/Gr.)

Sidik

(hemen her yerde)

Siyek

(Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

b) Kaka :

Birt

(Gm.)

Büyük

(yaygın)

Büyük abdest

(yaygın)

Eee

(yaygın)

Ehi

(Kavak yolu K./Ezc.)

Eeesi

(Ant., Bozdoğan/Ay., Ba., Gölpazarı/Bil., Biga/Çkl.)

Fıs

(Gaz.)

Gaga

(Ama.)

Gi

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

c) Kusmuk :

Gasyan

(oldukça yaygın)

Gay

(oldukça yaygın)

Gusuk

(Gaz.)

Kargan

(Ardahan-Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Kasyan

(yaygın)

Kasiyen

(Bo.)

Kay

(yaygın)

Kusak

(Ml., Ödemiş/İz.)

Küsmük

(yaygın)

İstifar

(Bayat/Çr., Kaplıkaya K./Harput/El.)

İstifra

(oldukça yaygın)

Kusuk

(Bademli B./Ödemiş/İz., Bozdoğan/Ay., Brd., İz., Süle-
oğlu K./Ed.)

Soğurt

(Gölceğiz K./Hasankale/Ezm.)

Vırtış

(Kabaçalı K./Kiği/Bn.)

Yüreği dönme

(Saskara K./Hanak/Kr.)

c) Salya :

Alü

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn)

Salpak

(Bozdoğan/Ay.)

Salya

(yaygın)

Sel

(Darıpınar K./Ada.)

Sogurt

(Ezm.)

Şafrit

(Çimenli K./Tr.)

Şellek

(Karayaka B./Erbaa/To.)

Şepirik

(Şebinkarahisar/Gr.)

Şogurt

(Bayburt/Gm., Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr., Kavak yolu K./Ezc.)

Şorik

(Akçadağ/MI., Dalhıca K./El., Keban/El., Kaplıkaya K./Harput/El., Şarkışla/Sv.)

Şoyonk

(Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Şörük

(Erkilet K./Turhal/To., Tülmen K./Ur., Ur.)

5. Çocuğun Kullandığı, Yararlandığı Araç-Gereçle İlgili Olanlar

a) Ayakkabı :

Papa

(Mn., Ödemiş/İz., Sm., Yiğitler B./Lapseki/Çkl.)

Papalık

(Mş.)

Papba

(Banaz/Uş.)

Pape

(Ml.)

Papı

(Ama., Ur.)

Papı

(Bandırma/Ba., İskilip/Çr., Ko., Vize/Krık.)

Papık

(Merzifon/Ama.)

Papik

(Dalıca K./El., El., Gümüşhacıköy/Ama.)

Pappa

(Af., Sandıklı/Af., Değirmenlikız K./Brs., Sarnıç K./
Dursunbey/Ba., Susuz K./Bucak/Brd.)

Papo

(Kaplıkaya K./Harput/El.)

Popol

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Ardahan, Sarıkamış
ve köyleri/Kr.)

Pappı
(Tülmen K./Ur.)

Papu
(Bulanık/Mş.)

Popu
(Korkuteli/Ant.)

Papul
(Korkut K./Mş.)

Pati
(Ba.)

Patik
(hemen her yerde)

Patili
(Ceyhan/Ada.)

Pattik
(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

b) Başlık :

Börk
(Erkilet K./Turhal/To., Suluova/Ama., Sv., Şarkışla/
Sv., To.)

Gugul
(Gm., Çimenli K./Tr., İncidere K./Yomra/Tr., Salyoz
K./Kelkit/Gm.)

İraçkın
(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Kapşon

(Ezm., Gürsu B./Brs., Ks.)

Karlık

(Ezm.)

Kavuk

(Sağlık K./Görece/Gr.)

Kep

(Ulukent/Arhavi/Ar.)

Kukul

(Bayburt/Gm.)

Kukuleta

(Brs., Gölcüğe K./Hasankale/Ezm., Vize/Krk.)

Kula ~

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

Kulah

(Dy.)

Külâh

(Ada., Hazinekar K./Devrekâni/Ks., İskenderun/Hat.,
Kaşıkaya K./Harput/El., Kurşunlu/Çkr.)

Küllâh

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Kullik

(Kavakyolu K./Ezc.)

Örek

(Hat.)

Papak

(Barbuzu B./Ml., Çırakman K./Sm., Ml.)

Paşak
(Uzunköprü/Ed.)

Takik
(Ceyhan/Ada.)

Takiye
(Borçka/Ar.)

Takka
(Bayat/Çr., Değiş K./Karaman/Kn., Gümüşhacıköy/
Ama., Kilcan K./Uş., Kızılcasöğüt K./Acıpayam/Dz.,
Kuşunlu/Çkr., Ödemiş/İz., Tefenni/Brd., Yz.)

Takke
(Brs., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Dağistanlı K./
Ceyhan/Ada., Ceyhan/Ada., Değirmenlikız K./Brs., De-
reköy K./Acıpayam/Dz., Keçiborlu/Isp., Kü., Ks., Mn.,
Ödemiş/İz., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Süleöglü K./
Ed., Sv., Uluborlu/Isp., Vize/Krk., Yenice K./Bozdo-
ğan/Ay.)

Takya
(Çr., Silifke/İç.)

Takye
(Bayat/Çr.)

Tata
(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Sm., Süleöglü K./Ed.)

Tayka
(Ama.)

Tekke
(Alpagut K./Bo., Hazinedar K./Devrekâni/Ks., Kavak-
yolu K./Ezc.)

Tellik

(Darıpınar K./Ada., Gebiz B./Serik/Ant.)

Terlik

(Adı., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Dereköy K./Acıpa-
yam/Dz., Sv., Şarkışla/Sv., Üngüt K./Mr.)

c) Beşik :

Akvan

(Borçka/Ar.)

Beleme

(Ks.)

Helanık

(Tavuklar K./Hozat/Tn.)

Hellincak

(Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Höllüngeç

(Darıpınar K./Ada.)

İlincak

(Karayaka B./Erbaa/To., Keban/El., Şenyurt K./Per-
şembe/Or.)

İlingaç

(Zile/To., Çr., Göynük B./Nş., Gümüşhacıköy/Ama., İs-
kilip/Çr., Sm., Yeşilören K./Ama., Yz.)

İlincağ

(Dalhca K./El., El.)

İlincah

(Kavakyolu K./Ezc., Silbıs K./Ezc.)

Kesik

(Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

Landik

(Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Leyli beşik

(Dy.)

Nenni

(MI.)

Sallancak

(Vize/Krk.)

Sallangaç

(İç., Tefenni/Brd., Kılcan K./Uş.)

Sallingaç

(Üngüt/Mr.)

Sancak

(Af., Sandıklı/Af., Bolvadin/Af., Alpagut K./Bo., Gürsu/Brs., Es.)

Sangaç

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Salıncak

(Ama., Ba., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Dy., Merzifon/Ama., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Süleoğlu K./Ed.)

Salangel

(Aydınlık K./Tn.)

Salıngeç

(Ada., Ceyhan/Ada., Ant., Büğüdüz K./Ank., Dalıca K./El., Gümüşhacıköy/Ama., Mağara K./İç., Kızılcaşöğüt K./Acıpayam/Dz.)

Sergen

(Ama.)

Tekke

(Kaymazaylası K./Es.)

Tıngır

(Zile/To.)

Tekne

(Değirmenlikız K./Brs.)

c) Emzik :

Bizik

(Darıpınar K./Ada.)

Bal memesi

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Boş meme

(Ceyhan/Ada.)

Cicik

(Çr., Hozat/Tn., Sv., To.)

Emcik

(Dy.)

Emicek

(Kaymazaylası K./Es.)

Kotoşi

(Camıdağı K./Rz.)

Meme

(Ada., Ceyhan/Ada.)

Memek

(Üngüt K./Mr.)

Sorgeç

(Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

Sorgu

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Sorguç

(Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Sormuk

(Avanos/Nş., Büğüdüz K./Ank., Kü., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Göynük/Nş., Ank., Sv.)

Sovmeç

(Korkuteli/Ant.)

Tedo

(El.)

Yalancı meme

(Akçadağ/Ml., Ant., Bor/Nğ., El., Erkilet K./Turhal/To., Milas/Mğ., Ml., Salihli/Mn., Nğ., Sv., To.)

d) Giysi :

Asbap

(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Cici

(Ama., Çırakman K./Sm., Es., Kaymazaylası K./Es., Ks., Ödemiş/İz., Süleolu K./Ed., Tk.)

Cicisi

(Brs., Gümüşhacıköy/Ama., Merzifon/Ama.)

Esvap

(Alpagut K./Bo., Adı.)

Fistan

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Bayburt/Gm., Bozdoğan/Ay., Dereköy K./Acıpayam/Dz., Gölpaazarı/Bil., Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz., Merzifon/Ama., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Silbıs K./Ezc., Silifke/İç.)

Mintan

(Gölpaazarı/Bil., Borçka./Ar.)

Sırt

(Darıpınar K./Ada.)

Tulum

(yaygın)

Urba

(Gölpaazarı/Bil., Süleoğlu K./Ed.)

Zıbn

(Af., Bademli B./Ödemiş/İz., Bozdoğan/Ay., Gebiz B./Serik/Ant., İç., Keban/El., Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr., Tavşanlı Kü., Tefenni/Brd., Uluborlu/Isp., Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Zuban

(Ur.)

Zubun

(İskenderun/Hat., Gaz., Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

e) **Kundak :**

Bağırdak

(Karayaka B./Erbaa/To., Gümüşhacıköy/Ama.)

Belek

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr., Ayancık/Sn., Büyük-halkalı K./Bakırköy/İst., Darıpınar K./Ada., Gaz., Kavak yolu K./Ezc., Keban/El., Mağara K./İç., Ml., Mucur/Krş., Salihli/Mn., Silifke/İç., Sm., Tuzlacık K./Sorgun/Yz., Vn., Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Belenti

(Gümüşhacıköy/Ama.)

Boğ

(Sandıklı/Af.)

Dolama

(Ordu K./Sn.)

Çağıt

(Darıpınar K./Ada.)

Çiğim bezi

(Avanos/Nş.)

Çıkı

(Akpınar K./Bartın/Zn.)

Faşka

(Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Kundak

(yaygın)

Örek

(Dallica K./El.)

Sargı

(Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Sargu
(Bayburt/Gm.)

Söbelek
(Şarkışla/Sv.)

f) Oturak :

Avroz
(Ed.)

Cüt
(Ardahan, Sarıkamış ve köyleri/Kr.)

Çocuk oturacağı
(Bademli B./Ödemiş/İz.)

Çömlek
(Keçiborlu/Isp.)

Daar
(Hat.)

Dağar
(Çimenli K./Tr.)

Dahdah
(Sarıç K./Dursunbey/Ba.)

Dattâ
(Kaymazaylası K./Es.)

Gecelik
(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Havrız
(Uluborlu/Isp.)

Havruz

(Akkuş/Or., Ba., Bafra/Sm., Bozdoğan/Ay., Brd., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn., Sağlık K./Görece/Gr., Gr., Ordu K./Sn., Kılcan K./Uş., Ödemiş/İz., Sv., Şarkışla/Sv., Tavşanlı/Kü., Ur., Tülmen K./Ur., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Yz.)

Havruzluk

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Havuz

(Gaz.)

Hevrüz

(Devrekâni/Ks.)

Hovruz

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Lazımlık

(yaygın)

Nünye

(İskenderun/Hat.)

Ördek

(oldukça yaygın)

Sibek

(oldukça yaygın)

Silbeş

(Yaşyer K./Mğ.)

Silbiç

(Sille B./Kn.)

Silbınç

(Susuz K./Bucak/Brd.)

Silbınç

(Tefenni/Brd.)

Şilbiç

(Korkuteli/Ant.)

Tağar

(Gm.)

Tufa

(Sandıklı/Af.)

VI

Çocuk görme, ağaç dikme, diş
hediği (Buğdayı), saç kesme,
yaş günü, sünnet, beşik kertme,
askere uğurlama

A. ÇOCUK GÖRME

1. Çocuk Görme'nin Öteki Adları :

Bebe Görmesi,
(Ormanlı K./İncik/Tk.)

Bebek bakmak,
(Sarayköy/Dz., Uzunköprü/Ed., Banaz/Uş.)

Bebek görme,
(Ba., Bayat/Çr., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., Hazi-
nedar K./Devrekâni/Ks.)

Bebek kutlama,
(Ödemiş/İz.)

Beşik görme,
(Merzifon/Ama.)

Çocuk bakmak,
(Bademli B./Ödemiş/İz.)

Çocuk beneği,
(Uluborlu/Isp.)

Çocuk görme,

(Nazilli/Ay., Düzce/Bo., Çr., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Hacıhamza B./Çr., Dereköy/Acıpayam/Dz., El., Kavak yolu K./Ezc., Kaymaz yaylası K./Es., Sağlık K./Görel/Gr., Gm., Ayışığı K./Yayladağı/Hat., İz., Silifke/İç., Bekiralan K./İç.; Mağara K./İç., Pınarbaşı/Ky., Gömeç K./Ky., Vize/Krk., Pehlivan köy B./Krk., Krş., Mucur/Krş., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Kc., Gölcük/Kc., Maşukiye K./Kc., Değiş K./Karaman/Kn., Simav/Kü., Ml., Barbuzu B./Ml., Hatunsuyu K./Ml., Akçadağ/Ml., Midyat/Md., Bulanık/Mş., Nş., Akkuş/Or., Şenyurt K./Perşembe/Or., Rz., Pazar/Rz., Pervari/Sr., Sn., Tk., To., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Akçabat/Tr., Tn., Vn., Gürpınar/Vn., Yz., Bartın/Zn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Çocuk kademi,

(Milas/Mğ., Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Çocuk kutlama,

(İst., Ödemiş/İz., Bademli B./Ödemiş/İz., Tavşanlı/Kü.)

Çocuk yaşı,

(Yerkesik B./Mğ.)

Çocuk yoklama,

(Merzifon/Ama., Ank., İç., Kn.)

Dığasken görme,

(Kaplıkaya K./Harput/El.)

Doğdu görmeye gitme,

(Adı.)

Doğduya gitme,

(Sandıklı/Af., Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz., Ur., Tülmen K./Ur.)

Doğguça gitme,

(Bozdoğan/Ay.)

Doğguluğa gitme,

(Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Doğum görme,

(Kâhta/Adı., Teğmen K./Adı., Ba., Kaplıkaya K./Harput/El.)

Doğum tebriği,

(Dz.)

Doğuya gitme,

(Bolvadin/Af., Gebiz B./Serik/Ant., Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Brd., Isp., Karaağaç/Isp., Kü., Deligazi K./Sv.)

Geçmiş olsuna gitme,

(Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.)

Görme,

(Sille B./Kn.)

Gözaydına gitme,

(Ağ., Brs., Şebinkarahisar/Gr., Kü., Bağlama K./Ng., Akkuş/Or., Güneşler K./Sk.)

Gözaydınlanma,

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)

Kadının üstüne gitme,

(Pülümür/Tn.)

Körpe görümü,

(Keban/El.)

Lohusa bakma,

(Keçiborlu/Isp., İncidere K./Yomra/Tr.)

Lohusa bellemek,

(Mr.)

Loğsa bakmak,

(Gr., Salyoz K./Kelkit/Gm., Akkuş/Or.)

Lohusa görme,

(Dy., Ezc., Es., Gm., Bayburt/Gm., Devrekâni/Ks., Hazinedar K./Devrekâni/Ks., Mr., Ayancık/Sn., Ordu K./Sn., Sv., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., To., Zile/To., Tr., Çimenli K./Tr., Akçaabat/Tr.)

Lohusa görümü,

(Keban/El.)

Lohusa yoklatma,

(Sv.)

Lohusaya gitme,

(Af., Büğüdüz K./Ank., Ant., Gölpazarı/Bil., Bo., Gönük/Bo., Ed., Süleoğlu K./Ed., Mn., Salihli/Mn., Karayaka B./Erbaa/To.)

Lohusa ziyareti,

(Gürsu/Brs., Çkl., Lâpseki/Çkl., İç., Kulu/Kn., Bafra/Sm.)

Mübarek olsuna gitme,

(Değirmenli K./Brs., Yarma B./Kn.)

Nefse belleme,

(Gaz., Kilis/Gaz., Çakallı K./Kilis/Gaz., Üngüt K./Mr.)

Ninin bakmaya gitme,

(Susuz K./Bucak/Brd.)

Nohusa görme,

(Silbıs K./Ezc., Kaplıkaya K./Harput/El., Ezm.)

Oğul yaşı,

(Uş., Banaz/Uş., Kılcan K./Uş.)

Serdayin,

(Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

Töre,

(Sm.)

Uğrak,

(Vn.)

Uşak görme,

(Kurşunlu/Çkr.)

Uzun ömüre gitme,

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Yoklama,

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Bor/Nğ.)

Zestan görmek,

(Mş., Korkut K./Mş.)

2. Anneyi Kutlama Zamanları :

Doğum yapan anne ile çocuğunu ziyaret etmenin, yoklamanın geçerli zamanları yandaki zaman dilimlerini izlemektedir: «Kırkı içinde, kırkı çıkana kadar», «ilk üç günü içinde», «doğar doğmaz», «ilk haftasında», «on gün içinde», «kırkıktan sonra» ve «yılı içinde».

3. Çocuk Görme Sırasında Çocuk İçin Söylenen Kalıp Sözler :

«Adı ile bir yaşasın», «adını biz verdik, yaşını Allah versin», «ak bahtların olsun», «ak sakallı olsun», «akıllı kemalli olasın», «Allah ağırı acı göstermesin», «Allah akıl, fikir versin», «Allah analı, babalı büyüt-sün», «Allah analı babalı etsin», Allah bağışlasın».

«Allah binalı etsin», «Allah dört başı tek mil etsin», «Allah elem keder vermesin», «Allah kademli etsin», «Allah onu ölmezler defterine yazsın», «Allah uzun ömür versin», «Allah vatana, millete bağışlasın», «analı, babalı büyütsün», «ananı babanı başından ek-sik etmesin», «anasıyla babasıyla uzun ömürlü ol-sun», «başı devletli olsun», «ben seni gördüm, sen de çok iyi günler göresin», «ben seni gördüm, sen de iyilik gör», «binası bek olsun», «binası sağlam ol-sun», «büyük adam olasin», «büyüsün adam olsun», «büyüsün gelin olsun», «devlet hayrını görsün», «dev-lete millete hayırlı olsun», «dört başı mamur olsun», «dört gözden ayırmasın», «dört gözle büyüsun», «elin ayağın düzgün olsun», «gelinliğini görürüz in-şallah», «gözümüz değmez inşaallah», «günün uzun olsun», «hayırlı evlât olasin», «hayırlı ve salih ola-sın», «iyi günler göresin», «kazasız belâsız büyüye-sin», «kırk bir buçuk kere maşallah», «kıymetin bol olsun», «köklü binalı olasin», «maşallah», «nasipli, kismetli olsun», «oğul, yaşın kutlu olsun», «ömrün çok ola», «ömürlü olsun», «ömrü uzun, düğünü gü-zün olsun», «ömrü uzun, rızkı bol olsun», «ömrüyle yaşasın», «saçın ağarsın», «şansın bol olsun», «sün-netliğini de görürüz inşaallah», «uğurlu, kademli ol-sun», «uğuru yarasin», «uykum senin olsun», «uzun ömürlü olasin», «üstü ekmecli, yüzü hayırlı olsun», «yaşı uzun olsun», «yaşıyla yaşasın».

4. Çocuk Görme Sırasında Anne İçin Söylenen Kalıp Sözler :

«Ağzının tadıyla büyütesin», «Allah başa kadar ver-sin», «Allah dört göz arasından ayırmasın», «Allah

kurtardı, Allah sana bıraksın», «Allah yatağını dolu kaldırsın», «anneliğin mübarek olsun», «ayağı evinize uğur getirsin», «döşeğin hafif olsun», «döşeğin hayırlı olsun», «döşeğin yelincek ola» (Hastalığın uzun sürmesin anlamına), «ekmeğini yemek, gömleğini giymek nasip etsin», «elin ayağın kavuştu çok şükür», «fazlalığın analı babalı büyüsün», «geçmiş olsun», «gözün aydın olsun», «güle güle büyütesin», «hayırlı olsun», «iyi günler göresin», «mübarek olsun», «mürüvvetini göresin», «siz sizi soğuktan koruyun», «sütün bol olsun», «şükürler olsun», «yatağın dolu kalkasın», «ziyadeniz analı babalı büyüsün».

5. Çocuk İçin Armağanlar :

Altın

(yaygın)

Altın nazarlık

(yaygın)

Ayakkabı

Başlık

Bebe takımı

(yaygın)

Beşibiryerde

(yaygın)

Beşik takımı

Battaniye

Boncuk

(yaygın)

Bornoz

Çorap

Fort-bebe (port-bebe)
Hazır elbise
Hesap cüzdanı
İç çamaşırı
(yaygın)
Kazak
Kırk gömleği
Kundaklık
Küpe
Mama kapları
Maşallah
(yaygın)
Mendil
Nazarlık
(yaygın)
Oyuncak
(yaygın)
Önlük
Para
Patik
Pijama
Sarı lira
Tulum
(yaygın)
Tülbent
Zibın

6. Anne İçin Armağanlar (Süs ve kullanım için) :

Altın
(yaygın)

Bardak
Basma
Bilezik
Buzacı
Çanak
Elbiselik
(yaygın)

Eşarp
Faniâ
Gecelik
Havlâ
(yaygın)

Kolonya
(yaygın)

Kuzu
Örtü
Pazen
Tabak
Tas
Tava
Terlik
Yazma
(yaygın)

Yemeni.

7. Anneye Götürülen Yiyecek ve İçecekler (İlk günlerinde akrabaları, komşuları ve yakınlarınca götürülenler) :

Börek, bulamaç, büskivi, çorba, hamursuz, haside (un, yağ ve şeker karışımı bir tür yiyecek), helva,

kaz dolması, kek, kesme şeker, kete, kurabiye, makarna, muhallebi, nişasta, pasta, paluze, pekmez, pelte, peynirli çörek, pirinç çorbası, süt, sütlâç, tahinli çörek, tavuk kızartması, toz şeker, un, yağlı ekmek, yoğurt, yumurta.

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuk görmeye ilk gününden yaşına girinceye kadar gidilir. Kırklı kadın ötekinin kırkı çıkıncaya kadar gidemez. Ziyarete gelmiş ay halindeki kadınlar çocuğa bakamazlar. Fazla ziynet takmış olanlar, ziynetini çıkarmadan odaya alınmaz. Bu arada eve dışarıdan tuz ve un alınmaz. Çocuğa altın takılır, bankada hesap açtırılır, çocuk eşyaları götürülür (iç, dış çamaşırları, başlıklar, nazarlık gibi). Eve de yiyecek, baklava, çeşitli tatlılar götürülür. Anneye yakınları hediye verirler. Büyük anne, büyük baba altın bilezik yaparlar. Kızın annesi karyola, yatak takımı hazırlar, torununa da altın veya bilezik takar. Biz çocuk görmeye 'bebek bakmak' veya 'oğul yaşı' deriz. Anneye 'Bebeğin yaşı uzun olsun', 'Hayırlı, ömürlü olsun, düğünü güzün olsun' denir. Çocuğa da 'ben seni gördüm, sen iyilik, varlık, sağlık gör' denir.»

(KK. : Sabahat Ö., 41, Banaz/Uş.)

Örnek : 2

«Çocuk doğduktan birkaç gün sonra, çocuk görmeye gidilir. Bu ziyaret uzun süre devam eder. Konu komşu giderler hep. Çocuğa takım, çamaşır, şapka, patik, battaniye gibi şeyler götürülür. Yakınları altın takarlar. Bunun dışında hali vakti pek iyi olmayan aile-

ler evlerinde bulunan şeyleri götürürler. Üzüm, ayva, elma, bulgur, yemek, nar, mercimek gibi şeyler. Para da götürülür. Bu meyvalar, yemekler anne içindir. Çocuk görmeye gidenler 'lohusaya gidiyoruz' derler. Evdekilere 'gözünüz aydın', 'Allah analı babalı büyütsün, size de gününü göstereyim' denir.»

(KK.: Emine U., 53, Karayaka B./Erbaa/To.)

Örnek : 3

«Ne zaman elin düşerse, o zaman gidersin. Burası şehir değil ki belli bir günü olsun. Köyde işin bitecek ki, gezmeğe de, çocuk görmeye de vakit bulasın. Şor (bez) götürülür, giyecek götürülür, taze tereyağı, yumurta, pirinç götürülür. Gidince çocuğun üzerine boncuk, nazarlık gibi şeyler takılır. Öyle adı madı yoktur. Çocuğu görmeye konu komşu beraber gider ve giderken de filânca uşak yapmış, görmeye gidelim diye birbirlerini seslerler. Anneye gözün aydın, evin ocağın şenlendi. Eh, bir enişte sahibi oldun (eğer çocuk kızsın). Allah tez büyütsün. Ocağın şenlenecek, Allah bağışlasın denir (eğer çocuk oğlansa). Çocuğa da maşallah, maşallah, Allah nazarlardan saklasın. Allah anasına babasına bağışlasın, denir.»

(KK.: Rabiye T., 70, Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

B. AĞAÇ DİKME

1. Çeşitli Amaçlarla Ağaç Dikme Âdetinin Görüldüğü ve Bilindiği Yerler :

(Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., İmamoğlu K./Ada., Adı., Köle K./Eleşkirt/Ağ., Çubuk/Ank., An., Ant.,

Borçka/Ar., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ba., Kabaçalı
K./Kiğı/Bn., Gölpazarı/Bil., Bayır K./Bil., Düzce/Bo.,
Göynük/Bo., Tefenni/Brd., Dereköy K./Acıpayam/
Dz., Silbıs K./Ezc., Ezm., Gölcügez K./Hasankale/
Ezm., Es., Bayburt/Gm., Salyoz K./Kelkit/Gm., Hat.,
Ardahan/Kr., Sarıkamış/Kr., İ., Silifke/İ., Karaman/
Kn., Ml., Mn., Salihli/Mn., Üngüt K./Mr., Bağlama
K./Nđ., Ayancık/Sn., şenyurt K./Perşembe/Or., Rz.,
Sk., Sm., Bafra/Sm., Pervari/Sr., Sn., Ordu K./Sn.,
Sv., şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., Malkara/Tk., To.,
Hozat/Tn., Aydınlık K./Tn., Tülmen K./Ur., Vn., Gr-
pınar/Vn., Aşağıkaymaz K/Gürpinar/Vn., Tuzlacık
K./Sorgun/Yz., Bartın/Zn.)

2. Çocuk Adına Dikilen Ağaçlara Verilen Adlar :

Andu

(İ.)

Boy ağacı

(şenyurt K./Perşembe/Or.)

Filiz

(Af.)

Hayat ağacı

(Ayancık/Sn.)

Hediye ağacı

(Sn.)

İsim ağacı

(Akkuş/Or.)

Ömür ağacı

(Uzunköprü/Ed.)

Yaş ağacı

(Ada.)

Yaşıt

(Sm.)

Kimi zamanda dikilen ağaca ya da ağaçlara çocuğun adı veriliyor. Örneğin «Ali'nin kavaklığı», «Hasan'ın elması», «Ayşe'nin dutu» gibi.

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Ağacın büyüyüp geliştiği nispette çocuğun da büyüyüp sıhhatli olacağına ve yaşayacağına inanılır. Bu ağacın kurumasından çocuk adına endişe edilir. Ağaç kuruyunca çocuğun hastalanacağına veya öleceğine inanılır.»

(KK.: Hayriye E., 65, Ayancık/Sm.)

Örnek : 2

«Dikilen ağaç rüzgârdan, yelden kırılırsa çocuğun başına bir kaza geleceğine inanılır. Eğer ağaç kurursa, çocuğa bir şey olacak diye korkulur.»

(KK.: Aniş D., 65, Deligazi K./Sv.)

Örnek : 3

«Uşak ağaç gibi yeşersin, filizlensin, gürbüz olsun diye ağaç dikilir. Adına da 'boy ağacı' denir. Ağaç kesilir veya kurursa uşağın ömrü uzun sürmez veya parlak olmaz. Bazıları bir iş yapacakları zaman ağacın kuru yahut yeşil olmasına bakarlar.»

(KK.: Hatice B., 69, Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Örnek : 4

«Bazı yörelerde ağaç dikme âdeti vardır. Meselâ çocuk doğduğu gün tarlaya veya bahçeye ağaç dikilir. Tutarsa veya iyi yetişirse çocuğun nasibinin bol, şanslı olacağı inancına varılır. Çocuğun yaşı ile ağacın yaşı aynı olduğu için yetişmesi, boyları da aynı olur. Bu âdet hemen hemen kalkmıştır denebilir. Ayrıca çocuğun yaşaması için de ağaca veya doğduğu yere çivi çakılır. Bu dikilen ağaçla çocuğun kaderi arasında bağlantı vardır. Ağaç kurursa çocuğun nasibinin kıt, hayatının zorluklar içinde geçeceği, genç yaşta kaza veya ona benzer bir şekilde öleceği inancı vardır. Bu ağacın dallanması, yeşermesi, çocuğun nasibinin bol, şansının açık olacağı şeklinde tabir edilir.»

(KK.: Mehmet K., 50, Ardahan/Kr.)

Örnek : 5

«Bu ağaç kesilir yahut kurursa çocuk ölür.»

(D.: Mukaddes Ç., Kavakyolu K./Ezc.)

Örnek : 6

«Andıç (çocuk için dikilen ağaç) kesilmez. Andıç kurursa, o çocuğun şanssız, uğursuz olacağına yorumlanır. Andıç meyve verirse, en büyük hisse çocuğa verilir.»

(KK.: Cemile K., 69, İç.)

C. DIŞ HEDİĞİ

1.. Dış Hediği'nin (buğdayının) Öteki Adları :

Buğday dirlimesi

(Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

Dirgit dökme

(Isp.)

Dişası

(Brd., Tefenni/Brd., Çr.)

Diş börtmesi

(Silifke/İç., Mağara K./İç.)

Diş bulguru

(Çubuk/Ank., Ank., Bügüdüz K./Ank., Ba., Susuz K./Bucak/Brd., Kurşunlu/Çkr., Tumarlı K./Çkr., Ço., Dereköy K./Acıpayam/Dz., Krş., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Kr., Kulu/Kn., Karaman/Kn., Simav/Kü., Göynük K./Nş., Avanos/Nş., Bor/Nğ., Bağlama K./Nğ., Uş., Banaz/Uş., Kılcan K./Uş.)

Diş dilgiti

(Ant., Korkuteli/Ant.)

Diş dirgiti

(Çaykenarı K./Korkuteli/Ant., Gebiz B./Serik/Ant.)

Dişedi

(Ank.)

Dişemiş

(Değiş K./Karaman/Kn.)

Diş günü

(Malkara/Tk.)

Dişlik

(Kızılçasögüt K./Çivril/Dz.)

Diş göllesi

(Bolvadin/Af., Beypazarı/Ank., Uluborlu/Isp.)

Diş hediği

(Ada., Ceyhan/Ada., Adı., Ağ., Köle K./Eleşkirt/Ağ., Ama., Suluova/Ama., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Ka-
baçalı K./Kiğı/Bn., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Dz., Dy., El.,
Keban/El., Dalhıca K./El., Kaplıkaya K./Harpur/El.,
Silbis K./Ezc., Kavakyolu K./Ezc., Gölcügez K./Ha-
sankale/Ezm., Mihalıççık/Es., Gaz., Kilis/Gaz., Çak-
kallı K./Kilis/Gaz., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Salyoz
K./Kelkit/Gm., Hat., İskenderun/Hat., Ayışığı K./Yay-
ladağ/Hat., Sarıkamış/Kr., Ardahan/Kr., Saskara K./
Hanak/Kr., Çıldır/Kr., İç., Pınarbaşı/Ky., Kn., Kara-
man/Kn., Ml., Akçadağ/Ml., Barbuzu B./Ml., Mr., Ün-
güt K./Mr., Midyat/Md., Bulanık/Mş., Korkut K./Mş.,
Özkonak B./Avanos/Nş., Sm., Bafra/Sm., Pervari/Sr.,
Sv., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., To., Zile/To., Kara-
yaka B./Erbaa/To., Erkiyet K./Turhal/To., Tn., Pülü-
mür/Tn., Aydınlık K./Tn., Ur., Tülmen K./Ur., Yz.,
Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Diş mısırı

(Kaymazaylası K./Es.)

Diş tohumu

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Duzlama

(Sandıklı/Af.)

Gölle pişirme

(Af.)

Hedik dişi

(Vn., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Vn.)

Kolyo

(Ar.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Bizim burada 'diş hediği' deriz buna ve de çocuğun ilk dişi çıktığı zaman yapılır. Buğday, nohut, mısır karıştırılarak kaynatılır. Çocuk evin ortasına oturtulur. Komşular çağırılır. Çocuğun önüne makas, ayna, Kur'an, kalem, altın konur. Bunların her birinin ayrı ayrı anlamı vardır. Meselâ çocuk makası alırsa terzi, aynayı alırsa berber, Kur'anı alırsa hoca, kalemi alırsa okuyup adam olacağına inanılır. Çocuğa bu saydıklarımın bir tanesi aldırılır, başından aşağı da bir tabak hedik dökülür. Hedik, gelenler tarafından hazırlanır ve hep beraber yenilir. Gelen boş gelmez, ufak da olsa çocuğa bir hediye getirilir.

Diş buğdayını kimi böyle yapar, yani evine misafir çağırarak, kimi de tabak tabak komşulara dağıtır. Komşular da tabağın içine para, çorap, mendil, oyuncak gibi hediyeler koyarlar...»

(KK.: Mülkerrem Ö., 40, Ceyhan/Ada.)

Örnek : 2

«Biz buna 'diş hediği' deriz. Çocuğun ilk çıkan dişini gören bir gömlek biçer ve diker. Ocağa diş hediği konur. Bu buğdayın en iyi cinsten ve kurt yememiş olmasına dikkat edilir. Çocuğun dişleri iri çıkmasını diye içine nohut konmaz. Pişen hediğin bir kısmı çocuğun üzerine örtülen beyaz bir bezin üstüne dökülür, taneler kapışılarak yenilir. Geri kalan kısmı da

tabaklara konarak komşulara dağıtılır. Tabakların üstü ceviz, şeker ve kuş üzümüyle süslenir. Komşular tabağı boş göndermez, içine uygun bir hediye koyarlar».

(KK.: Huriye Ç., 43, Suluova/Ama.)

Örnek : 3

«Bu âdetin mahalli adı 'diş hediği' dir. Çocuğun dişinin çıktığını gören aile buğdayı sıcak suda iyice haşlar, bunun üstüne üzüm ve leblebi koyar. Kimi yörelerde hedik herkese dağıtılır, kimi yörelerde ise hısım ve akrabalara dağıtılır. Hediği alan evler hedik kabının boş verilmemesi için kabin içine para, mendil, çorap, eşarp koyarlar. Çocuğun kaç dişi çıkmışsa, o kadar buğday tanesi yutturulur. Bu âdetten maksat çocuğun dişlerinin ölüncüye kadar sağlam kalmasıdır.»

(KK.: İmmühan A., 55, Sarıkamış/Kr.)

Örnek : 4

«Diş buğdayı çocuğun ilk dişi çıktığında yapılır. İlk dişin çıktığını gören kimse çocuğun gömleğini yırtar, çocuğa yeni bir gömlek diker. Bunun üzerine çocuğun ailesi 'hedik' kaynatır. Hedik buğday, mısır, nohut fasulye haşlamasıdır. Üstüne şeker, ceviz ve fıstık konular gelenlerle beraber yenilir. Ayrıca akrabalara ve komşulara da dağıtılır. Onlar da tabağa para koyup, gönderirler.»

(KK.: Nazmiye K., 50, Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Örnek : 5

«Çocuğun ilk dişi çıktığında yapılır. Bir kalburun üstü kurdelelerle süslenir. Kalburun içine makas, kitap, bilezik vb. konur. Misafir çağırılır. Cuma günü öğle selası okunurken çocuk bu kalbura oturtulur. İyi dileklerle ve zılgıtla çocuğun başına hedik dökülür. Dişleri sağlam olan birisi çocuğun başından ağız ile hedikten alır. Bu alınan hedik bir ipe saplanarak çocuğun bir tutam saçına bağlanır. Böylece çocuğun dişlerinin sağlam olacağı düşünülür.»

(KK.: Vakıfa D., 67, Kilis/Gaz.)

Örnek : 6

«Tanıdıklar ve akrabalar çağırılır, hedik (buğday) kaynatılır. Bir kalbura Kur'an, ayna, makas, kitap, altın gibi çeşitli eşyalar konur. Çocuk kalburun içine oturtulur. Cuma selası okunurken başına hedik dökülür. Dişi sağlam olan biri ağızına hedik alır, o hedikler ipliğe saplanır ve çocuğun dişi sağlam olsun diye omuz başına iğnelenir.»

(KK.: Melek A., 46, İskenderun/Hat.)

Örnek : 7

«Çocuğun dişinin ilk çıktığını gören kimse bir iç gömleği yapar çocuğa mutlaka... Anne diş bulguru pişirir. İstediklerini davet eder. Sofraya 'döküntü' (çerez) düzer, bulguru koyar; en ortasına da çocuğu oturtur. Başından avuçla bulgur atılır, 'gelen dişleri kolay, ömrü uzun olsun' denir. Mumlar yakılır. Gelenler vaziyetlerine göre hediye getirirler.»

(KK.: Şükran T., 41, Kn.)

C. SAÇ KESME

Saç Kesme Âdetinin Bilindiği Yerler :

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Adı., Af., Ağ., Köle K./Eleşkirt/Ağ., Yeşilören K./Ama., Borçka/Ar., Ulukent K./Arhavi/Ar., Nazilli/Ay., Bozdoğan/Ay., Ba., Brs., Brd., Çr., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Sarayköy/Dz., Dereköy K./Acıpayam/Dz., El., Ezc., Ezm., Kaymazaylası K./Es., Bayburt/Gm., Hat., Ayışığı K./Yayladağ/Hat., Keçiborlu/Isp., İz., Bademli B./Ödemiş/İz., İç., Vize/Krk., Krş., Kc., Akçadağ/Ml., Ml., Mn., Salihli/Mn., Üngüt K./Mr., Midyat/Md., Yaşyer K./Milas/Mğ., Bulanık/Mş., Korkut K./Mş., Mş., Nş., Şenyurt K./Perşembe/Or., Bafra/Sm., Sn., To., Akçabat/Tr., Tn., Tavuklar K./Hozat/Tn., Pülümür/Tn., Aydınlık K./Tn., Ur., Vn., Aşağıkaymaz K./Vn., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuğa bir sebeple saç uzatma adanmışsa, yılı gelince, hangi ziyarete adanmışsa oraya gidilir. Bunun için iki üç gün önce akraba, eş, dost davet edilir. Kurban alınır. Ziyaretten önce kaç kurban adanmışsa, kurbanlar kesilir. Kurban kanından çocuğun alınına bir parça sürülür, kurban üstünden atlatılır. Sonra berber çocuğun saçını keser. Ana, baba ve yakınları berbere bahşiş verirler. Orada yenilir, içilir. Artan et fakir fukaraya dağıtılır.»

(KK.: Cemile K., 69, İç.)

Örnek : 2

«Çocuk bir yaşına geldiği zaman saçı kesilir. Kesilen saç terazinin bir kefesine konur. Diğer kefeye

de mali duruma göre bozuk para konur. Kefeler aynı seviyeye geldiği zaman saçlar alınır ve saklanır. Para ise fakirlere dağıtılır.»

(KK.: Melâhat Ö., 40, Bayburt/Gm.)

Örnek : 3

«Çocuğu yaşamayanlar yedi yaşına kadar çocuğun saçını kesmezler. Çocuk yedi yaşını bitirirken kimisi bir kurban, kimisi yedi kurban alarak ya evinde akrababa ve komşularını çağırarak veya ziyarete götürerek saçı da kurbanı da keser. Normal olarak çocuk bir yaşına geldimiydi ufak bir eğlence ile saçı kesilir.»

(KK.: Hatice A., 37, Tn.)

D. YAŞ GÜNÜ

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Biz ele (öyle) birşey bilmeyek. Uşağın hangi gün doğduğunu bile unuturuk. Yaş günü de neymiş ki?...»

(KK.: Saadet A., 45, Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Örnek : 2

«Yaş günü yeni icat oldu. Gavur icadı işte...»

(KK.: Hacer Ş., 55, Mr.)

Örnek : 3

«Önceleri böyle birşey yapılmaz, gavur âdeti denirdi. Şimdi yavaş yavaş yaş günü de yapılıyor.»

(KK.: Hürmüz D., 70, Gr.)

Örnek : 4

«Yaş günü yeni âdet, gavurların çıkardığı şey, cahallar yapıyorlar, biz yapmadık.»

(KK. : Seher C., 50, Üngüt K./Mr.)

Örnek : 5

«Köyde yaş günü ne arar. Zavallı analar bebelerinin ne zaman doğduklarını bile bilmezler. Hem zaten ondan daha mühim işlerimiz var. Öyle ıvır zıvırla uğraşacak vaktimiz yok bizim. Ne eskiden yapardık, ne de şimdi. Yaş günü maş günü bilmeyiz.»

(KK. : Makbule Ö., 65, Aydınlık K./Tn.)

Örnek : 6

«Büyük şehirlerde oluyor, ama biz yapmıyoruz. Yeni gelen kaymakam geçen gün oğlunun yaş gününü yaptı. Yani biz yerliler daha yapmıyoruz.»

(KK.: Saadet E., 43, Pülümür/Tn.)

E. BEŞİK KERTME

Beşik Kertme'nin Öteki Adları :

Bagırdaktan (*) sözlü,
(İsabeyli K./Nazilli/Ay.)

Beş kertme,
(Ağ.)

(*) Çocuğu beşiğe yatırdıktan sonra üzerine bağlamak için kullanılan sargının adı.

Beşik kertme-beşik kertmesi,

(Ada., Ceyhan/Ada., Dağıştanlı K./Ceyhan/Ada., Adı., Af., Eleşkirt/Ağ., Ama., Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Yeşilören K./Ama., Çubuk/Ank., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Bügüdüz K./Ank., Ant., Çaykenarı K./Korkuteli/Ant., Korkuteli/Ant., Gebiz B./Serik/Ant., Ba., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Düzce/Bo., Alpagut K./Bo., Brd., Kurşunlu/Çkr., Tumarlı K./Çkr., Çr., İskilip/Çr., Dereköy K./Acıpayam/Dz., Sarayköy/Dz., Dy., El., Keban/El., Dallica K./El., Kaplıkaya K./Harput/El., Ezc., Silbis K./Ezc., Kavakyolu K./Ezc., Ezm., Gaz., Kilis/Gaz., Çakallı K./Kilis/Gaz., Gr., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Bayburt/Gm., Salyoz K./Kelkit/Gm., Hat., İskenderun/Hat., Antakya/Hat., Isp., Karaağaç/Isp., Uluborlu/Isp., İç., Bekiralın K./İç., Tarsus/İç., Sarıkamış/Kr., Ardahan/Kr., Saskara K./Hanak/Kr., Çıldır/Kr., Pınarbaşı/Ky., Gömeç K./Ky., Krş., Mucur/Krş., Şaturöglü K./Mucur/Krş., Maşukiye K./Kc., Sille B./Kn., Yarma B./Kn., Kn., Kulu/Kn., Karaman/Kn., Karabıyık K./Sarayönü/Kn., Kü., Ml., Hatunsuyu K./Ml., Mr., Üngüt K./Mr., Bulanık/Mş., Mş., Nş., Göynük B./Nş., Avanos/Nş., Aksaray/Nğ., Nğ., Bor/Nğ., Ayancık/Sn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Akkuş/Or., Rz., Pazar/Rz., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Camıdağı K./Rz., Güneşler K./Sk., Sm., Ordu K./Sn., Sv., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., Tk., To., Zile/To., Tr., Çimenli K./Tr., Akçaabat/Tr., İncidere K./Yomra/Tr., Tn., Hozat/Tn., Tavuklar K./Hozat/Tn., Ur., Banaz/Uş., Yz., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Beşik kerti,

(Barbuzu/Ml., Aydınlık K./Tn.)

Beşik kertiği,

(Bolvadin/Af., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Tavşanlı/Kü., Uş.)

Beşik kertisi,

(Bafra/Sm., Sn., Bartın/Zn., Halilbeyoğlu K./Devrek/
Zn.)

Beşik kertleme,

(Akçadağ/ML., Pülümür/Tn.)

Beşik nişanı,

(Hamur/Ağ., Ama., Ay., Nazilli/Ay., Bozdoğan/Ay.,
İsabeyli K./Nazilli/Ay., Toygar K./Nazilli/Ay., Ban-
dırma/Ba., Bil., Brs., Biga/Çkl., Lâpseki/Çkl., Dz., Kap-
lıkaya K./Harpur/El., Hat., İst., Büyükhalkalı K./Ba-
kırköy/İst., Ödemiş/İz., Tire/İz., Ks., Devrekâni/Ks.,
Vize/Krk., Şavşat/Ar., Simav/Kü., Alaşehir/Mn., Mn.,
Salihli/Mn., Yaşyer K./Milas/Mđ., Yerkesik B./Mđ.,
İncir K./Fethiye/Mđ., Ayancık/Sn., Karayaka B./Er-
baa/To., Banaz/Uş., Vn., Gürpınar/Vn.)

Beşikten nişanlama,

(Midyat/Md.)

Beşik kesme,

(Bağlama K./Nđ., Tülmen/K./Ur.)

Beşik sözü,

(Kâhta/Adı., Borçka/Ar., Ezm., İncir K./Fethiye/Mđ.)

Beşik yavuklusu,

(Mn., İncir K./Fethiye/Mđ.)

Kertme,

(Karakuyu K./Polath/Ank., Bo.)

Kertük,

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Nıkır,

(Sırataşlar K./Ur.)

Sözlü,

(İmamoğlu K./Ada., Avanos/Nş., Tavuklar K./Hozat/
Tn., Kılcan K./Uş.)

Vaadetme,

(Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Beni de beşik kertmesi yapmışlar. Şimdi de evliyim işte.»

(KK.: Remziye B., 38, Çubuk/Ank.)

Örnek : 2

«Bizim bağın altında tombul gelin Cemile ile Ali beşik kertme usulüyle evlenmişler. Ama öyle de hoş geçiniyorlar ki...»

(KK. Güllü P., 76, Sılbıs K./Ezc.)

Örnek : 3

«Tanıdığımız bir ailenin çocuğu beşik kertmesi yoluyla evlendi. Kız üç, oğlan beş yaşında idi. Elbiseler dikildi, yüzükler takıldı; bayağı bir nişan gibi oldu, böylece birbirleriyle nişanlanmış oldular.. Şimdi oğlan doktor, kız enstitü mezunu. Birisi kız, birisi erkek olmak üzere iki çocukları var.»

(KK.: Lâtife E., 38, Gaz.)

Örnek : 4

«İlkin çocuğun amcası evlendi. Beşikteki çocuğu da gelinin küçük kardeşine beşik kertmesi yaptılar. Altın da taktılardı o zaman. Şimdi onların kocaman çocukları var.»

(KK.: Fadime B., 70, Çr.)

Beşik Kertme Yoluyla Yapılan Nişanlanmanın Biçimini Açıklayan Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuklar doğunca anneler karşılıklı olarak birbirlerinin çocuğuna altın takarlar ve sözleşirler.»

(KK.: Ayşe Ö., 44, Tavşanlı/Kü.)

Örnek : 2

«Çocukların beşiklerine üç tane işaret konur ve kıza hediyeler götürülür, takılar takılır.»

(KK.: İnce A., 50, Akçadağ/ML.)

Örnek : 3

«Hoca gelir, yarım nikâh kıyar. Çocuğun kulağına okuyup üfler.»

(KK.: Sevim B., 33, Dy.)

Örnek : 4

«Oğlan çocuğu tarafı kıza bir yüzük veya yarım altın getirir. Kız çocuğu büyüyüp evleneceği zamana kadar yılda bir iki defa mutlaka karşı taraf kızaediye götürüp sordurur. Büyüyünce de düğün yapılır.»

(KK.: Naime Y., 60, Mş.)

Örnek : 5

«Beşiklere kurdele veya kolon bağlanır; aile büyükleri söz keser, nişan yaparlar. Kurdele kesilir. Kur'an okunur. Beşik kertmesi bazen beşik düzümü sırasına getirilir. Beşik kertmesi olacak uşakların iki yaşını geçmemiş olmaları gerekir.»

(KK.: Hatice B., 69, Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Örnek : 6

«Aynı günde doğan kız ve erkek çocuğu olan iki ah-bap veya akraba bunları birbirine sözlerler ve beşiklerini kerterler. Büyüyünce de bunları everirler.»

(KK.: Hatice B., 59, Karaman/Ėn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Birbirini seven iki aile veya hısım yeni doğan çocukları arasında sevgilerini kuvvetlendirmek için çocuklarını bu yolla nişanlarlar.»

(KK.: Hacer Ş., 55, Mr.)

Örnek : 2

«Birbirleriyle çok samimi olan iki aile ilerde de dost kalabilmek, hatta akroba olabilmek için çocuklarını doğar doğmaz birbirleriyle nişanlarlar.»

(KK.: Saime Y., 75., Ceyhan/Ada.)

Örnek : 3

«Birbirini çok seven ve birbiriyle iyi anlaşılan iki aile bu sevginin ve dostluğun ilerde de devam etmesi için çocuklarını küçük yaşta nişanlarlar. Nişanın ya-

pıldığı gün kapı bıçakla kesilir, bir yarık meydana gelir ve böylece iki çocuk nişanlanmış olur. Büyü-
yüpte evlendikleri zaman kapıya açılan yarık kapa-
tılır.»

(KK. : Fatma A., 70, Darıpınar/Ada.)

Beşik Kertmeden Cayma Nedenlerini Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuklar büyüyüpte birbirlerini istemezlerse, aile arasındaki dostluk zamanla bözülürse, sözden cayılır. Sözden cayılması iyi karşılanmaz. Hele sözü bozan da kızın ailesi ise hiç iyi karşılanmaz.»

(KK. : Hatice S., 55, Dallica K./El.)

Örnek : 2

«Bizim burada cayma oldu. Hem de bu sene ayrıldılar. Oğlan Nazilli'de oturuyor ve İlköğretmen Okulu'nda okuyordu, kız ise köyde oturuyor ve okumuyordu. Böyle olunca oğlan 'ben o kızla evlenmem' deyip, annesini sıkıştırmış. Küçük yaşta aralarında yapılmış nişan böylece bozuldu.»

(KK. : Makbule D., 40, Toygar K./Nazilli/Ay.)

Örnek : 3

«Beşik kertmesinden sonradan cayılma olur elbette. Cayılmanın en büyük sebebi kız ve oğlanın birbirini sevmemesi veya bir başkasına gönül bağlamaları, iki ailenin herhangi bir sebeple aralarının bozulması neticesinde vukubulur. Hadiseye ve keyfiyete göre ya bir taraf ayıplanır veya makul bir sebeple normal karşılanır.»

(KK. : Sabri E., 52, Midyat/Md.)

Örnek : 4

«Bilhassa son zamanlarda çok oluyor. Cayımda oğlanın ya da kızın rolü oluyor. Birinden biri istemiyor. Ailelerin de caydığı oluyor. Araları açılınca cayıyorlar. Ama daha çok oğlan ve kız tarafından bozuluyor. Cayılma pek iyi karşılanmaz, fakat kötü bir şekilde de yorumlanmaz.»

(KK. : Dursun P., 45, Ceyhan/Ada.)

Örnek : 5

«Kız güzel olmaz, oğlan beğenmez. Yahut kız oğlanı beğenmez. Ailesi oğluna veya kızına söz geçiremez. Bakarsın oğlan okumaz, kızın ailesi bu işten cayar.»

(KK. : Hatice Ç., 40, Gümüşhacıköy/Ama.)

Örnek : 6

«Sözde kalmış olan bu nişan sonradan unutulur gider. Kız da oğlan da başkalarıyla evlenirler.»

(KK. : Nuriye C., 67, Kilis/Gaz.)

F. SÜNNET

1. Sünnet Yaşı :

Ülkemizde yedi, onbir ve oniki yaşları sünnet için en yaygın yaşlardır. Sünnet için son yaş sınırı da onbeş olarak görünmektedir. Bununla beraber çok seyrek olarak şu ya da bu nedenle yaş sınırının dışına çıkanlar da olmaktadır. Örneğin «doğduktan yedi gün sonra»

(Gaz.)

«Birkaç ay sonra»

(Kilis/Gaz.)

«Kırkının içinde»

(Mr., Üngüt K./Mr.)

gibi kaynak kişi açıklamaları vardır. Bu denli erken sünnetten amaçlanan çocuğun korkmasını önlemektir.

2. Çocuğun Psikolojik Bakımdan Sünnete Hazırlanışı :

Çocuğa, kesilme işleminden önce, yakınları ve kirvesi tarafından sünnet yoluyla «artık erkek olacağı», «erkeklerin korkmaması gerektiği», «böylece daha çabuk büyüyeceği», «boyunun uzayacağı», «acımayacağı», «dinin gereği olduğu», «horoz kesebileceği», «temizleneceği», «birşey yapılmayıp, sadece pipisine boncuk takılacağı», «çok parası olacağı», «çok hediye alacağı» gibi telkinlerde bulunularak, avutulmaya, korkusu yatıştırılmaya ve giderilmeye çalışılır.

3. Sünnet Giyimi :

Üzeri «maşallah» lı kırmızı, mavi ya da beyaz renkli kepe; beyaz ya da mavi gömlek; gömlek üzerine çaprazlama atılmış kırmızı kalın kurdele; kimi zaman genellikle beyaz renkli takım «sünnetlik» giysi; omuzda kırmızı ya da mavi renkte pelerin.

4. Sünnet Hamamı Âdetinin Bilindiği ve Uygulandığı Yerler :

(Ağ., Ama., Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Yeşilören K./Ama., Ank., Ant., Korkuteli/

Ant., Ay., Ba., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Brs., Gürsu/Brs.,
Lâpseki/Çkl., Dy., Kızılcaşögüt K./Çivril/Dz., Silbis K./
Ezc., Kavakyolu K./Ezc., Şebinkarahisar/Gr., Gm., Ka-
raağaç/Isp., Keçiborlu/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/
İst., Ks., Hazinesdar K./Devrekâni/Ks., Kn., Tavşanlı/
Kü., Ml., Hatunsuyu K./Ml., Akçadağ/Ml., Midyat/Md.,
Sn., Ordu K./Sn., Sv., Deligazi K./Sv., To., Zile/To., Er-
kilet K./Turhal/To., Tr, Akçaabat/Tr., Tn., Hozat/Tn.,
Tavuklar K./Hozat/Tn., Pülümür/Tn., Ur., Tülmen K./
Ur., Uş., Banaz/Uş., Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/
Vn., Yz., Zn.)

**5. Çocuğa Kına Yakma ve Kına Gecesi Düzenleme
Âdetinin Bilindiği ve Uygulandığı Yerler :**

(Adı., Af., Korkuteli/Ant., Nazilli/Ay., Yenice K./Boz-
doğan/Ay., Pelit K./Burhaniye/Ba., Brs., Çkl., Lâpseki/
Çkl., Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Dz., Süleöglü K./Ed.,
Keban/El., Dalhıca K./El., Kaplıkaya K./Harput/El.,
Kaymazaylası K./Es., Mihaliççık/Es., Hat., Antakya/
Hat., Karaağaç/Isp., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.,
İz., Bayındır/İz., Kü., Simav/Kü., Barbuzu B./Ml.,
Mn., Salihli/Mn., İskenderun/Hat., Pervari/Sr., Tk.)

6. Çocuğun Bindirildiği Araçlar ve Hayvanlar :

Fayton

(yaygın)

Taksi

(yaygın)

Kamyon

Araba

Traktör

Motorsiklet

At
(yaygın)
Deve

**7. Sünnet Edilirken Çocuğun Üstüne Örtü Örtme
Âdetinin Bilindiği Yerler :**

(Ada., Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Borçka/Ar., Dy.,
Pervari/Sr., Sırataşlar K./Ur.)

**8. Sünnet Öncesi, Sırası ve Sonrasındaki
Dinsel Nitelikli İşlemler :**

Çocuğu camiye götürme, yatırları ziyaret, mevlid
okutma, tekbir getirme, ilâhi okuma.

9. Sünnet Sırasında Çocuğa Söylenen Kimi Kalıp Sözler :

«Oldu da bitti maşallah.»

(yaygın)

«Kuşa bak, kuşa.»

(yaygın)

«Boncuk takılacak», «yumurtanın sarısı, gitti pipinin
yarısı».

(Yuva K./Kırıkkale/Ank.)

«Herrek herrek, berbere yağlı çörek»

(Bolvadin/Af.)

**10. Çocuğa ve Ailesine Kesilme İşleminde Sonra
Söylenen Kalıp Sözler :**

«Geçmiş olsun», «hayırlı, uğurlu olsun», «artık er-
kek oldun», «gâvurluktan kurtuldun», «artık müslü-

man oldun», «büyüdün, adam oldun», «Allah daha büyük mürüvetini göstereceğini», «Allah damatlığına erdirdi», «darısı güvenciliğine», «Allah büyük düğününü de göstereceğini», «darısı askerliğine», «derneğiniz mübarek olsun.»

11. Sünnet Düğününde Çalınan Çalgılar :

Davul, zurna, tef, dümbelek, cümbüş, klânet, keman.

12. Çocuğa Sünnetten Önce Bağışlanan Önemli Malların Adları :

Sünnet bağışlaması,

(Bozdoğan/Ay., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Bil., Bandırma/Ba., Tefenni/Brd., Brs., Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Kü., Tavşanlı/Kü., Salihli/Mn.)

Kan diyeti,

(Ba.)

13. Çocuğa ve Eve Sunulan Armağanlar :

Maşallah

(yaygın)

Altın

(yaygın)

Oyuncak

(yaygın)

Para

(yaygın)

Takım elbiselik

(yaygın)

Gömlek, iç çamaşırı, mendil, terlik, ayakkabı, dolma kalem, bisiklet, tabanca, kitap, banka hesap cüzdanı, çiçek, kolonya, at, inek, öküz, düve, koyun, kuzu, erkeç, tarla, halı, kilim, kap-kacak, bakır eşya, battaniye, yorgan, havlu.

Çocuğun Yatacağı Odanın Hazırlayışıyla İlgili

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Beyaz çarşafı, kırmızı veya mavi ipekli yorganlar serilir. Oda süslenir. Odanın duvarlarına kilim, halı ve çarşaf lar asılır. Belli bir yere nazarlık takılır. Etrafa minderler, yastıklar konur.»

(KK. : Mehmet K., 50, Asbuğa K./Sarıkamış/Kr.)

Örnek : 2

«Çocuğun odası ve karyolası renkli krepon kâğıtlarıyla, değişik biçimler verilen kumaşlarla, renkli lâmbalarla, körüklerle, kurdelerle, fenerlerle, altınlarla ve annenin yaptığı değişik işlerle süslenir.»

(KK. : Hacer P., 42, Yuva K./Kırıkkale/Ank.)

Örnek : 3

«Odanın bir köşesine karyola kurulur. Karyolanın kapladığı duvarların üzeri halı ile kaplanır. Evin tavanına da kenarları saçaklı bir örtü gerilir. Halıların üzerinde eski yazmalardan yapılmış kurbağalar, mendiller, balonlar asılır. Karyolanın kenarlarından tavana ipler gerilerek bağlanır. Bu iplerin üzerine parlak kumaşlar takılır, boğum boğum kurdelelerle bağlanır. Sonra her boğumun üzerine plâstik çiçek yerleştirilir. Yine bu kumaşların üzerinden renkli am-

puller bağlı olan kordonlar uzatılır. Böylelikle karyo-
la ışıklandırılmış olur. Yatak çarşafı beyaz ve dan-
telli olur.. Yorganın üzeri ise ışıdır. Bu yatak hazırlama işini çoğunlukla genç kızlar yapar.»

(KK.: Hayriye Y., 32, Merzifon/Ama.)

Örnek : 4

«... Bir ay evvel yatak odası takımı işletilir. Oda ta-
kımı işletilir. Oda hazırlanmaya başlar. İsteyen peş-
kir ve çevre asar. Çocuğu korkudan kurtarmak için,
terziye gidip takkesinden patiğine kadar sünnet el-
bisesi hazırlatılır, Bastırılan davetiyeler dağıtılır. Va-
zietine göre pilav dökersen, yoksa pilavsız da ya-
pılır. Pilav dökmeyen hısım akrabasına üç dört sofraya
yemek verir. Sünnetten üç dört gün evvel sünnet ha-
mamı yapılır; kadınlar arasında eğlenilir. İki üç gün
evvelden sünnetçi ve taksiler, faytonlar tembihle-
nir. Çocuğu gezdiren arabaya hediye olarak peşkir
verilir. Fotoğrafçı tembih edilir.

Sünnet Cuma günü öğle ezanından evvel yapılır. Ço-
cuk sabah uyandırılıp, sünnet elbiseleri giydirilerek
hazırlanır. Davetliler gelip yer, içer, eğlenirler. Kapı-
nın önünde sabahtan akşama kadar davul zurna
dövülür. İsteyen köçek de getirir. İçki de içilir.

Çocuk kesilmeden evvel arabalara arkadaşlarıyla
bindirilip gezdirilir. Evvel Mevlâna'ya oradan Me-
ram'a gidilir, istasyon yoluyla da eve dönülür.

Sünnet yapılırken çocuğun odasına yalnız kan hısım-
ları gelir. Evvela, sağ tarafa baba, sol tarafa anne
oturarak çocukla fotoğraf çektilir.

Sünnetçi gelir. Dayısı, amcası veya yakın ahbaptan birisi çocuğu tutarak Peygamber Efendimizin sünnetini yerine getirirler. Bu arada odada bulunanlar sünnetçiye, baba da çocuğu tutana saçılırlar (para ve hediye verirler). Tabii ki çocuğa da hediyeler verilir.

Sünnetin olduğu akşam akranları çocuğun odasında halka şeker oyunu oynar, onu oyalırlar. Kadınlar teyple, pikapla veya minnoş (kadın çalgıcı) tutarak eğlenirler. İsteyen sünnetten bir gece evvel de eğlenti yapar.

(KK.: Şükran T., 38, Kn.)

Sünnet Düğünüyle İlgili

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuk giydirilir, yatağı hazırlanır. Konu komşu, eş dost düğüne davet edilir. Çocuk arkadaşlarıyla birlikte, davulla ya ata ya da arabaya bindirilerek dolaştırılır. Erkek davetliler bir tarafta, kadınlar bir tarafta eğlenirler. Yemekler yenir, fakir fukaranın karnı doyurulur. Sonra çocuk yanında başka bir çocukla sünnet edilir. Bizde bir inanç vardır, çocuk tek olarak sünnet edilmez. Muhakkak yanına fakir bir başka çocuk bulunur, birlikte sünnet edilir. Bu çocuğun bütün masrafı sünnet yapan ev sahibine aittir. Sünnet olduktan sonra davetliler çocuklara para, altın takar yahutta hediye verir.

Bazıları da mevlid okutur, yemek yedirir. Eğer sünnet yapan anne, baba çocuğunun yanına sünnet ola-

cak başka bir çocuk bulamazsa, kurban keser, etini dağıtır.»

(KK.: Nevin G., 40, Dere K./Acipayam/Dz.)

Örnek : 2

«... Sünnet düğününden önce davetiyeler hazırlanır. Hısım, akraba ve tanışlara davetiyeler gönderilir. Sünnet düğünü yapan aile düğün hazırlıklarını yapar. Düğünde gerekli şeyler alınır. Düğünde misafirlerin kalacakları yer, çocukların ve gençlerin eğlenecekleri yerleri, aşhane hazırlanır.

Düğün ekseriya Cuma günü başlar. Pazar günü sona erer.

Düğün başladığı günden itibaren misafirler gelmeye başlar. Düğünün son gününe kadar misafirler gelmesine devam eder.

Düğün çalgılı olursa daha güzel olur. Üç gün üç gece eğlence yapılır. Eğlenceye bütün köy halkı katılır. Kız erkek ayrımı yoktur. Gençler oynarken kadınlar ve kızlar seyrederek.

Düğünün son günü sünnetçi gelinceye kadar sürer. Sünnetçi gelince çocuklar arabalara binerler. Öndeki arabaya sünnet olacak çocuklar binerler.. Arkadaki arabalara da köyün çocukları binerler, aralarında da çalgıcılar vardır. Çocuklar, çalgıcılarla beraber şarkı, türkü söyleyerek köyü dolanırlar.

Çocuklar köyü dolanırken ev halkı da bütün köylüyü sünnet duasına davet eder. Sünnet duasından önce bütün köy halkına yemek verilir. Çocukları sünnet etmeden önce işetirler. Adamlar hep birlikte

tekbir getirirler. Sonra da çocuklar sünnet edilirler. Hoca sünnet duası okur. Dua bittikten sonra, çocuklara bahşiş verilir. Cemaat dağılır. Düşün bitmiştir. Yarım saat sonra sünnetçi çocukları muayene eder, sonra da memleketine döner.»

(KK.: Şükrü Ö., 55, Yaverviran K./Sivrihisar/Es.)

Örnek : 3

«Bir bahçede ya da bir salonda caz takımı tutularak eğlence olur. Bu gecede çocuğun eline kına yakılır. Yakınları da bu kınadan alırlar. Kınaya madeni para atarlar; bu âdet çocuğun kuvvetli olacağına işarettir. Bazı aileler küçük bir çalgı ya da pikapla bu eğlenceyi yaparlar. Ertesi sabah önceden tutulmuş olan aşçılar yemekleri hazırlarlar. Çocuk giydirilir, çocuğun arkadaşları taksilere, faytonlara bindirilir, davulcular da tutup bindirilir, şehrin caddelerinde gezerler. Çocuklar hep beraber 'ya, ya, ya, şa, şa, şa, şa, sünnet çocuğu çok yaşa' diye bağırarak gezerler. Bu arada erkek davetliler evde toplanırlar. mevlüt okunur. Lokumlar şerbetler dağıtılır. Çocuk geri döndüğünde, attan inmeden önce babadan ya da dededen para ya da mal ister, söz almadan attan inmez.

Mevlütten sonra çocuk odaya alınır. Hoca ve davetliler tekbir getirirler. Sünnetçi çocuğu sünnet eder. Davetlilere yemek verilir (bazı ailelerde yemeği bir lokantada filan verir.) Yemekten sonra davetliler çocuğa para takarlar, aileyi tebrik ederek ayrılırlar. Sonradan tebriğe gelen hanımlar da hediyeler getirirler.»

(KK. : Makbule B., 41, Salihli/Mn.)

Örnek : 4

«Yemekli sünnet düğününde kurban kesilir, mevlit okutulur, kurbanın etiyle yemek yapılır, keşkek döğülür. İçkili olanda evdekilere içki sofrası hazırlanır. Çocuk akranlarıyla birlikte gezdirilir, davul zurna çalınır, resim çektirilir. Davullu köçekli olunca üç gün davul çalınır. Birinci gün davul çalarken dibek döğülür, çocuğun eline dibek tokmağı verilir, atla mahallede gezdirilir. İkinci gün kurban keserken yine davul çalınır. Üçüncü gün, sünnet günüdür, o gün mahallede gezilir. Sünnet evinde üç gün bayrak asılır; böylece sünnet evinin neresi olduğu anlaşılır.

Ayrıca belediye hoparlöründen filancanın oğlunun sünnet düğünü var, bütün Kurşunlu halkı sünnete davetiidir diye anons edilir. Şimdi davetiye bastırılıyor, fakat okuyucu da gönderilir.

Gelen konuklar da gönüllerince hediyelerini getirirler.»

(KK.: Meryem S., 58, Kurşunlu/Çkr.)

Örnek : 5

«Burada sünnet gezici sünnetçilere yaptırılır. Bu sünnetçiler köye ilkbaharda gelirler. Kapının önünde, davul, zurna çalınır. Gösteriler yaparlar: Yumurta atarlar, başlarının üzerinde yorgan ve sini çevirirler. Daha sonra biri içeri girip, çocuğu sünnet eder. O sırada sünnet şekerleri dağıtılır; çocuklara da şeker kapıştırılır.»

(KK.: Refika G., 55, Gömeç K./Ky.)

«... Sünnetçi köye gelince muhtar tellal bağırtır ki, sünnetçi geldi diye... Anası uşağını yıkar, hazırlar. Sünnetçi de kapı kapı dolaşarak uşakları sünnet eder. Çocuğa öyle süslü giyim miyim yaptırılmaz. Çocuk sünnet olurken sünnetçiyle gezen köyün imamı çocuğa ilahi okur. Biz sünnet hamamı filan bilmeziz. Ama köyde muhtar bağırınca anası çocuğunu sünnete hazırlarken yıkar.»

(KK. : Ayşe Z., 56, Salyoz K./Kelkit/Gm.)

14. Kirvelik Töresinin Bilindiği ve Uygulandığı Yerler :

(Ada., Ceyhan/Ada., İmamoğlu/Ada., Adı., Kâhta/Adı., Bolvadin/Af., Ağ., Hamur/Ağ., Köle K./Eleşkirt/Ağ., Ama., Merzifon/Ama., Suluova/Ama., Çubuk/Ank., Polatlı/Ank., Gümüşhacıköy/Ama., Borçka/Ar., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Çr., Dy., El., Keban/El., Dalıca K./El., Ezc., Silbıs K./Ezc., Kavakyolu K./Hasankale/Ezm., Kilis/Gaz., Şebinkarahisar/Gr., sağlık K./Görel/Gr., Bayburt/Gm., Salyoz K./Kelkit/Gm., Hat., Ayışığı K./Yayladağ/Hat., İç., Silifke/İç., Bekiralan K./İç., Mağara K./İç., Tarsus/İç., Sarıkamış/Kr., Ardahan/Kr., Saskara K./Honak/Kr., Çıldır/Kr., Pınarbaşı/Ky., Krk., Vize/Krk., Karabıyık K./Sarayönü/Kn., Ml., Hatunsuyu K./Ml., Akçadağ/Ml., Barbuzu B./Ml., Mr., Üngüt K./Mr., Midyat/Md., Övündük K./İskenderun/Hat., Mş., Korkut K./Mş., Bulanık/Mş., Nş., Avanos/Nş., Rz., Sm., Pervari/Sr., Sn., Ordu K./Sn., Sv., Şarkışla/Sv., Deligazi K./Sv., Tk., To., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Erkilet K./Turhal/To., Tr., Akçaabat/Tr., Tn., Hozat/Tn., Tavuklar K./Hozat/Tn., PPülümür/Tn., Aydınlık K./Tn., Ur., Tülmen K./Ur., Sırataşlar K./Ur., Vn., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

15. Kirvenin Öteki Adları :

Kirif

Kiriv

Kirva

Kivra

Sünnet babası

(Ks.)

Sünnet kardaşı

(Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Sağdıç

(Akçaabat/Tr.)

Kirvenin Görevleri, Hakları ve Sorumluluklarıyla İlgili Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Sünnet olacak çocuğu sünnet olurken kucagında tutmak; sünnet olacak çocuğu fayton veya taksi ile gezdirip, hamama götürmek, çocuğa hediyeler almak.»

(KK. : Fikriye H., 44, Sv.)

Örnek : 2

«Kirvenin görevi, çocuğun sünneti sırasında masraf yapar; çocuğu kucagında tutar. Çocuk büyüyüp evleninceye kadar, hatta evlendikten sonra da her zaman güvenilir bir dost, bir amca veya dayı gibi hürmet görür. Çocuk ona saygılı davranır, nerdeyse sözünden çıkmaz; nasihatlarını dinler. Kirve gerektiğinde çocuğu azarlar, dayak bile atar da, çocuğun sesi çıkmaz. Kirvenin çocuk üzerindeki hakkı ana

babasınınki gibidir âdeta. Çocuk, kirvesinin kızıyla gerekirse evlenebilir.»

(KK.: Sabri E., 52, Midyat/Md.)

Örnek : 3

«Kırvalık olduktan sonra iki aile akraba olurlar; birbirlerinden kız alıp vermezler. İki aile de birbirinin koruyucusudur. Çünkü kırvalık sünnetten gelir. Sünnet peygamber döşeğidir. Bir evin erkeği bir yere gitse o evi korumak kıvranın vazifesidir. Gidip o evin salonunda yapılan yatakta yatar. Sünnet masraflarının hepsini kıvra yapar.»

(KK.: Selma Y., 75, Saskara K./Honak/Kr.)

Örnek : 4

«Kirve daha çok babanın yakın arkadaşları arasından seçilir. Sünnette çocuğa hediyeler alır, masraf yapar; düğünde oynayanlara para yapıştırır. İkinci gün 'yoklamalık' tepsiyle gönderilen yiyecek, tatlı, meyve gönderir; kendisi de gelir, beraber yenir yoklamalık. Çocuk iyi oluncaya kadar hergün çocuğu yoklar. Çocuk büyüdüğü zaman onu dayı, amca gibi kollar. Askere giderken kirvenin eli öpülür; kız istendiğinde kirve de götürülür. Eve akraba gibi teklifsiz girip çıkar.»

(KK.: Cemile K., 69, İç.)

G. ASKERE UĞURLAMA

Askere Gidenler İçin Yapılan Başlıca Şeyler :

Hediye verilir; harçlık verilir; ardından su dökülür; ardından ayna tutulur; helallaşılır; asker torbası diki-

lır; arkarabalarla birlikte yemek yenilir; akrantarıyla birlikte eğlenilir ve yemek yenilir; ardından ağlanır; davul zurna çalınır; yün çorap verilir; duruma göre tören düzenlenir; yiyecek hazırlanır; çörek yapılır (bu çöreğin yarısı delikanlıya ısırtılır, öteki yarısı dönünceye kadar saklanır); peksimet yapılır (bu peksimetin bir parçası delikanlıya yedirilir, arta kalanı dönene kadar saklanır); ardından yağ dökülür; kurban kesilir; ilahi okunur; adak adanır, helva yapılır; öğütler verilir.

Açıklayıcı Örnekler .:

Örnek : 1

«Kaput bezinden torba dikilir, içine yün çorap, havlu, fanila konur. Ayrıca dürüm dürülür, pestil mestil, üzüm, ceviz konur. Yakın akrabalar çorap, mendil getirirler. Harçlık yapsın diye para verilir. Hava çalınır, helalleşilir, ağlaşılır, gider işte...»

(KK. : Huriye N., 45, Bor/Nđ.)

Örnek : 2

«Kaput bezinden torba dikilirdi, yumurtalı ekmek yapılırdı. Yakın akrabaları çocuğu harçlıklardı. Anası, bacası ardından ağlardı. Bir de üç delikli ekmek yapıp, bir yere asılırdı da oğlan askerden dönene kadar bekletilirdi.»

(KK.: Emine B., 65, Özkonak B./Avanos/Nđ.)

Örnek : 3

«Bavulu, torbası hazırlanır. Asker adayı akrabalarını, komşularını dolaşır, 'allahısmarladık' der. Kendisini yolcu etmek için hısım, akraba toplanır. Yolluk geti-

rirler. Durumu iyi değilse ,cebine para konur. 'Külünçe' denen yöresel çörekten verilir yanına. Bu çörekten bir parça yedirilir, kalanı yüksek bir yere saklanır, dönüşünde bitirsin diye. Askerin gönderdiği mektuplar, mektup zarfları asla yırtılıp açılmaz. Dönüşünde bu kâğıtlar yakılır, üzerinde sahadanda yumurta pişirilir, tezkere alıp dönen delikanlıya yedirilir.»

(KK. : Sıdıka K., 55, Ur.)

Örnek : 4

«Askere giden delikanlılar için çanta dikip, içine ceviz, sakız, iğne, iplik koyarlar. Ayrıca şeytan aldatmasın diye mum ve otcam (çörekotu) da koyarlar. Delikanlının ardından un atarlar. Rüzgâr unu getirirse gelecek, getirmez, arkasına yapışırsa gelmeyecek denir. Askere gidene anmak için kirli gömleğini yıkamazlar, dönene kadar kapının arka kısmına ayna asarlar. Bir de dürüm ısırtırırlar, aşağıdaki sözleri söylerler :

*«Git oğlum güle güle
Askere gideni ölüür mü sandın
Çekilen bayrağı düğün mü sandın
Hadî git oğlum güle güle»*

(KK. : Elif S., 55, Darıpınar K./Ada.)

Örnek : 5

«Giderken sağ ayağıyla toprağa bastırılır, oradan biraz toprak alınır. Bir mendile koyup, evin önünde tavana asarız toprağı. Giderken ardından su dökeriz. Dualar ederiz.»

(KK. : Fatma A., 38, Çırakman K./Sm.)

Örnek : 6

«Köyde büyük bir şenlik düzenlenir. Askere gidecek uşağın evine bayrak asılır. Davul zurna çalınır oyunlar oynanır, yemekler yenir. Böylece bir hafta devam eder. Askere gidecek uşağı köyün halkı atlarla yola koyarlar.»

(KK.: Ayşe Z., 55, Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Örnek : 7

«Askere gidecek delikanlı bütün emsal arkadaşlarını davet eder. Mutlaka koyun veya hindi kesilir. O kurrada yirmi asker varsa, her delikanlının evinde toplu halde yemek yerler. Başkaları da davet verebilir. Geçirirken bütün köy halkı uğurlamaya çıkar. Bayram yerine benzer ortalık. Eskiden herkes hediye verirdi, şimdi el öpene parasını vererek yolcu edilir. Önce imam dua eder, sonra herkes 'sizi vatana gönderiyoruz, arslanlar' diyerek sağlıcakla gidip gelmeleri için dua edip uğurlarlar. Nişanlısı neyi varsa giden delikanlının, kız arkasından mani düzer:

*«Deveci deve çeker
Elinde kelle şeker
Yarım gitti gelmedi
Askerde erzak çeker»*

(KK.: Meryem K., 46, Karabıyık K./Sarayönü/Kn.)

Örnek : 8

«Gitmeden bir gün önce kına gecesi yapılarak şenlik düzenlenir. Yolluklar verilerek uğurlanır.»

(D.: Şerafettin A., 23, Pervari/Sr.)

Örnek : 9

«Askere gidecek delikanlı, ayrılmasından bir gün önce mahalle arkadaşlarına ziyafet verir. Davuliu zurnalı olur bu ziyafet. Adına 'asker kınası' denir. Delikanlı akrabalarına, komşularına 'allahaismarladık'a uğrar. Herkes haline vaktine göre para veya hediye verir. Delikanlı uğurlanırken yine davul, zurna bütün yol boyunca çalar arkadaşları oynar. Evinde çıkarken askere gidecek çocuğa bir simit ısırtılır, simit evin kapısının iç kısmına asılır. Delikanlı dönünceye kadar simit orada kalır. Delikanlı döndükten sonra, simit ıslatılıp kuşlara atılır.»

(KK. : Cemile K., 69, İç.)

Örnek : 10

«Delikanlıya ekmek arasına tuz konarak bir parça yedirilir, artanı bir köşede saklanır. Çocuk dönende, artan ekmek bir hayvana yedirilir.»

(KK. : İnce A., 50, Akçadağ/ML.)

Örnek : 11

«Amerikan veya kaput bezinden bir torba dikiir. Bu torba mesut, sağlıklı bir kimseye biçtirilir. İçine bir kat çamaşır konur. Çocuk evden ayrılırken asker mendilli kapının arkasına asılır, gelene kadar mendil orada asılı durur.»

(KK. : Reşadet H., 54, İz.)

Örnek : 12

«Kuran okutulur, dua edilir. Bir ibrik su alınır. Bu su iyi kâşpil bir kadın tarafından, askere gidenle birlikte yürünerek bitinceye kadar dökülür. Suyun bittiği yer-

den geri döner kadın. 'Haydi yolun açık olsun' denir ve uğurlanır.»

(KK.: Ayşe Y., 38, Gebiz B./Serik/Ant.)

Örnek : 13

«Giderken bir simit alınır, askere giden delikanlıya biraz ısıtılır. Isırılan simit, bir torbaya konur, delikanlı askerden dönünceye kadar orada muhafaza edilir. Delikanlı askerden gelince, bu simit irmağa atılır.»

(KK.: Fatma T., 63, Ada.)

Örnek : 14

«Bir delikanlı askere gitmeden önce yakınları hediyeler getirirler. Çok yakın akrabalar çocuğa takım iç çamaşırı alırlar. Ayrıca çocuğun ana babasına da hediyeler verilir. Delikanlının arkadaşları bir gün önce evde toplanıp, aralarında eğlenirler. Bu arada çocuğa askerlik hakkında bilgi verilir. Çocuk evden ayrılınca ayna üzerine su dökülür ki, kolayca geri gelsin.»

(KK.: Osman B., 60, Af.)

Örnek : 15

«Askerliğin kutsal bir vazife olduğu, dinimizin ve milletimizin korunmasının askere ait olduğu hususunda konuşulur. Askere gidecek olan yakınlarını ziyaret eder, büyüklerin ellerini öper, onların hayır duasını alır. Yakınları da kendisine hediyeler vererek sağ salım gidip gelmesi için dua ederler.»

(KK.: İbrahim K., 47, Brs.)

Örnek : 16

«Üstünü başını, parasını düzeriz. 'Götürüm yolu ol' 'Allah işini rast getirsin oğlum' deriz. 'Kâmilî ol, mektubunu ıratma' denir.»

(KK. : Fadime B., 70, Çr.)

Örnek : 17

«Yol yemeği yapılır, çerez hazırlanır. Muska, nazarlık yapılıp, içine dualar yazılarak, boynuna asılır.»

(KK. : Hatice S., 55, Dalıca K./El.)

VII

Çocuğun zihinsel ve ruhsal özelliklerini, mizacını etkileyeceğine yorulan belirtiler

A. OLUMLULAR

Akıllı :

(Çok şeker yerse, çok süt içerse, çok et yerse, çok yumurta yerse, pekmez yerse, kahve içerse; anne memesini çok emerse, parmağını emerse; çok soru sorarsa, çok yaramaz olursa, çok oynarsa, sürekli yere bakarsa, çok hareketli olursa; solak olursa, kalın kaşlı olursa, sümüklü olursa; nisan, mayıs ayında doğmuşsa, aybaşında doğmuşsa).

Zekii :

(Kalın kaşlı olursa, mavi gözlü olursa, geniş alınlı olursa, yaramaz ve hareketli olursa).

Çalışkan :

(Çok tatlı yerse, kalın kaşlı olursa, solak olursa).

Hayırlı, Uğurlu :

(Kadir gecesi doğmuşsa, cuma günü doğmuşsa, bayram günü doğmuşsa, üç aylardan birinde doğmuşsa).

İyi Huylu :

(Yazın doğmuşsa, güzün doğmuşsa, cuma günü doğmuşsa).

Şansı bol, kısmeti açık :

(Güz bolluğunda doğmuşsa, cuma günü doğmuşsa, ayağı, eli büyük olursa, alını açık olursa, büyük kafalı olursa, seyrek dişli olursa, başı büyük olursa, ilkbaharda doğarsa).

Cömert :

(Elini sürekli açık tutarsa).

B. OLUMSUZLAR

Tembel :

(Yazın doğarsa, cuma günü doğarsa, çok acı yerse, çok yoğurt yerse, solaksa, durgunsa).

Aptal, ahmak :

(Çok ekmek yerse, çok hamur yerse, acı elma yerse, çok bakla yerse, çok dövülürse).

Arsız, yaramaz :

(Kışın doğmuşsa, karakışta (zehmeri)'de doğmuşsa, sefer ayında doğmuşsa, ay sonunda doğmuşsa, çarşamba günü doğmuşsa, cumartesi günü doğmuşsa).

Kötü Huylu :

(Solaksa, kalın kaşlıysa, mavi gözlüyse, sarı saçlıysa; çok acı yerse, bıçakla oynarsa, anne sütünü uzun süre emerse; sonbaharda doğmuşsa, kasım ayında doğmuşsa, salı ya da çarşamba günü doğmuşsa).

Uğursuz, hayırsız :

(Düz taban olursa, mavi gözlü olursa).

Kısmetli kıt :

(Solaksa, cumartesi günü doğmuşsa).

İnat :

(Saçları dikse, kaşları çatıksa).

Cimri :

(Elini yumuk tutarsa).

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Kışın doğan çocukla ay sonunda doğan çocuk çok giyecek demektir. Biz buna 'ay eskisi' deriz. Perşembe ve salı günü doğan çocukların sakın ve merhametli olacağına inanırız. Kutsal günde doğan çocuklarda kutsal sayılır. Seher vaktinde doğan çocuklarda iyi sayılır; başı devletli, ayağı uğurlu olurlar.»

(KK.: Hafize A., 38, Ank.)

Örnek : 2

«Gök gözlü olursa çocuk, nazarı değeceği seyrek dişli olursa inat, aksi olacak demektir. Kalın kaşı olması da cesur olacağına delalet eder. İki kaşı birleşmişse, bu kişi pek iyi sayılmaz. Kaşı gözüne yakın çocuk pek tekin değildir, kazası belası çoktur.»

(KK.: Gülsüm B., 60, Krş.)

VIII

Çocuğa kırk basması ve nazara değmesi

A. KIRK BASMASI

1. Kırk Basması'na Uğrama Belirtileri :

Çocuk ağlar, çok ağlar.

(yaygın)

Zayıflar, «aydaş» olur.

(yaygın)

Ayaqları üstüne basamaz.

(Ama., Kurşunlu/Çkr., Gr., Sarıkamış/Kr., Ardahan/Kr., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Ml., Avanos/Nş., Özkonak B./Avanos/Nş., Göynük K./Nş., Akkuş/Or., Rz., Çamlitepe K./Pazar/Rz., Pazar/Rz., Güneşler K./Sk., Sn., Sv., Şarkışla/Sv., Malkara/Tk., Tr., Incidere K./Yomra/Tr., To., Zile/To., Pülümür/Tn.)

İştahdan kesilir, meme emmez, mama yemez.

(Dağistanlı K./Ada., Brd., Tefenni/Brd., Gürsu/Brs., Dy., El., Sağlık K./Görece/Gr., İskenderun/Hat., İsp., Ist., İz., Ks., Pınarbaşı/Ky., Krk., Mucur/Krş., Krş., Kc., Milas/Mğ., Ormanlı K./İnecik/Tk., Tr., Kılcan K./Uş., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn., Zn.)

Rengi sararır, solar.

(Hamur/Ağ., Bozdoğan/Ay., Tumarlı K./Çkr., Es., Sağlık K./Görece/Gr., Ist., Bademli B./Ödemiş/İz., Kn., Mr., Md., Milas/Mğ., Karayaka B./Erbaa/To., Ur., Bartın/Zn.)

Huysuzlanır.

(Af., Sandıklı/Af., Yeşilören K./Ama., Bandırma/Ba., Gm., Sille B./Kn., Bulanık/Mş., Sk., Pervari/Sr., Tn., Aydınlık K./Tn.)

Bağırır.

(Af., Bolvadin/Af., Gümüşhacıköy/Ama., Bayır K./Bil., İç., Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Uyumaz.

(Kâhta/Adı., Ağ., Bandırma/Ba., Tefenni/Brd., Bafra/Sm.)

Vücutunda kırmızı lekeler, yaralar çıkar.

(Ayışığı K./Yayladağ/Hat., Krş., Tavuklar K./Hozat/Tn., Vn., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Kafası büyür.

(İskilip/Çr., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Ist., Ks., Değiş K./Karaman/Kn.)

Rengi yeşile döner.

(Köle K./Eleşkirt/Ağ., Gömeç K./Ky., Bor/Nğ.)

Kusar.

(Bolvadin/Af., Şenyurt K./Perşembe/Or., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Hozat/Tn.)

Ağzı köpürür.

(Suluova/Ama., Gm., Kü.)

Yüzü değişir.

(Ağ., Kù., Pazar/Rz.)

Titrer.

(İmamoğlu K./Ada.)

2. Kırk Basması'ndan Korunmak İçin Alınan Önlemler :

Kırlı ocuk yalnız bırakılmamalıdır.

(yaygın)

Kırlı kadınlar, kırlı çocuklar kırk gün süreyle dışarı çıkmamalı, karşılaştırılmamalı ve birbiriyle görüştürülmemelidir.

(yaygın)

Birbiriyle karşılaşan kadınlar iğne, yüzük, düğme, para değiştirmelidirler.

(yaygın)

Eve taze et, ekmek, un, tuz, basma kumaş girmemelidir.

(yaygın)

Çocuğun üstüne kırmızı örtü örtülmeli, kırmızı kurdela bağlanmalıdır.

(Af., Bolvadin/Af., Ezm., Bekiralan K./İ., Silifke/İ.)

Çocuğun ve annesinin başucuna Kur'an konmalıdır.

(Dağıstanlı K./Ada., Ada., Kâhta/Adı., Suluova/Ama., Yeşilören K./Ama., ubuk/Ank.)

Çocuğun başucuna ya da yatağının altına soğan, sarmısak yerleştirilmeli, asılmalıdır.

(Ceyhan/Ada., Kâhta/Adı.)

Yastığın, yatağın altına süpürge,
(Ceyhan/Ada., Bolvadin/Af., Ama., Bayburt/Gm.)

Bıçak, makas ve çuvaldız konmalıdır.

(Dağistanlı K./Ada., Kâhta/Adı., Ama., Çr., Tulman
K./Çkr., Dy., Sağlık K./Görece/Gr., Ml., Mucur/Krş.,
Mğ., Milas/Mğ., Mn., Mr., Mş., Mucur/Krş, Bor/Nğ.,
Ordu K./Sn., Pazar/Rz., Pervari/Sr., Sv., Pülümür/
Tn., Ur., Tülmen K./Ur., Yz., Zn., Halilbeyoğlu K./
Devrek/Zn.)

Evden tuz, ateş, iğne verilmemelidir.

(Ağ., Kabaçalı K./Kiği/Bn.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuk kırk gün yalnız bırakılmaz. Bırakılmak zorunda kalırsa, çocuğun başucuna Kur'an, demir, ekme ve süpürge konulur.»

(KK.: Hatice D., 40, Uzunköprü/Ed.)

Örnek : 2

«Çocuk odada yalnız bırakılmaz. Anne kırk gün dışarı çıkmaz. Çocuğun bulunduğu odanın üstüne çocuğun annesi ve babası çıkmaz.»

(KK.: Zakire K., 55, Af.)

Örnek : 3

«Kadın, bir başka kırklı kadınla karşılaştırılmaz. Kırklı kadın değirmene, fırına gitmez, eşik atlamaz, düğüne gitmez. Eve yabancı kimse kabul edilmez. Kırklı evden ateş verilmez; sabun, kazan, gazyağı verilip alınmaz.»

(KK.: Ayşe T., 47, Af.)

Örnek : 4

«Kırk basmasından korunmak için, ziyarete gelen kimse, aynı gün bir başka lohusaya gitmez. Veya ölü evinden, düğün evinden çıkan kimse lohusa ziyaretine gitmez.»

(KK.: Fevziye M., 65, Brs.)

Örnek : 5

«Kırk içindeki iki kadın görüştüklerinde ellerine birer iğne alırlar; karşı karşıya gelerek üç defa eğilir, kalkar ve ellerindeki iğneleri birbirlerinin yakasına takarlar.»

(KK.: Zehra Y., 30, Gr.)

Örnek : 6

«Anne ve çocuk kırk içinde iken başka bir kırklı anne ve çocukla görüştürülmez. Kırkları karışır da ondan...»

(KK.: Müşerref T., 45, Bo.)

Örnek : 7

«Çocuğu kırk basmasından korumak için, mümkün mertebe yanına yabancı kimse alınmaz. Bilhassa âdet durumundaki kadınların çocuğun odasına girmemesine dikkat edilir.»

(KK.: Sabri E., 52, Midyat/Md.)

Örnek : 8

«Kırklanmadık, kırkı çıkmadık çocuğun üstüne, yani yanına 'kirli' (ayhalindeki) kadın girmemelidir.»

(KK.: Hayriye Y., 32, Merzifon/Ama.)

Örnek : 9

«Eve elbiselik, et, tuz, gibi yeni şeyler gelince, uşağa 'o senu basmadan, sen oni bas' diyerek ayakları yere bastırılır.»

(KK. : Halise A., 54, İncidere K./Yomra/Tr.)

Örnek : 10

«Çocuğun üzerine et getirmezler, yeni birşey getirmezler. Top atılırken ayağa kaldırılır. Yeni nikâhlılar çocuğun odasına giremezler.»

(KK. : Emine D., 60, Çimenli K./Tr.)

Örnek : 11

«Kırkılı çocuk olan eve et ve yeni basma geldiğinde çocuğu basmasın diye çocuğun beşiğini bunlara bastırırlar.. Çocuğun bez sularını dışarı dökmezler ve bezlerini ikindiden sonra dışarda bırakmazlar.»

(KK. : Hürmüz D., 70., Gr.)

Örnek : 12

«Kırkı çıkmayan çocuğun yattığı odanın üstüne anne ve babası çıkamaz.»

(KK. : Naime Ç., 40, Pınarbaşı/Ky.)

Örnek : 13

«Değirmenden un çekilip geldiği zaman çocuk evden çıkarılır. Yavrualayacak olan kedi eve alınmaz. Yeni doğum yapan kadınların evlerine varılmaz.»

(KK. : Meryem A., 60, Yavruviran K./Sivrihisar/Es.)

Örnek : 14

«Çocuğun bulunduğu odaya tabanca, tüfek konulmaz.»

(KK. : Sevim D., 49, Alkuş/Or.)

Örnek : 15

«Çocuk kırklı iken evde ölüm olursa, yolculuğa çıkılırsa, kedi veya köpek doğurursa çocuğu kırk basar. Dışardan gelen biri tuzla birlikte kırklı'nın evine gelirse, yine kırk basar.»

(KK.: Hafize A., 38, Ank.)

Örnek : 16

«Kırklı bir kadın hamamda iken ikinci bir kırklı kadın hamama gelemez. Şayet gelirse hamamcı kadın çıkıncaya kadar, hamamın dışında bekletilir. Biri çıkar, ondan sonra öteki girer.»

(KK.: Zehra G., 66, Uluborlu/Isp.)

Örnek : 17

«Çocuğun, gömleği üç çamaşır yıkanır, suyu dereye dökülür.»

(KK.: Fatma B., 55, Vize/Krk.)

3. Kırk Baskını Çocuğa Yapılan İşlemler :

Yıkanır.

(yaygın)

Ziyaretlere, tekkelere, ocaklara götürülür.

(Ceyhan/Ada., Gümüşhacıköy/Ama., Ank., Büğüdüz K./Ank., Bandırma/Ba., Ezc., Erz., Sağlık K./Görelle/Gr., Bekiralan K./İç., Hazinedar K./Devrekani/Ks., Sv., Tn., Tülmen K./Ur., Ur., Vn.)

Muska yazdırılır.

(Dağıstanlı K./Ada., Af., Suluova/Ama., Sağlık K./Görelle/Gr., Nğ., Sn., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Pülümür/Tn., Ur., Vn., Yz., Zn.)

Hocaya okutulur.

(Ada., Ank., Çubuk/Ank., Ezm., Ormanlı K./İncik/
Tk.)

«Aydaş» kaynatılır.

(Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Uluborlu/Isp.)

Değirmene götürülür, suyu ile yıkanır.

(Kâhta/Adı., Köle K./Eleşkirt/Ağ.)

Kerme ile (tezekle) tartılır.

(Sandıklı/Af., Büğüdüz K./Ank.)

Kemikle tartılır.

(Büğüdüz K./Ank., Süleoğlu K./Ed.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Kırk basmışsa bir çocuğu, Hicaz'dan gelen kırk ta-
sıyla yıkar, bu tastan su içiririz.»

(KK.: Sevim B., 33, Dy.)

Örnek : 2

«Çocuk, içinde kırk çeşit şey bulunan su ile yıkanır.
Mesela: Leylek kemiği, çakmak taşı, boncuk, yılan
kemiği, yüzük, anahtar, çivi, altın, aüğüme, mavi bon-
cuk, istiridye kabuğu gibi.»

(KK. : Müjgan K., 30, Es.)

Örnek : 3

«Çocuğun haricinde ev bile kırklanır. Bir bardağın
içine kırk taş konur, üstüne de su... Bu su evin et-
rafına serpilir.»

(KK.: Hanifə T., 83, Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Örnek : 4

«Kara tavuğun yumurtası alınır, içi boşaltılır, bu kabukla çocuğun başına kırk defa su dökülür.»

(KK.: Sıdıka K., 55, Ur.)

Örnek : 5

«Gullanılmamış süpürgelerin üzerine köpek 'eniği' (yavrusu) konur, üzerine elek kapatılır. İçine 41 tane taş konduktan sonra ısıtılmış bir kaptan su alınarak çocuk bu eleğin üzerinde yıkanır. Köpek eniği ölürse, çocuk kırk baskınından kurtulmuş olur.»

(KK.: Şefika A., 74, Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 6

«Kırk kazıktan yonga toplanıp, değirmen ayağından su getirilir, su kaynatılır, yongalar içine atılır ve kaynamış sudan kırk fincan dolusu dökülerek çocuk yıkanır.»

(KK.: Fatma E., 68, Bo.)

Örnek : 7

«Kırk gün tamam olduktan sonra, çocuğun başına elek tutarak üç tas su dökerler. 'Yer, gök şahit olsun, bunun kırkı çıkmıştır' derler.»

(D.: Bâki A., 20, Tavuklar K./Hozat/Tn.)

Örnek : 8

«Çocuğun evinin saçağının altından odun parçası alınır. Bu parça yakılır, üstüne su kabı konur; suyun içine de kırk tane demirden anahtar... Çocuk bu su ile yıkanır.»

(KK.: Hayriye Ö., 60, Sn.)

Örnek : 9

«Güneş doğmadan değirmenden getirilen su ile çocuk yıkanır. Ayrıca çocuğun gömleği suya atılır.»

(KK.: Asiye K., 60, Şaturoğlu K./Mucur/Krş.)

Örnek : 10

«Ölmüş köpeğin kafası kırk bardak suyla yıkanır. Sonra aynı suyla çocuk yıkanır.»

(KK.: Sacide H., 38, Düzce/Bo.)

Örnek : 11

«Üç çarşamba çocuk yıkandıktan sonra suyuna balmumu dökülür.»

(KK.: Makbule T., 37, Ağ.)

Örnek : 12

«Çocuğun odasına hangi silahla girilmişse, o silah üzerinde yıkanır çocuk.»

(KK.: Sevim D., 49, Akkuş Or.)

Örnek : 13

«Çocuk mezar taşıyla, delikli taşla ,çamurla, çirayla ayrı ayrı tartılır.»

(KK.: Melek M., 55, Hazinesdar K./Devrkeâni/Ks.)

Örnek : 14

«Kırk baskınına uğramış çocuk terazinin bir kefesine konur, öteki kefesine de tezek konarak tartılır. Bu tezek rutubetli bir yere konur; tezek orada şiştikçe çocuk ta gürbüzleşir.»

(KK.: Kabaçalı K./Kiği/Bn.)

Örnek : 15

«Kemre (tezek) ile tartılır kırk baskını çocuk. Tosbağa (kaplumbağa) üstünde yıkanır. Eğer kaplumbağa ölürse, çocuğun kırk baskını olduğu anlaşılır. Çocuk deve kemiğinin altından geçirilir.»

(KK.: Ayşe E., 45, Sandıklı/Af.)

Örnek : 16

«Kerme ile tartarlar çocuğu. Bu kermeyi sulak yere koyarlar. Kerme kabardıkça çocuk da sağlamlaşır. Bundan başka balmumu eritir, teşinin (iğ) baş tarafındaki deliğinden suya akıtırız. Neyin, kimin kırkı basmışsa onun resmi suya çıkar. O suyla çocuk çimdilir (yıkanır). Bir de kimin çocuğunu kırk basmışsa, o çocuğun babasının çiş yaptığı yerden bir taş alıp, o taşın konduğu suyla çocuk çimdilir.»

(KK.: Saadet A., 45, Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Örnek : 17

«Bu durumdaki çocuklar mezarlığa götürülür, mezar üzerine yatırılır. Sonra bir başkası çocuğu mezar üzerinden kaldırır.»

(KK.: Emine U., 57, Brs.)

Örnek : 18

«Çocuk musalla taşına konulur. Bir müddet sonra çocuğu oraya koyan değil de bir başkası alır.»

(KK.: Zehra A., 53, Es.)

Örnek : 19

«Şüpheler neyin veya kimin üzerinde toplanıyorsa, çocuk onun üzerine bastırılır. Böylece çocuk onu basmış olur.»

(KK.: Sevgi K., 40, Tr.)

B. NAZARA DEĞMESİ

1. Nazara Uğrama Belirtileri :

Çocuk sık sık ya da sürekli olarak ağlar.

(yaygın)

Sık sık esner.

(yaygın)

Ateşlenir.

(yaygın)

Huysuzlanır.

(Hamur/Ağ., Ank., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Pelit K./Burhaniye/Ba., Bil., Göynük/Bo., Alpagut K./Bo., Brs., Gm., Gr., Silifke/İç., Keçiborlu/Isp., İst., İz., Hazine-dâr K./Devrekâni/Ks., Krk., Kn., Tavşanlı/Kü., Özko-nak B./Avanos/Nş., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Camıdağ K./Rz., Sk., Güneşler K./Sk., Şarkışla/Sv., Tk., Tr., Ka-rayaka B./Erbaa/To., Tn., Uş., Banaz/Uş., Zn., Halil-beyoğlu K./Devrek/Zn.)

Uyumaz.

(Bolvadin/Af., Ağ., Merzifon/Ama., Yenice K./Bozdo-ğan/Ay., Bo., Diközü K./Mihalıççık/Es., Salyoz K./Kelkit/Gm., Gr., Hat., Ks., Devrekâni/Ks., Pınarba-şı/Ky., Krk., Krş., Ml., Mn., Şenyurt K./Perşembe/Or., Rz., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Camıdağı K./Rz., Tr.)

Morarır.

(Sandıklı/Af., Sarayköy/Dz., Ezm., Çakallı K./Gaz., Sağlık K./Görece/Gr., Uluborlu/Isp., Sarıkamış/Kr., Maşukiye K./Kc., Simav/Kü., Sv., Vn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Bağırır.

(Adı., Ank., Af., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Ba., Bayır K./Bil., Kn., Karaman/Kn., Ereğli/Kn., Bağlama K./Nğ., Bor/Nğ., Uş., Vn.)

Rengi solar, sararır.

(Ceyhan/Ada., İmamoğlu K./Ada., Bolvadin/Af., Hamur/Ağ., Köle K./Eleşkirt/Ağ., El., Kilis/Gaz., Hat., Pınarbaşı/Ky./Mucur/Krş., Kn., Ml., Mr., Mş., Bulanık/Muş., Nş., Ormanlı K./İncelik/Tk., Tülmen K./Ur., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

Birdenbire hastalanır.

(Ada., İsabeyli K./Nazilli/Ay., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Kurşunlu/Çkr., Şebinkarahisar/Gr., Gömeç K./Ky., Gölcük/Kc., Kn., Karaman/Kn., Kü., Pazar/Rz., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Zayıflar.

(İmamoğlu K./Ada., Yeşilören K./Ama., Ank., Dursunbey/Ba., Ks., Pınarbaşı/Ky., Korkut K./Mş., Zile/To., Tn., Aydınlık K./Tn., Tülmen K./Ur.)

Kuşar.

(Kâhta/Adı., Çubuk/Ank., Ba., Pehlibanköy B./Krk., Kc., Milas/Mğ., Gürpınar/Vn.)

Sık sık gerinir.

(Gümüüşhacıköy/Ama., Bozdoğan/Ay., Ks., Mğ., Bor/Nğ., Sv., Yz.)

Kirpikleri tortop olur.

(Bandırma/Ba., Sarnıç K./Dursunbey/Ba., Brs., Isp., Salihli/Mn., Milas/Mğ., Banaz/Uş., Yz., Zn.)

Gözleri sulanır.

(Bozdoğan/Ay., Çkl., El., Krk., Bafra/Sm., Zile/To., Ur.)

Gözleri çapaklanır.

(Bozdoğan/Ay., Dz., Dere K./Acıpayam/Dz.)

İshal olur.

(Af., Bekiralan K./İç., Sk., Aydınlık K./Tn.)

Gözleri aralık uyur.

(Bandırma/Ba.)

Sancılanır.

(Çubuk/Ank.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuk fazlaca esner, yüzünde durup dururken morarmalar olur. Ayrıca vücudunda göz göz yaralar olur. Uyurken birden korkuyla uyanır. İşte bunlardan belli olur çocuğa nazar değdiği...»

(KK.: Güllü K., 75, Sarıkamış/Kr.)

Örnek : 2

«Biz burada çocuğumuza nazar değdiğini çocuğun esnemesinden, genreşmesinden (gerinmesinden), birdenbire halsizleşmesinden anlarız.»

(KK.: Durdane Ç., 42, Darıpınar K./Ada.)

2. Çocuğu Nazardan Koruma :

Çocuğun omuzuna, görünür yerine, gömleğinin içine mavi boncuk, nazariik muskası, maşallah takılır.

(yaygın)

Yatağına, yastığına, odasına Kur'an, iğne, makas, bıçak, demir parçası soğan, sarmısak kabuğu, kekik

otu, iğde dalı, tosbağa (kaplumbağa) kemiği, tazı boncuğu (küçük deniz kabuklarının kabuğundan yapılan boncuk), süpürge, ekmek, şap, çörek otu diki-
lir, asılır, konur.

(yaygın)

Kulağın ardına kara birşey sürülür.

(İmamoğlu K./Ada., Adı., Bayır K./Bil., Yiğitler B./
Bayramiç/Çkl., Krş., Ml., Pazar/Rz., Bafra/Sm., Sk.,
Sv., Deligazi K./Sv., To., Karayaka B./Erbaa/To.)

Alnının ortasına kara birşey sürülür.

(Süleoğlu K./Ed., Salyoz K./Kelkit/Gm., Devrekâni/
Ks., To.)

Okutulur.

(Polatlı/An., Yuva K./Kırıkkale/Ank., Af., Ay., Bayır
K./Bil., Tefeni/Brd., Çkl., Çr., Dz., Dalhca K./El., Gaz.,
Kilis/Gaz., Uluborlu/Isp., İç., Kn., Mr., Mş., Bor/Nğ.,
Rz., Sn., Sv., Şarkışla/Sv., Zile/To., To., Tr., Ur., Ba-
naz/Uş., Vn., Gürpınar/Vn., Yz., Bartın/Zn.)

Çocuk nazarı değeceğine inanılan kimselere göste-
rilmez, onlardan uzak tutulur.

(Sandıklı/Af., Ağ., Suluova/Ama., Es., El., Kilis/Gaz.,
Gm., Isp., Mağara K./İç., Pınarbaşı/Ky., Kn., Ml., Nş.,
Rz., Güneşler K./Sk., Sv., Erkilet K./Erbaa/To., Zile/
To., To., Tr., Pülümür/Tn., Tn., Ur., Uş., Banaz/Uş.,
Vn., Yz., Zn.)

Yüzü mavi örtüyle örtülür.

(Bil., Bo., Brs., Çr., Ist., To.)

Tütsü yapılır.

(Bolvadin/Af., Pelit K./Burhaniye/Ba., Göynük/Bo.,
Gölcük/Kc., Simav/Kü., Ml., Nğ., Sv., To., Tr., Uş.,
Yz.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuğu nazardan, kem (kötü) gözden korumak için mavi boncuk takılır. Alnının ortasına, kulağının arkasına siyah boya sürülür.»

(KK.: Mükrüme Ö., 44, Kaplıkaya K./Harput/El.)

Örnek : 2

«Sarmaşık kökü, yılanın bel kemiği, çörek otu, yedi delikli boncuk çocuk üstünde bulundurulur. Ayrıca çörek otu, şap ve it pisiği çocuğun omuzuna dikilir.»

(KK.: Saadet A., 45, Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Örnek : 3

«Gök gözlülerin nazarı çok değer. Nazarı değenin kapısından yonga koparılır, yakılır, dumanı çocuğun üstüne verilir.»

(KK.: Hanife T., 83, Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Örnek : 4

«Çocuğa tütsü yapılır. Mangaldaki köz ateşin üzerine biraz tuz, biraz üzerlik otundan atılır. Mangaldan çıkan duman üzerinde gezdirilen çocuğa 'altmış yetmiş, çıkmış gitmiş' denilir.»

(KK.: Macide S., 65, Gölcük/Kc.)

Örnek : 5

«Dini bütün bir kadın, eline bir miktar tuz alır, dualar okur, tuzu çocuğun başında vücudunda gezdirir. Bu işlem birkaç defa tekrarlanır. Kadın elindeki tuzun birazını parmağını ıslatarak çocuğun alnına sürer,

arta kalanını da bir bardak suda karıştırdıktan sonra, kapının sağına ve soluna serper.»

(KK.: Hatice K., 45, Ml.)

Örnek : 6

«Ocakta yanan közden bir parça alınıp, içi su dolu bakır tabağın içine atılır. Tabakta yirmişeb kuruş, bir parça ekmek ve iğne vardır. Üç yol ortasına dökülür bu su. Ocaktan alınan köz bakır tasta suya atılmadan şöyle denir :

*«Dağda geyiğim otlar
Yavrusunu saklar
Gören gözler patlasın
Söyleyen diller çatlasın.»*

(KK.: Fatma Y., 43, Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 7

«Çocuğu nazardan, kem (kötü) gözden korumak için urasacı kadın çöküştürür, üç defa başını ovalar (ovalar), şunları söyler :

*«Gören gözler çatlasın
Söyleyen diller patlasın
Ulu ağaç dibinde bulduysan
Köklü taş dibinde bulduysan
El benim elim değil
Benden daha yüksek urasacıların eli,
Fadime anamızın, huri kızlarının,
evliyelerin eli.»*

(KK.: Elif S., 55, Darıpınar K./Ada.)

«Anne, elini cinsel organına dokundurupta elini çocuğun her yanına sürerse, çocuğa nazar değmez.»

(KK. : Belkis S., 37, Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

3. Nazara Uğramış Çocuğu Sağaltma İşlemleri, Başvurulan Umarlar :

Kurşun dökülür.

(yaygın)

Tütsülenir.

(yaygın)

Hocaya okutturulur.

(yaygın)

Nazarı değenin giyiminden bir parça alınıp yakılır, çocuğa koklatılır,

(İmamoğlu K./Ada., Suluova/Ama., Ank., Bandırma/Ba., Göynük/Bo., Alpagut K./Bo., Susuz K./Bucak/Brd., Uzunköprü/Ed., Ezm., Gaz., Gm., Gr., İç., Kn., Ml., Nğ., Sm., Pervari/Sr., Sv., Şarkışla/Sv., Tk., Zile/To., To., Tn., Ur., Uş., Gürpınar/Vn., Vn., Yz., Zn.)

Üzerlik otundan tütsü yapılır.

(Ada., Ceyhan/Ada., İmamoğlu K./Ada., Adı., Kâhta/Adı., Af., Bolvadin/Af., Sandık/Af., Ağ., Gümüşhacıköy/Ama., Suluova/Ama., Ank., Büğüdüz K./Ank., Göynük/Bo., Br., Kilis/Gaz., Es., Gm., Gr., İç., Maşukiye K./Kc., Sille B./Kn., Yarma B./Kn., Ml., Hatunsuyu K./Ml., Mr., Mş., Mucur/Krş., Mğ., Sv., To., Ur., Uş., Yz.)

Yatıra, türbeye, ocağa götürülür.

(Ank., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Sarıkamış/Kr., Kn., Sv., Ur., Yz.)

Tuz «çatlatılır», tuz çevrilir.

(Sandıklı/Af., Kâhta/Adı., Brd., Susuz K./Bucak/Brd.,
Değirmenlikız K./Brs., Kızılcaşögüt K./Çivril/Dz., Göl-
cügez K./Hasankale/Ezm., Keban/El., Tarsus/İç., Ma-
ğara K./İç., Keçiborlu/Isp., Uluborlu/Isp., Ödemiş/İz.,
Krş., Ml., Alaşehir/Mn., Salihli/Mn., İncir K./Fethiye/
Mğ., Ur., Bartın/Zn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Mum dökülür.

(Bayır K./Bil., Brs., Çr., Tumarlı K./Çkr.)

Çamaşırı değiştirilir.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Sac ayağından geçirilir.

(Kurşunlu/Çkr.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Kurşun dökülür. Bir kalbur hazırlanır, içine dört ta-
ne kaşık, bir dilim ekmek, bir tas içinde su konur.
Bu şekilde kalbur hazırlanmış olur. Kurşun ayrı bir
yerde, bir tavada eritilir. Çocuk oturtulur. Üzerine bir
tülbent örtülür. Kalbur çocuğun başı üzerinde tutu-
lur. Tavada eritilen kurşun tasın içindeki suya dö-
külür. Bu işlem üç kez tekrarlanır. Daha sonra kur-
şun döken kişi kalburdaki kaşıkları çocuğun başın-
dan üç defa atar. Kaşıkların dördü de yere kapalı
olarak düşerlerse, çocuk ölür denir. Açık düşerse
kaşıklar, nazardan kurtulmuş olur. Bunlar yapılır-
ken üç defa İhlas Suresi, bir defa da Fatiha Suresi
okunur. Kalburdaki ekmek köpeğe verilir. Tasdaki
su da ocağa serpilip, tas olduğu yerde ters çevrilir.»

(KK.: Hatice Ç., 40, Gümüşhacıköy/Ama.)

Örnek : 2

«Kahve, tuz, şeker ve üzerlik adı verilen bir otlar birlikte kurşun bir kepçe içinde yakılır, dumanı kem göze, nazara uğramış çocuğa doğru üflenir.»

(KK. : Hacer Ç., 60, Bolvadin/Af.)

Örnek : 3

«Katran veya zeytinyağına mavi bez batırır, üzerlik ve soğan kabuğu ile tütürürüz. Tütürürken de şöyle deriz :

*«Yüzerlik yüzbinerlik
Gitsin nazarlık, gelsin sağlık.*

*Yüzerliksin hevasın
Her dertlere devasın
Kara taştan elâ gözden âlasın.*

*Enneşelin, menneşelin
Yeryüzünde kaynaşanın
Bağdat'daki bitli Ayşe'nin
Gözleri patlasın.»*

(KK. : Kezban K., 50, Sille B./Kn.)

Örnek : 4

«Nazara uğramış çocuğu tütümleriz. Tütümlerken de :

*«Gitsin nazarlık
Gelsin güzellik
Nazarı değen patlasın
Göbeğinden çatlasın»*

(KK. : Kezban K., 50, Sille B./Kn.)

Örnek : 5

«Nazarı değdiğiine inanılan kimselerin isimleri bir kağıda yazılır. Bu kağıt zeytinyağına bastırılıp tütülenir.»

(KK. : Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Örnek : 6

«Çocuğa nazar değiren kişinin bastığı yere çiş yapılır. Bu kişinin bastığı yerden toprak alınır, üzerine su konur, bu su çocuğa serpilir.»

(KK. : Nuriye Ç., 63, Kâhta/Adı.)

Örnek : 8

«Yedi komşuya su veya şeker okutularak çocuğa verilir.»

(KK. : Rabia Y., 52, Ezm.)

Geleneksel sağaltma işlemleri

A. YÜRÜMEYEN YA DA GEÇ YÜRÜYEN ÇOCUKLAR

Üç tekerlekli araba ile yürütülür.*

(Ada., Af., Dz., Dere K./Acıpayam/Dz., Dy., El., Es., Hazinadar K./Devrekâni/Ks., Pehlivan köy B./Krk., Yarma B./Kn., Karabıyık K./Sarayönü/Kn., Ml., Akça-
dağ/Ml., Salihli/Mn., Midyat/Md., İncir K./Fethiye/
Mğ., Mş., Bulanık/Mş., Korkut K./Mş., Özkonak B./
Avanos/ Nş., Ordu K./Sn., Tn., Pülümür/Tn., Aşağı-
kaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Ayaklarına, diz kapaklarına, eklem yerlerine, bacak-
larına yumurta akı sürülür.

(Kâhta/adı., Af., Gümüşhacıköy/Ama., Ank., Ant., Na-
zilli/ay., Bo., Bandırma/Ba., Pelitköy K./Burhaniye/
Ba., El, Ezm., Gölceğiz K./Hasankale/Ezm., Gm., Bay-
burt/Gm., Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst., İç., İz., Ha-
zinedar K./Devrekâni/Ks., Krş., Maşukiye K./Kc., Si-
mav/Kü., Alaşehir/Mn., Mr., Ayancık/Sn., Sm., Sv.,
Sarıkişla/Sv., Deligazi K./Sv., To., Karayaka B./Er-
baa/To., Uş., Banaz/Uş., Gürpınar/Vn., Yz.)

(*) Çocuğın yürümesine yardımcı olan aracın yerel adları : «Arabacık» (Susuz K./Bucak/Br.), «Çıkrık» (El., Hat., Bulanık/Mş., Bor/Nğ., Ordu K./Sm.), «çıyırık» (Dy., Sarıkamış/Kr., Ardahan/Kr., Ml.), «çıkrıncak» (Krk.), «döncek» (Uzunköprü/Ed.), «gağnıcak» (Özkonak B./Avanos/Nş.), «gıcırdağ» (Bayat/Çr.), «hoppala» (Af.; Uzunköprü/Ed., Gaz.), «kıccak» (Zile/To.), «kınel» (Mş., Korkut K./Mş.), «sürcek» (Uluborlu/Isp.), «sür-
gü» (Af.), «üç tekerlekli araba» (Köle K./Eleşkirt/Ağ.), Tarsus/İç.), «yü-
rüten» (Beypazarı/Ank.).

Beline yumurta akı sürülür.

(Bademli B./Ödemiş/İz.)

Et dövülen tokmak etli etli dize sürülür.

(Ur.)

Dize bal sürülür.

(Ank.)

Ayak kösteği kesilir.*

(Ceyhan/ada., Ama., Çr., Kavakyolu K./Ezc., Diközü K./Mihalıççık/Es., Gr., Ks., Devrekâni/Ks., Hazineदार K./Sille B./Kn., Tavşanlı/Kü., Yaşyer K./Milas/Mğ., Şenyurt K./Perşembe/Or., Sm., Sn., Sv., Zile/To., Akçaabat/Tr., Ur., Tülmen K./Ur., Uş.)

Çocuğun ayaklarına ip bağlanır, cami önüne götürülür, cuma namazından ilk çıkana bu ip kestirilir.

(Bo., Es., Gr., Sağlık K./Görece/Gr., Gm., Rz., Pazar/Rz., Sk., Sm., Sv., Karayaka B./Erbaa/To., Tr., Çimenli K./Tr., İncidere K./Yomra/Tr., Kılcan K./Uş., Zn., Bartın/Zn.)

Hocaya okutulur.

(Dy., Kaplıkaya K./Harput/El., Gr., Kn., Bafra/Sm., Sv., Akçaabat/Tr., Tn., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Muska yazdırılır.

(Kaplıkaya K./Harput/El., Isp. İst., Çıldır/Kr., Gömeç K./Ky., Sv., Ormanlı K./İncelik/Tk., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Ziyarete, yatıra, tekkeye götürülür.

(Af., Ama., Suluova/Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Yeşilören K./Ama., Çubuk/Ank., Ba., Borçka/Ar., Dy., Sarıkamış/Kr., Ardahan/Kr., Gömeç K./Ky., Krk.,

(**) Köstek kesme işlemi ana çizgileriyle şöyledir : Çocuk cuma günü, cami önüne götürülür; çocuğun ayaklarını birbirine bağlayan ip camiden ilk çıkna kestirilir. Kimi zaman bu işlem üç kez yenilenir.

Kulu/Kn., Değiş K./Karaman/Kn., Kn., Nş., Sm., Baf-
ra/Sm., Sv., Zile/To., Erkilet K./Turhal/To., Tn., Uş.,
Yz., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

Cuma günü salâ vaktinde salâya karşı sallanır.

(Af., Brs., Tumarlı K./Çkr., Ba., Bandırma/Ba., Sa-
rayköy/Dz., Dere K./Acıpayam/Dz., Keban/El., Ezc.,
Şebinkarahisar/Gr., Uluborlu/Isp., Ist., İz., Şaturöğlü
K./Mucur/Krş., Kc., Tavşanlı/Kü., Mn., Akkuş/Or.,
To., Ur.)

Cuma günü ezan okunduğunda çocuk iki kişi tara-
findan camiye doğru sallanır; bu iş yapılırken «sal-
ladım salâya, yürüsün gelecek cumaya» denir.

(Tefenni/Br., Es., Hazinedar K./Devrekâni/Ks., Mn.,
Alaşehir/Mn., İncir K./Fethiye/Mğ., Güneşler K./Sk.,
Uş., Banaz/Uş., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Yedi Mehmet adlı evden kurban ayakları toplanır,
kaynatılır, suyu ile çocuk yıkanır.

(Mucur/Krş., Sille B./Kn., Kn.)

Yedi Mehmet adlı kişiden aşık kemiği toplanır, su-
ya atılıp kaynatılır, çocuk bu suda yıkanır.

(Sille B./Kn.)

Makinede iki kez çekilmiş kıymadan yapılan köfte
yedirilir.

(Tefenni/Br.)

Kemikleri güçleştirici şeyler yedirilir.

(Merzifon/Ama.)

Kaynatılmış kemik suyu içirilir.

(Ulukent K./Arhavi/Ar., Sm.)

Devenin çanından su içirilir.

(Korkuteli/Ant., Ant.)

Fırından çıkarılan sıcak ekmek bele bağlanır.
(Sandıklı/Af.)

Başına yular bağlanır.
(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Çocuk kalbura oturtulup yedi kapıya götürülür, her ev kalburun içine birşey kor.

(Adı., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Dallıca K./El., Diközü K./Mihalıççık/Es., Gürpınar/Vn., Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Ceviz yaprağı kaynatılır, suyunda çocuk yıkanır.
(Bo., Gölcük/Kc., Ayancık/Sn.)

Sıcak suya oturtulur.
(Bolvadin/Af.)

Yedi tane demire bastırılır.
(Pazar/Rz.)

Çıplak olarak güneş altında bekletilir.
(Köle/Ağ.)

Sık sık güneş altında oturtulur.
(Gümüşhacıköy/Ama., Biga/Çkl., Bandırma/Ba., Şebinkarahisar/Gr., Kn., Bafra/Sm.)

Kemik toplanır, kemikle tartılır.
(Süleoğlu K./Ed.)

Önünden çocuk yürütülür.
(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Adım pidesi yapılır, içine para konular ,bu pide dağıtılır.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Devenin boyun kemiğinden geçirilir.
(İskilip/Çr.)

Ayı üzerine bindirilir.
(Sandıklı/Af.)

«Poçik» kemiği (kuyruk sokumu) çekilir.
(Bn., El.)

Minareye çıkarılır.
(Ezc., Kavakyolu K./Ezc.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Cuma günü çocuğunun ayağını al iplikle bağlayan anne, çocuğu kucağına alır, cami duvarının dibine oturur; yanna da bir helke (kova) su koyar. Suyun içine bir miktar madeni para atılır. Kösteği (iplik, bağı) kesecek olan ayağına çabuk bir çocuk 'Bismillah!' diyerek caminin çevresini iki kez dolandır. Sonra annenin verdiği bıçakla ipliği kesip, çocuğa da bir tokat atar. Üçüncü dolanım için hızla uzaklaşır. Anne, uzaklaşan çocuğun ardından helkedeki suyu serper. Helkenin içindeki paralar kösteği kesen çocuk tarafından toplanır. Bütün bunlar üç cuma tekrarlanır.»

(KK. : Fikriye H., 45, Sv.)

Örnek : 2

«Yağlı ve şekerli bir hamurdan halka şeklinde çörekler yapılır. Bunlar çok ince bir ipe dizilir; çocuğun ayaklarına bağlanır. Komşu çocukları bu ipi kı-

rıp çörekleri kaçırarak yerler. Böylece çocuk çok düşmez ve çabuk yürür. Biz buna 'köstek kırma', 'köstek kesme' deriz.»

(Dursun P., 45, Ceyhan/Ada.)

Örnek : 3

«Yürümesi geciken veya sık sık düşen çocuğun annesi, çocuğun ayağına ip bağlar. Caminin çevresini yedi kez dolaşan bir çocuk, elindeki bıçakla çocuğun ayağındaki ipi keser ve yerde duran parayı alıp arkasına bakmadan kaçar.»

(KK.: Kamile Ü., 54, Nazilli/Ay.)

Örnek : 4

«Annesinin ilki yürümeyen kardeşini cuma günü Salâ vakti camiye götürür. Camiden ilk çıkan çocuğun ayağındaki bağı keser.»

(KK.: Nazire Y., 90, Kelkit/Gm.)

Örnek : 5

«Dengesini kaybeden, sık sık düşen yahut yürümesi geç kalan çocuk 'Köstek Dede'ye götürülür. Çocuğun iki ayağına ip bağlanır. İpi Dede'nin bekçisi keser. Bekçiye bahşiş verilir.»

(KK.: Gülüzar B., 62, Çr.)

Örnek : 6

«Çocuğun ayakları yan yana getirilip, kırmızı bir iple bağlanır. Sonra başka bir çocuğa bu ip kestirilir. Bu işlem üç gün üst üste tekrarlanır. Çocuk ipi keserken, çocuğun sahibi de dua eder ve 'bağını kestim, hastalığını, kötülüğünü kestim' der.»

(KK.: Rabiye T., 70, Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Örnek : 7

«Ayak bileklerine ip bağlanır çocuğun. Ayağına çabuk birinin sırtına bindirilerek üç cuma camiiinin çevresinde üç kez dolaştırılır; cuma namazından ilk çıkan kimseye çocuğun ayağındaki ip kestirilir.»

(KK.: Bedia B., Hacıhamza B./Çr.)

Örnek : 8

«Üç cuma salâ vakti çocuk sallanır. Sallanırken de :

*«Salâdan sestir
Allahdan destur
Allah ayak ver
Demir dayak ver»*

denilir. Bu arada iki ayağına bağlanan ip, ayağına çabuk birine kestirilir.»

(KK.: Emine H., 81, Çr.)

Örnek : 9

«Öz iki kardeş, cuma namazı kılınırken, çocuğu koldundan tutup kibleye doğru sallarlar. Bu işi üç cuma yaparlar. Çocuğu sallarken de : 'Salladım Salâya, selam söyledim mevlaya, oğlum (kızım) yürüsün gelecek cumaya' denir.»

(KK.: Fevziye M., 65, Brs.)

Örnek : 10

«Çocuğun eline oklava verilip, dul bir kadının evinin bacasının çevresinde üç kez dolaştırılır.»

(KK.: Ayşe Y., 55, Adı.)

Örnek : 11

«Çocuk bir sepet içine konup yedi mahallede 'ayak-
lıya ayak ver, iki dayak ver, ver Allahım ver' diye-
rek dolaştırılır.»

(KK.: Ali S., 60, Ayışığı K./Yayladağ/Hat.)

Örnek : 12

«Çocuk bir sepete konur. İçinde Mehmet adlı biri
bulunan yeddi evden çocuğun yiyebileceği şeyler
toplanır; birazı çocuğa yedirilir, arta kalanı toprağa
gömülür.»

(D.: Günnihal T., 22, Yerkesik B./Mğ.)

Örnek : 13

«Çocuğun ayak bilekleri birbirine bağlanır; bu bağ,
dut ağacı dibinde kesilir. Çocuğu taşıyan annesi
ardına bakmadan evine döner çocuğuyla birlikte.»

(KK.: Fatma K., 54, Sağlık K./Görece/Gr.)

B. KONUŞMAYAN YA DA GEÇ KONUŞAN ÇOCUKLAR

Dil bağı kesilir.

(Af., Diközü K./Mihalıççık/Es., Mağara K./İç., Çıldır/
Kr., Ks., Devrekâni/Ks., Gömeç K./Ky., Değiş K./Ky.,
Değiş K./Karaman/Kn., Karaman/Kn., Ml., Alaşehir/
Mn., Milas/Mğ., Şenyurt K./Perşembe/Or., Ormanlı
K./İnecik/Tk., To., Zile/To., Kılcan K./Uş., Yz.)

Çocuğun «dilaltı», «dilbağı» kesilir.

(Ank., Hacıhamza B./Çr., Sarayköy/Dz., Kızılcaşöğüt
K./Çivril/Dz., Ed., Uzunköprü/Ed., Süleoğlu K./Ed.,
Keban/El., Kavakyolu K./Ezc., Şebinkarahisar/Gr.,
Hat., Mucur/Mş., Ml., Akçadağ/Ml., Üngüt K./Mr.,
Nş., Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Dil kösteği kesilir.

(Köle K./Eleşkirt/Ağ.)

Dil altındaki «bitik» kestirilir.

(Sandıklı/Af., Yenice K./Bozdoğan/Ay., Uluborlu/Isp.)

Ziyarete, yatıra, tekkeye götürülür.

(Ama., Yeşilören K./Ama., Çubuk/Ank., Bl., Gürsu/Brs., Çr., El., Çakallı K./Kilis/Gaz., Çkl., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Gr., Bayburt/Gm., Pınarbaşı/Ky., Kc., Yarma B./Kn., Karaman/Kn., Akçadağ/Ml., Pazar/Rz., Sv., Erkiyet K./Turhal/To., Çimenli K./Tr., Tn., Vn., Bozlanbaç K./Çekerek/Yz., Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Muska yazdırılır.

(Ceyhan/Ada., Ay., Çıldır/Kr., Vize/Krk., Kn., Simav/Kü., Ml., Bağlama K./Nğ., Sv., Zn.)

Hocaya okutulur.

(Ceyhan/Ada., Hamur/Ağ., Merzifon/Ama., Gürsu/Brs., Dere K./Acıpayam/Dz., Dy., Süleoğlu K./Ed., Es., Gr., İç., Çıldır/Kr., Kc., Karabıyık K./Sarayönü/Kn., Sv., Zn.)

Üç cuma, salâdan önce, cami açılmadan caminin anahtarı ile çocuğun ağızı açılır.

(Bl., İskilip/Çr., Dalıca K./El., Gaz., Gm., Sille B./Kn., Karaman/Kn., Mn., Mr., Malkara/Tk.)

Çocuk hayvanların bağlandığı yere bağlanır: «Mal isen mele gel, insan isen dile gel» denir.

(Ardahan/Kr., Sarıkamış/Kr., Akkuş/Or., Ayancık/Sn.)

Ahıra, malların bulunduğu yere bağlanır.

(Borçka/Ar., Sn., Karayaka B./Erbaa/To.)

Cuma günü ahıra götürülür, ineğin yularına bağlanılır.

(Ezc., Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Ayın ilk çarşambasında çocuğu gaba (hayvanların ahırdaki bağlıkları) çekerler ve «malısan gaba gel, insanısan dile gel!» derler.

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Çocuk buzağının yularına bağlanılır; «malsan mele, insansan söyle!» denir.

(Bayat/Çr., Kavakyolu K./Ezc.)

Çocuk ahırda mengüre (hayvanların bağlandığı şey) bağlanılır, «hayvan isen mele, insan isen söyle!» denir.
(Gm.)

Hamur yoğururken elin batırıldığı su içirilir.

(OrduK./Sn., Sv., Deligazi K./Sv.)

Kara tavadan su içirilir,

(Pelit K./Burhaniye/Ba.)

Konuşkan birinin avcundan su içirilir.

(Çaykenarı K./Korkuteli/Ant.)

Koyunun çanından su içirilir.

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl., Mihaliççık/Es.)

Bülbülün kafesindeki sudan içirilir.

(Krk., Mn., Salihli/Mn.)

Kanaryanın artık suyundan içirilir.

(Büyükhalkalı K./Bakırköy/Ist., Kc., Kn., Kulu/Kn.)

Çanddan, çingirakdan su içirilir.

(Devrekâni/Ks., Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Kara eŖeğin anından su içirilir.

(Suluova/Ama.)

KaŖıkların durulandığı son sudan içirilir.

(Bl., Bo., Biga/kl., Bayındır/ İz., Hazinekar K./Devrekani/Ks., Camıdağı K./Rz., Sm., Bartın/Zn., Akpınar K./Bartın/Zn.)

KaŖıkla su içirilir.

(Brd.)

BulaŖıkların durulama suyu içirilir.

(Yiğitler B./Bayramiç/kl., Ba., Zn.)

Değirmenden su getirilip içirilir.

(Ank., AyıŖıėı K./Yayladağ/Hat.)

Kaynayan tencerenin kapağında biriken buhar soğutularak içirilir.

(İ., Ist., Tire/İz.)

KuŖun içtiği sudan içirilir.

(Sm.)

Bir hakimden istenen ekmek çocuğa yedirilir.

(Tefenni/Brd.)

Bir hakimin ağzından lokması alınıp yedirilir.

(Bl., Susuz K./Bucak/Brd.)

Bey lokması elinden kapılarak yedirilir.

(Ur., Gürpınar/Vn.)

Bir avukat ağzından kapılan lokma yedirilir.

(Susuz K./Bucak/Brd.)

Muhtar, kaymakam ya da valinin yemeğinden biraz ekmek alınıp yedirilir.

(Es.)

Paşaya karşı götürülür, paşa elinin tersiyle üç kez çocuğun ağzına vurur.

(Gölcügez K./Hasankale/Ezm., Hasankale/Ezm.)

Kuzu dili yedirilir.

(Salihli/Mn.)

Kuşun dili yedirilir.

(Bozdoğan/Ay., İz., Camıdağı K./Rz.)

Kurban bayramında adları Mehmet olan yedi kişinin kestirdikleri hayvanların dillerinden birer parça yedirilir.

(Af., Bayır K./Bil., Bandırma/Ba., Hacıhamza B./Çr.)

Yedi kurban dilinden birer lokma koparılarak pişirilir, çocuğa yedirilir.

(Brs., Değirmenlikız K./Brs., Lapseki/Çkl., Yaverviran K./Sivrihisar/Es., İç., Tire/İz., Pınarbaşı/Ky., Krş., Şaturoğlu K./Mucur/Krş., Sille B./Kn., Mn., Sk., Sv., Malkara/Tk., İncidere K./Yomra/Tr., Uş.)

Serçe eti yedirilir.

(Ardahan/Kr., Sarıkamış/Kr.)

Kelle pişirilir, dili yedirilir.

(Uluborlu/Isp.)

Yatırlardan alınan «dil ekmeği» yedirilir.

(Dalıca K./El.)

İlk defa yumurtlayan tavuğun yumurtası yedirilir.

(Darıpınar K./Ada., İç.)

Beyin yedirilir.

(Ezc., Ezm.)

Yeni evlenen gelinin ilk gecesi yedirilen baklavanın bir diliminden çocuğa tattırılır.

(Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Eşeğe ters bindirilir.

(To.)

Ağızına kuş sokulur.

(Zn., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Kuşun gagası ağızına sokulur.

(Bartın/Zn.)

Ağızına kuş bağırılır.

(Zn.)

Ağızında kilit açılır.

(Çimenli K./Tr.)

Sabah ezanında cami anahtarıyla çocuğun ağızı açılır.

(Merzifon/Ama., Ank.)

Kırlangıcın ağızında ıslanan parmak çocuğun ağızına sürülür.

(Pehlivan köy B./Krk.)

Heyecanlandırılır.

(Bolvadin/Af.)

Korkutulur.

(Bolvadin/Af.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuğun söyleme devri yaklaştığında çabuk söylemesi için becerikli ve işgüzar bir kadına ağız açtırılır. Bu kadın çocuğu kucacağına alıp, yanındakilere sorar :

«Ne yapıyorsun?»

Filancanın ağzını açıyorum.»

Bu soru üç defa tekrarlanır. Kadın aşağıdaki sözleri söyler :

Ağız açtım gül gibi

Konuşsun bülbül gibi

Sözleri açık olsun

Hem kısmeti bol olsun.»

(KK.: Vesile A., 61, Uluborlu/Isp.)

Örnek : 2

«Kaşıklı 'Dede' ziyaretine bir kaşık koyup, oradan bir kaşık alırlar. Bu kaşıkla çocuğa su içirilir.»

(KK.: Hanife Ş., 55, Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Örnek : 3

«Cuma salâsında çocuğun önüne ineğin yal küleği getirilir : 'İnsan isen dile gel, hayvansan yeme gel!' denir.»

(KK.: Elif E., 65, Hatunsuyu/Ml., Hatice B., 69 Şenyurt K./Perşembe/Or.)

Örnek : 4

«Ahıra götürülüp bağlanır çocuk. 'Hayvan isen bura dur, insan isen konuş!' denir.»

(KK. : Şerife A., 52, Devrekâni/Ks.)

Örnek : 5

«Bir kuş yakalanır; çocuğun dili çıkarılır, bu kuş dil üstünde kesilir, kanı çocuğun diline akıtılır.»

(KK. : Belkıs S., 37, Kiğı/Bn.)

Örnek : 6

«Cuma vakti bir fincan suyun içine bir anahtar üç kez batırılıp çıkarılır. Bu anahtarla çocuğun ağız kapı açılır gibi üç kez açılır. Fincandaki su çocuğa içirilir.»

(KK. : Münevver A., 68, Kü.)

Örnek : 7

«Bunların hiç biri şimdilerde yapılmamaktadır. Şimdi çocuklar doktor nezaretinde büyütülmektedir. Bu yıl okula gitmesi gereken bir çocuk çok az konuştuğundan doktor tarafından tedavi edilmektedir.»

(KK. : Emine T., 42, Brs.)

C. UYUMAYAN YA DA GEÇ UYUYAN ÇOCUKLAR

Uyku muskası yazdırılır.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada., Af., Ank., Büğüdüz K./Ank., Bil., Yiğitler B./Bayramıç/Çkl., Bandırma/Ba., Bayat/Çr., Hacıhamza B./Çr., Dere K./Acıpayam/Dz., Dy., Es., Mihaliççık/Es., Çakallı K./Kilis/Gaz., Gm., Hat., Uluborlu/Isp., İç., Tire/İz., Ödemiş/İz., Arda-

han/Kr., Ks., Krş., Mucur/Krş., Şaturoğlu K./Mucur/
Krş., Yarma B./Kn., Kü., Mn., Alaşehir/Mn., Nş., Göy-
nük K./Nş., Aksaray/Nğ., Rz., Pazar/Rz., Çamlıtepe
K./Pazar/Rz., Camıdağı K./Rz., Sm., Sv., Deligazi K./
Sv., Malkara/Tk., Zile/To., Uş., Kılcan K./Uş., Vn.,
Gürpınar/Vn., Zn.)

Hocaya okutulur.

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada., Merzifon/Ama., Çayke-
narlı K./Korkuteli/Ant., Bayat/Çr., İskilip/Çr., Dere
K./Acıpayam/Dz., Hat., Mn., Mr., Üngüt K./Mr., Yer-
kesik Bu./Mğ., İncir K./Fethiye/Mğ., Nş., Özkonak
B./Avanos/Nş., Camıdağı K./Rz., Sk., Sv., Ormanlı K./
İnecik/Tk., İncidere K./Yomra/Tr., Uş., Banaz/Uş.,
Zn.)

Ziyarete, yatıra, tekkeye götürülür.

(Adı., Ank., Kabaçalı K./Kiğı/Bn., Hat., Sv., Karaya-
ka B./Erbaa/To.)

Yastığın altına uyku böceği konur.

(Ayışığı K./Yayladağ/Hat., Ordu K./Sn., Çimenli K./
Tr.)

Yastığının altına yılan havı (kabuğu) ve deve tüyü
konur.

(Kavakyolu K./Ezc., Gölcügez K./Hasankale/Ezm.,
Gm.)

Ağaçlarda adına «uykucuk» denilen küçük mantarlar
vardır, bunlar toplanıp, çocuğun başının altına konur.

(Düzce/Bo.)

Misafir evden ayrılırken «çocuğun uykusunu alma-
dım» der.

(Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Acı yavşan otu kaynatılıp içirilir.

(Ant.)

Adaçayı içirilir.

(Ant.)

Anason kaynatılıp içirilir.

(Ceyhan/Ada., Ant., Nazilli/Ay., Bil.)

Uyku şurubu verilir.

(Ada., Af.)

Kimyon kaynatılıp içirilir.

(Ceyhan/Ada.)

Haşhaş kabuğu kaynatılıp suyu içirilir.

(Ant.)

Rakiya batırılmış pamuk burnuna tutulur.

(Ant.)

Göğsü ile gömleği arasına afyon konulur.

(Peypazarı/Ank.)

Başı ucuna afyon konulur.

(Merzifon/Ama.)

Tirak denilen, nohut büyüklüğündeki ot yedirilir.

(Merzifon/Ama.)

Yoğurt yedirilir.

(Bolvadin/Af.)

Şekere haşhaş sürülüp ağzına verilir.

(Sandıklı/Af., Af.)

Soğan suyu içirilir.

(Af.)

«palya uşağı» denilen bitki suda ezilerek içirilir.
(Kâhta/Adı.)

Yastığının altına ayı ve deve tüyü konur.
(Ml., Deligazi K./Sv.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Üç cuma kızılırmakdan su getirilir, Kur'anla tartılır. Çocuk bu su ile yıkandıktan sonra su ırmağa dökülür. Bu iş yapılırken hiç konuşulmaz.»

(KK.: Bedia B., 55, Hacıhamza B./Çr.)

Örnek : 2

«Gel uykusu gel!... Dağda mısın, taşda mısın, kurtta mısın, kuşda mısın? Gel!... Haydi gel!... denilerek bacadan yahut pencereden yüz örtüsü atılır.»

(KK.: Güllü Ç., 80, Ardahan/Kr.)

Örnek : 3

«Akşam eve gelen misafirlerden elbise parçası alınır. Yahutta misafirlerden birine kundak yaptırılır. Misafir evden çıkarken 'uykusunu verdim' der.»

(KK.: Güllü Ç., Ardahan/Kr.)

Ç. ÇOK AĞLAYAN ÇOCUKLAR

Babasının* ayakkabısının tersiyle çocuğun ağızına vurulur.

(yaygın)

(*) Baba yerine dayı, amca gibi kimseler de oluyor.

Hocaya okutulur.

(Ank., Toygar K./Nazilli/Ay., Bo., Kurşunlu/Çkr., İskilip/Çr., Dz., Diközü K./Mihalıççık/Es., Çakallı K./Kilis/Gaz., Gr., Gm., Ödemiş/İz., Pehlivan köy B./Krk., Yarma B./Kn., Ml., Kılcan K./Uş., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Muska yazdırılır.

(Ama., Gümüşhacıköy/Ama., Ank., Gebiz B./Serik/Ant., Toygar K./Nazilli/Ay., Bo., Gr., Mağara K./İç., Ödemiş/İz., Çıldır/Kr., Karabıyık K./Sarayönü/Kn., Barbuzu B./Ml., Çamlıtepe K./Pazar/Rz., Sm., Akpınar K./Bartın/Zn.)

Ziyarete, yatıra, tekkeye götürülür.

(Suluova/Ama., Yeşilören K./Ama., Tire/İz., Karayaka B./Erbaa/To.)

Kazanın altına kapatılır.

(Çaykenarlı K./Korkuteli/Ant., Nazilli/Ay., Bademli B./Ödemiş/İz., Şenyurt K./Perşembe/Or., Sv., To.)

Yatağının altına eşek tüyü konur.

(Camıdağı K./Rz.)

Afyon verilir.

(Dağıstanlı K./Ceyhan/Ada.)

Başı yedi kapağa vurulur.

(Susuz K./Bucak/Brd.)

Dayısının ayakkabısıyla ağzına yedi kez vurulur.

(Bayat/Çr.)

Sığır pisliği yedirilir.

(Darıpınar K./Ada.)

Sıçan pisliği yedirilir.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Küçük bir parça koyun pisliği verilir.

(Suluova/Ama.)

Papatya suyu içirilir.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Dört yol ağzında, başından aşağı kaşık sepetindeki kaşıklar dökülür.

(Ant.)

Oyalanır.

(Kâhta/Adı.)

Çıra isı yalattılır.

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Cuma günü ezanla salâ arasında 'ağdın başını yedin!' denilerek babasının ayakkabısıyla çocuğun ağzına vurulur.»

(KK. : Saime Y., 75, Ceyhan/Ada.)

Örnek : 2

«Çocuk cuma günü salâ vakti kibleye karşı oturulur. Yaşlı ve okumuş (eski yazı bilen) bir kadın çağırılır. Kadın ayakkabısını çıkarıp çocuğun ağzına vurur.»

(KK. : Fadime B., 70, Çr.)

Örnek : 3

«Çarşamba günü kanı karışmadık biri (yakınıyla evli olmayan) ayakkabısının tersiyle çocuğun ağızına vurur.»

(KK. : Mustafa T., 68, Bekiralan K./İç.)

Örnek : 4

«Üç kere tabakhaneye gönderilir çocuk. 'Köpeğin azgını salhaneye, çocuğun azgını tabakhaneye' denir.»

(KK. : Sıdıka K., 55, Ur.)

Örnek : 5

«Babasının eski papucu üç cuma, kanı karışmamış (akrabasıyla evlenmemiş) bir kadın tarafından günün dolusunda, kümesin ağızında çocuğun ağızına üç defa vurulur.»

(KK. : Düriye B., 70, Korkuteli/Ant.)

Örnek : 6

«Çamaşır kazanının altına konan çocuğa babasının ayakkabısıyla vurularak 'sesini kes, ağıdın başına rasgelsin!' denilir.»

(KK. : Emine H., 81, Çr.)

Örnek : 7

«Gözyaşları yüzüne sürülerek 'yaşın başını yesin, belân kimseye sürülmesin' denir.»

(KK. : Zeliha T., 58, Keban/El.; Gülsüm B., 60, Krş.; Sıdıka K., 55, Ur.)

Örnek : 8

«Çocuk sırt üstü yatırılır, karnının üzerine ekmek konur. Bu ekmek bir köpeğe aldırılır.»

(KK. : Mükerrrem Ö., 40, Ceyhan/Ada.)

D. ÇOK YARAMAZ ÇOCUKLAR

Hocaya okutulur.

(Af., Brs., Değirmenlikız K./Brs., Biga/Çkl., Şebinkarahisar/Gr., Uluborlu/Isp., İç., Pehlivan K./Krk., Kc., Yaşyer K./Milas/Mğ., Camıdağı K./Rz., Çimenli K./Tr., Akçaabat K./Tr., Pülümür/Tn.)

Muska yazdırılır.

(Gebiz B./Serik/Ant., Brs., Keban/El., Dalıca K./El., Kavakyolu K./Ezc., Ezm., Uluborlu/Isp., Pehlivan Köy B./Krk., Camıdağı K./Tr., Akçaabat/Tr., Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Ziyarete, yatıra, tekkeye götürülür.

(Bolvadin/Af., Ama., Şebinkarahisar/Gr., Uluborlu/Isp., Ml., Ks., Akçadağ/Ml., Sv., Deligazi K./Sv., To., Zile/To., Akçaabat/Tr., Akpınar/K./Bartın/Zn., Tülmen K./Ur.)

Korkutulur.

(yaygın)

Ellerine ısırgan sürülür.

(Borçka/Ar.)

Çamaşırı üç gün süreyle türbeye bırakılır.

(Ks.)

Yüzüne doğru Kur'an üç defa açılıp, kapatılır.

(İç.)

Cumartesi günü sepet altına kapatılır.

(Malkara/Tk.)

Üç çarşamba teknenin altına kapatılır.

(Göynük/Bo.)

Ellerine iğne batırılır.

(Borçka/Ar.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Elvan Çelebi»ye götürüp, oradaki yeşil direğe bağlarlar.»

(KK. : Fadime B., 70, Çr.)

Örnek : 2

«Çocuğun büyükleri ellerine bir dürüm ekmek alırlar, çocuğun boynuna da kem (ottan yapılmış ip) atarak yedi yol ayırımına götürürler. İlk geçen yolcuya hiç konuşmadan bu dürümü uzatırlar. Yolcu dürümü alır, kemi keser.»

(KK. : Saadet A., 45, Gölcügez K./Hasankale/Ezm.)

Örnek : 3

«Ya akıllanır ,ya da dellendir (delirir), öylece kalır. Bişey yapılmaz.»

(KK. : Durdane Ç., 42, Darıpınar K./Ada.)

E. HIRILTILI VE HASTALIKLI ÇOCUKLAR

Kesme işlemi yapılır.

(Ceyhan/Ada., Adı., Hamur/Ağ., Gümüşhacıköy/
Ama., Gölpaazarı/Bil., İskilip/Çr., Kızılcasöğüt K./Çiv-

ril/Dz., Dy., El., Dalıca K./El., Kavakyolu K./Ezc., Ezm., Şebinkarahisar/Gr., Salyoz K./Kelkit/Gm., Hazinedar K./Devrekâni/Ks., Ayancık/Sn., Ordu K./Sm., Sv., Zile/To., Karayaka B./Erbaa/To., Tavuklar K./Hozat/Tn., Pülümür/Tn., Banaz/Uş.)

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuğu hırlamadan kurtarmak için kesme âdeti vardır. Desturlu birine gidilir. Desturlu kişi: 'Çocuk hırlama olmuş, keseyim mi?' der. Anası babası da 'kes gitsin' derler. Bu konuşma üç defa tekrar edilir. Desturlu adam okuyarak, çocuğun boğazını kesiyormuş gibi yapar.»

(KK.: Mesnet G., 80, Ordu K./Sm.)

Örnek : 2

«Hırlayan çocuk kasaba götürülür. Kasap bıçağını çocuğun boğazına sürer. Böylece çocuğun hırıltısı kesilir.»

(KK.: Ayşe Z., 55, Salyoz K./Kelkit/Gm.)

Örnek : 3

«Küçük çocuklar çok hırlayınca veya hastalanınca hastalığı ve hırlamayı kesmek için, bir parça bez kesilir. Bu bez dua okunarak çocuğun boynuna bağlanır.»

(KK.: Kâmile K.,35, Gümüşhacıköy/Ama.)

Örnek : 4

«Bizim burada hırlavuk (hırlayan) çocukları kasaba götürürler. Kasap çocuğu yatırır, çocuğun üstüne

birşey örterler. Kasap üç defa 'Allahu Ekber!' diyerek bıçağı üç defa çocuğun boynuna sürter. Çocuk sahibi bu iş için kasaba para verir.»

(KK. : Ayşe Y., 55, Adı.)

Örnek : 5

«On onbeş santim uzunluğunda kırmızı ve beyaz renkli yün bir ip birbirine sarılır. Baba bu ipleri kasaba götürür çocukla beraber. Kasap davarı keserken baba da o ipleri çocuğunun başı üstünde keser. Böylece çocuk artık hırlamaz veya hastalığı geçer.»
(D. : Bâki A., Tavuklar K./Hozat/Tn.)

Örnek : 6

«Bıçak çocuğun boğazına yalandan sürülür, kesiliyormuş gibi yapılır yahutta çocuğun yanında kağıt kesilir. Burnuna kaymak yağı konup üflenir. Böylece çocuğun hırlamasının kesileceğine inanılır.»
(KK. : Şerife Ş., 38, Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz.)

Örnek : 7

«Hırlayan veya hastalıklı çocuğun iyi olması için, koyun kesilirken çocuk koyunun üstüne yatırılıp kesiliyormuş gibi yapılır. Böylece çocuğun özünden kurtulacağına inanılır.»
(KK. : Hatice Ş., 55, Dalıca K./El.)

Örnek : 8

«Buna 'şartlama' deniyor. Gece uyumadan, hırlayan veya başka bir istenmeyen durumu olan çocuk kasaba götürülür; başı et tahtasına konulup, kasap satırı eline alarak : 'Eğer bir daha hırlarsan,

uyumazsan seni. keseceğim' der. Bu iş eskiden yapılmış.»

(KK.: Emine U., 53, Karayaka B./Erbaa/To.)

Örnek : 9

«Çocuk hastalıkiysa kasaba götürülür, tartılır ve et fiyatından kilosu hesaplanarak parası ödenir. Bu para yoksullara dağıtılır.»

(KK.: Sabahat Ö., 41, Banaz/Uş.)

F. GELENEKSEL SAĞALTMA İŞLEMLERİNDE BAŞVURULAN KİMİ YATIRLAR

Hırslı Baba

(Ml.)

Leblebi Dede

(Mn.)

Huykesen Ziyareti

(Sv.)

Yürük Şah

(Sv.)

Yürük Dede

(Malkara/Tk.)

Yürü Dede

(Uş.)

Ünzüle Ebe

(Çkl.)

Düzgün Baba

(Tn.)

Çığlık Tekkesi
(Karayaka B./Erbaa/To.)

Ayak Dede
(Ba.)

G. ZAYIF ÇOCUKLAR İÇİN «AYDAŞ KAYNATMA» ÂDETİ

Örnek Açıklama :

«Çocuk çok zayıfsa, hastalıklıysa, yani 'aydaş' sa, üç yol çatına (ağzına) bir kara kazan kurarak çocuğu kazanın içine oturturlar. Bu kazan üç taş üzerinde durur. Elinde odunla gelen kişi kazanın başındakilere sorar :

'Ne kaynatıyorsunuz?'

'Aydaş!...'

Kazandan çıkan çocuk 'Ünzüle Ebe'ye götürülür, okutturulur. Çocuk sağ yanına yatırılır, sonra da sol yanına... Yani her iki tarafa da çevrilir. Derken anası çocuğu satın alır. Anne : 'Allaha emanet satın aldım' der. Bunun üzerine çocuk silkinip, düzelir.»
(KK. : Hanife Ş., 55, Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)

Erginlik, Eğitim, Cezalandırma, Korkutma

A. ERGİNLİK

1. Erginliğe Erişme Belirtileri

a. Psikolojik Belirtiler :

Durgunlaşma, insandan kaçma, topluluktan kaçma, çekingenleşme, kendine çeki düzen verme, büyümüş gibi davranma, hırçınlaşma, huyunun değişmesi, inatçı olması, çok soru sorması, merakının artması, süslenmesi, karşı cinsle ilgilenmesi...

b. Fizyolojik ve Bedensel Belirtiler :

(Kızlarda) kalçalar genişler, göğüsler gelişir, âdet görmeye başlar, tüylenir, sesi değişir, yanakları pembeleşir, güzelleşir; (oğlanlarda) bedeni gelişir, boyu uzar, bıyıkları terler, sakalı çıkar, erkek yüzü kazanır, yüzlerinde ergenlik (sivilce) çıkar, sesi «çatlar», «hörler» kalınlaşır, burnu büyür, burnunun ucundaki kıkırdak ikiye bölünür, tüylenir, cinsel organları gelişir, «şeytan aldatır», külotunda sarı şeyler görünür.

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Erkek ve kız ergin yaşa gelince otta pamukta durmaz olurlar. Bunlara onbeş delisi denir.»

(KK.: Hasibe K., 60, Merzifon/Ama.)

Örnek : 2

«Ağzı yüzü büyür, sesi dangırdar, bıyıkları görünmeye başlar, durduğu yerde duramaz olur. Bazı sabahlar gece şeytan aldattığı için sıcak su ister. İşte bunlardan anlaşılır ergenleştiği...»

(KK.: Güllü K., 75, Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Örnek : 3

«Oğlan çocukları rüya görürler. O rüyadan sonra bil ki, artık gelişmiş, erginleşmiştir. Kız da aybaşı olur. İşte vücudun bazı yerleri kabarmaya başlar. Ha reketleri de başkalaşır.»

(KK.: Fatma B., 70, Çr.)

Örnek : 4

«Çocuk ergen hale geldimi bazı şeyleri artık yapamaz. Fazla söylenip gülmez, utangaç olur. Olur olmaz şeyler için huysuzluk eder. Sabah erkence, milletten gizli yıkanır. Sesleri kalınlaşır, sakalları çıkmaya başlar. Bir de derler ki, yeni reşit olmuş, yani buluğa ermiş erkek çocuğun düşünce şeytan güzel bir kadın suretiyle girer ve onun cünup olmasına sebep olur. Kızlar ise 'namazsız', yani aybaşı olurlar ergenleşince. Göğüsleri gelişir, sesleri değişir.»

(KK.: Rabiye T., 70, Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

2. Ergin Çocuklara Verilen Öğütler

a. Dinsel Nitelikte Olanlar :

Abdest almaları, boy abdesti almaları, dua öğrenmeleri, namaz kılmaları, temiz olmaları.

b. Büyükleri ve Akranlarıyla İlgili Olanlar :

Akrabalarıyla iyi geçinmeleri, ana baba sözü dinlemeleri, büyüklerine karşı saygılı olmaları, büyük sözü dinlemeleri, küçükleri sevmeleri, sağı solu rahatsız etmemeleri. (Yukardaki öğütlerden kimileri zaman zaman kesin ve katı yasaklara dönüşebilmektedir).

c. Töreyle, Aktöreyle ve Kötü Alışkanlıklarla İlgili Olanlar :

Açık saçık filmler görmemeleri (her iki cinse), açık saçık kitaplar okumamaları (her iki cinse), ağaçlara tırmanmamaları (kızlara), ağır olmaları (kızlara), akıllı uslu olmaları (her iki cinse), aşırı hareketlerde bulunmamaları, başları açık dolaşmamaları (kızlara), büyüklerin yanında konuşup gülüşmemeleri (her iki cinse, özellikle kızlara), cinsel ilişkide bulunmamaları (her iki cinse, özellikle kızlara), doğru yoldan ayrılmamaları (her iki cinse), erkeklerle fazla konuşmamaları (kızlara), erkeklerden uzak durmaları (kızlara), çok konuşmamaları (kızlara), çok para harcamamaları (erkeklerle), dürüst ve namuslu olmaları, hırsızlık yapmamaları, içki içmemeleri, kavga etmemeleri, kendilerine sahip olmaları (kızlara), kötü alışkanlıklar edinmemeleri, kötü arkadaşlar edinmemeleri,

kötü yerlere gitmemeleri (erkeklerle), kötü yola sapmamaları, küfür etmemeleri, kumar oynamamaları (erkeklerle), okuyup adam olmaları (erkeklerle), sağı solu rahatsız etmemeleri, sigara içmemeleri, sokakta oyun oynamamaları (kızlara), tanımadıklarıyla gezmemeleri, tek başına sokağa çıkmamaları, yalnız bir yere çıkmamaları (kızlara), yörenin âdetlerine uymaları, zanaat sahibi olmaları (erkeklerle).

Açıklayıcı Örnekler :

Kızlara :

Örnek : 1

«Erkek çocuklarla fazla konuşma, başın önünde gitgel, çok gezme, büyüklerine saygılı ol, ev işlerine dikkat et denir.»

(KK. : Zekiye A., 55, Korkut K./Mş.)

Örnek : 2

«Kızlar humayun topudur, üzerinde en ufak birleke götürmez diyerek ağır olmaları söylenir. Ağır ol, okka bas gibi atasözleri söylenir. Sen artık çocukluktan çıktın, kendine yakışır şekilde hareket et denir. Namaz kılıp oruç tutması için öğüt verilir. Fazla gülmenin, fazla eğlenenin daima zararlı olduğu anlatılır.»

(KK. : Fürüzan Ö., 45, Milas/Mğ.)

Örnek : 3

«Kocaman kız oldun, elin iş tutsun. Biciklerin (göğüslerin) çıktı. Oturmada, yerini söylemede sözünü

bil. Oraya buraya girip çıkma. Oğlanlarla konuşma, başını ört, sağına soluna bakma, herkesin yüzüne gülme.»

(KK. : Huriye N., 42, Bor/Nğ.)

Örnek : 4

«Uslu olmaları, herşeye karışmamaları, dedikodu yapmamaları, iki büyük konuşurken arasına girip söz dinlememeleri ve her işe ellerinin yatmaları gerektiği öğütlenir.»

(KK. : Hayriye U., 40, Zile/To.)

Örnek : 5

«Yaramaz yere varma, erkekle uzun konuşma, kendini sakın, herşeye karışma denir.»

(KK. : Fatma B., 70, Çr.)

Oğlanlara :

Örnek : 1

«Her önüne gelenle konuşma, dereye tepeye inme, dağa bağa gitme, zırt vırt olur olmaz yerlere girip çıkma, ona buna bulaşma deriz.»

(KK. : Huriye N., 42, Bor/Nğ.)

Örnek : 2

«Aykırı işlerde kayıtsız şartsız arkadaşlarına uymaması, her erkeğin bu devreden geçtiğini ve en tabii hal olduğu, hiç bir şeyden korkmaması gerektiğini, ahlâk ve temiz kalmanın müslüman olarak gelenek ve kuralara riayet edilmesi; nefsinin körletmek için gayri sıhhi hareketlerde bulunmaması, çirkef, ayak

takımından kimselerle arkadaşlık etmemesi gibi öğütler verilir.»

(KK. : Sabri E., 50, Midyat/Md.)

Örnek : 3

«Akıllı, terbiyeli ol, büyüklerine hürmet göster, salih ol, artık büyüdün, kimseyle kavgaya etme denir.»

(KK. : Zekiye A., 55, Korkut K./Mş.)

Örnek : 4

«Şeytan azdırdığı zaman, gusul abdesti alması öğretilir. Eğer yıkanmadan gezerse bastığı yerde ot bitmez, evin beti bereketi kaçar. Kendisiyle çok oynamaması tembih edilir.»

(KK. : Cemile K., 69, İç.)

Örnek : 5

«Elinden geldiği kadar kendini koru. Artık büyüdün, kötü yola gitme, arkadaşını iyi seç; geneleve, bara, saza gitme denir.»

(KK. : Sevim B., 33, Dy.)

Örnek : 6

«Etrafta gözü olmaması, ağırbaşlı olması, sinirine kapılmaması ve rüya gördükten sonra yıkanması öğütlenir.»

(KK. : Fadime A., 27, Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Örnek : 7

«Büyüdün, artık ana baba kadrini bil, Evine barkına mukayyet ol. Komşularına yararlı ol denir.»

(KK. : Süleyman T., 75, Köle K./Eleşkirt/Ağ.)

Örnek : 8

«Kahveye varma, içki, cigara içme, vaktini saatini bil, arkadaşını iyi seç, denir.»

(KK. : Fatma B., 70, Çr.)

B. EĞİTME

1. Çocuğun Eğitimiyle İlgili Yaklaşımlar

a. Olumlular :

İyilikle, öğüt vererek, tatlı sözlerle, iyi ve kötü kavramları açıklayarak, arkadaş gibi davranılarak, şımartılmayarak, güzellikle, büyükler örnek gösterilerek, gelenekler öğretilerek.

b. Olumsuzlar :

«Cennetten çıkmayla» (dayakla), korkuyla (babası ve büyükleriyle korkutarak), azarlayarak, hapsedilerek, aç bırakarak.

Açıklayıcı Örnekler :

Olumlular :

Örnek : 1

«Terbiyede dayak olmaz. Dayak hayvana yakışır. Güzellikle terbiye edeceksin.»

(KK. : Şükran T., 38, Kn.)

Örnek : 2

«Çocuğa nasihat ederek, her şeyin eğrisini de, doğrusunu da göstererek terbiye etmeli... Her şeyde

kötek vurmak doğru değildir. Önce nasihat edeceksin, ondan sonra laf dinlemezse, çaresiz kalırsan vuracaksın. Ama çocuğu öyle her olur olmaz yerde, başkalarının yanında dövmek, azarlamak doğru değildir. Çocuk utancından mahcup olur.»

(KK. : Rabiye T., 70, Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)

Örnek : 3

«Çocuğu ne çok şımartmalı, ne çok azarlamalı. Çok seversen bahtsız, çok söylersen arsız, aç bırakırsan hırsız olur, kavlince terbiye etmeli...»

(KK. : Cemile K., 69, İç.)

Örnek : 4

«Çocuğa değer vermeli; kişiliğinin gelişmesi için bu gereklidir. Yapılması istenmeyen hareketler güzelce izah edilmelidir, inadına yapıyorsa üzerine düşmemeli. Sık sık 'döverim', kafanı kırarım gibi sözler söylenmemeli. Her istediğini istediği anda elde etmenin her zaman mümkün olmayacağını bilmelidir.»

(KK. : Müşerref T., 45, Bo.)

Örnek : 5

«Önce hoşlukla birşeyi anlatırım. Bundan anlamazsa korkutmakla, dövmekle terbiye ederim. En çok hoşlukla yola getiririm.»

(KK. : Sevim B., 33, Dy.)

Örnek : 6

«Çocuklar güzellikle terbiye edilirse iyi olur. Sopa ile terbiye iyi sonuç vermez. Sopa eşeğe yarar.»

(KK. : Hafize A., 38, Ank.)

Örnek : 7

«Çocuk bir kabahat işlerse ya da yanlış harekette bulunduğu çocuğu iyi sözlerle terbiye etmek gerekir. Terbiye etmek için illâki dövme şart değildir. Çok dövme arsız eden, az verme hırsız eden derler, çok doğru bir sözdür.»

(KK.: Hacer P., 42, Yuva K./Kırıkkale/Ank.)

Örnek : 8

«Çocuk her olur olmazda azarlanmamalıdır. Onlara çocukla büyük adam arası muamele edilmelidir. Arkadaş gibi davranmalıdır. Çünkü çocuk bu çağda kendine problem olan bir çok şeyle karşılaşır. Aşırı derecede sert davranmak çocuğu pısrık, onun her hareketini olumlu karşılamak ise şımarık ve sorumsuz yapar.»

(KK.: Huriye Ç., 43, Suluova/Ama.)

Örnek : 9

«Önce tatlı dille tembih edilir, daha olmazsa korkutmayla, o da olmazsa sopayla hakkından gelinir.»

(KK.: Nevin G., 35, Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

O!umsuzlar :

Örnek : 1

«Dayakla... Başka neylen olur? Çocuk kısmı doğru laftan ağnar mı?»

(KK.: Şerife K., 35, Tumarlı K./Çkr.)

Örnek : 2

«Çok az öğüt veririz, hep döveriz, her dediğimizi yaptırırız.»

(KK.: Sabiha T., 40, Üngüt K./Mr.)

Örnek : 3

«Önce iyiliğinen söylen, sonra azarlan; yine de dinlemezse kalkıp tepesine iki, üç vurursun; maşayı çekip boynunun köküne indirirsin.»

(KK.: Sıdika E., 45, Yarma B./Kn.)

Örnek : 4

«Burada terbiyeye pek önem vermezler. Doğurur sokağa atarlar, kendi kendine büyür.»

(KK.: Saadet O., 50, Mr.)

2. Dinsel Eğitim

Çocuğun Dinsel Konularda Öğrenmesi, Bilmesi ve Uygulaması Gerekli Olanlar :

İslamın şartlarını, namaz kılmasını, kelime-i şahadet getirmesini, Allahın birliğini, Allahın varlığını, imanın şartlarını, oruç tutmasını, besmele çekmesini, cenneti cehennemini, abdest almasını, belli başlı duaları bilmeyi, Allahtan korkmayı, «amentü»yü, peygambere inanmayı, namaz dualarını, dinin gerektirdiği şeyleri, Fatiha Suresini, bir işe başlarken «Bismillah» demesini, günahı sevabı, meleklerle inanmayı, teravih namazını, bayram namazını, namaz vakitlerini, temizlik kurallarını, eski yazı öğrenmesini, haram yememeyi.

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Hepsinden mühimi dini terbiyedir. Allahı, peygamb-

beri, İslamın şartlarını, abdest alma usulünü, namaz kılmayı, dua ve sureleri bilmeli...»

(KK. : Ayşe İ., 55, Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Örnek : 2

«Allahın birliği anlatılır. Allahın yap dediği şeyleri yapması, yapma dediği şeyleri de yapmaması lâzım geldiği anlatılır. Bunlara uymazsa yarın ahirette yacacağı anlatılır. Namaz sureleri ezberletilir.»

(KK. : Âlime T., 71, Dereköy/Acıpayam/Dz.)

Örnek : 3

«Çocuklar okula gitmeden önce dini terbiye almalıdırlar. Bu yaşta çocuğa Allah, peygamber, günah, sevap, iyilik, islamiyetin şartları basit yolla anlatılmalıdır.»

(KK. : Makbule B., 45, Salihli/Mn.)

Örnek : 4

«Namazın şartlarını, gusül tarzını, cenneti, cehennemini, günahı, sevabı ve oruç tutmayı öğrenmelidir.»

(KK. : Sevim B., 33, Dy.)

Örnek : 5

«Allahın birliği, namaz kılması, oruç tutması, kötülük yapmaması; yaptığı kötülüklerin öldükten sonra kıyamet gününde hesabını vereceği; mükafat veya cezaya çarptırılacağı, Allahın mükafatının cennet, cezasınınsa cehennem olduğunu öğretmek şarttır.»

(KK. : İbrahim K., 47, Brs.)

Örnek : 6

«Derinliklerine girmeden sathi bir din bilgisi verilme-
lidir.»

(KK. : Hüsniye E., 43, Mn.)

Örnek : 7

«Ben dini ders almayı küçük çocuklar için uygun
bulmuyorum. Çünkü beni de çocukken okuldan ön-
ce hocaya yollamışlardı. Bazı ayetleri ezberlemiş-
tim, fakat manalarını bilmiyordum. Ancak ortaokul-
dan sonra bu dersler benim için mana ifade etti.
Yani din dersini çocukların okuldan önce almalarını
faydasız buluyorum. Bu derslerde çocuklara eski
yazı yerine insanları sevme, iyilik yapma vs. gibi di-
nimizin öğütlerini öğretseler daha faydalı olur. Esa-
sen çocuklara günah, cennet, cehennemden çok,
Allahın varlığı, doğum kadar ölümün de normal ol-
duğu, Allahın korkulacak değil de sevilecek bir şey
olduğunu öğretmeliler.»

(KK. : Fahriye K., 48, Ml.)

3. Cinsel Eğitim

Açıklayıcı Örnekler :

Olumlular :

Örnek : 1

«Çocuğa cinsel konularda bilgi verilmelidir. Bunla-
rın çocuğa söylenmesi lazımdır.»

(KK. : Hayriye V., 32, Merzifon/Ama.)

Örnek : 2

«Verilmelidir... Çünkü erkek çocuklarının 'düş azıtmaları', kız çocuklarının da hastalanmaları bu çağa rastlar. Bu durumların onların cinsiyetleriyle ilgili olduğu, her normal çocuğun başına geleceği bildirilir.»
(KK. : Fadime K., 51, Suluova/Ama.)

Örnek : 3

«Çocuğa cinsel konularda geniş bilgi verilmelidir. Cinsel organların adlarının doğrusu söylenmeli... Âdet gören kızların neler bilmesi gerektiği, boy abdestini nasıl alacağı öğretilir. Biz öğretmezsek onlar dışardan yalan yanlış şeyler öğrenirler nasıl olsa.»
(KK. : Meryem S., 53, Kurşunlu/Çkr.)

Örnek : 4

«Çocuk eğer bu konularda sorular sorarsa, gizlemeksizin gerekenleri açıkca anlatmak doğru olur.»
(KK. : Müşerref T., 45, Bo.)

Örnek : 5

«Hamilelik, doğum, kız erkek ayrımı hakkında bilgiler verilir.»
(KK. : Fatma B., 55, Bo.)

Örnek : 6

«Cinsel organların insanın en nazik bir uzvu olduğunu ve onların temizliğiyle insan hayatında oynadıkları rolü anlatılmalıdır.»
(KK. : Hatice D., 45, Uzunköprü/Ed.)

Örnek : 7

«Vücutta ve cinsel organlardaki değişme ve salgıların korkulacak, üzülecek bir şey olmadığı, bunla-

rın normal olduğu, o yaşı gelen her çocuğun aynı şeyleri duyacağı, hissedeceği söylenmelidir. Hiç bir zaman yalan söylenmemelidir.»

(KK.: Nazire G., 55, İz.)

Örnek : 8

«Açıklayıcı mahiyette bilgiler verilir. Bu konuda kız ile annesi, oğlanla da babası konuşur. Kızlara, onların belli günleri hakkında bilgiler verilir. Bu çağa geldiğinde erkeklerle oynamaması, koşmaması, yüksek yerlere çıkıp atlamaması tembih edilir.»

(KK.: Behice K., 45, Bo.)

Örnek : 9

«Aman oğlum cunup gezme, aman kızım âdetten sonra pis gezme, sık sık yıkan, sonra işin rast gitmez deriz. Yüzüne baktığın kimsenin de işi rast gitmez deriz.»

(KK.: Huriye N., 42, Bor/Nğ.)

Örnek : 10

«Kızlara ay halleri öğretilir, âdeti bittikten sonra abdest alınacağı anlatılır. Erkek çocuklarına hamamcı olunca, abdest alacağı öğretilir. Daha fazla şey öğrenmesi iyi değildir. Nasıl olsa zamanla öğretilir.»

(KK.: Sevim B., 33, Dy.)

Örnek : 11

«Çocuk nasıl doğduğunu sorduğu zaman yağmur tarafından veya lahananın içinden çıktığı veyahutta leyleğin getirdiğini söylemek doğru olmaz. Münasip bir şekilde nasıl doğduğunu anlatmak doğru olur.»

(KK.: Hatice A., 60, Tire/İz.)

Örnek : 12

«Evlencenin bir tabiat kanunu olduğunu, kendisinin dereden tutulmadığını, annesinden meydana geldiğini bilmelidir.»

(KK.: Melahat O., 37, Silifke/ İç.)

Örnek : 13

«Çocuğun soruları basit ve doğru olarak cevaplandırılmalıdır. Çocuklara seni çaydan tuttum, leylek getirdi gibi sözler söylenmemelidir.»

(KK.: Makbule B., 45, Salihli/Mn.)

Olumsuzlar :

Örnek : 1

«Tövbe, haşa yarabbi! Çocuğun yanında öyle şeylerin adı mı olur? Velâ havle velâ kuvvet!»

(KK.: Şerife K., 35, Tumarlı K./Çkr.)

Örnek : 2

«Verilmemeli... Verilirse o çocuktan hayır gelmez.»

(KK.: Ahmet B., 31, Hamur/Ağ.)

Örnek : 3

«Çocuğa cinsel konuda hiç bir bilgi verilmez. Çocuk ne görüyse, ne duyduysa onunla yetinir.»

(KK.: Belkıs S., 37, Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)

Örnek : 4

«Bu konu çok ayıp sayılarak konuşulmaz.»

(KK.: Tenzile B., 55, Susuz K./Bucak/Br.)

Örnek : 5

«Ne demekmiş o?... Ohoo... O konuları hiç açmıyoruz. Ayıptır öğrenmesi.»

(KK.: Emine K., Değirmenlikiz K./Brs.)

Örnek : 6

«Böyle şeyler konuşulmaz. Ben utanırım çocuklarımla öyle birşey konuşmaya.»

(KK.: Fehime V., 57, Ezm.)

Örnek : 7

«Ben hiç bir çocuğuma böyle şeyleri anlatmadım. Yedi kızım var, dördü de gelindir şimdi.»

(KK.: Hacer P., 42, Yuva K./Kırıkkale/Ank.)

Örnek : 8

«Ayıp olur, öğretilmez. Evlendiği gün öğrenir.»

(KK.: Dudu B., 55, Kılcan K./Uş.)

Örnek : 9

«Çocuğa evleninceye kadar cinsel öğüt verilmez. Çocuğa ancak evlendiği, gerdeğe gireceği gece biri tarafından gerekli şeyler anlatılır.»

(KK.: Selma G., 60, Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

Örnek : 10

«Çocuğa küçükten öyle şeylerden bahsedilmez. Sonra merakı artar, öğrendiklerini yapmaya kalkar. O zaten öğrenecek yaşa geldiğinde kendiliğinden öğrenir.»

(KK.: Belgizar K., 55, Yz.)

Örnek : 11

«Çocuğun gözü açılır mı hiç? Böyle şey olmaz. Çocuğa böyle şeyler anlatılır mı?»

(KK. : Ayşe İ., 60, Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Örnek : 12

«Cinsel konularda bilgi verilmez, öyle şeyler ayıp kaçır. Zaman gelince kendi kendine öğrenir. Yalnız delikanlı veya genç kız oldukları zaman nasıl abdest alacakları, hangi hallerde abdest alacakları söylenir. Evlenmeden önce lüzumlu bilgi sağdıçları tarafından söylenir.»

(KK. : Güllü K., 75, Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)

Örnek : 13

«Çocuğa cinsel konuda herhangi birşey öğütlenmez, ayıp karşılır. Çocuk zamanla kendisi öğrenir bunları. Mesela çocuk sorduğunda, annesinin diz kapağından doğduğu söylenmelidir.»

(KK. : Melek K., 55, Sarıkamış/Kr.)

Örnek : 14

«Çocuklar dereden tutulduklarına inandırılır. Anneler babalarla yatmazlar fikri aşılır.»

(KK. : Hatice B., 50, Karaman/Kn.)

Örnek : 15

«Umumiyetle çocuklara cinsel konularda malûmat verilmez. Bu durum daha ziyade ayıp telakki edilir. İcabettiği zaman anneler kız çocuklarına âdet görme hususunda bazı izahatta bulunurlar.»

(KK. : İftar A., 45, Af.)

Örnek : 16

«Çocuklara bu hususta bilgi verilmez. Ancak 'ellerini bacaklarının arasına sokma' gibi telkinlerde bulunulur.»

(KK.: Yahya B., 46, Karakuyu K./Polatlı/Ank.)

Örnek : 17

«Çocuğa küçük yaştan erkek kız arkadaşlığı yasaklanır, bir arada olamayacakları öğretilir. Araya devamlı mesafe konur. Ayrıca cinsel konularda çocuk soru sorarsa, bazen kaçamak cevaplar verilir ve yaşının küçük olduğu söylenir. Çocuklara bu konuda fazla bilgi verilmez. Çocuğun bu konudaki bilgisi arkadaşlarından kardeşlerinden duyduklarıdır.»

(KK.: Nadide B., 42, Af.)

Örnek : 18

«Çocuk nasıl doğduğunu sorarsa, küçükken çaydan tuttuk seni, birisi attı biz aldık seni, leylekler getirdi seni filan deriz. Daha sonra da, münasip bir zamanda, anne karnından doğduğu söylenir.»

(KK.: Şadiye İ., 38, Yenice K./Bozdoğan/Ay.)

Örnek : 19

«Çocuklara cinsel konularda büyükleri tarafından hiç bir bilgi verilmez. Bazı sorular sorarsa da çocuk, terslenir. Çocuk bu konudaki bilgilerini arkadaşlarından öğrenir, çevresinde görebildiklerinden kopmamaya çalışır.»

(KK.: Yeter G., 32, Göynük K./Avanos/Nş.)

Örnek : 20

«Çocuklara cinsel konularda bilgi verilmez, çünkü ayıptır. Fakat, bu ayıp olan şeyler yeri geldiği zaman açıklanır.»

(KK. : Nebahat D., 38, Mucur/Krş.)

Örnek : 21

«Eskiden çocuğun ana babası yanında öyle laflar etmesi değil, dinlemesi bile ayıptı. Şimdiki kitaplarından okuyup, her şeyi öğreniyorlar.»

(KK. : Fadime B., 70, Çr.)

Örnek : 22

«Eskiden evleneceği zamana kadar bilmezdi, ayıp sayılırdı. Şimdi zamanı gelince herşeyi öğreniyor.»

(KK. : Fevziye A., 54, Ant.)

C. CEZALANDIRMA

1. Çocuğu Cezalandırma Yolları :

Babaya söyleme,

(çok yaygın)

Dayak atma,

(çok yaygın)

Karanlık bir yere, ahıra, kilere, bodruma kapatma,

(yaygın)

Ağızına biber sürme,

(yaygın)

Aç bırakma,

(yaygın)

Ağızına kekik yağı sürme, konuşmama, küsme, gezmeye götürmeme, isteğini yerine getirmeme, ayakta bekletme, sokağa çıkmasına, oynamasına izin vermememe, para vermememe, sevdiği şeyi vermememe, ellerini bağlama, kuyuya baş aşağı sallama.

2. Azarlama, Dövme

Çocuğun Azarlandığı ya da Dövüldüğü Durumlar :

Hırsızlık yaparsa, kötü bir şey yaparsa, anaya babaya baş kaldırırsa, ahlâk dışı şeyler yaparsa, yalan söylerse, gece eve geç gelirse, kabahat işlerse, mala zarar verirse, kırıp dökerse, büyüklerin sözünü dinlemezse, büyüklerin sözüne karıştırsa, söze karşılık verirse, söz dinlemezse, densizlik yaparsa, izinsiz olarak giderse, küfür ederse, kavga ederse, arkadaşlarıyla geçinemezse, komşu kızına göz dikerse, komşularına kötü davranırsa, erkeklerle konuşursa (kızlar), kızlarla yakın ilişki kurarsa (erkekler), geleneklere uymazsa, yanlışı tekrarlırsa, sınıfta kalırsa, dersini çalışmazsa, sigara içerse, içki içerse, kumar oynarsa...

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Uşaklar bizi kızdırdıkları zaman yakalayabilirsek döveruk.»

(KK. : Halise A., 54, İncidere K./Yomra/Tr.)

Örnek : 2

«Gevezelik edince bir zumzuk (tokat) vururuk. Harmana azık götürmezse, davar gütmezse vururuk.»

(KK. : Seher T., 50, Üngüt K./Mr.)

Örnek : 3

«Her zaman döverik biz. En ufak bir yaramazlık yap-sa da döverik. Anne birine kızdımı hırsını çocuktan alır, vurur zumzuğu (tokatı).»

(KK. : Hacer Ş., 55, Mr.)

Örnek : 4

«Ahıra mapus ederiz. Akşam babası geldiğinde suçunu söyler, dövürürüz.»

(KK. : Kezban S., 40, Büğüdüz K./Ank.)

Ç. KORKUTMA

1. Korkutucu ve Ürkütücü Niteliktekiler :

Alkarısı

Arap

Arap bacı

Bayraklı (derviş)

Cin

(yaygın)

Dev,

(yaygın)

Çarşambalı

Çingene

(çok yaygın)

Çocuk toplayıcı
Deli
Gogo
Gümbür Dede
Heybeli
Horkuç (korkunç)
Hortlak
Karakura
Karanlık
Kartıboz (bir tür canavar)
Öcü
(çok yaygın)
Ölü
Peri
(yaygın)
Taran Baba
Taranböcü
Torbacı
Umacı
(yaygın)
Yamyam.

2. Kimi Meslek Sahipleriyle :

Asker
Bacacı
Bekçi
Dilenci
Doktor
Elekçi
Eskici

Jandarma
Hırsız
İğneci
(çok yaygın)

Muhtar
Polis
Satıcı
Sünnetçi
(yaygın)

3. Hayvanlarla :

Ayı, akrep, böcek, canavar, çakal, fare, hav hav (köpek), horoz, kedi, kurt, maymun, yılan.

4. Dinsel Kavramlarla :

Allah (Allahın çarpacağı, Allahın taş edeceği vb.), cehennem, öte dünya, zebani.

5. Araç-Gereç ve Ev Eşyasıyla :

Ateş, bıçak, iğne, kara çorap, kara yastık, kibrit, makas, masa, merdiven, loğ taşı (toprak damları düzeltmek için kullanılan yuvarlak taş), peynir tulumu, süpürge, şemsiye.

6. Bunlardan Başka Yollarla :

Ağza biber sürmekle,
(yaygın)

Ağza kekik yağı sürmekle
Babayla

Bağlamakla
Büyüklerle
Cezalandırmakla
Dayakla
(yaygın)

Eviden atmakla, gezmeye götürmemekle, hapsedilmekle, hastalıkla, herhangi bir hakkı elinden alınmakla, hükümetle, komşu büyükleriyle, sevdiği şeyden yoksun kılınmakla, yasayla, yiyecek vermemekle vb. korkutulur.

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

«Çocuğun üzerine hamur teknesi konur, üstüne de yem serpilir. Tavuklar teknenin üzerine çıkartılır, yem yedirilir. Tavukların tıktısından çocuk korkar.»
(KK. : Münevver A., 68, Kü.)

Örnek : 2

«Çocuk korkutmaya gelmez. Benim çocuğum bir yaramazlık yapmıştı. Kaynanam uyut dedi. İçeri götürdüm uyutmaya... Çocuk tam dalacağı sırada kaynanam camı vurup bağırdı. Başına da beyaz çarşaf bürülemişti. Çocuk korktu, kendini kaybetti. Hastalıklı kaldı.»

(KK. : Fadime B., 70, Çr.)

Örnek : 3

«Burnu biz, gözleri çuvaldız,
Karnının altı keçe,
Bizim uşakları ala kaç! diye korkutulur.»
(KK. : Saadet A., 45, Gölcügez K./Ezm.)

«Horkut torbanı sarkıt,

Alın peçe, burnu pis,

Kulakları çuvaldız

Çocuğu veriyim al git, diyerek çocuğun önüne at tor-
bası sarkıtılır.»

(KK. : Emine B., 65, Özkonak B./Avanos/Nş.)

XI

Çocuk Oyunları

A. ÇOCUK OYUNLARININ ADLARI

Aç kapıyı bezirgan başı, açıl turnam açıl, ağaç kapmaca, ah benim turnam, al kardeşim, Ali dayı saat kaç, altmış taş, ambara vurдум bir tekne, Ankara çizgisi, anne saat kaç, anne beni kurda verme, ara kesti, Arabistan buğdayları, Arapçay, armut, aslan kaplan, askercilik, aşık, ateşim ateş, ay gördüm, ayakkabı kapıp kaçma, beştaş, bildirimbiç, bilya, birdirbir, boncuk, canlatmalı elim, ceviz, ceylan kaçtı, ciddi bitti (saklambaç), cıldır, cicoz, cilli, çakmak attım tarlaya, çelik çomak, çıktım çınara, çizgi (kaydırak), çoktaş, çürük elma, dama, danabaşı, denizde dalga var, dokuz kiremit, dolye (çömlek parçalarına oynanır), düğüncülük, dükkancılık, ebe ebe güp düştü, ebe beni kurda verme, el bende, el el üstünde, elim sende, elim demirde, ellitaş, elmamı yediler, endes turbes, esnek, esir kurtarma, esir tutma, eş kurtarma, eşim dağda ben bağda, eşim seni süren kim, eşşegimi tazeledim, eşşekçilik, evcilik, fırıldak çevirme, finosya, gazoz kapağı, gevekçi, gogo, göz yummaca, güvercin taklası, güzellik mi çirkinlik mi, hamam çöktü, hamam kızdı, hame, harmanbiş, har-

ra, hırsız polis, hot, hot met (çelik çomak), imdat, inek doğurtma, ip atlama, istop, kabakçı, kaç kurtul, kaldırımdan kaldırıma, kale benim sen necisin, kale yıkmaç, kaptı kaçtı, karış atlama, kasa, kavun karpuz, kaydırmaç, kazlarım dışarı, kızgın taş, kızıştı, kırıştırık (kiremit oyunu), koca, koka, komen, kovalamaca, kovalanbaç (koşmaca), kovboyculuk, köprü altı, körebe, kösküç, köşe kapmaca, kurtarmaca, lades, leblebici, lök döndürme, mata, maymun, mektup, mendil kapmaca, menekşe mendili düşe, meşe, met, misket, mors, muça, ne iş yaparsın, nesi var, ok, okçuluk, ortada sıçan, otur kurtul, ön dö truva, ördek suya daldı, paracık, pas pas, peynir yalnız kaldı, postacı, saat kaç, sakızcı baba, saklanbaç, savaşıklık, sek sek, siğlenbit-sinnenbit (saklanbaç), sobe, şoförcülük, tahin pekmez, tavşan kaç tazi tut, tavşan tilki, tek mi çift mi, terle hamam, tıp, tilki tilki saat kaç, tombala, tonbilik, topaç, trafik, trencilik, uzun eşek, üçtaş, vur kaç, yağ satarım bal satarım, yakan top, yanar top, yattı kalktı, yerde gökte ne var, yıldırma, yumurtacı, zıldır, zımbo.

B. OYUNLARDA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER

Aşık, bebek, bez, bıçak, boynuz, bilya, çember, çınırak, çivi, değnek, ev eşyası, ip, sicim, kağıt, kalem, kemik, kiremit, kozalak, makara, mendil, pelit, tabanca (oyuncak), taş, tebeşir, teneke, top, topaç, tüfek (oyuncak).

Açıklayıcı Örnekler :

Örnek : 1

Ah benim turnam :

«Tekerlemeler söylenerek ebe seçilir. Öteki çocuklar ebenin çevresinde bir daire meydana getirirler. Çocuklar :

*Ah benim turnam
Yeşil başlı turnam
Oturursa oturur
Kalkarsa kalkar
Büzülürse büzülür
Açılırsa açılır
Elleri şap şap
Ayakları rap rap
Büzülürse büzülür
Süzülürse süzülür*

diyerek dönmeye başlarlar. Sonunda her biri ayrı bir biçime bürünür. Ebe beğendiğini seçer, yerini ona verir.»

(KK. : Behice K., 45, Ba.)

Örnek : 2

Boncuk :

«Altı kişi bir halka meydana getirirler. İçlerinden biri, eline hiç kimsenin göremeyeceği bir biçimde boncuk gizletir. Sonra her iki elini uzatarak 'in min çukurda mısın, ak pak yumurtamısın, a benim canım boncuk, sen benim elimde misin?' der. Sonra ötekilere boncuğun hangi elinde olduğunu sorar. Bulan oyu-

nu kazanmış olur. Artık boncuğu o gizletir. Oyun böylece sürer.»

(KK : Fatma Ö., 40, Borçka/Ar.)

Örnek : 3

Ebe beni kurda verme :

«Dokuz on kişilik bir gruptan bir ebe, bir de kurt seçilir. Öteki oyuncular ebenin ardına tek sıra dizilirler ve 'ebe beni kurda verme' diye bağırmağa başlarlar. Bu arada kurt olan arkadakilerden birini kaptmaya çalışır. En sona kalan, kurda yakalanmayan oyunu kazanır.»

(KK.: Fikret T., 33, Dalıca/El.)

Örnek : 4

Eşim dağda, ben bağda :

«Çocuklar ikişer, ikişer ayrılırlar. Bir kişi tek kalır ve ebe olur. Eşler birbirlerinden ayrılırlar ve 'eşim dağda, ben bağda' diye bağırırlar. Ebe yanlarına yaklaşınca yeniden uzaklaşırlar. Ebe eşlerden birini kendine eş edinmeye çalışır. Ebe hangi çiftin eşini kendine eş edinirse, tek kalan ebe olur. Oyun böylece sürer.»

(KK.: Avniye K., 42, Gm.)

Örnek : 5

Çömlek çömlek :

«Herkes önüne bir kişi alarak daire halinde dizilir. Biri ortada ebe olur. Ebe bütün çömlekleri gezerek kafalarına vurur, beğendiğinin sahibine sorar : 'Çöm-

leğinde ne kaynar?' Öteki: 'Pilav' der demez ikisi birden dairenin etrafında koşarlar, kim önce varırsa, öteki ebe olur.»

(KK.: Sıdıka E., 45, Yarma B./Kn.)

Örnek : 6

Finosya :

«Oyuncular el ele tutuşup halka olurlar. 11, 21, 31, 41, 51, 61, 71, 81, 91 ve 101 diye sayılır. 101 olan karışındakinin ayağına basmaya çalışır. Başarırsa 'finosya' olur, başaramazsa oyundan çıkar.»

(KK.: Mürşide Ş., 20, Tire/İz.)

Örnek : 7

Gece yarısı :

«Oyuncular bir sıra halinde dizilirler. İçlerinden biri tilki, ötekiler tavuk olurlar. Tilki olan çocuk onların uzağında tek başına durur. Tavuklar tilkiye 'saat kaç?' diye sorarlar. Tilki istediği saati söyler. Tavuklar tilkinin söylediği saat sayısı kadar adım atarak tilkinin yanına giderler. Tilki eğer 'gece yarısı' derse, tavuk olan oyuncular kaçırlar. Yakalanan tilkinin yanında kalır. En son yakalanan tilki olur, ötekiler tavuk.»

(KK.: Ülfet Ö., 39, Ulukent K./Arhavi/Ar.)

Örnek : 8

Hala hala :

«Daha çok kızların oynadıkları bir oyundur. Yere minderler serilir. Kızlar iki, üç gruba ayrılırlar. Ken-

dilerine göre anne, baba, dede, çocuk, hala vb. seçerler. Yemek yaparlar, ağaç dallarından bebek yaparlar. Birbirlerine misafirlığe giderler, hal hatır sorar ve ikramda bulunurlar.»

(KK. : Refika G., 55, Gömeç K./Ky.)

Örnek : 9

Harra :

«Çocuklar iki kümeye ayrılırlar. Kura çekilir. Kurayı kazanan önce saklanma hakkını elde etmiş olur; öteki gruptan uzaklaşarak bir yere saklanır. Kurayı kaybeden grubun sözcüsü onları bulmaya çalışır. Bulursa 'Harra!' diye bağırır; bulamazsa, bu sefer saklanan gruptan birini yakalar; böylece bir galibiyet elde etmiş olur. Oyun böylece sürer.»

(KK. : Salih C., 64, Ağ.)

Örnek : 10

Hot :

«Orta yere bir daire çizilir. Daire içine bir teneke dikilir. Buna 'hot' denir. Hot'un başında bir ebe bulunur. Öteki çocuklar kalede beklerler; hepsinin elinde hota vurmak için birer taş bulunur. Oyuncular ellerindeki taşlarla hot'a vururlar. Hot devrilince ebe hot'u dikmeye çalışır. Bu sırada çocuklar attıkları taşlara basmaya çalışırlar. Taşına basmadan ebe tarafından tutulan çocuk oyunu kaybeder.»

(KK. : Hacer P., 42, Yuva K./Kırkkale/Ank.)

Kavun karpuz :

«Çocuklar iki bölüğe ayrılırlar. Her bölümün bir ebesi vardır. Ebelerden birisi gidip, diğer bölüğe 'beyim bir karpuz istiyor' der. Öteki de 'beğen beğendiğini al' diye cevap verir. Bir sıra halinde oturan çocukların hepsinin başlarını avuçlarının içine alarak teker teker sıkar. Sözde en olgununu beğenir içlerinden. Eliyle gözlerini kapatır karpuz olan çocuğun. Yine bir sıra halinde dizilmiş kendi grubundan birine işaret eder; gelen çocuk beğenilen karpuzun (çocuğun) alınma parmağıyla vurarak grubuna döner. Bu grupta herkes arkasını dönüp el çırparak 'olsa da yesek!' diye bağırırlar. Gözleri açılan çocuk karşı gruptan alınma dokunanı bulmaya çalışır. İsbet ettirirse, çocuk karpuzun grubuna geçer, yoksa karpuz olan çocuk karşı gruba geçer. Oyun karşılıklı olarak tekrarlanır.»

(KK. : Fadime K., 51, Suluova/Ama.)

Kızgın taş :

«Daha çok geceleyin oynanan bu oyunda oyuna katılanlar düzlük bir yerde toplanırlar. Bir yere ateş yakılır. Orta büyüklükte, yuvarlak bir taş bulunur. Taş ateşte iyice kızdırılır. Bir yer belirlenir. Kızdırılan taş bezle tutulur ve birisi tarafından uzağa fırlatılır. Taş fırlatılırken öteki çocuklar gözlerini kaparlar; daha sonra da taşı aramaya koşarlar. Kim taşı bulursa,

daha önce işaret edilen yere getirmeye çalışır. Getiren, taşı fırlatmayı hak eder. Böylece oyun sürer.»
(KK.: Ayşe Y., 38, Gebiz B./Serik/Ant.)

Örnek : 13

Ördek suya daldı :

«Çocuklar halka olurlar. Hep bir ağızdan : 'Ördek suya daldı, zil çaldı' derler, sonra da oldukları yerde dururlar. En güzel pozunu veren birincidir.»

(KK.: Advıye B., 45, Bo.)

Örnek : 14

Sek sek :

«Bir taş alınır, yere çizgiler çizilir. Birkaç kişi bu çizgilerden iki üç kere atarlar ve taşı sektirirler. Çizgiye değmeden oyunu sonuna kadar götüren kazanır.»

(KK.: Ayşe T., 47, Af.)

Örnek : 15

Taştan taşa :

«En az üç kişiyle oynanan bu oyunda birisi ebedir. Öteki iki kişi taştan taşa geçerken toprak yerde ebe tarafından yakalanırsa oyunu kaybeder ve ebe olur.»

(KK.: Fatma A., 31, Korkuteli/Ant.)

Örnek : 16

Vur kaç :

«Oyuncular yüzleri içeri dönük olarak daire olurlar. Ebe dairenin dışında koşar, birinin arkasına vurur.

Vurulan ebeyi kovalar ve yakalamaya çalışır. Ebe yakalanmadan kovalayanın yerine gelirse, vurulan ebe olur.»

(KK. : Şerife Ş., 38, Kızılcasögüt K./Çivril/Dz.)

XII

Atasözleri, Özdeyişler, Deyimler, Sevgi ve okşama sözleri, Kargışlar, Bilmeceler, Ninniler, Ağıtlar, Masallar

A. . ATASÖZLERİ, ÖZDEYİŞLER, DEYİMLER

Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz.
Adam olacak çocuk bokundan belli olur.
Ağaç yaş iken eğilir.
Ağlamayan çocuğa meme verilmez.

Çocuk akli it akli.
Çocuk akli tavuk akli.
Çocuk çocuğun aynasıdır.
Çocuk çocukluğunu, büyük büyüklüğünü bilmeli.
Çocuk düşman kilididir.
Çocuk evin altın topudur.
Çocuk evin aynasıdır.
Çocuk evin bülbülüdür.
Çocuk evin direğidir.
Çocuk evin neşesidir.
Çocuk evin ocağıdır.
Çocuk evin süsüdür.

Çocuk evin şenliğidir.
Çocuk evin temelidir.
Çocuk güle benzer, bakarsan açar, bakmazsan solar.
Çocuk kalkar, büyüğe bakar.
Çocuk olan yerde başkası çekiştirilmez.
Çocuk olmayan evde baca tütmez.
Çocuk olmayan eve melek girmez.
Çocuk padişahattan korkmaz.
Çocuk yedisinde neyse, yetmişinde de odur.
Çocukla çocuk olunmaz.
Çocukla it iltifata gelir.
Çocuktan al haberi.
Çocuksuz ev, boş ambara benzer.
Çocuksuz ev, kalaysız kaba benzer.
Çocuksuz ev susuz değirmene benzer.
Çocuksuz evde köçek olmaz.
Çocuksuz ev tuzsuz ekmeğe benzer.
Çocuğu yolla işe, sen de git peşine.
Çocuğu yolla işe, tutta burnuna işe.
Çocuğun yediği helal, giydiği haramdır.
Eve çocuk, erkeğe çubuk yaraşır.
Kız ananın, oğlan babanın ortakçısıdır.
Kız annesinden öğrenir sofraya düzmeyi,
oğlan babasından öğrenir obaya gezmeyi.
Kızdır nazdır, bin altın azdır.
Kız doğuran kırmızı giymez.
Kızını dövmeyen dizini, oğlunu dövmeyen
kesesini döver.
Kızını kayıran kocaya vermez, oğlunu kayıran
hocaya vermez.
Kundakta giren, tenesirde çıkar.

Küçük olmayınca büyük olmaz.

Nasıl uşakçık, öyle böyücek (çocukluğu neyse, büyüklüğü de odur).

Oğlan dayıya, kız halaya çeker.

Oğlan evin direğidir.

Oğlan evin temelidir.

Oğlan oğul ise elin malı senin, değilse senin malın elin.

Oğlan oktur, her evde yoktur.

Oğul ocaktan, ayran bucaktan.

B. SEVGİ VE OKŞAMA SÖZLERİ

Ağzı Avşar elması yavrum

Ağzımın tadı

Altın gözlüm

Altın saçlım

Anan esirin olsun

Anan itin olsun

Anasının kuzusu

Arslanım

Balam

Balım

Bağım bahçem

Bahçemin çiçeği

Benim anam

Benim babam

Benim balam

Bey oğlum

Bir tanem

Boncuk gözlüm
Boyuna kurban olduğum

Can
Cancağızım
Canım
Canımın içi
Can keseği
Ciğerim
Ciğer param
Cülüğüm

Çağam
Çakırım

Dikili ağacım
Dudum

Efendi oğlum
Elma gözlüm
Evimin direği
Evimin feneri
Evimin ışığı
Evimin şenliği
Evimin yakışığı

Fabrikası güzelim
Fındığım

Gadasını aldığım
Gözüm
Gözümün yağı
Güzelim
Güzelcem

Hanım kızım
Has oğlum
Hayatım
Hayatımın parçası
Huyunu husunu sevdiğim
Huyuna kurban olduğum

Kadın kızım
Kadasını aldığım
Kadife yanaklım
Kalbimin yağı
Kanaryam
Kapımın kilidi
Kara böcüm
Kara gözlüm
Kara kaşlım
Karamuğum
Kaymağım
Kekliğim
Keklik bakışlım
Keklik nakışlım
Keleşim
Kınalı kuzum
Kıvırcık saçlım
Kızanım
Koçum
Koyun huylum
Kölesi olduğum
Kömür gözlüm
Kurbanım
Kuş üzümüm
Kuzum

Malım mülküm
Mavişim
Meleğim

Nar tanem
Nur tanem

Oğlağım
Oğlak tekem
Oğul balım
Oğul canım

Ömrüm
Önünde öldüğüm
Öz suyum
Özümün özü

Paşam
Paşaların paşası
Paşa oğlum
Pınar gözüm

Samurum
Süzme balım

Şekerim
Şekerparem
Şenliğim
Şerbetim

Tadım tuzum
Tatlı kızım
Tombişim
Tontonum
Topacım

Topağım

Tosunum

Uğruna kurban olduğum

Uğruna öldüğüm

Uslum

Uşağım

Üzüm gözlüm

Varım yoğum

Yakışıklım

Yaradana kurban olduğum

Yavrum

Yiğidim

Yoluna öldüğüm

C. KARGIŞLAR

Adın batsın

Adın ortadan kalksın

Adın sanın kurusun

Ağzın kilitlensin

Ağzını imansız yusun

Afata geleşin

Ak güne hasret kalasın

Akılın delinsin

Allah belanı versin

Allah cezanı versin

Baba deviresice

Bal yiyesen, zehir gusasan

Bayramlara çıkmayasın

Boyun posun devrile
Boyuna boz ipler ölçüle
Büyümeysin

Can evinden bulasın
Canı çıkasica
Canından bulasın
Ciğer bağlarından yanasın
Ciğerin ağzına gelsin
Ciğerinden yanasın
Ciğerine bit düşsün
Ciğerine hamam ateşi düşsün
Ciğerine köz düşsün
Ciğerinden tutul inşallah
Ciğerinin sapından yanasın
Ciğerlerin döküle
Ciğerlerin ezile
Ciğerlerin kusasın

Çenen bağlansın
Çenen kapansın
Çenen tutulsun

Devranın döne
Defterin dürüle
Dirin gitsin, ölün gelsin
Doktor kapılarına düşesin
Düğünün de kar yağsın

Eli ayağı büzülesice
Ellerin iki yanına uzansın
Elin ayağın teneşire gelsin
Emdiğin süt burnundan gelsin
Ermiyesin, yetişmeyesin

Etin gönün su kese
Evladından bulasın

Geberesin inşallah
Gittiğin yerlerden geri dönmeyesin
Gönenmiyesin
Gök ekin misali biçilesin
Gözün çıksın
Gözün avucuna düşsün
Gün bul, dirlik bulma
Gün güneş görmiyesin
Güverip yeşeremiyesin

Hışıma gelesin
Hoppacık oluver inşallah (ölesin inşallah ölesin)
Issı yatıp, soğuk kalkasın (ölesin)

İflah olmayasica
İki elin yanında kalsın
İki gözün önüne aksın
İt kursağına düşesin

Kanın içine aksın
Kanın içinde uyuşsun
Kapısı dövülesice
Kara günler göresice
Kara haberin gele
Kara kan kusasın
Kara yere giresin
Karartın kalka
Karnın doymaya
Kesenin altı delik olsun
Kıran giresice

Kurşuna gelesice

Makineler altında kalasın
Muradın gözünde kala

Namusun kirlene
Nazara gelesin

Od ocak tutmayasın
Ocağın sönsün
Olmaz olasın
Onmayasın
Otomobil altında kalasın

Ölücülerin gelsin
Ölü haberin gelsin
Ölüp ölüp dirilesin
Ömrün kesile

Parça parça olasın
Patır patır patlayasın

Rızkın kesile

Sabaha ermiyesin
Saçın sakalın ağarsın
Saidi Vakkasın okuna uğrayasın
Sen de evladından çekesin
Südüklüğün tutulsun
Sürüm sürüm sürünesin

Şeytandan bulasın
Şimşek çarpsın
Şişekalsın

Tabutun bezene

Tahtaya tabuta gelesin
Teneşire gelesin
Tepene taş yağsın
Toprak başına
Türemiyessin
Uğurun kademini kesile
Uyur uykundan olasın
Üstünden araba geçse
Üzüm üzüm üzülesin
Yağlı ipe gelesin
Yanın yere gele
Yedi dağın ardına gidesin de kokun, sesin gelmeye
Yere batasın
Yere giresin
Yetişmeyesin
Yeşermeyesin
Yiğit ölümüne gelesin
Yiğitken yıkılasın
Yiğit yanın yere gelsin
Yuyucular kuyucular götürsün
Yüzün gülmeye

BİLMECELER (Yanıtı Çocuk Olanlar)

Allahtan korkmaz
Cennetten çıkmaz (Çocuk).
(Kaplıkaya K./Harpul/El.)
Bir yatan hiç olur
İki yatan üç olur (Çocuk).
(Ada.)

Hop hop evim taşı
Gözümün mutluluk yaşı (Çocuk).
(Tire/İz.)

Padişaktan büyük kimdir? (Çocuk).
(Kü.)

Takır takır takraba
İçindedir akraba
Ağzında yoktur dişi
Hergün yemektir işi
Ya erkektir, ya dişi
Bunu bilir her kişi (Beşik ve çocuk).
(Gaz.)

Ufacık boyu var
Türlü türlü huyu var (Çocuk).
(Gebiz B./Serik/Ant.)

Yer içer, karnı doyduğu halde pislemez
(Anne karnında çocuk).
(İç.)

Bize geldi bir konuk
Önüne yahni koduk
Ne yahninin kemiği var
Ne konuğun dişi var (Çocuk ve meme).
(Deligazi K./Sv.)

D. NİNNİLER

*Adı sarı, kendi sarı
Her çiçekten alır arı
Benim yavrum oğul balı
Oğulsuzlar neyle malı
Ninni yavrum ninni.*

(Yarma B./Kn.)

*Antalya'nın kıyuları
Çayır çimen kıyıları
Ufacık yavrum uyusun ninni
Uyusun da büyüsin ninni.*

(Gebiz B./Serik/Ant.)

*Asmaya kurdum salıncak
Eline verdim oyuncak
Oyuncağı oynarken
Uyuyuverdi yavrucak.*

(Korkuteli/Ant.)

*Ay karşıdan doğup gelir
Gün boynunu eğip gelir
Dayısı Almanyadan
Marklarını sayıp gelir
Ninni yavrum ninni.*

(Yarma B./Kn.)

*Babasının adı şişman
Anası getirdiğine pişman
Cümle âlem yavruma düşman
Düşmanların gözü kör olsun ninni.*

(Bil.)

*Bahçeye kurdum salıncak
İçine de koydum oyuncak
Uyumadı gitti yumurcak
Ninni yavrurum ninni.*

(Yaygın)

*Ben bebenin anasıyım
Ocaklarda yanasıyım
Bir mevladan bulasıyım
Ninni yavrurum ninni.*

(Ba.)

*Bebeğin beşiği çamdan
Yuvarlandı düştü damdan
Bey babası gelir Şam'dan
Nenni, nenni, nenni, nenni.*

(Yaygın)

*Beleğine belediğim
Beşiğine indirdiğim
Bir Allahdan dilediğim
Ninni yavrurum ninni.*

(Sarıç K./Dursunbey/Ba.)

*Benim balam bal taddır
Balam beni aldatır
Şimdi baban yoldadır
Nenni balam nenni.*

(Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)

Çamdan beşik oydurayım ninni
İçine gül koydurayım ninni
Bey babana göndereyim ninni
Hu hu hu benim yavrum ninni.

(Bügüdüz K./Ank.)

Çamdan beşik yaptırayım
İçine güller doldurayım
Uyumazsan kaldırayım
Nenni de yavrum nenni.

(Hatunsuyu K./Ml.)

Çalkan Karadeniz çalkan
Gemilerde olur yelken
Bursa'daki Emir Sultan
Uykular yolla yavruma nenni.

(Bil.)

Çistan çış ettim seni
Göyneksiz kodun beni
Şimdi baban gelirse
Bir seni sever, bir beni.

(Gaz.)

Çistik çistik et beni
İşten kurtardın beni
Şimdi baban gelirse
Hem seni sever, hem beni.

(Adı.)

Dağa vardım dağlar olur ninni
Dağın tavşanları büyür ninni
Eve geldim benim yavrum uyur ninni.

(Bil.)

*Dağ dağı dağışlasın
Hak seni bağışlasın
Urfa'dan nacar gelsin
Beşiği nakışlasın
Uyuyasın yavrum ninni.*

(Adı.)

*Dağ dağı darı kusu
Anası hatun kişi
Babası da çocuklar başı
Ninni yavrum ninni.*

(Adı.)

*Dağda koyunun kışlasın
Ovada çiftin işlesin
Mevlam seni bana bağışlasın
Ninni yavrum ninni.*

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

*Dağlara vardım dağlar susuz
Doğdu tavşanlar uykusuz
Çadırlar kurdum kıyısız
Benim yavrum pek uykusuz
Nenni yavrum nenni.*

(İskilip/Çr.)

*Dağlarda biter kayısı
Yerlere düşer iyisi
Gelmez yavrumun koç dayısı
Ninni yavrum ninni.*

(Yarma B./Kn.)

*Dandana yavrur dandana
Danalar girmiş bostana
Bostan yemez köken yer
Benim yavrur lokur yer.*

(Af.)

*Dandin danadan
Bağışlasın yaradan
Böyle çirkin anadan
Doğdu bir şah balaban
Ninni yavrur ninni.*

(Tr.)

*Dandin dandin dan bunun
Eğlenmiş at bunun
Trabzon'un içinde
Bey babası var bunun
Uyu yavru uyu.*

(Tr.)

*Dandini dandini dan ister
Babasından don ister
Değme keten de olmaz
İpekten olsun ister.*

(Karayaka B./Erbaa/To.)

*Dandini dandini dan ister
Çocuğum bayrama don ister
Çocuğum donu beğenmez
Babasından pantolon ister.*

(Bil.)

*Dandini dandini danadan
Henüz doğmuş anadan
Böyle çirkin anadan
Ne güzel vermiş yaradan.*

(Bandırma/Ba.)

*Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı.*

(Yaygın)

*Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Bostancı danaya höst demiş
Dana da ona «möö!» demiş
Nenni benim yavrurum nenni.*

(Bo.)

*Dandini, dandini dastana
Develer girmiş bostana
Bostanı yemez, kökünü yer
Anası da oğlunun bokunu yer.*

(Mn.)

*Haydan olur huydan olur
Arap atı taydan olur
Her güzellik soydan olur
Ninni yavrurum ninni ninni.*

(Gebiz B./Serik/Ant.)

*Havada kuşlar ötüşür
Yavrumu kurtlar bölüşür
Düşman oturmuş gülüşür
Ninni de bebek ninni.*

(Oldukça yaygın)

*Hey kargalar kargalar
Ceviz dalın ırgalar
Ceviz dalı kırılmış
Nereye tiñesin kargalar
Nenni de yavrum nenni.*

(Af.)

*Hoppala yavrum hoppala
Koşar gider bakkala
Bakkal yolu taşlıdır
Yavrum hilal kaşlıdır.*

(Merzifon/Ama.)

*Hu hu hu başı
Benim oğlum binbaşı
Binbaşının atları
Kışır kışır ediyor
Neyin için ediyor
Yemi için ediyor
Yemi nerden bulmak
Kilimciden almak
Kilimci kilim dokur
İçine bülbül okur
O bülbül benim olsa
Hu, hu hu Allah
Oğluma uyku ver Allah.*

(Zile/To.)

*Huu huu dervişler
Devrilmişler ölmüşler
Kırk somun ekmek yemişler
Daha var mı demişler?*

(Yaygın)

*Huu huu dervişler
Yavruma uyku vermişler
Huu huu huu Allah
Yavruma uyku ver Allah*

(Ceyhan/Ada.)

*Hu hu hu çeker
Kuyulardan su çeker
Küçücük yavrurun annesi
Büyütenecek ne çeker.*

(Deligazi K./Sv.)

*Hu hu hu gelir
Kuyulardan su gelir
Yavrurun gözlerine
Mevlâdan uyku gelir.*

(Deligazi K./Sv.)

*Hu hu hoppala
Yavrum gider bakkala
Bakkal yolu taşlıdır
Yavrum hilal kaşlıdır.
Uyu yavrum uyu.*

(İncirli K./Fethiye/Mğ.)

*Huu huu huu nenni
Kuşlar duymasın nenni
Eğer kuşlar duyarsa
Hem seni yer hem beni
Nenni yavrum nenni*

(Uluborlu/Isp.)

*Hu hu hu seni
Tilkiler duymasın seni
Eğer tilki duyarsa
Hem seni yer, hem beni
Uyu yavrum uyu, nenni yavrum nenni.*

(Yeşilören K./Ama.)

*Kara çadırın kazığı
Evlat babanın azığı
Gelinlerin başı bozuğu
Ninni yavrum ninni.*

(Ba.)

*Karga seni tutarım
Kanadını yolarım
Yelpazeler yaparım
Mini mini hanımlara satarım
Ninni oğlum ninni.*

(Ank.)

*Kızım kızım kızlandı
Kızın suya hızlandı
Papuçları tozlandı
Delikanlılara göz attı ninni.*

(Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.)

*Kızımı uyuturum ninni
Ninnilerle büyüttürüm ninni.*

(Çkl.)

*Küp sırçası saray olmaz
Beklerim koç dayın gelmez
Benim derdim kimse almaz
Ninni yavrum ninni.*

(Yarma B./Kn.)

*Nenni desem ne hal olur
Gül açılır bahar olur
Uçan kuşlar destan olur
Nenni küçük balam nenni*

(Ağ.)

*Nenni desem nennim yakar
İlkbaharın gülü kokar
Senin derdin beni yakar
Nenni yavrum nenni.*

(Mihaliççık/Es.)

*Nenni diyeyim beşiğine
Ay güneş doğsun eşiğine
Büyüdüğünü görürsem
Gül doldurayım döşeğine
Nenni yavrum nenni.*

(Uluborlu/Isp.)

*Nenni kuzum nennisi var
Uzak yerde emmisi var
Gönlünü görecek dayısı var
Nenni desem uyursun
Uykularda büyüürsün.*

(Banaz/Uş.)

*Nenni nenni neğrilce
Gök soğanlı böğrölce
Akşam baban gelince
Hani yemek deyince
Seni korum önüne
Nenni nenni nenni.*

(Bayat/Çr.)

*Nenni nenni nendireyim seni
Ak göğsümden emdireyim seni
Büyük pınarlarda çimdireyim seni
Nenni yavrum nenni nenni.*

(Karabıyk K./Sarayönü/Kn.)

*Nenni nenni nennice
Bol soğanlı böğrölce
Oğlum yesin doyunca
Uykular uyusun boyunca.*

(Uluborlu/Isp.)

*Nenni nenni nennisine
Uyku çeker kendisine
Haber eyler emmisine
Uyusun da büyüürsün nenni.*

(Uluborlu/Isp.)

*Nennisine belediğim
Al bağırdağ doladığım
Seni haktan dilediğim
Nenni yavrum nenni.*

(Bayat/Çr.)

*Nennisine salladığım
Babasına yolladığım
Nennisine uyuttuğum
Düşse kalka yürüttüğüm.*

(Bor/Nğ.)

*Nenni nenni yatasın
Uykulara batasın
Eğer uykun gelmezse
Satın alam yatasın.*

(Dalıca K./El.)

*Ninni de çağam ninni
Çağam uyur beşikte
Ana ağlar eşikte
Ninni de çağam ninni.*

(Adı.)

*Ninni dedim neyledim
Al kundağa beledim
Ben yavruma ne dedim
Ninni de yavrum ninni.*

(Tire/İz.)

*Ninni desem dağlar uyur
Dağlarda lâleler uyur
Benim yavrum şimdi uyur
Ninni yavrum ninni.*

(Nazilli/Ay.)

*Ninni desem dağlar uyur
Dağlarda güller büyür
Benim yavrum Şimdi büyür
Ninni de yavrum ninni.*

(Gömeç K./Ky.)

*Ninni desem yaraşır ninni
Sokakları dolaşır ninni
Benim oğlum saraylara yaraşır ninni.*

(Mn.)

*Ninni desem yaraşır
Yedi dağı dolaşır
Benim kızıma ne giyse yaraşır
Ninni ninni ninni.*

(Bartın/Zn.)

*Ninni desem yüreğim yok
Sallasam bileğim yok
Benim Allahdan dileğim çok
Ninni de yavrum ninni.*

(Gömeç K./Ky.)

*Ninni deyim uyusun
Sallayım da büyüsün
Tombul tombul yürüsün
Ninni yavrum ninni.*

(Gömeç K./Ky.)

*Ninni diye belediğim ninni
Seni haktan diledeiğim ninni
Albayrak doladiğım ninni.*

(Yeşilören K./Ama.)

*Ninnilerin benim olsun
Uykularım senin olsun
Oğlum büyüsin paşa olsun
Uyu yavrum uyu ninni.*

(Af.)

*Ninniler yüzüne dursun
Uykuda gözüne girsin
Sokaklarda yürüsün
Ninni ninni ninni.*

(Bartın/Zn.)

*Ninni ninni helva topağı ninni
Annesinin dert ortağı ninni
Bir oğlum oldu gezdireyim ninni
Emmisini dayısını güldüreyim ninni.*

(Gümüşhacıköy/Ama.)

*Ninni ninni ne hal olur
Güller açılır bahar olur
Benim oğlum büyüyünce
Kibar bir efendi olur.*

(Tire/İz.)

*Ninni ninni ninnisine
Yavrum gider teyzesine
Teyzesi bir hanım kadın
Gül doldurur çevresine.*

(İncir K./Fethiye/Mğ.)

*Ninni yavrum ninni
Anan babanı kurtlar yemiş
Gelir seni de yer sonra
Ninni yavrum ninni.*

(Merzifon/Ama.)

*Odalara kurdum salıncak
Elime verdim oyuncak
Şimdi babası gelecek
Kızıma da neler alacak
Nenni kızım nenni.*

(Avanos/Nş.)

*Oğlancıktır oğlancık
Ne küpe ister, ne boncuk
Kız dedikleri de bir kancık
Hem küpe ister, hem boncuk
E.. eee... eee.. ninni.*

(Bademli B./Ödemiş/İz.)

*Oğlan oğlan oğlancık
Çükünün ucu gök boncuk
Almış gitmiş elin gancığı
Baka kalmış anacığı
eee... eee... yavrum, eee...*

(Kırş.)

*Oğlum büyüyecek
Uyudukça büyüyecek
Eve para getirecek
Bizi dardan kurtaracak.*

(Ml.)

*Rahmet yağar taşta kurur
Altın saat beşte vurur
Benim yavrum şimdi uyur
Ninni yavrum ninni.*

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

*Sancağımın dibi çukur
Ebrişimden halı dokur
Kızım büyür ferman okur
Uyusun da büyüsün ninni.*

(Bil.)

*Sancağımın dibi çukur ninni
Culfalar ibrişim dokur ninni
Benim yavrum büyür, okul da okur ninni.*

(Bil.)

*Sırma urgan büktüreyim
Gümüş beşik döktüreyim
İçine oğlumu yatırayım
Sefa ile büyüteyim
Ninni oğlum ninni.*

(Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)

*Şu dağlarda merdin mi var
Ceran ağlar kurdun mu var
Senin de ah benim gibi
Güzel yavrum derdin mi var
Ninni yavrum ninni.*

(Yarma B./Kn.)

*Şu Tokatın al kirazı
Dibine dökülür birazı
Annesinin gülbeyazı
Ninni yavrum ninni.*

(Karayaka B./Erbaa/To.)

*Tahtaya kurdum salıncak
Eline de verdim oyuncak
Uyumadı gitti yumurcak
Ninni yavrum ninni.*

(Beypazarı/Ank.)

*Uyu gözlerin süzüksün
Kirpiğine inciler dizilsin
Alına da ak yazılar yazılsın
Ninni yavrum ninni.*

(Mihalıççık/Es.)

*Uyusun yavrum büyüsin
Annesine babasına uğru olsun
Ele güne hayır olsun
Yavrum ninni, kızım ninni.*

(Aydınlık K./Tn.)

*Uyusun da büyüsin
Hocalara yürüsin
Dilleri Kur'an okusun
Elleri halı dokusun
Ninni de bebek ninni.*

(Kılcan K./Uş.)

*Uyusun da büyüsin ninni
Sokaklarda yürüsin ninni
Dağlardan taşlardan
Uzun gagalı kuşlardan
Ak sakallı dedelerden
Uykular gelsin ninni.*

(Biga/Çkl.)

*Uyusun da büyüsin ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni
Ninni benim yavrum ninni
Uyusun da büyüsin ninni.*

(Çok yaygın)

*Uzun uzun çam dalları
İradı babanın yolları
Baban harçlık yollamazsa
Nice olur anağın halları.*

(Tire/İz.)

*Yağ olmazsa
Bal olsun
Benim yavrum
Sağ olsun
Ninni yavrum ninni.*

(Sivrihisar/Es.)

E. AĞITLAR

*Ah yavrum yaşasaydın
Yüzümü güldürseydin
El çocuğu oynarken
Sen toprak olmasaydın.*

(KK.: Satı T., 52, Erkilet K./Turhal/To.)

*Alayımız leylek alayı
Yavrum kimden aldın bu bedduayı
Gün görmedik yavrum
Uçamadık yavrum.*

*Yüzünü gördüm
İzini göremedim
Doya doya yavrum
Seni koklayamadım
Dünyada kısmeti az verilmiş
Cennette yeri ayrılmış yavrum.*

*Büyütemedim yavrum
Okullara gönderemedim
Miriivvetini göremedim
Muradına eremedim yavrum.*

(KK. : Makbule B., 41, Salihli/Mn.)

*Alçaktan götürün
Yavrumun salını
Görmeyenler görsün
Yavrumun halını.*

(KK. : Saime K., 64, To.)

*Aslanım, yavrum, ciğerim, sığmadın mı bu
dünyaya da göçüp gittin? Ebene, dedene
su nu götürdün?*

(KK. : Didare T., 70, Mş.)

*Bağrıma taş basaydım
Basaydım da susaydım
Ne olurdu Allahım
Yavrumu almasaydın!*

(KK.: Nezahat U., 45, Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst)

*Bebek beni del eyledi
Her kapıya kul eyledi
Yitirdim yavrumu
Aklımı başımdan zay eyledi.*

(KK.: Şükran T., 38, Kn.)

*Bebek beni del eyledi
Yaktı yaktı küll eyledi
Her kapıya kul eyledi
Gitti de gelmedi yavrum.*

(KK.: Hatice K., 45, Ml.)

*Bebek bir buçuk yaşında
Daha takkesi başında
İstanbul'da var halası
Telfon çekin gelsin başına.*

(D.: Güney B., 20, İmamoğlu K./Ada.)

*Ben yetirdim, ben büyüttüm ele verdim
Aylardır büyüttüm, emeklerim yele verdim
Ne asker eyledim, ne güvey ettim
Yavrum, yavrum, yavrum, yavrum.*

(KK.: Leyla K., 65, Çakallı K./Kilis/Gaz.)

*Benim yavrum melaikeydi
Uçtu gitti elimden
Öte dünyada tutsun kolümdan.*

(KK.: Fatma Ö., Borçka/Ar.)

*Benim kıymetli yavrum
Gözüm görmeden özüm gördü
Yavrum elimden yitirdim seni
Gelmez yola götürdüm seni*

(KK.: Gülsüm A., 45, İç.)

*Beşiğin boş kaldı
Uşağım uşağım
Kime anne olayım
Güzel uşağım
Kime meme vereyim
Benim güzel uşağım.*

(KK.: Gülsün Y., 42, Pazar/Rz.)

*Bir gonca idin yavrum
Açılmadan soldun
Hayata doyamadın
Kara toprağa doydun.*

(KK.: Emine G., 65, Tr.)

*Bir kuş idin uçtun yuvadan
Seni aldı elimizden yaradan.*

(KK.: Nahide Ö., 70, Alaşehir/Mn.)

*Bir sandığım var sırmadan telden
Yedi kardeş idik tomurcuktan
Gülden korkar idik, ölümden ayrılıktan
O da geldi başımızda kışladı benim
küçük kızım.*

*Mezarlığın orta yerinde on iki direk
Yalvardım yakardım geçmedi dilek
Azrailin kestiği sırmadan yelek
O da senin sırtına dar geldi benim yavrum.*

(KK.: Alime T., 71, Dereköy K./Acıpayam/Dz.)

*Canım ana, gözüüm ana
Sütün emdim kana kana
Helal eyle sen bana
Ben ahrete gider oldum.*

(KK.: Elif E., 65, Hatunsuyu K./Ml.)

*Cibil cibil çimdirdiğim
İkil ikil emdirdiğim
Yavrum yavrum yavrum.*

(KK.: Fatma G., 70, Mağara K./İç.)

*Deliktaş'ın kara taşı
Yandı ciğerimin başı
Ak yastık üstüne düşmüş
Yavrumun o güzel başı.*

(KK.: ekiye B., 60, Deliktaş/Sv.)

*Derin kuyunun bakırı
Güzellerin çakırı
Yavrum sensiz yaşamak ne zormuş.*

(KK.: Leman B., 60, Milas/Mğ.)

*Doğmadan konaklar yaptırdım
Senin uğruna evdeki sarı danayı sattırdım
Dokuz ay işe güce baktırmayıp sırt üstü
yatırdım
Vay guzum!*

*Büyüyüp aslan gibi olacaktı
Aşağı yukarı salınıp gezecekti
Ana acıktım diye öteberiyi kıracaktı*

*Selvi boylum, elâ gözlüm, çatık kaşım,
aslanım*

Vay guzum!

(KK.: Ayşe T., 46, Avanos/Nğ.)

*Dokuz ay karnımda büyüttiğim
Aç susuz kalıp karnın doyurduğum
Eller gibi yavrum diye yandığım
Seni bugünler için mi doğurdum
Yavrum yavrum yavrum yavrum.*

(KK.: Elif U., 48, Aydınlık K./Tn.)

*Dokuz ay karnımda götürdüm
Acı ağrılarla doğurup kurtuldum
Bağrıma basıp sevemedim yavrum.*

(KK.: Kadriye B., 40, Nazilli/Ay.)

*Dokuz ay on gün
Karnımda taşıdığım yavrum
Yuvanı kuram dedim kuramadım
Boş beşiğinin yanına nasıl varam yavrum.*

*Karnımdayken nelere özendim
Okullara gitcek, askere gitcek
Devlete, millete yareyecek dedim özendim
Hep özencim karnımda kaldı yavrum.*

(KK.: Sabahat Ö., 41, Banaz/Uş.)

*Dünyasına doymadan
Baharına ermeden
Uçtu gitti yavrum.*

(KK.: Dudu B., 55, Kılcan K./Uş.)

*Dünyaya gelip de doyamadın yavrum
Dünyadan hevesin alamadın yavrum*

*Seni on yılda buldum, bir günde yitirdim
Kolumu kanadımı kırdın yavrurum
Bacıların ağasız kaldı yavrurum.**

(KK.: Hatice B., 69, Şenyurt K./Perşembe/Or.)

*Eledim beledim
Dokuz ay gezdirdim
Toprağa gönderdim.*

(KK.: Annuğ Ç., 50, Akçadağ/MI.)

*Elimde kirmeni
Gezerim gümreni gümreni
Başı tuvaletli
Gözü sürmeli gaybettiğim yavrurum nenni
oy!*

*Nen çalıpda uyutamadım
Kucağımda büyütemediğim
Havaslandığını giydiremediğim yavrurum
nenni oy!*

*Evimizin önü ebegümece
Ebegümeceine dutarlar imeci
Yavrurum derdin neydi de
Bulamadın ilacı yavrurum nenni oy!*

(KK.: Belgizar K., 55, Yz.)

*Ellerin sürüsü çay aşağı akışır
Bizim sürülerde geri geri bakışır
Senin elbisende kime yakışır
Oy yavrurum da kınalım.*

(KK.: Kezban S., 40, Büğüdüz K./Ank.)

*) Bu ağıt altı kız çocuğundan sonra bir oğlu olan ve iki üç gün içinde ölen bir ananın ağıtıdır.

*Evlerinin önü odundur odun
Birini aldım da birini kodum
Yavrum yerine kimleri kodun?*

(KK.: Şerife Ö., Çaykenarı K./Korkuteli/Ant.)

*Ezanlar okunur duymadın mı
Gaflet uykusundan uyanmadın mı
Biricik yavrum ölüp gittin de
Kara yağmurlarla yağmadın mı?*

(KK.: Hatice A., 60, Tire/İz.)

*Kabire giden yavrular geri gelmiyor
Bedel versem guzum kabul olmayor
Dayısı zalımda geri salmayor
Gurbanlar olurum dathı maydın
Ağanın yanında gutlu muyudun?*

(KK.: Ayşe E., 45, Sandıklı/Af.)

*Karadır kaşın ördek
Yeşildir başın ördek
Çift idin tek kaldın
Hani ya eşin ördek. **

(KK.: Saime K., 64, To.)

*Karnımda yaratıldın oğul
Ben seni göremedim oğul
İçimdeki hasretten
Ben sana doyamadım oğul.*

(KK.: Mükerrerem Ç., 34, Camıdağı K./Rz.)

*) Çocuklar çift olur da, birisi ölürse söylenir.

*Karyolasını yüksekçe kurdum
Ninni söyleyerek yanına oturdum
İyi, kötü gün ile dört yaşına getirdim
Felek aldı yavrumu da elimden.*

(KK.: Kezban Y., 60, Göynük K./Nş.)

*Kuru söğüt yerde bitmez
Bitse de kökünü tutmaz
Biri daha olur ama
O da onun yerin tutmaz.*

(KK.: Nazmiye K., 50, Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.)

*Küçük idin büyümeye özendin
Tabutunda güvey gibi bezendin
Mezarım gerdek sanıp güvendin
Gittin ama üç yaşında
Yakışmadı adın mezar taşında.*

(KK.: Sabiha C., 60, El.)

*Melek yavrum kuş gibi uçtu
Sabi kuşunu uçurdular
Melekler onu elimden aldılar.*

(KK.: Şerife Ş., 38, Kızılcaşöğüt K./Çivril/Dz.)

*Meleye meleye düştüm yollara
Ağlarım ağlarım da yüz sürerim otlara
Bir kuzum vardı verdim gitti yadlara
Meleme de koyunum vazgeç kuzundan
Çok analar ayrılmıştır kızından.*

(KK.: Vedia Ç., 56, Ks.)

*Mevhibe'min kaşı kalem eğrisi
Mevhibeme dayanamam doğrusu.*

*Mevhibemin saçı sırma tel gibi
Doktorlar da gelmiş bakar el gibi.*

*Mevhibemi yitirdim görmediniz mi?
Üç gündür ağlıyorum duymadınız mı?*

*Mevhibemin saçı saman sarısı
Koptu gitti ciğerimin yarısı.*

*Mevhibemin salını yüksek götürün
Sağına soluna yastık getirin.**

(KK.: Meryem Ö., 46, Karabıyık K./Sarayönü/Kn.)

*Ne çabuk usandın bizden de ölen ebene, dedene hizmet
etmeye gittin yavrım. Sıpa burunlum, amanın kalem
kaşım, topalak yavrım benim, beni bırakıp nereye gidi-
yon?. Taşlı köyden elma, armut getirmeye mi gidiyon
yavrım?*

(KK.: Seher Ç., 50, Üngüt K./Mr.)

*Neni diyemedim yavrım
Neninden doyamadım yavrım
Yarı yolu kalan yavrım
Kuş kadar olamadın
Kuş yuva kurdu bala uçurdu
Ben seni uçuramadım.*

(KK.: Nazire Y., 42, Çıldır/Kr.)

*): Üç yaşında iken tren yolunda çiğnenen Mevhibe'ye annesinin yaktığı ağıt.

*Nenni çaldım da uyusun diye
Hop ettim de büyüsün diye
Nen dedim de uyutamadım
Güçücüük yavrumu büyütemedim.*

*Aldı elimden gâdir mevlam
Sevgili guzum, gucağımı boş goydu
Gara yerlere de gelin ettim
Ben güçücüük yavrumu.*

(KK.: Durdane Ç., 42, Darıpınar K./Ada.)

*Ninni dedim uyutamadım
Üreledim büyütemedim
Tıpış tıpış yürütemedim
Kadersiz yavrum da birtanem.*

*Ninni deyim ağladığım
Al kundağa bağladığım
Topraklara belediğim
Kadersiz yavrum da birtanem.*

(KK.: Dilber S., 70, Gömeç K./Ky.)

*Olur mu böyle olur mu
Cem'i cemse vurur mu
Özcan Cem'siz kalır mı?*

(KK.: Ayşe T., 46, Af.)

*Oooy!... Medine'm oooy!
Yavrum Medinem oooy!
Büyüttüm becerdim de
Meyvesini yemedim oooy!*

(KK.: Selma Y., Saskara K./Hanak/Kr.)

*Sefa ile büyütemedim
Ninni çalıp uyutamadım
Dünya muradına erdiremedim
Yavrum yavrum yavrum yavrum.*

(KK.: Fadime B., 70, Çr.)

*Sular değilsin çeşmelerden alsam
Yaprak değilsin daldan koparsam
Üzüm değilsin asmalardan alsam
Yavrum yavrum yavrum yavrum.*

(KK.: Fadime Y., 33, Mihalıççık/Es.)

*Ufacık parmaklı yavrum
Elbiseni kime vereyim yavrum.*

(KK.: Şadiye S., 60, Dz.)

*Uçun kuşlar uçun
Yavrumun peşinden koşun
Ben yavrumu tutamadım
Benim yerime siz tutun
Oooy!... Yavrum oooy!*

(KK.: Saadet N., 75, Antakya/Hat.)

*Yavrum, yavrum
Katıklı aş yediremedim
Güllü çorap giydiremedim
Kara topraklara verdim
Yavrum yavrum.*

(KK.: Hayriye U., 40, Zile/To.)

*Yavrum yavrum
Sefa ile büyütemedim
Ninni çalıp uyutamadım
Dünya muradına erdiremedim
Yavrum yavrum.*

(KK.: Fadime B., 70, Çr.)

*Yavrum yavrum yavrum
Canım çıka yavrum
Ben öleydim yavrum
Oooy!... Yavrum yavrum.*

(KK.: Selma Y., 75, Saskara K./Hanak/Kr.)

*Yavrum yavrum yavrum
Kuşlar gibi uçan yavrum
Cennetlere göçen yavrum.*

(Şebinkarahisar/Gm.)

*Yavrum yavrum büyütemedim
Herkes gibi sırtımda gezdiremedim
İl içine katamadım yavrum.*

(KK.: Zehra Ö., 41, Diközü K./Mihalıççık/Es.)

*Yavrumu götürdüler
Dar çukura yatırdılar
Al valaya belediler
Yavrum yavrum yavrum.*

(KK.: Güllü K., 75, Sarıkamış/Kr.)

*Yediremedim, içiremedim
Yokluğunun meydana gelen yavrum
Bizi bırakıp da nereye gittin.*

(KK.: Ayşe T., 46, Avanos/Nş.)

*Yüksek minareden attın kendini
Bilemedim içindeki kırk türlü derdini
Tuktur tuktur diye gezdirdim
Bulduramadım yavrım çareni.*

(KK. : Fatma Y., 60, Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)

F. MASALLAR

Horoz Masalı

Bir varmış, bir yokmuş. Deve tellal iken, pire berber iken, ben anamın beşğini tıngır mıngır salları tüyleri sarı, ibiğı kırmızı bir horozcuk varmış.

Bir gün bu horoz gezerken ayağına bir diken batmış, uğraşmış uğraşmış dikenini bir türlü çıkaramamış. Gitmiş bir kapıyı çalmış, karşısına ihtiyar bir nine çıkmış. «Nine, nine ayağıma diken battı, tatlı canım acıttı, gözlerimden yaşlar akıttı... Şu dikenini çıkarır mısınız?» demiş. Nine : «Peki» demiş ve dikenini çıkarıp, ekmeği pişirmekte olduğu tandıra atmış.

Horoz gitmiş gezmiş gezmiş, akşam üstü gelip ninenin kapısına dayanmış : «Nine, nine dikenimi versene» demiş. Nine, dikenini tandıra attığını söyleyince horoz başlamış tepinmeye... «Ya dikenini, ya ekmeğini, ya dikenini ya ekmeğini ver» diyerek. Sonunda dikeninin yerine nineden bir ekmeği alarak yola koyulmuş.

Giderken, giderken koyun satan bir adama rastlamış. Adama : «Şu ekmeğimi sende dursun, ben biraz gezip, geleyim» demiş. Horoz gidince, karnı çok acıkan adam ekmeğini yemiş. Horoz akşam üstü gelmiş koyuncuya, ekmeğini istemiş. Koyuncu da ekmeğini yediğini söyleyince, horoz «ya ekmeğini ya koyunu, ya ekmeğini ya koyunu» diyerek ekmeğinin yerine bir koyun alarak yola düzölmüş.

Giderken, giderken bizim horozcuk bir düğün evine gelmiş. İçeri girerek ev sahibine : «Şu koyunum şurda dursun, ben biraz gezeyim geleyim; sonra gelir alırım koyunumu» demiş. Horoz gittikten sonra düğün evine birçok misafir gelmiş, ev sahibi de koyunu keserek misafirlere ikram etmiş; ben deyim tandır kebabı, sen de etli düğün pilavı...

Derken horoz gelip ev sahibinden koyununu istemiş. Ev sahibi de koyunu düğüne gelen misafirlere yemek yaptığını söyleyince, horoz «ya koyunu ya gelini, ya koyunu ya gelini» diye bas bas bağırmaya başlamış. «Aman horoz, yaman horoz» demişlerse de söz geçirememişler, sonunda gelini vermişler.

Horoz, telli duvaklı gelini alıp yola revan olmuş. Giderken, giderken karşıdan ayağında çarığı, sırtında abası, önünde sürüsü, elinde kavalı ile yağız mı yağız bir çobann geldiğini görmüş. Çoban da karşıdan bir horozla bir gelinin geldiğini görünce, başlamış kavalını keyifli keyifli çalmaya...

Horoz çobanın kavalını çok sevmiş ve çobana : «Gelin senin olsun, kaval benim» demiş. Çobanın canına minnet, hemen gelini almış, kavalı vermiş. Horoz kavalı almış, çıkmış Takke'li dağın tepesine başlamış çalmaya

*Dikeni verdim, ekmeği aldım
Uuu... Uuu... Uuu... Uuu...
Ekmeği verdim, koyunu aldım
Uuu... Uuu... Uuu... Uuu...
Koyunu verdim, gelini aldım
Uuu... Uuu... Uuu... Uuu...
Gelini verdim, kavalı aldım
Uuu... Uuu... Uuu... Uuu...*

(KK. : Şükran T.,38,Kn.)

Keçi İle Yavruları

Bir keçi varmış, keçinin de üç yavrusu... Aaları da Engül, Mengül, Destegül imiş... Ana keçi sabah çıkar gider otlar, akşam eve dönermiş. Dönüşünde de «Engül'üm, Mengül'üm, yavrularım, ben geldim» diyerek kapıyı çalmış. Bunun üzerine yavrular kapıyı açarlarmış. Anne keçi de yavrularını emzirir, sonra da hep birlikte yatar mışıl mışıl uyurlarmış. Anne ertesi günü yeniden otlamaya gidermiş, giderken de «sakın kapıyı benden başkasına açmayın» diye sıkı sıkı tembihlermiş.

Bir gün anne keçi yine erkenden evden çıkmış, her zamanki gibi kapıyı açmamalarını söylemiş. Bunu bir kurt duymuş. Anne keçinin evden iyice uzaklaştığını gördükten sonra kapıyı çalmış. Kalın bir sesle : «Engül'üm, Mengül'üm, Destegül'üm, açın kapıyı, ben geldim» demiş. Kurdun sesi kalın olduğu için yavrular kuşkulanmışlar ve demişler ki «sen bizim annemiz değilsin, annemizin sesi inceydi.» Bunun üzerine kurt gitmiş, az sonra yine gelmiş, kapıyı çalmış ve aynı şeyleri söylemiş. Yavrular bu sefer de «elini uzat da görelim» demişler. Kurt elini kapının aralığından uzatmış. Yavrular bakmışlar ki, bu el annelerinin eline benzemiyor, kapkara bir el. «Sen bizim annemiz değilsin, annemizin eli beyazdı» demişler. Kurt hemen değirmenciye gitmiş, her tarafını una bulamış, yeniden gelip kapıya dayanmış. Kapıyı çalıp, aynı sözleri söylemiş, sonra da una beienmiş elini göstermiş. Bunu gören yavrular kapıyı açmışlar. Kurt hemen içeri dalmış. Yavrular korkularından oraya buraya kaçışmaya başlamışlar. Kurt bunların şaşkınlığından yararlanarak Engül ile Mengül'ü yemiş. Destegül bu arada bir fırsatını bulup ambara giderek saklanmış. Kurt Destegül'ü aramış taranmış ama bir türlü bulamamış. Sonra da karnı doygun, çıkıp gitmiş. Kurt gidince Destegül saklandığı yerden çıkıp, kapıyı kapamış. Bir süre sonra anne keçi otladığı yerden dönüp, kapıyı

çalmış : «Engül'üm, Mengül'üm, Destegül'üm, açın kapıyı, ben geldim. Boynuzlarımla ot, memelerimle süt getirdim sizlere» demiş. Destegül kapıyı açmış yavaşça... Anne keçi kapıyı sadece Destegül'ün açmasına şaşmış, hemen Engül ile Mengül'ün nerede olduklarını sormuş. Destegül de ağlayarak başlarına gelenleri anlatmış. Anne keçi olanı biteni anlayınca çok üzülmüş ve demiş ki : «Bak kurt, ben de sana ne yapacağım.»

Aradan birkaç gün geçmiş. Anne keçi yolda kurtla karşılaşmış ve kurda demiş ki : «İstersen yarın seninle furun yakalım da ekmeğimizi pişirelim.» Kurt da «olur, peki» demiş.

Ertesi gün kurtla keçi birlikte odun toplamışlar, furunu bir iyice temizlemişler ve topladıkları odunları furunun içine yığmışlar. Keçi kurda «kurt kardeş, hele bir furunun içine gir de bakiver, acaba içi iyice temizlenmiş mi? Temizlenmişse hemen furunu ateşleyelim.» Kurt furunun içine girip bakarken, keçi hemen odunları ateşlemiş, furunun kapağını da kapatmış. Kurt furunun içinden başlamış bağırmaya : «Keçi kardeş, keçi kardeş etme tutma, aç şu furunun kapısını, yandım tutuştum. Ben ettim, sen etme.» Keçi de dışardan cevap vermiş : «Nasıl... Sen benim yavrularımı acımadan yer misin? Şimdi cezayı çek bakalm.» Kurt yanmış, kül olmuş. Anne keçi de Destegül ile yaşamış gitmişler.*

(KK. : Naciye K., 47, Gm.)

Miti

Bir varmış, bir yokmuş. Vakti zamanında bir karı koca varmış. Bunların hiç çocukları olmuyormuş. Bir gün, bu işe bir ça-

*1) Yaygın olan bu masal, kurdun gördüğü ceza bakımından değişik sonlanıyor. En yaygını da keçinin kurdu uyurken yakalayıp, karnından yavrularını çıkarıp kurtarması ve onların yerine karnın içine taş doldurmasıdır. Kurt taşların ağırlığıyla, eğilip kuyudan su içerken kuyunun içine düşerek boğuluyor.

re bulmak için bir hocaya gitmişler. Hoca kadına : «Bacaya çık, başına kırk tane nohut saçiver» demiş. Kadın hocanın dediğini yapmış. Bunun üzerine kadının yedi tane çocuğu olmuş. Karı koca bu işe çok sevinmişler... Çocuklar giderek büyümeye başlamışlar, evin içinde oynar, yaramazlık yaparlarmış. Bir gün çocuklar öyle yaramazlık yapmışlar ki, anneleri dayanamamış «Allah hepinizin canını alsın!» demiş. Ve çocukların hepsi ölmemiş mi? Ölmüşler de, içlerinden en küçükleri, adı Mıtı olan, küleğin arkasına saklanmış da, ölümden kurtulmuş.

Tarlada çalışan babalarına yemek götürme zamanı gelmiş... Anne ağlamaya başlamış: «Keşke ölmeselerdi... Şimdi babalarına yemeği kim götürecektir? Mıtı hemen saklandığı yerden çıkıp «anne ben ölmedim, ver ben götüreyim yemeği babama...» deyince, annesi çok sevinmiş, bir daha da ağzından ölüm sözü çıkmamış.

(KK. : Zikriye K. 48 Şebinkarahisar/Gr.)

Beceriksiz Kadın

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir adamla beceriksiz, elinden pek iş gelmeyen, herşeyi birbirine karıştıran bir karısı varmış.

Günlerden bir gün adam tarlasını çapalarken önünden bir tavşan geçmiş. Adam da yerden bir taş alıp, tavşana fırlatmış. Taş da gidip tavşana değmemiş mi? Tavşan taşın şiddetiyle yerde debelenirken, adam hemen koşmuş, tavşanı kesmiş, derisini yüzmüş, işini bitirince evine getirmiş. Karısına : «Hanım, şunu sirkeli bir tavşan yahnisi yaptım, akşamda bir güzel yiyelim» demiş. Kadın da «peki» demiş. Adam akşam tavşan yahnisi yiyeceğim diye sevinerek yeniden işinin başına dönmüş.

Kadın bakmış ki sirke şişesi boşalmış. Tavşanı mutfağın orta yerine koyup, boşalan şişeyi doldurayım diye kilere inmiş. Tam sirke küpünün musluğunu açıp, şişeyi dolduracaktı ki, kulağına kedi sesleri gelmeye başlamış. «Eyvah!» demiş, «tavşanı kediler kaptı!». Hemen yukarı fırlamış ki, bir de ne görsün! Tavşanın yerinde yeller esiyor. Ne yapayım diye kara kara düşünürken, aklına sirke küpünün musluğunu açık bıraktığı gelmiş. Kilere inmiş bakmış ki, küpteki sirkenin hepsi yere akmış. Ben bunu nasıl temizlerim diye düşünürken, aklına geçenlerde kocasının eve getirdiği un gelmiş. Un çuvalını sırtladığı gibi, yere dökülen sirkenin üstüne boşaltmış. Un sirkenin hepsini emmiş, ekşili, sirkeli bir hamur olup çıkıvermiş. Kadın bu hamuru almış, kedilerin köpeklerin önüne koymuş, koymuş ama, hiç biri de yememiş. O sırada sokaktan yoğurtçu geçiyormuş. Bari biraz yoğurt alayım da, akşama onu yiyelim, diye düşünmüş. Satıcı yoğurdu tartarken, kadın, ağır çeksin diye kolundaki bilezikleri çıkarmış, terazinin kefesine koymuş. koymuş ama, oradan almayı unutmuş. Az sonra yine bir satıcı «çömlekçi!» diye bağırarak sokaktan geçiyormuş. Kadın satıcıya sormuş: «Bunları neyle veriyorsun?» Satıcı da: «Parayla» demiş. «Senin para dediğin yuvarlak, sarı şeyler mi?» «Evet, onlar...» Kadın, benim adam geçenlerde pazarda inek sattıydı, onun parasıyla alayım, diye aklından geçirmiş. Bütün parayı verip, satıcıdan çömlek almış.

Akşam olmuş, kadının kocası evine gelmiş. Kadın: «Ah!» demiş, «başıma gelenleri hiç sorma!» Adam meraklanmış, «ne oldu?» diye sormuş. Kadın başına gelenleri bir bir anlatmış. Adam da «ne yapalım, nasipten çıkmış» diyerek yoğurdu yemeye koyulmuş. Az sonra bir kıyıda duran çömlekleri görmüş, bunları ne ile satın aldığını sormuş. Kadın, «neyle olacak, geçenlerde sattığın ineğin parasıyla» adam yerinden fırlamış, sa-

tıcının ne yana gittiğini sormuş karısına. «Ben satıcıyı aramaya gidiyorum, sen de biraz bal, biraz ceviz al, kapıyı kilitle, ardından yetiş» demiş.

Kadın kocasının dediklerini yapmış; cevizleri bir torbaya, balı da bir kutuya koymuş, ancak kapının anahtarını bulamadığı için kapıyı yerinden söküp, sırtına vurup, düşmüş kocasının peşine. Biraz gidince kadın kocasını bir ağacın altında kendini bekler bulmuş. Karısının sırtında kapıyı görünce, artık sabrı taşmış : «Allah kahretsin seni! Bu kapıda neyin nesi oluyor?» diye paylamış. Kadın da «ne yapayım, anahtarı bulamadım, ben de kapıyı söktüm, getirdim» diye cevap vermiş.

Az sonra uzaktan at sesleri duyulmaya başlamış. Adam «eyvah» demiş «haramiler geliyorlar... Hemen saklanalım, yoksa bizi öldürürler.» Adam altında oturduğu ağacın tepesine tırmanır, kadın da elindeki torba, sırtındaki kapıyla... Az sonra haramiler gelip o ağacın altına oturmazlar mı? Azcık dinlenirler, sonra çaldıkları eşyaları, paraları saymaya başlarlar. Kadın kocasına : «Adam, benim canım sıkılmaya başladı, ben balı haramilerin başına boşaltacağım» demiş. Adamcağız yapma, etme diye ne kadar yalvarmışsa da, karısına söz geçirememiş. Kadın ağacın tepesinde, elindeki bal kabını haramilerin başına döküvermiş. Haramiler: «Allah Allah!» demişler, «bugün kırağı yerine gökten bal yağıyor!». Hem şaşmışlar bu işe, hem de başlamışlar yalanmaya... Biraz sonra kadının canı yine sıkılmış beklemekten, bu sefer de cevizleri boşaltmış haramilerin başlarına... Haramiler : «Şu Allahın işine bakın, ilkin bal yağdırdı gökten, şimdi de taş yağıyor başımıza» diye kaçışmaya başlamışlar. Kadın dayanamayıp kapıyı da aşağı fırlatınca, haramiler «eyvah, gök yarıldı, başımıza iniyor» diyerek atlarını, eşyalarını, az önce saymaya koydukları paralarını bırakıp kaçmışlar. Kadınla kocası

ağaçdan inip haramilerin bıraktıklarını toplayıp, atlara yükleyerek evlerine getirmişler. Ömürlerinin sonuna kadar da bolluk içinde yaşamışlar.

(KK. : Münevver A., 68, Kü.)

Vezirin Kızıyla Padişah

Çok eskiden bekâr bir padişah varmış. Bir gün vezirini huzuruna çağırarak «sana üç şey soracağım» demiş. «On gün içerisinde cevap veremezsen bilki kafan gitti!» Veziri çaresiz boyunu bükmüş, «sorun efendimiz» demiş. Padişah da sormuş : «Dünyada en tatlı, en kokulu, en kuvvetli şey nedir?» Vezir evine gitmiş, üzgün üzgün düşünmeye başalmış. Vezirin üç tane kızı varmış. En büyüğü gelmiş, babasının üzüntüsünü öğrenmek istemiş. Babası da durumu anlatmış, fakat kızı aldirmayıp, «ben de sandım ki, padişah seni istiyor kızım diyeceksin.» Ortanca kızının da aynı şeyi düşündüğünü gören baba, küçük kızın «niye üzgünsün?» baba sorusuna cevap vermek istemez; kızı üstelleyince, dayanamaz, sıkıntısını söyler. Küçük kız babasına boşuna üzüldüğünü, bundan daha kolay birşeyin olmadığını söyleyerek, padişahın babasından istediği cevabı verir :

«Tatlılıkta karı koca

Kuvvette kısarak

Kokuda taze ekmek»

der. Vezir bunları padişaha söyler. Padişah da cevapları çok beğenir. Padişah bunları vezirin küçük kızının söylediğini öğrenince, «benimle evlenmez mi?» diye sorar. Kız babası aracılığıyla «padişah zenginliğine güvenmesin, bir sanat öğrenmezse onunla evlenmem» diye cevap gönderir. Bunun üzerine padişah halı dokumasını öğrenir, sonra da kızla evlenir.

Aradan epeyce zaman geçer, bir gün padişah değişik kıyafetle halk arasında dolaşmaya başlar. Dükkanlara girip alışverişini inceler. Derken, bu arada bir paçacı dükkanına girer, kimse padişahı tanımaz. Ortadaki bir iskemleye oturur oturmaz, çat diye dükkanın tabanından iki kapak açılır, o da pat diye karanlık bir mahzene düşer. Kendine gelip de, çevresine bakındığında, bir kaç kişinin aynı biçimde buraya düştüğünü görür. Meğer burası birtakım düzenbaz adamların dükkanıymış. Hergün mahzene düşenlerden birini keserek paça yapıp, müşterilerine satıyorlarmış.

Ertesi gün, dükkancılardan biri kesip paça yapmak üzere düşen adamlardan birini almak için aşağıya iner. Padişah, bir adamı paça yapıp satmakla ne kadar kâr ettiklerini sormuş, adam da on altın demiş. Padişah «Ohoo!.. Bu da kâr mı?» demiş. Adam hayretle padişaha bakarken, o devam etmiş: «Ben çok güzel halı dokurum. Size para vereyim, bana yün, tezgah alıp getirin. Hemen dokumaya başlarım, benim dokuduğum bir halıdan en azından yüz altın kazanırsınız, bizi de kesmemiş olursunuz» demiş. Adam yukarı çıkar, ortaklarıyla konuşur, akılları yatar bu işe, aşağı inip padişaha peki der. «Ama bir şartla! Eğer bizi kandırıp, oyalarsan, seni ötekilerden daha ince doğrarız, ona göre...» Padişah da «merak etmeyin, bakın ne güzel halı dokuyacağım. Sizin de cebiniz altınla dolacak.» Yün, tezgah, boya alınır ve padişah başlar halı dokumaya... Halı gittikçe büyür, güzel mi güzel bir halı olur. Padişah halının her bir yanına süslü işaretler koyar; ortasına da yarı yazı, yarı işaretle «ben filanca yerdeki paçacı dükkanındayım, aman beni kurtarın» anlamına gelen nakışlar döker. Halı bitince, dükkan sahiplerine, «bunu böylece padişahın sarayına götürün, ama herkesden önce karısına gösterin, o güzel halılara meraklıdır, bu halıyı yüz altına alır» diye tembih eder. Dükkancılardan iki kişi halıyı

sırtladıkları gibi, padişahın karısına götürüp gösterirler. Kadın halıyı şöyle bir açıp, bir haftadır ortalıkta görünmeyen kocasının izini bulunca çok sevinir; «ben bu halıyı çok sevdim, az bekleyin de istediğiniz yüz altını getireyim» diyerek içeri girer, koruyuculara haber verir, onlar da hemen paçacıları yakalarlar. Padişah da, öteki zavallılar da böylece kurtulmuş olurlar. Paçacıların hemen boyunları vurulur. Böylece padişah da hem karısının, hem de bir sanat bilmenin değerini anlamış olur.

(KK.: Zekiye A., 55, KorkutK./Mş.)

Kara Fatma İle Sıçan Bey

Bir gün kara fatma evlenmeye karar vermiş ve kendine bir eş aramaya çıkmış. İlk bir ata rastlamış. «Benimle evlenir misin?» diye sormuş. At da «evlenirim, ama kafamı kızdırırsan sana çifte atarım» demiş. Kara fatma bu işi beğenmemiş, hemencecik ordan uzaklaşmış. Sonra bir kurbağaya rastlamış, ona da aynı şeyi sormuş. Kurbağa da «evlenirim, ama kafamı kızdırırsan, üstünü başını siğille donatırım» demiş. Bu da kara fatmanın işine gelmemiş, hemencecik uzaklaşmış. Derken bir fareye rastlamış. «Fare benimle evlenir misin?» demiş. O da «evlenirim, ama kafamı kızdırırsan seni kuyruğumla döverim» demiş. Kara fatma sıçan beyin dövme şeklini beğenmiş ve onunla evlenmiş.

Sıçan bey bir gün bir düğün evine giderek hem karnını doyurmak, hem de biraz yiyecek aşırarak eve getirmek ister. Kara fatma sıçan beyi izlerken bir at nalının açtığı çukurun içindeki suya düşer. Çabalar çırpınır bir türlü çıkamaz suyun içinden. Derken bir ayak sesi duyar ve şöyle der :

*Athlar athlar
Takırtısı tathlar
Düğün evine varasınız*

*Sıçan beye diyeyiniz
Saçı uzun Selcan hatun
Boyu uzun mercan hatun
Suya düştü gelsin kurtarsın.*

Bunu duyan atlılardan biri düğün evine gider ve kara fatmanın söylediklerini iletir. Dolapta yemek yemekte olan sıçan bey yavaşça evden süzülüp, yola koyulur. Fakat bu arada vakit epeyce geçer. Kara fatma öfkelenir, çıkışır kocasına. Aralarında şöyle bir konuşma geçer :

*Sıçan bey, sıçan bey!..
Ne var kara fatma?
Elini bana ver beserek
Yoksa ben sana küserek.
Ben de sana basarak, basarak, basarak!..*

der sıçan bey ve kara fatmayı suya basa basa öldürür.
(KK.: Anış D., 65, Deligazi K./Sv.)

Karanlık Adamla Yoksul Kız

Bir varmış, bir yokmuş, iki kız kardeş varmış. Bunlardan biri zengin, biri de yoksulmuş. Zengin bir oğlu, yoksulun da bir kızı varmış. Zengin olan onbeş yirmi günde bir yemek artıklarını bir faytona binerek kardeşine götürürmüş.

Bir gün yine zengin kardeş faytona binip yoksul kardeşine gitmiş. Yeğeni evdeymiş. «Annen nerede?» diye sormuş. O da «evde yok, çamaşır yıkamaya gitti» demiş. Teyzesi de yeğeni-ne elmas yüzük takmış, altın, elmas vermiş «seni oğluma nişanladım» demiş. Akşam olmuş, yoksul kızın anası babası gelmiş. Kız : «Anacığım, babacığım, teyzem beni oğluna nişanladı» diyerek müjdeyi vermiş. Ana baba, kızımız zengin yere gelin gidecek diye çok sevinmişler. Teyze eve gelince «oğlumu nişanladım» de-

miş. «Kime?» diye sorduklarında, «yoksul bir kızkardeşim vardı, onun kızına» demiş. Bunu duyan herkes, sen zenginsin, o yoksul, olur mu böyle şey diye onu ayıplamış. Bunun üzerine, birkaç gün sonra teyze yine yoksul yeğenine gitmiş, bir fırsatını bulup kıza taktığı gerçek mücevherleri yalancılarıyla değiştirmiş. Fakat kız durumu anlamış ve başlamış ağlamaya... Akşam annesi babası gelmiş ki, kızlarının iki gözü iki çeşme. «Niye ağlıyorsun?» diye sormuşlar. Kız da : «Teyzem beni oğluna almayacak. Gündüz geldi, gerçek yüzükle elmasları aldı, yerlerine yalancılarını taktı, gitti» demiş. Bunun üzerine kızın babası, yarın sabah namazından sonra önüne ilk kim çıkarsa kızımı ona vereceğim demiş.

Ertesi gün babası camiden çıkınca ilk rastladığı kimseye : «Benim bir sözüm var,» diyerek olayı anlatmış. Adam da : «Bir şartla olur» demiş, «ben karanlıkta gelip, karanlıkta döneceğim. Benim adım Karanlık Adam'dır. Kabûl mü?» deyince, kızın babası «peki» demiş.

Akşam olmuş, ışık mışık yakmamışlar. Karanlık Adam evlerine gelmiş. Sabaha karşı evden çıkarırken, kıza bir zarf vermiş. «Bu zarfı babana ver, filan kuyumcuya götürsün, ondan para alsın, eve öte beriyle yiyecek alsın» demiş. Kız da adamın dediğini yapmış, zarfı babasına vermiş. Kızın babası zarfı alıp, o kuyumcuya gitmiş, kuyumcu zarfı görünce öpüp başına koymuş, kızın babasına da bir deste para vermiş. Baba bolca yiyecek, içecek almış, artan parayı da Karanlık Adam'a vermesi için kızına vermiş. Fakat Karanlık Adam parayı almadığı gibi, kıza birkaç tane daha zarf vererek, babasının bu zarfları filan filan fiian ustalara götürmesini tembihlemiş. Kızın babası zarfları o ustalara götürmüştü. Ustalar zarfları öpüp başlarına koymuşlar, sonra hepsi bir araya gelmiş, yoksul ailenin yoksul kulübesini yıkarak yerine bir saray yapıp, içini dayayıp döşemişler.

Aşçılar, işçiler tutulmuş, bir istedikleri iki edilmemiş, ana kız hanım hanım yaşamaya başlamış, babasının da itibarı artmış. Karanlık Adam yine karanlıkta gelip, karanlıkta gidiyormuş.

Öte yandan kızın teyzesi yine oğlunu evlendirmeye kalkmış. Bir de kız bulmuş oğluna. Düğünden bir gün önce «kalkıp kız kardeşime gideyim, hiç değilse gelen konukların ayakabılarını çevirirler de, bir işe yararlar» demiş kendi kendine. Artan yemekleri, ekmek kırıntılarını toplayarak bir faytona atlamış, kardeşinin evine gelmiş. Gelmiş ama, bir de ne görsün, o yoksul kulübe gitmiş, yerine kocaman bir saray gelmiş. «Hele bir kapıyı çalayım da, bizimkilerin nereye göçtüklerini öğreneyim» demiş. Çalmış kapıyı, masal bu ya, kapıyı yeğeni açmış. Teyzesi yeğenini altına elmasa batmış görünce bir şaşırır bir şaşırır ki, küçük dilini yutar, bir süre konuşamaz. Sonunda «ne o, sen evlendin mi?» der. Kız da olanı biteni bir bir anlatır. «Babam beni Karanlık Adam'a verdi. Adam karanlıkta gelip, karanlıkta gidiyor, ama bizi de beyler, hanımlar gibi yaşatıyor.» Bunun üzerine teyze ilk niyetini değiştirip, «oğlumun yarın düğünü var, sizi de davet etmeye geldim, yarın sen de gel» der. Kız da : Karanlık Adam izin verirse gelirim, vermezse gelmem» der.

Akşam Karanlık Adam geldiğinde, kız teyzesinin davetini söyler. Adam da «peki» der; «yalnız yarın ben sana iki bohça göndereceğim, birindekilerini sen, ötekilerindekini gelin giyecek, sakın unutma» der. «Haa bir de, gelinle güveyi koltuğa da sen vereceksin, bunu da unutma» der. Ertesi gün faytona binip düğün evine giderler. Kız teyzesine «Teyze, gelinini ben giydirip, ben koltuğa oturtacağım. Karanlık adam böyle dedi» der. Teyze de Karanlık Adam'ın gönderdiği giysi bohçasını görünce razı olur. Gelinle kız birlikte giyinirler. Çok da güzel olurlar. Kızı koltuğa atarken, teyzesinin oğlu karısı olacağı beğenmez, teyzesinin kızını ister. Kız da «tövbe olmaz» der, «ben Karanlık Adam-

dan vazgeçemem.» Bunun üzerine kıza «gel bu işe razı ol, zaten sen Karanlık Adamı tanıyorsun bile, yüzünü hiç görmediğin ki» derler. Kız : Ben onu elinden tanırım» der. Derken kız bir perde arkasına alırlar, kız düğün evindeki herkesin elini teker teker tutar, fakat bu elerin hiç biri Karanlık Adam'inkine benzemez. Geriye kala kala bir tek adam kalır. Kız son bir umutla bu eli tutar ki, aman ne güzel, Karanlık Adam'ın eli değil mi! Meğer Karanlık Adam ülkenin padişahıymış.

Bundan sonra kırk gün, kırk gece düğün yaparlar. Onlar ermiş muratlarına, biz çıkalım kerevetlerine.
(KK. : Vasfiye Ç., 63, Akçaabat/Tr.)

Heçen İle Meçen

Heçen ile Meçen bir karı koca imişler. Bunnarın da Gönülleraçan adında bir kızları varmış. Bu gızı padişahın oğluna gelin etmişler. Gızlarını garipseyen Heçen ile Meçen onu görmeye gitmişler. Gızları anasıyla babasını eyi garşılamiş, altı cam, üstü cam bir odaya misafir etmiş. Gece olunca, ay cam odaya vurmuş, bunnar uyanmışlar. «Heçen» demiş kocası «Meçen'e». O da «Ne diyon Heçen?» demiş. «Baksana Gönülleraçan'ın gırıkları (oynaşları, sevgilileri) gelmiş, hadi camları gırak, onları bir eyice dövek» demiş. Ne gadar cam varsa hepsini bir eyice gırmışlar. Zabah olunca gızları gelmiş bakmış ki, her bir yan cam gırığı. Anasına babasına bir eyice gızmış, bağırmış çağırmış, onları ertesi gün gaz damına misafir etmiş. Gece yarısı olunca gazlar bitlenmeye başlamışlar. Bunun üzerine adam «Heçen» demiş karısına, «ne diyon Meçen?» demiş o da. «Gönülleraçan'ın annaşılan eli değımiyor heç, bahsana gazlar bitlenmiş, gel onları bir güzel yihayah.» Bir gazanda su gaynatıp, gazları bastırıp, bastırıp çıharmaya başlamışlar. Gazların hepsiciğı de haşlanıp ölmüşler. Zabah olmuş, gızları gelmiş ki, ne görsün, gazların hepsi telef olup getmişler. Çok gızmış gızları. Hizmetçilerine

«bunnarı gatran damına yatırın» demiş «zabahleyin de sevkedin gitsinler.» Gece yarısı olunca Heçen ile Meçen gatranı gara misyağı sanıp, bir eyice üstlerine sürmüşler. O kadar çok sürmüşler ki, birbirlerine yapışıp kalmışlar. Zabahleyin hizmetçiler bunnarı birbirlerine yapışık bulunca Gönülleraçan'a haber vermişler. Gönülleraçan çok çok kızar emme, elinden de bişey gelmez. Bunnarı hamama yollar, bir eyice yihadır. Ondan sonra da bunnara bir heybe dolusu altın, elmas, gumaş, ayakkabı, yiyecek verir, evlerine gönderir.

Heçen ile Meçen evlerine giderken yolda bir garga görürler. Adam karısına «Meçen» der, o da «ne diyon Heçen?» diye sorar. «Bah, cak cak gardaşın ayahları üşümüş de sekteleyip duruyor, gel şu ayakkabıları ona vererek» demiş. Bunun üzerine ayakkabıları oraya bırakmışlar. Derken bir kavağa rastlamışlar. Bakmışlar gavak ırgalanıp bir o yana bir bu yana sallanıp duruyor. Gavak da üşüyor diye elbiselik gumaşı da ona vermişler. Yani gumaşı gavağın üstüne dolamışlar. Yola devam ederken bakmışlar ki, toprak susuzluhtan çatlamış. Toprak ağzını açlıhtan açmış diyerek yiyecekleri de çatlağın arasına dökmüşler. Sona bir çobana rastlamışlar, «Al sana bir heybe dolusu altın, bize sümüklüsünden bir goyun ver» demişler. Çoban en güzel goyunlarını getirmişse de, onnar sümüklüsünü almışlar, getmişler. Eve gelincek, goyunu kesip gavurmasını yapmışlar, gazana goymuşlar, odun kesmeye getmişler. Yolda bir satıcıya rastlamışlar. «Sahın bizim şu eve gidip, eşiğin altındaki anehteri alıp, içeriye girip, gazanın içindeki gavurmayı yemeyesin» demişler. Satıcı da «siz heç merak etmeyin» demiş. Demiş ama, hemen anahteri alıp, gapıyı açıp, gavurmayı bir gözalcene yemiş, gazanın dibinde bir iki et parçasıyınan birgaç kamük birahmış. Heçen ile Meçen eve dönmüşler ki, ne görsünler, gala gala iki et parçasıyla gemükler galmamış mı! «Olsun» demişler, «biz

de bunnarınan garnımızı doyururuh.» Yemiş içmiş, has muradlarına ermişler. Onnar ermiş muradlarına, biz çihalım kerrevetlerine.

(KK.: Belgizar K., 55, Yz.)

Kafadan Sakat Ana ile Oğlu

Zamanında ben Göce'deydim... Bir oğlan çocuğum vardı, öksüz... Yarma'ya götürüyüm de para kazansın dedim. Kattım önüme, düştük yola... Gele gele geldik Yarma'ya... Bir eve konuk olduk. Hoş beş, altı boş. Çaldık kapıyı, girdik içeri. «İşte biz köyden geliyoruz. Bu çocuğun babası yok. İsterimki burada kalsın, para kazansın, zengin olsun, köyümüze, Göce'mize dönsün.» dedim. Ev sahipleri de «aman o çocuk bize gerek, koy da git» dediler... Sevindim, koydum, köye döndüm.

Ben köye döndüm amma üç sene geledim. Ne diyecen işte, acık kafam sakat. Başkası olsa döker, düşünür, bu çocuk n'aptı, n'etti diye... Dediğim gibi kafa sakat bende, hiç aramadım.

Üçüncü senenin baharında köyümüzdeki ağaclar bir erik döktü, aman bir erik döktü, tam da Memed'imın sevdiği erikler. O zaman göğsümün ucu sızladı, analık ne de olsa... Eriklerden çokcana derledim, topladım, kırk yamalı bir heybeye koydum, Memedim'in yoluna düştüm.

Geldim Yarma'ya... Evin kapısını açtım, girdim içeri. Beni bir adam sandılar, baş köşeye buyur ettiler. Aman Memed'imi bir sevmişler, bir sevmişler... Beni canla başla ağırladılar. Heybeyi onlara vermedim, dedim ya acık kafam sakat. Akşam yemeğine onlar dışarda hazırlık yaparken, erikten bir tane aldım ağzıma attım. O erik oldu bir dert, dişimle yanağımın arasına

tortop yapıştı kaldı. Hay atmaz olaydım. İçeri girdiler, yanağı-
mın şişini gördüler, doktor çağırdılar. Doktor geldi, çeneme bir
yumruk attı, eriği çıkardı ağızımdan. Hoş beş, altı boş.

Sabah oldu... Memed'in anasıdır diye yağınan, reçeliyenen,
kaymağıyınan, çökeleğiynen bir sofraya düzmüşler ki, kırk yıl ha-
tırımran gitmez. Yemeye utandım. Akşam oldu, reçel aklıma
düştü, cam gibi parlar. «Kalkıyorum, mutfağa gidiyim, biraz yiyim»
dedim. Sessizcene mutfağa gittim, reçel kúpüne elimi daldırdım
avuçladım, bir de ne olsa kızıma diyeyim, oğluma diyeyim, kúp
elime yapıştı mı, bir türlü ayrılmaz. Hay sakat kafa, ne yapayım,
ne edeyim, derken bahçede bir taş parlar gördüm. Gittim küple
birlikte, kolumu küple kaldırıp bir vurdum ki, koca bir adam al-
nından kanlar akarak ayağa kalktı. Rezil, kepaze oldum. Meğer-
se bahçıvanmış. Bahçıvanı sardılar, sarmaladılar. Biz de yattık,
uyuduk.

Memed'in anasıdır diye, birşey demediler; yavrumu çok
sevmişler, uysal, masum, beni de bir adam sandılar besbelli.

Sabah oldu, yavrumnan sarmaştık, koklaştık. Gece oldu
yattık. Yattık ama, yatamadım. Kalkıp bir kayıt evini dolanayım
dedim. Kayıt evine bir girdim ki, tepede asılı pastırma misler
gibi kokar. Canım çekti. Uzandım elim yetişmedi. Sırtımdaki
göyneğimi çıkarıp atayım, dedim... Göynek gitti, yapıştı pastır-
manın üstüne. Çıkardım donumu attım, belki pastırma düşer
diye... O da gitti onların üstüne yapıştı kaldı. İrezil olacağım,
çırıl çıplak kaldım mı sana orta yerde. Ne yapayım, ne edeyim
derken bahçede gezinen bir at gördüm. Üstüne bineyim de,
uzanıp öteberimi alayım, dedim. Atlayıp atın üstüne, kayıt evine
girdim. At içeri girince, niyedir bilmem, başladı dört dönmeye...
Orada ne kadar kab kaçak, tandır ocak varsa şangur şungur
döktü bitirdi. Bir de baktım bütün ev halkı kayıt evinin kapısına

dizilmişler. «Atın üstünde et var!» diye biri bağırdı. «Et değil, benim o» diye inledim. «Ne işin var orada?» dediler. «Pastırma yiyeceğidim» dedim, «Hay Allah canını almasın, sofrada yiyeydin ya!» dediler. «Utandım» dedim. Memed'in hatırını beş paralık ettim.

Ertesi günü kırk yamalı heybemi, Memed'imi önüme katıp : «eben de Memedin de senin olsun, hele bir köyüne git» dediler. İşte şimdi köye dönüyoruz.

(KK. : Zeliha B., 60, YarmaB./Kn.)

Ekler

1. KAYNAK KİŞİ KÜNYE DİZİNİ

- Abide İ., 46, 3, İO, DB (To.)
Adile E., 52, 2, ÖY, DB (Sırataşlar K./Halfeti/Ur.)
Adile U., 47, 3, İO, DB (Alaşehir/Mn.)
Adviye A., 7, (Zile/To.)
Adviye B., 45, 3, OO, DB (Bo.)
Ahmet B., 31, 3, ÖY-OYB, 1 (Hamur/Ağ.)
Ahmet Ç., 71, 3, OO, DB (Simav/Kü.)
Ahmet D., 44, 1, L, DB (Dazkırı/Af.)
Ahmet K., 8, İO, DB (Tk.)
Ahmet P., 12, İO, 12 (Adapazarı/Sk.)
Ali B., 32, 2, L, 15 (Sağlık K./Görece/Gr.)
Ali Ö., 7, ÖY-OB, 5 (Silifke/İç.)
Ali S., 60, 2, ÖY-OYB, DB (Ayışığı K./Yayladağ/Hat.)
Ali U., 47, 3, İO, 20 (Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)
Alime T., 71, 2, ÖY (Dere K./Acıpayam/Dz.)
Aniş D., 65, 7, ÖY, DB (Deligazi K./Sv.)
Annuğ Ç., 50, 4, ÖY DB (Akçadağ/MI.)
Arif D., 67, 5, İD, 54 (Keban/El.)
Asiye H., 67, 2, ÖY, 40 (İskilip/Çr.)
Asiye K., 60, ÇV, ÖY, DB (Mucur/Krş.)
Asiye Y., 60, 2, ÖY, DB (Akınar K./Bartın/Zn.)
Avniye K., 42, 3, İO, 18 (Gm.)
Aynur B., 45, 2, L, DB (İst.)
Aynur T., 33, 2, L, DB (Tk.)
Aysel A., 38, 3, L, DB (Kü.)
Aysel P., 36, 3, İO, DB (Adapazarı/Sk.)

Ayşe A., 74, 8, ÖY, DB (Çırakman K./Sm.)
Ayşe A., 30, 2, ÖY, DB (Gürsu/Brs.)
Ayşe A., 40, 3, L, 10 (İst.)
Ayşe A., 30, 2, İO, DB (Yaşyer K./Milas/Mğ.)
Ayşe D., 75, 4, ÖY, 55 (Ama.)
Ayşe D., 36, 6, ÖY, 30 (Nazilli/Ay.)
Ayşe E., 45, 3, İO, DB (Sandıklı/Af.)
Ayşe G., 37, 4, ÖY (Zile/To.)
Ayşe İ., 60., 6, ÖY, DB (Tuzlacık K./Sorgun/Yz.)
Ayşe K., 47, 4, DB (Aksaray/Nğ.)
Ayşe K., 55, 2, ÖY, DB (Ödemiş/İz.)
Ayşe K., 65, 3, ÖY, 39 (Sm.)
Ayşe K., 33, (Uş.)
Ayşe N., 50, 2, ÖY, DB (Lapseki/Ç'kl.)
Ayşe Ö., 44, 1, ÖY, 21 (Tavşanlı/Kü.)
Ayşe P., 46, 6, OO, DB (Bulanık/Mş.)
Ayşe S., 50, 4, ÖY, 40 (Özkonak B./Avanos/Nş.)
Ayşe S., 50, 3, ÖY, OYB, DB (Susuz K./Bucak/Brd.)
Ayşe T., 47, 4, ÖY, 15 (Af.)
Ayşe T., 46, 3, ÖY, DB (Avanos/Nş.)
Ayşe T., 32, 2, ÖY-OYB, DB (Bekiralanı K./İç.)
Ayşe V., 50, 7, ÖY, DB (Sağlık K./Görece/Gr.)
Ayşe Y., 55, 4, (Adı.)
Ayşe Y., 38, 3, İO, DB (Gebiz B./Serik/Ant.)
Ayşe Z., 55, 6, ÖY, DB (Salyoz K./Kelkit/Gm.)
Ayten T., 42, 2, L, DB (Sm.)

Bahriye A., 65, 10, İO, DB (İç.)
Baki A., (D), 20, (Tavuklar K./Hozat/Tn.)
Bedia B., 55, 3, ÖY, OYB, 32 (Hacıhamza B./Çr.)
Behçet Ö., 42, 3, İO, DB (Yaverviran K./Sivrihisar/Es.)
Behice Ç., 38, 4, ÖY, DB (Güneşler K./Adapazarı/Sk.)
Behice G., 46, 5, İO, DB (Ezc.)
Behice K., 45, 3, ÖY, 21 (Ba.)
Belgizar K., 55, 4, ÖY, 12 (Çavuş K./Sorgun/Yz.)
Belkız S., 37, 8, ÖY, DB (Kabaçalı K./Kiğı/Bn.)
Binalı Y., 36, 5, L, DB (Bulanık/Mş.)
Bülent A., 12 (Yukarısallıpınar K./Sarıkamış/Kr.)

Cahide G., 38, 2, ÖY, DB (Lapseki/Çkl.)
Cebrail A., 50, ÇV, ÖY, DB (Çıldır/Kr.)
Cemile B., 46, 3 (Dz.)
Cemile E., 69 (Uş.)
Cemile K., 69, 6, ÖY-OYB, DB (İç.)
Cemile T., 94, 12, ÖY, DB (Bekiralanı K./İç.)
Cemile Ü., 50, ÖY, DB (Pehlivan K./Krk.)
Cemile Y., 25, 3, İO, DB (Akpınar K./Bartın/Zn.)
Cennet Y., 70, 3, ÖY, 28 (Krk.)
Cevriye T., 35, 2, İO, 15 (Zile/To.)

Çiçek Ç., 35, 3, İO, DB (Yukarısalıpınar K./Sarıkamış/Kr.)

Destegül D., 35, 2, İO, DB (Ardahan/Kr.)
Didare T., 70, ÇV, ÖY (Mş.)
Dilber S., 70, 1, ÖY, DB (Gömeç K./Ky.)
Dudu B., 55, 5, ÖY, DB (Kılcan K./Uş.)
Dudu E., 56, 20 (Karaman/Kn.)
Dudu G., 42, 4, İO, DB (Bolvadin/Af.)
Durdane Ç., 42, ÖY, DB (Darıpınar K./Ada.)
Dursun P., 45, 3, İO, 15 (Ceyhan/Ada.)
Dürdane Y., 43, ÇV, ÖY, DB (Vn.)
Düriye B., 70, ÇV, ÖY, DB (Korkuteli/Ant.)
Düriye S., 10, İO (Yerkesik B./Mğ.)

Efendi T., 60, 9, İO, DB (Köle K./Eleşkirt/Ağ.)
Elif E., 65, ÇV, ÖY, 20 (Hatunsuyu K./Ml.)
Elif S., 55, ÖY, DB (Darıpınar K./Ada.)
Elif U., 48, 5, ÖY, 17 (Aydınlık K./Tn.)
Emin G., 73, 6, ÖY-OYB, DB (Kilis/Gaz.)
Emine A., 55, ÇV, ÖY-OYB, DB (Ant.)
Emine A., 43, 4, İO, DB (Çırakman K./Sm.)
Emine A., 46, 4, İO, DB (Mn.)
Emine B., 65, 6, ÖY, DB (Özkonak B./Avanos/Nş.)
Emine Ç., 60, 4, ÖY-OYB, DB (Sv.)
Emine D., 60, ÖY, 33 (Çimenli K./Tr.)
Emine E., 48, 2, İO, DB (Bandırma/Ba.)

Emine E., 48, 5, İO, DB (Tarsus/İç.)
Emine H., 48, ÇY, 10, 30 (Malkara/Tk.)
Emine G., 79, 1, ÖY, DB (Bartın/Zn.)
Emine G., 35, ÇY, İO, 2 (Tire/İz.)
Emine G., 65, 3, İO, 40 (Tr.)
Emine H., 81, 7, ÖY, DB (Çr.)
Emine K., 48, 4, İO, 30 (Bil.)
Emine K., 43, 4, ÖY, DB (Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)
Emine K., 42, 3, ÖY, DB (Değirmenlikız K./Brs.)
Emine K., 43, 2, İO, 33 (Tavşanlı/Kü.)
Emine K., 60, 2, ÖY, 45 (Vize/Krk.)
Emine Ö., 60, 3, ÖY, DB (Alaşehir/Mn.)
Emine Ö., 50, 3, İO, 30 (Ml.)
Emine Ö., 45, 5, ÖY, DB (Zile/To.)
Emine S., 35, ÇV, ÖY-OYB, 20 (Ormanlı K./İnecik/Tk.)
Emine T., 42, 3, ÖY, 24 (Brs.)
Emine U., 53, 2, İO, DB (Karayaka B./Erbaa/To.)
Emine U., 57, ÇV, ÖY, DB (Brs.)
Emine V., 45, 3, İO, 35 (Af.)
Emine Y., 8, İO, 8 (Bartın/Zn.)
Enise C., (D.), 25, (Övündük K./İskenderun/Hat.)
Erdoğan Ö., 8, İO (Yerkesik/Mğ.)
Esmâ A., 60, 4, ÖY, DB (Güneşler K./Adapazarı/Sk.)
Esmâ S., 55, 1, L, 30 (Kc.)

Fadime B., 70, 5, ÖY, DB (Çr.)
Fadime D., 65, 3, ÖY, DB (Sarıç K./Dursunbey/Ba.)
Fadime K., 51, 2, ÖY-OYB, DB (Suluova/Ama.)
Fadime K., 65, 3, ÖY, DB (Nş.)
Fahriye E., 48, (Uş.)
Fahriye K., 48, 5, OO, DB (Ml.)
Faika Ç., 35, 1, İO, DB (Adapazarı/Sk.)
Fati Ç., 55, 2, ÖY, DB (Akpınar K./Bartın/Zn.)
Fatime A., 53, 7, ÖY, DB Kü.)
Fatime A., 27, 5, ÖY, DB (Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)
Fatma A., 72, ÇV, ÖY, DB (Beypazarı/Ank.)
Fatma A., 39, 3, İO, 20 (Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)
Fatma A., 38, 5, İO, DB (Çırakman K./Sm .)

- Fatma A., 31, ÇV, İO, DB (Korkuteli/Ant.)
 Fatma B., 55, 3, İO, DB (Ba.)
 Fatma B., 30, 3, ÖY, DB (Hamur/Ağ.)
 Fatma B., 55, 1, ÖY, 45 (Vize/Krk.)
 Fatma B., 65, 1, ÖY, DB (Yaşyer K./Milas/Mğ.)
 Fatma D., 45, 6, (Akkuş/Or.)
 Fatma D., 60, ÖY, (Ay.)
 Fatma E., 68, 4, İO, DB (Bo.)
 Fatma E., 77, 3, ÖY, 20 (İskilip/Çr.)
 Fatma G., 56, 4, ÖY, DB (Antakya/Hat.)
 Fatma G., 70, 3, ÖY, DB (Bartın/Zn.)
 Fatma G., 10, İO (Diközü K./Mihalıççık/Es.)
 Fatma G., 50, 5, İO, DB (Ereğli/Kn.)
 Fatma G., 51, 1, ÖY, 10 (Hozat/Tn.)
 Fatma G., 70, 8, DB (Mağara K./İç.)
 Fatma H., 40, 3, ÖY-OYB, DB (İskilip/Çr.)
 Fatma K., 50, ÇV, ÖY, 14 (Adapazarı/Sk.)
 Fatma K., 58, 3, (Bayırköy/Bil.)
 Fatma K., 59, 3, İO, 30 (İz.)
 Fatma K., 54, 12, ÖY, DB (Sağlık K./Görece/Gr.)
 Fatma K., 44, 6, İO, DB (Uş.)
 Fatma Ö., 40, 4, OO, DB (Borçka/Ar.)
 Fatma Ö., 70, ÇV, ÖY, 20 (Hatunsuyu K./Ml.)
 Fatma S., 72, ÇV, ÖY, 35 (Ormanlı K./İnecik/Tk.)
 Fatma T., 63, 2, ÖY (Ada.)
 Fatma T., 70, 7, ÖY, DB (Bekiralanı K./İç.)
 Fatma V., 45, 3, ÖY, DB (Bil.)
 Fatma Y., 60, 4, ÖY, DB (Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.)
 Fatma Y., 68, 4, ÖY (Es.)
 Fatma Y., 44, ÇV, İO, 5 (Sandıklı/Af.)
 Fatma Y., 43, ÖY, DB (Yenice K./Bozdoğan/Ay.)
 Fehime V., 57, 2, ÖY, DB (Ezm.)
 Fehime Y., 33, 2, İO, 23 (Mihalıççık/Es.)
 Ferdane E., 70, 1, İO, DB (Malkara/Tk.)
 Feride S., 43, 3, ÖY, DB (Dalıca K./El.)
 Feriha G., 47, 5, İO, 30 (Adapazarı/Sk.)
 Feriha Y., 36, İO, DB (Nğ.)
 Fethiye B., 45, 4, İO, 40 (Üçpınar K./Polatlı/Ank.)

Fevziye A., 54, 4, İO, DB (Ant.)
Fevziye M., 65, 2, ÖY, DB (Brs.)
Fikret T., 33, 4, ÖY-OYB, DB (Dallica K./El.)
Fikri K., 58, 4, OO, DB (Aksaray/Nğ.)
Fikri Ş., 47, 3, L, (Pülümür/Tn.)
Fikriye H., 45, 8, ÖY, 30 (Sv.)
Fikriye K., 31, 3, İO, DB (Tülmen K./Ur.)
Fitnat Ç., 70, 5, (Uzunköprü/Ed.)
Fürüzan Ö., 45, 3, OO, DB (Milas/Mğ.)

Gökalp K., 36, 3, L (Sarıkamış/Kr.)
Güle K., 49, 5, İO, DB (Sarıkamış/Kr.)
Gülçin K., 10, İO, DB (Vize/Krk.)
Güle K., 60, ÇY, İO, DB (Sarıkamış/Kr.)
Gülen G., 40, 5, İO, DB (Tr.)
Gülgün T., 15, OO (Yerkesik B./Mğ.)
Gülizar K., 37, 1, L, DB (Kc.)
Güllü Ç., 80, 5, ÖY, DB (Ardahan/Kr.)
Güllü K., 75, 4, ÖY, DB (Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.)
Güllü K., 75, 9, ÖY, DB (Sarıkamış/Kr.)
Güllü P., 76, 8, ÖY, DB (Silbis K./Ezc.)
Güllü Ü., 41, 6, ÖY-OYB, DB (Şarkışla/Sv.)
Gülperi D., 39, 4, İO, DB (El.)
Gülşen M., 32, 2, İO, 15 (Hazineedar K./Devrekani/Ks.)
Gülser T., 32, 1, İO, DB (Ödemiş/İz.)
Gülsüm A., 45, 2, İO, DB (İç.)
Gülsüm B., 60, 7, İO, DB (Krs.)
Gülsüm Ç., 45, 5, ÖY, DB (Değiş K./Karaman/Kn.)
Gülsüm T., 28, 3, ÖY, DB (Pazar/Rz.)
Gülsüm T., 88, 4, ÖY, DB (Uluborlu/Isp.)
Gülsün Y., 42, 2, ÖY, 25 (Pazar/Rz.)
Gülşen B., 23, ÇY, L, 6 (Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.)
Gülşen K., 68, 6, ÖY, DB (Akkuş/Or.)
Gülümser Ç., 45, 2, İO, DB (Dz.)
Gülüzar B., 62, 5, ÖY, DB (Çr.)
Gülüzar Ş., 39, 4, OYB, DB (Mr.)
Güner E., 35, 4, İO, DB (Bulanık/Mş.)
Güner S., 38, 6, OO, DB (Bulanık/Mş.)

Günnihal T., 22, 1, İO, 5 (Yerkesik B./Mğ.)
Güzel Ç., 56, 4, ÖY, 41 (Keban/El.)

Hadiye K., 45, 3, DB (To.)
Hacer Ç., 60, 2, ÖY, DB (Bolvadin/Af.)
Hacer E., 74, 5, ÖY, DB (Isp.)
Hacer N., 50, 3, İO 4 (İz.)
Hacer P., 42, 7, İO, 30 (Yuva K./Kırkkale/Ank.)
Hacer Ş., 55, 6, ÖY, DB (Mr.)
Hacile Ö., 40 4, İO, 12 (Gürsu/Brs.)
Hafize A., 38, 5, İO, DB (Ank.)
Hakime Ç., 32, 3, İO, DB (Karayaka B./Erbaa/To.)
Halil Ö., 50, 4, L, 20 (Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)
Halime Y., 48, 2, ÖY-OYB, DB (Pelit K./Burhaniye/Ba.)
Halise A., 54, 5, (İncidere K./Yomra/Tr.)
Halise Ç., 67, 3, ÖY-OYB DB (Simav/Kü.)
Hama K., 55, 4, ÖY, DB (Yarma B./Kn.)
Hamdi S., 65, 3, İO, DB (Yaşyer K./Milas/Mğ.)
Hamide G., 36, 5, ÖY, DB (Sv.)
Hamide E., 12, İO 12 (Sv.)
Hamide Ö., 55, 3 ÖY, 50 (Ödemiş/İz.)
Hamiyet K., 10 (Yukarısallıpınar K./Sarıkamış/Kr.)
Hanife S., 55, 3, ÖY, 40 (Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.)
Hanife T., 83, 3, ÖY, DB (Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.)
Hanife V., 40, 5, İO, DB (Merzifon/Ama.)
Hanife Y., 46, 6, ÖY, DB (Adapazarı/Sk.)
Hasan C., 78, 4, Medrese, DB (Kilis/Gaz.)
Hasan H., 73, 7, L, DB (İz.)
Hasan P., 45, 9, İO, DB (Köle K./Eleşkirt/Ağ.)
Hasan Y., 41, 2, İO, DB (Bartın/Zn.)
Hasibe K., 60, 4, ÖY, 25 (Ama.)
Hasibe U., 60, 5, ÖY, DB (Uş.)
Hatice A., 50, 2, OO, 27 (Göynük/Bo.)
Hatice A., 40, 2, İO, 8 (Sm.)
Hatice A., 60, 2, ÖY, DB (Tire/İz.)
Hatice A., 37, 5, L, DB (Tn.)
Hatice A., 65, 2, ÖY, DB (Uluborlu/Isp.)
Hatice B., 49, 1, ÖY, DB (Bayat/Çr.)

- Hatice B., 35, 4, ÖY, DB (Bayat/Çr.)
 Hatice B., 57, 3, (Dz.)
 Hatice B., 59, 20 (Karaman/Kn.)
 Hatice B., 69, 5, ÖY, DB (Şenyurt K./Perşembe/Or.)
 Hatice D., 60, 1, ÖY, DB (Bayat/Çr.)
 Hatice D., 60, 3, (Bayır K./Bil.)
 Hatice D., 45, 4, OO, DB (Uzunköprü/Ed.)
 Hatice Ç., 40, 5, ÖY, 30 (Gümüşhacıköy/Ama.)
 Hatice K., 52, 6, ÖY, 25 (Barbuzu/ML.)
 Hatice K., 65, 3, ÖY, DB (Bil.)
 Hatice K., 45, ÇV, İO, 25 (ML.)
 Hatice M., 10, İO, DB (İskilip/Çr.)
 Hatice O., 48, 3, ÖY, DB (İncir K./Fethiye/Mğ.)
 Hatice S., 55, 5, ÖY, DB (Dalhca K./El.)
 Hatice S., 41, 3, L, DB (Eminönü/İst.)
 Hatice S., 76, (Uş.)
 Hatice Ş., 60, 3, ÖY, DB (Süleoğlu K./Ed.)
 Hatice T., 6, (Zile/To.)
 Hatice Y., 50, 3, 10 (Dz.)
 Hava A., 45, 5, İO, DB (Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)
 Hayriye A., 70, (Korkut K./Mş.)
 Hayriye E., 65, 3, ÖY, DB (Ayancık/Sn.)
 Hayriye E., 46, 2, ÖY, DB (Mğ.)
 Hayriye Ö., 60, 3, İO, DB (Sn.)
 Hayriye Ş., 45, 5, ÖY-OB, DB (Ezm.)
 Hayriye U., 40, 1, ÖY (Zile/To.)
 Hayriye Y., 32, 4, ÖY-OB, 25 (Ama.)
 Hediye H., 48, ÇY, İO (Dz.)
 Hesna K., 63, 4, ÖY, DB (Sv.)
 Hesna T., 59, 5, ÖY, DB (Uş.)
 Hidaye T., 47, 3, İO, 14 (Mğ.)
 Hikmet A., 68, 4, ÖY, DB (Rz.)
 Hilmi T., 31, DB (Bekiralanı K./İç.)
 Huriye Ç., 43, 4, ÖY, 20 (Suluova/Ama.)
 Huriye N., 42, 5, ÖY, DB (Bor/Nğ.)
 Hürmüs D., 70, 3, ÖY, DB (Gr.)
 Hüseyin K., 72, 5, (Bayır K./Bil.)
 Hüsnüye E., 49, 3, ÖY, 21 (Mn.)

Hüsniye M., 47, İO, (Hazinedar K./Devrekâni/Ks.)

Işık C., 30, 3, L, DB (El.)

İbrahim Ç., 50, 2, OO, DB (Dz.)

İbrahim K., 65, 3, ÖY-OYB, DB (Bayır K./Bil.)

İbrahim K., 47, 3, İO, DB (Brs.)

İclal M., 43, 3, ÖY, DB (Kilis/Gaz.)

İffet K., 90, 6, ÖY, DB (Sarıkamış/Kr.)

İftar A., 45, 3, İO, DB (Af.)

İlyas A., 65, 7, ÖY-OYB, DB (Kü.)

İmmuhan A., 55, 5, ÖY, DB (Sarıkamış/Kr.)

İnce A., 50, 6, ÖY, DB (Akçadağ/MI.)

İpek Ç., 40, 4, ÖY, DB (Asbuğa K./Sarıkamış/Kr.)

İsmail H., 61, 2, OO, DB (Bartın/Zn.)

İsrafil M., 32, 1, L, DB (Bulanık/Mş.)

Kadriye B., 40, 7, İO, 31 (Nazilli/Ay.)

Kadriye Ç., 36, ÇV, İO, 7 (Ada.)

Kadriye T., 55, ÇV, İO, DB (Bandırma/Ba.)

Kamile K., 35, 5, DB (Gümüşhacıköy/Ama.)

Kamile Ü., 54, 2, ÖY, DB (Nazilli/Ay.)

Kazım K., 89, 3, ÖY-OYB, DB (Tr.)

Kezban K., 50, 2, ÖY, DB (Sille B./Kn.)

Kezban S., 40, ÇV, ÖY, 16 (Büğüdüz K./Ank.)

Kezban Y., 60, 9, ÖY, DB (Göynük K./Avanos/Nş.)

Kıymet Ç., 33, 4, ÖY, 13 (Gümüşhacıköy/Ama.)

Kibar Ö., 43, 6, ÖY, DB (Aydınlık K./Tn.)

Latife E., 38, 4, İO, DB (Gaz.)

Leman B., 60, 2, İO, DB (Milas/Mğ.)

Leyla, 86, 3, ÖY, 40 (Kaymazaylası K./Es.)

Leyla K., 65, 9, ÖY, DB (Çakallı K./Kilis/Gaz.)

Lütfiye G., 43, 4, İO, DB (Yiğitler B./Bayramıç/Çkl.)

Lütfiye K., 55, 3, İO, 36 (Bartın/Zn.)

Macide S., 65, 3, İO, 38 (Gölcük/Kc.)

Makbule A., 70, ÇV, ÖY, DB (Yeşilören K./Ama.)

Makbule B., 41, 3, İO, DB (Salihli/Mn.)

- Makbule D., 40, 6, İO, 30 (Toygar K./Nazilli/Ay.)
Makbule E., 52, 5, İO, 20 (Özkonak B./Avanos/Nş.)
Makbule Ö., 65, 7, ÖY, DB (Aydınlık K./Tn.)
Makbule Ö., 67, 6, ÖY, DB (Deligazi K./Sv.)
Makbule T., 37 (Ağ.)
Makbule S., 50, 2, ÖY, 36 (Ayışığı K./Yayladağ/Hat.)
Mebrure S., 45, 4, OO (Dz.)
Mefharet Y., 42, ÖY-OYB, 12 (Ba.)
Mehet E., 75, 4 (Bayır K./Bil.)
Mehmet A., 50, 2, İO, DB (İç.)
Mehmet D., 60, 11, ÖY-OYB, DB (Kü.)
Mehmet K., 34, 3, OO, DB (Vize/Krk.)
Mehmet K., 50, 5, İO, DB (Sarıkamış/Kr.)
Mehmet Ö., 43, 5, ÖY-OYB, DB (Diközü K./Mihalıççık/Es.)
Mehmet T., 66, ÇV, İO, DB (Beypazarı/Ank.)
Melahat A., 33, 5, İO, DB (Hat.)
Melahat E., 42, 4, İO (Hazinedar K./Devrekani/Ks.)
Melahat O., 40, 2, DB (Bayburt/Gm.)
Melahat O., 37, İO, DB (Silifke/İç.)
Melahat Y., 27, İO, 6 (Nazilli/Ay.)
Melek A., 46, 3, İO, 43 (İskenderun/Hat.)
Melek K., 55, 6, ÖY, DB (Sarıkamış/Kr.)
Melek K., 55, 2, ÖY, (Hazinedar K./Devrekani/Ks.)
Meliha B., 40, 2, ÖY, 27 (Kulu/Kn.)
Memduha D., 40, 4, İO, 12 (To.)
Meryem A., 70, 6, ÖY, DB (Akçadağ/MI.)
Meryem A., 60, ÇV, İO, DB (Yaverviran K./Sivrihisar/Es.)
Meryem Ö., 46, 6, ÖY, 3 (Karabıyık K./Sarayönü/Kn.)
Meryem S., 53, 8, ÖY, DB (Kurşunlu/Çkr.)
Mesnet G., 80, 2, ÖY, 15 (Ordu K./Sn.)
Meşkure, 85, ÇV, ÖY, DB (Yeşilören K./Ama.)
Methiye R., 45, 5, L, DB (Mş.)
Mevlüde B., 36, 4, İO, DB (Merzifon/Ama.)
Miyasser A., 51, 7, İO, DB (Zn.)
Mualla Ş., 31, 3, L, DB (Tn.)
Mualla U., 43, 3, OO, 37 (İz.)
Muazzez D., 49, 8, İO, DB (Adapazarı/Sk.)
Muhsiyeye A., 43, 5, ÖY, DB (Gürpınar/Vn.)

Mukaddes Ç., (D) (Kavakyolu K./Ezc.)
Mumine A., 39, 2, OO, 25 (Adapazarı/Sk.)
Musa G., 47, ÖY, 20 (Darıpınar K./Ada.)
Mustafa B., 12, OO, DB (İskilip/Çr.)
Mustafa E., 56, 3, OYV, 45 (Mn.)
Mustafa T., 68, 7, ÖY-OYB, DB (Bekiralanı K./İç.)
Muzaffer Ö., 56, 4, İO, 20 (Rz.)
Müjgan K., 30, 3, L, (Es.)
Mükerrem B., 44, 4, İO, DB (Doydemir K./Polatlı/Ank.)
Mükerrem Ç., 34, 4, İO, DB (Camıdağı K./Rz.)
Mükerrem Ö., 40, 3, İO (Ceyhan/Ada.)
Mükrüme Ö., 44, 6, ÖY, DB (Kaplıkaya K./Harput/El.)
Münevver A., 68, 4, İO, DB (Kü.)
Münevver E., 45, ÇV, ÖY, 20 (Hatunsuyu K./Ml.)
Mürşide H., 52, 2 (Brs.)
Mürşide S., 20, OO, DB (Tire/İz.)
Mürşide U., 42, 3, ÖY, DB (Bayındır/İz.)
Mürvet A., 36, 2, İO, DB (Vize/Krk.)
Mürvet G., 41, 5, İO, 30 (Karakuyu K./Polatlı/Ank.)
Müşerref T., 45, 3, İO, DB (Bo.)
Müzeyyen Ç., 35, 3, ÖY-OYB (Uzunköprü/Ed.)
Müzeyyen K., 40, 3, ÖY, 19 (Af.)

Naciye İ., 39, 4, İO, 15 (Merzifon/Ama.)
Naciye K., 60, 3, ÖY, DB (Biga/Çkl.)
Naciye K., 47, 5, İO, DB (Gm.)
Naciye M., 60, 3, ÖY, DB (Ant.)
Naciye T., (D) (Ml.)
Nadide B., 42, 5, ÖY, DB (Af.)
Nadire B., 63, 5, ÖY, 40 (Sm.)
Nadire K., 40, ÇV, İO, DB (Ant.)
Nafiye E., 75, 8, ÖY, 10 (Tefenni/Brd.)
Naime Ç., 40, 6, İO, 10 (Pınarbaşı/Ky.)
Naime Y., 60, ÇV, ÖY (Mş.)
Narin Y., 42, ÇV, ÖY, 20 (Damlıca K./Çıldır/Kr.)
Nazife B., 32, 4, ÖY, DB (Bağlama K./Nğ.)
Nazire B., 55, 6, İO, 40 (İz.)
Nazire K., 50, 1, ÖY, DB (Bademli B./Ödemiş/İz.)

- Nazire Y., 36, 4, İO, 20 (Keban/El.)
Nazire Y., 90, 2, ÖY, DB (Kelkit/Gm.)
Nazmi Ö., 34, 3, 7 (To.)
Nazmiye A., 35, ÇV, İO, DB (Yeşilören K./Ama.)
Nazmiye K., 50, ÇV, ÖY-OB, DB (Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.)
Nazmiye O., 74, 2, ÖY, DB (İskilip/Çr.)
Nazmiye Ö., 45, 4, ÖY, DB (Sm.)
Nebahat D., 9, İO, 9 (Adapazarı/Sk.)
Nebahat D., 38, 6, ÖY, DB (Mucur/Krş.)
Necdet H., 11, İO, DB (Uluborlu/Isp.)
Nedime Ç., 35, 5, ÖY, 8 (Nş.)
Neriman A., 24, 3, İO, DB (Dz.)
Neriman B., 49, 4, İO, DB (Zn.)
Nermin Ç., 9, İO (Dz.)
Nermin Y., 37, 2, ÖY, DB (Bartın/Zn.)
Nesibe K., 65, 7, ÖY, 40 (Sarayköy/Dz.)
Nevin A., 34, 2, ÖY-OYB, 16 (Bartın/Zn.)
Nevin G., 35, 4, İO (Dere K./Acipayam/Dz.)
Nezahat U., 45, 3, İO, 20 (Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)
Nezihe G., 38, 3, İO, DB (Keban/El.)
Nezihe Ö., 40, 3, DB (Brd.)
Nilgün A., 10, İO (Dz.)
Nimet S., 38, 3, OO, DB (Alpagut K./Bo.)
Nurhan Ç. 24, Çv, İO, 20 (Ormanlı K./İnecik/Tk.)
Nurhan H., 25, 1, İO, DB (Sv.)
Nuri E., 58, 4, İO, DB (Uş.)
Nurigar Ç., 55, 6, İO, DB (Nğ.)
Nuriye A., 65, ÇV, ÖY, DB (Yeşilören K./Ama.)
Nuriye C., 57, 4, ÖY-OYB, DB (Kilis/Gaz.)
Nuriye Ç., 63, 3, ÖY, OB (Kâhta/Adı.)

Olçay Ö., 44, 4, ÖY, DB (Zn.)
Osman B., 60, 5, ÖY, DB (Af.)
Osman D., 65, 3, ÖY-OYB (Bayır K./Bil.)

Ömür K., 45, 3, ÖY, DB (Akpınar K./Bartın/Zn.)
Özer K., 12 (Yukarısallıpınar K./Sarıkamış/Kr.)

Pakize T., 45, 7, ÖY-OYB, 26 (Şebinkarahisar/Gr.)
Penbe B., 61, 4, ÖY, 30 (Af.)
Perihan B., 42, 3, İO, DB (Dz.)
Perihan E., 41, 5, İO, DB (Dz.)
Perihan Y., 39, 5, İO, DB (Şarkışla/Sv.)

Rabia Y., 52, 5, ÖY, DB (Ezm.)
Rabiye T., 70, 3, ÖY, DB (Çamlıtepe K./Pazar/Rz.)
Rafia S., 35, 2, L (Dz.)
Rahime Ç., 50, 3, İO, DB (Sv.)
Rasiha T., 35, 2, OO, 25 (İz.)
Raziye Ö., 59, 20 (Karaman/Kn.)
Refika G., 55, 3, OYB, DB (Gömeç K./Ky.)
Remziye A., 46, 2, İO (Es.)
Remziye B., 38, 4, ÖY (Çubuk/Ank.)
Remziye S., 40, 3, İO, 25 (Tavşanlı/Kü.)
Reşadet Y., 54, 7, İO, DB (İz.)
Rezen B., 35, 3, OO, DB (Milas/Mğ.)
Ruhi Ç., 53, 6, L, DB (Nğ.)
Rukiye A., 35, 2, İO, DB (Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz.)

Saadet A., 45, 8, ÖY, DB (Gölcüğeş K./Hasankale/Ezm.)
Saadet E., 43, İO (Pülümür/Tn.)
Saadet N., 75, ÇV, İO, DB (Antakya/Hat.)
Saadet S., 40, 4, DB (Bayburt/Gm.)
Saadet O., 50, 6, OYB, DB (Mr.)
Saadet Z., 41, 3, OO, 12 (Rz.)
Sabahat H., 44, 3, OO, DB (Tr.)
Sabahat S., 40, 2, İO (Dz.)
Sabiha C., 60, 3, ÖY, OB, DB (El.)
Sabiha T., 40, 1, OO, DB (Üngüt/Mr.)
Sabil A., 40, 3, İO, 20 (Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.)
Sabire K., 66, ÇY, ÖY, 53 (Gm.)
Sabri E., 52, 4, İO, DB (Midyat/Md.)
Sabriye G., 57, 5, ÖY, 17 (Maşukiye K./Kc.)
Sacide K., 38, 3, İO, DB (Düzce/Bo.)
Sadiye A., 48, 2, ÖY-OYB, DB (Gölpazarı/Bil.)

- Saffet Y., 64, 6, İO, DB (Adapazarı/Sk.)
Sahire U., 39, İO, DB (Çimenli K./Tr.)
Saime A., 40, 2, İO DB (Bozdoğan/Ay.)
Saime D., 40, ÇY, L, DB (Mn.)
Saime K., 64, ÇV, ÖY, 9, (To.)
Saime Y., 75, 1, ÖY, 20 (Ceyhan/Ada.)
Sakine Y., 57, 7, ÖY, 50 (Gürpınar/Vn.)
Seliş C., 64, 4, ÖY, DB (Ağ.)
Saliha T., 5 (Zile/To.)
Sane O., 47, 5, İO, DB (Kn.)
Saniye D., 60, 4, ÖY, DB (Adapazarı/Sk.)
Saniye Ö., 47, 2, İO, 28 (Göynük/Bo.)
Sare B., 39, 6, ÖY, 22 (Pazar/Rz.)
Sati T., 52, 1, ÖY,-OB, DB (Erkilet K./Turhal/To.)
Sebahat A., 30, 1, OO, DB (Hat.)
Sebahat A., 38, 3, L, DB (Kü.)
Sebahat Ö., 41, 4, İO (Banaz/Uş.)
Sedat E., 11, İO (Ödemiş/İz.)
Sedirye S., 55, 3, İO, DB (Bulanık/Mş.)
Seher A., 50, 4, İO, DB (Bandırma/Ba.)
Seher A., 52 (Korkut K./Mş.)
Seher Ç., 50, 10, ÖY, DB (Üngüt/Mr.)
Seher Ö., 25, 1, İO, DB (Sv.)
Selçuk T., 32, 2, L, DB (Bekiralanı K./İç.)
Selime H., 59, 3, ÖY, DB (Kü.)
Selma G., 5, ÖY-OYB, 40 (Aşğıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)
Selma Y., 75, 8, ÖY, DB (Saskara K./Hanak/Kr.)
Selman Ü., 45, 1, ÖY, DB (Çırakman K./Sm.)
Semiha E., 45, 3, OYV, DB (Mn.)
Serdar S., 6 (Tn.)
Serpil K., 30, 2, L, 7 (Küre K./Ks.)
Sevim B., 33, 3, İO, DB (Dy.)
Sevim D., 49, 5 (Akkuş/Or.)
Sevim Ü., 32, 3, ÖY, DB (Bozdoğan/Ay.)
Sevgi K., 40, 3, L, DB (Tr.)
Seyithanım A., 33, 2, ÖY, DB (Çubuk/Ank.)
Seza A., 58, ÇY, OO, DB (Tk.)
Sıdıka E., 45, 6, DB (Yarma B./Kn.)

Sıdıka K., 55, 8, ÖY, DB (Ür.)
Sıdıka Y., 48, 4, ÖY, DB (Kaymazyaylası K./Es.)
Sudiye Ö., 85, 5, DB (Bayburt/Gm.)
Suna Ç., 37, İO, 17 (Akçaabat/Tr.)
Süleyman T., 75, 7, ÖY, 50 (Köle K./Eleşkirt/Ağ.)
Süleyman S., 79 (Uş.)

Şadiye İ., 38, 2, ÖY, 8 (Bozdoğan/Ay.)
Şadiye S., 60, 4, ÖY, DB (Dz.)
Şefika A., 74, 4, OO, DB (Bozdoğan/Ay.)
Şefika F., 56, ÇV, ÖY-OYB, DB (Keçiborlu/Isp.)
Şehri İ., 49, 5, ÖY, DB (İncir K./Fethiye/Mğ.)
Şeker T., 45, ÇY, İO, 25 (Zile/To.)
Şerafettin A., (D) (Sn.)
Şerife A., 52, D, İO, DB (Devrekâni K./Ks.)
Şerife G., 72, 6, ÖY, 45 (Çkl.)
Şerife K., 35, 4, ÖY, DB (Tumarlı K./Çkr.)
Şerife Ö., 30, 2, ÖY, DB (Çaykenarı K./Korkuteli/Ant.)
Şerife Ş., 38, 2, İO (Kızılcasögüt K./Çivril/Dz.)
Şerife Y., 59, 4, ÖY, DB (Erkilet K./Turhal/To.)
Şermin Y., 9, İO, DB (Bayat/Çr.)
Şükran T., 38, 5, İO, DB (Kn.)
Şükriye A., 80, 6, ÖY, DB (Ba.)
Şükriye A., 40, 7, ÖY, DB (Sağlık K./Görece/Gr.)
Şükriye S., 38, 3, ÖY, 15 (Gm.)
Şükrü Ö., 55, 7, İO, DB (Yaverviran K./Sivrihisar/Es.)

Tekbiriye Ö., 9 (Zile/To.)
Tenzile B., 55, 4, ÖY, DB (Susuz K./Bucak/Brd.)
Turan G., 30, 2, L, DB (Milas/Mğ.)
Turgut Y., 45, 7, OO, DB (Yz.)
Tülin Y., 10 (Şarkışla/Sv.)

Ulviye H., 59, 2, ÖY-OYB, DB (Bartın/Zn.)
Ummahan B., 55, 8, İO, DB (Yaşyer K./Milas/Mğ.)

Ülfet Ö., 39, ÇV, İO, DB (Ulukent K./Arhavi/Ar.)
Ümmü D., 47, 4, ÖY, DB (Akpınar K./Bartın/Zn.)

Vahide Ö., 70, 6, ÖY, DB (Alaşehir/Mn.)
Vakıfa D., 67, ÖY, DB (Kilis/Gaz.)
Vasfiye Ç., 63, İO, 40 (Akçaabat/Tr.)
Vedia Ç., 56, 2, İO, 36 (Küre K./Ks.)
Vesile A., 61, 4, ÖY, DB (Uluborlu/Isp.)

Yahya B., 46, 4, OO, 30 (Karakuyu K./Polatlı/Ank.)
Yahya Ş., 34, 2, İO, DB (Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.)
Yasemin Ö., 6 (Zile/To.)
Yaşar G., 46, 5, 15 (Ed.)
Yeter G., 32, 4, ÖY, DB (Göynük K./Avanos/Ns.)
Yusuf K., 7 (Yukarısallıpınar K./Sarıkamış/Kr.)
Yüksel E., 9, İO (Ödemiş/İz.)

Zahide D., 65, 5, ÖY, DB (Mn.)
Zahide M., 7, İO, DB (İskilip/Çr.)
Zahire Z., 45, 6, İO, 30 (Musabeyli K./Yz.)
Zakire K., 55, 4, ÖY, DB (Af.)
Zakire T., 85, 6, ÖY, 70 (Gm.)
Zarife Ç., 50, ÇV, ÖY, 20 (Vn.)
Zayide A., 40, 3, ÖY, DB (Kılcan K./Uş.)
Zehra B., 52, ÇV, ÖY, 20 (Hatunsuyu K./Ml.)
Zehra A., 53, 5 (Es.)
Zehra B., 90, 7, ÖY, 60 (Merzifon/Ama.)
Zehra E., 75, 4, İO, DB (Mn.)
Zehra G., 93, ÇV, ÖY, DB (Nğ.)
Zehra G., 66, 4, ÖY, DB (Uluborlu/Isp.)
Zehra Ö., 41, 7, İO, DB (Diközü K./Mihalıççık/Es.)
Zehra U., 42, 5, İO (Dz.)
Zehra Y., 30, 2, İO, DB (Gr.)
Zehra Y., 68, 2, ÖY-OV, DB (Kaya K./Fethiye/Mğ.)
Zekiye A., 55 (Korkut K./Mş.)
Zekiye B., 60, 4, ÖY, DB (Deliktaş K./Sv.)
Zekiye D., 40, 2, ÖY, DB (Sarıkamış/Kr.)

Zekiye K., 50, ÇY, L, 20 (Sarnıç K./Dursunbey/Ba.)
Zeliha B., 60, 4, ÖY, DB (Yarma B./Kn.)
Zeliha G., 75, ÖY, 60 (Diközü K./Mihalıççık/Es.)
Zeliha T., 58, 4, ÖY, 38 (Keban/El.)
Zikriye K., 49, 5, ÖY, DB (Şebinkarahisar/Gr.)
Ziyet G., 80, 3, ÖY-OYB, DB (Simav/Kü.)
Zöhlre A., 45, 5, İO, DB (Gm.)
Zübeyde G., 42, 2, ÖY, DB (Aşağıkaymaz K./Gürpınar/Vn.)

II. YER ADLARI DİZİNİ

A

Ada.
Adapazarı/Sk.
Adı.
Af.
Ağ.
Akçaabat/Tr.
Akçadağ/Ml.
Akkuş/Or.
Akpınar K./Bartın/Zn.
Aksaray/Nğ.
Alaşehir/Mn.
Alpagut K./Bo.
Ama.
Ank.
Ant.
Antakya/Hat.
Asbuğa K./Sarıkamuş/Kr.
AşağıkaymazK./Gürpınar/Vn.
Avanos/Nş.
Ay.
Ayancık/Sn.
Aydınlık K./Tn.
Ayışığı K./Yayladağ/Hat.

B

Ba.
Bademli B./Ödemiş/İz.

Bağlama K./Nğ.
Banaz/Uş.
Bandırma/Ba.
Barbuzu B./Ml.
Bartın/Zn.
Bayat/Çr.
Bayburt/Gm.
Bayındır/İz.
Bayır K./Bil.
Bekiralanı K./İç.
Beypazarı/Ank.
Biga/Çkl.
Bil.
Bo.
Bolvadin/Af.
Bor/Nğ.
Borçka/Ar.
Bozdoğan/Ay.
Bozlanbaç K./Çekerek/Yz.
Brd.
Brs.
Bulanık/Mş.
Büğüdüz K./Ank.
Büyükhalkalı K./Bakırköy/İst.

C

Camıdağı K./Rz.
Ceyhan/Ada.

C

Çakallı K./Kilis/Gaz.
Çamlıtepe K./Pazar/Rz.
Çıldır/Kr.
Çırakman K./Sm.
Çimenli K./Tr.
Çaykenarı K./Korkuteli/Ant.
Çkl.
Çr.
Çubuk/Ank.

D

Dağistanlı K./Ceyhan/Ada.
Dalıca K./El.
Damlıca K./Çıldır/Kr.
Darıpınar K./Ada.
Dazkırı/Af.
Deligazi K./Sv.
Değirmenlikız K./Brs.
Değiş K./Karaman/Kn.
Dere K./Acıpayam/Dz.
Devrekâni/Ks.
Diközü K./Mihalıççık/Es.
Doydemir K./Polatlı/Ank.
Düzce/Bo.
Dy.
Dz.

E

Ed.
EL
Eminönü/İst.
Erbaa/To.
Ereğli/Kn.
Erkilet K./Turhal/To.

Es.
Ezc.
Ezm.

G

Gaz.
Gegiz B./Serik/Ant.
Gm.
Gölcük/Kc.
Gölcüğeş K./Hasankale/Ezm.
Gölpazarı/Bil.
Gömeç K./Ky.
Göynük K./Avanos/Nğ.
Göynük/Bo.
Gr.
Gümüşahacıköy/Ama.
Güneşler K./Adapazarı/Sk.
Gürpınar/Vn.
Gürsu/Brs.

H

Hacıhamza B./Çr.
Halilbeyoğlu K./Devrek/Zn.
Hamur/Ağ.
Hat.
Hatunsuyu K./Ml.
Hazedar K./Devrekâni/Ks.

I

Isp.
Ist.

İ

İç
İmamoğlu K./Ada.
İncidere K./Yomra/Tr.
İncir K./Fethiye/Mğ.
İnecik/Tk.
İskenderun/Hat.
İskilip/Çr.
İz.

K

Kabaçalı K./Kiğı/Bn.
Kâhta/Adı.
Kaplıkaya K./Harput/El.
Karaağaç/Isp.
Karabıyık K./Sarayönü/Kn.
Karakuyu K./Polatlı/Ank.
Karaman/Kn.
Karayaka B./Erbaa/To.
Kaya K./Fethiye/Mğ.
Kavakyolu K./Ezc.
Kaymazaylası K./Es.
Kc.
Keban/El.
Keçiborlu/Isp.
Kelkit/Gm.
Kılcan K./Uş.
Kızılcasöğüt K./Çivril/Dz.
Kilis/Gaz.
Kn.
Korkut K./Mş.
Korkuteli/Ant.
Köle K./Eleşkirt/Ağ.
Krk.
Krş.

Kulu/Kn.
Kurşunlu/Çkr.
Kü.

L

Lapseki/Çkl.

M

Mağara K./İç.
Malkara/Tk.
Maşukiye K./Kc.
Merzifon/Ama.
Midyat/Md.
Mihalıççık/Es.
Milas/Mğ.
Ml.
Mn.
Mr.
Mş.
Mucur/Krş.

N

Nazilli/Ay.
Nğ.
Nş.

O

Or.
Ordu K./Sn.
Ormanlı K./İnecik/Tk.

Ö

Ödemiş/İz.
Övündük K./İskenderun/Hat.
Özkonak B./Avanos/Nş.

P

Pazar/Rz.
Pehlivan köy B./Krk.
Pelit K./Burhaniye/Ba.
Pervari/Sr.
Pınarbaşı/Ky.
Polatlı/Ank.
Pülümür/Tn.

R

Rz.

S

Sağlık K./Görece/Gr.
Salihli/Mn.
Salyoz K./Kelkit/Gm.
Sandıklı/Af.
Sarayköy/Dz.
Sarıkamış/Kr.
Sarnıç K./Dursunbey/Ba.
Saskara K./Hanak/Kr.
Silbıs K./Ezc.
Sırataşlar K./Halfeti/Ur.
Silifke/İç.
Sille B./Kn.
Simav/Kü.
Sivrihisar/Es.
Sm.
Sn.

Sv.

Sorgun/Yz.
Suluova/Ama.
Susuz K./Bucak/Brd.
Süleoğlu K./Ed.

Ş

Şarkışla/Sv.
Şaturoğlu K./Mucur/Krş.
Şebinkarahisar/Gr.
Şenyurt K./Perşembe/Or.

T

Tavşanlı/Kü.
Tavuklar K./Hozat/Tn.
Tarsus/İç.
Tefenni/Brd.
Tire/İz.
Tk.
Tn.
To.
Toygar K./Nazilli/Ay.
Tr.
Tumarlı K./Çkr.
Tuzlacık K./Sorgun/Yz.
Tülmen K./Ur.

U

Ulukent K./Arhavi/Ar.
Uluborlu/Isp.
Ur.
Uş.
Uzunköprü/Ed.

Ü

Üçpınar K./Polatlı/Ank.
Üngüt K./Mr.

V

Vize/Krk.
Vn.

Y

Yarma B./Kn.
Yaşyer K./Milas/Mğ.

Yaverviran K./Sivrihisar/Es.
Yenice K./Bozdoğan/Ay.
Yerkesik B./Mğ.
Yeşilören K./Ama.
Yiğitler B./Bayramiç/Çkl.
Yukarısallıpınar K./Sarıka-
mış/Kr.
Yuva K./Kırkkale/Ank.
Yz.

Z

Zile/To.
Zn.

III. SORU KAĞIDI ÖRNEĞİ

Derleyiciler, Kaynak Kişiler, Cevaplar ve Derlemelerle İlgili Açıklamalar :

1. Soruların cevapları, size verilen deftere okunaklı bir biçimde ve kaynak kişilerden derlendiği gibi «aynen» geçirilecektir. Cevapların içinde yerel sözcükler ve deyimler geçiyorsa, bunların açıklanmaları kaynak kişilerden istenecek ve deftere yazılacaktır.
2. Cevaplar ya da derlenen bilgiler, soru sıralarına göre numaralanarak deftere yazılacaktır.
3. Derleyici; adını, soyadını ve derlemeyi yaptığı yeri, defterin ilk sayfasına **mutlaka** yazacaktır. Derleyici, aynı biçimde, başvurduğu ya da yararlandığı kaynak kişinin ya da kaynak kişilerin; (a. adını ve soyadını; b. yaşını; c. okuma yazma durumunu; ç. çocuğu olup olmadığını; d. kadın, erkek ve çocuk oluşunu; e. orali olup olmadığını ya da kaç yıldan beri orada yaşadığını; f. ilini, ilçesini, bucağını, köyünü) eksiksiz olarak aynı sayfada belirtecektir. Kaynak kişi ya da kişiler şu ya da bu nedenle soyadlarını, yaşlarını vb. açıklamak istemezlerse bunlar başka yollardan öğrenilmeye çalışılacak; bu da olmazsa derleyici o konuda kişisel görüş ya da tahminini belirtecektir.
4. Kaynak kişilerin geleneklerine bağlı, orta tabakadan ve oranın yerlilerinden seçilmesine; bunların otuz yaşından aşağı-

olmamalarına; elden geldiğince derleyicilerin akraba ve yakınları arasından ve çocuklarla ilgili âdetleri, töreleri, uygulamaları bilen «görmüş ve geçirmiş» kimselerden —genellikle çocuk anası ve babası kimselerden— seçilmesine özen gösterilecektir. (Sünnet, eğitim, askere gitme ile ilgili sorular kadınlarla birlikte erkeklere; çocuk oyunları ise oyun yaşındaki çocuklara sorulmalıdır).

5. Yukardaki özellikleri taşıyan ve bir arada bulunan iki ya da üç kaynak kişiye aynı zamanda soru sormanın, birbirlerinin söylediklerini düzeltmeleri ve unuttuklarını birbirlerine hatırlatmaları bakımından büyük yararı vardır. Kaynak kişilerin anlayamadıkları, anlamakta güçlük çektikleri sorular ve sözcükler, amacından saptırılmamak koşuluyla onların kavrayabileceği biçimde sorulmalıdır.
6. Soruların iş saatlarının dışında, resmiliği ve yabancılığı elden geldiğince giderdikten sonra, bir soru cevap havasından çok bir «sohbet havası ve sıcaklığı» içinde sorulmasına özen gösterilmelidir. Kaynak kişiler yorulmaya ya da sıkılmaya başladıkları zaman çalışma orada kesilmeli ve daha elverişli bir zamana ertelenmelidir. Arayı fazla uzatmamak koşuluyla çalışma iki ya da üç görüşmede tamamlanmaya çalışılmalıdır.
7. Soruların cevapları ve derlenen bilgiler ilkin müşvedde kağıtlarına geçirilmeli ve hepsi tamamlandıktan sonra, 1. maddede belirtildiği gibi deftere yazılmalıdır. Böylece, verilen bilgiyi acele olarak deftere işlemekten doğacak yanlışlar, eksiklikler ve yazı, anlatım bozukluğu önlenmiş olur.
8. Derleyici, kimi soru kümelerinin altında bulunan (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz

başka neler vardır?) sorularını kaynak kişilerden mutlaka sormalı ve aldığı cevapları yazmalıdır.

9. Konuyla ilgili resim, şekil vb. çizilmek istenirse, bu iş için cevap defteri ya da temiz, düzgün bir kağıt kullanılabilir. Derleyici ayrıca kişisel gözlemlerini, çalışma ve derleme biçimini defterin sonuna özel notlar halinde ekleyebilir.
10. Soru kağıdı, cevapların yazıldığı defterle birlikte geri verilecektir. Soru kağıdını ve defteri teslim etmeden önce, 3. maddedeki bilgilere bir kez göz atılması, eksikler varsa mutlaka düzeltilmesi önemle rica olunur.

S O R U L A R

I. DOĞUM ÖNCESİ

A. GEBELİK ÖNCESİ, GEBELİK, AŞERME

1. Çocuğu olmayan kısır kadınlar çocuk sahibi olmak için ne gibi umarlara başvururlar?
2. Çocuğu olmayan kısır erkekler ne gibi umarlara başvururlar?
3. «Aşeren» kadına bulunduğunuz yerde ne gibi yerel adlar verilir?
4. «Aşeren» kadınlar nelere bakmalı, nelere bakmamalı, neleri yemeli, neleri yememelidirler?
5. Gebe kadına bulunduğunuz yerde ne gibi yerel adlar verilir?

6. Oğlan doğurmak istiyen kadın ne gibi umarlara başvuru-
rur?
7. Kız doğurmak istiyen kadın ne gibi umarlara başvuru-
vurur?
8. Doğacak çocuğun oğlan ya da kız olacağı nelere gō-
re tahmin edilir? Bu tahmin için hangi işlemler ya-
pılır?
9. Gebe kadının ikiz doğuracağı nelere göre tahmin
edilir? Bu tahmin için hangi işlemler yapılır?
10. Kadının gebeliği sırasında yediği içtiği şeyler; yaptığı
işler; baktığı, gördüğü kimseler, hayvanlar, nesnelere;
yaşadığı kimi olaylar doğacak çocuğun cinsiyetini
(oğlan ya da kız oluşunu); güzelliğini, huyunu vb. et-
kiler mi? Etkilerse bunlar nelerdir?
11. Sık sık çocuk düşüren kadınlar, düşüğü önlemek için
nelere başvururlar?
12. Doğumu kolaylaştırmak, sıkıntısız doğum yapabilmek
için hangi umarlara başvurulur?
13. Çocuğun göbek bağı belli bir yere gömülür ya da
beli bir yere konur mu? Konursa, bunu nasıl açıklar-
sınız?
14. Çocuğun «eş»i, ya da «son»u belli bir yere gömülür
ya da konur mu? Konursa bunu nasıl açıklarsınız?
15. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ek-
leyeceğiniz başka neler var?)

II. ADLA İLGİLİ ÂDETLER, TÖRENLER, İNANMALAR, UYGULAMALAR, YEREL ADLANDIRMALAR, BENZETMELER, YAKIŞTIRMALAR

1. Çocuğa asıl adı konurken dinsel bir tören yapılır mı? (Yapılırsa ayrıntılı olarak anlatılacak).
2. Aile içinde, çocuğun adını seçme ve koyma hakkı en çok kime tanınır?
3. Çocuğa doğduğu gün, ay, mevsimlere göre ad konur mu? Konursa bu adlar nelerdir?
4. Çocuğu yaşamayanlar yeni doğan çocuklarına ne gibi adlar koymak isterler? Bu adları koymanın bir nedeni var mıdır?
5. Uğursuzluk getirdi diye çocuğun adı değiştirilir mi? Böyle birşey başınızdan geçti mi ya da böyle birşey hatırlıyor musunuz?
6. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz başka neler vardır?)
7. Bulduğunuz yerde genel olarak çocuklar asıl adlarının dışında nasıl adlandırılır, nasıl çağrılır?
8. Saçından, kaşından, gözünden, burnundan, ağzından, kulağından, boyundan, renginden, şişmanlığından, zayıflığından, kusurlarından dolayı çocuklara adlar takılır mı? Takılırsa, ne gibi adlar takılır?
9. Çocuğun; a) ağzına, b) burnuna, c) cinsel organına, ç) ayaklarına, d) ellerine, e) poposuna, f) karnına... ne gibi yerel adlar verilir?

- 10 Çocuğun; a) elbisesine, b) başlığına, c) ayakkabısına, ç) beşiğine, d) kundağına, e) oturağına, f) emziğine... bulunduğunuz yerde ne gibi yerel adlar verilir?
11. Çocuğun; a) çişine, b) kakasına, c) kusmuğuna, ç) salyasına... bulunduğunuz yerde ne gibi yerel adlar verilir?

III. ÇOCUK GÖRME, YAŞ GÜNÜ, DIŞ HEDİĞİ (BUĞDAYI) VE ÖTEKİ ĀDETLER, UYGULAMALAR

A. ÇOCUK GÖRME

1. Çocuk görme'ye ne zaman gidilir?
2. Çocuğa hediye olarak neler götürölür?
3. Annesine hediye olarak neler götürölür?
4. Çocuk görme'nin bulunduğunuz yerde özel bir adı var mıdır?
5. Çocuk görme'ye gidildiğinde anneye ve çocuğa ne gibi sözler söylenir, dilekler dilenir?
6. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz başka neler var?)

B. YAŞ GÜNÜ

1. Çocuğunuza yaş günü yapıyor musunuz?
2. Eskiden de yaş günü yapar mıydınız, yoksa yeni mi âdet oldu?

C. DIŞ HEDİĞİ (BUĞDAYI)

1. Bulunduğunuz yerde diş hediği âdeti var mıdır?
2. Varsa, diş hediği mi dersiniz yoksa başka bir ad mı kullanırsınız?
3. Diş hediği ne zaman ve nasıl yapılmaktadır?

Ç. ÖTEKİ ÂDETLER, UYGULAMALAR

1. Çocuğa «saç kesme» töreni yapılır mı? Yapılırsa niçin ve nasıl?
2. Çocuğu «satma» âdetini biliyor musunuz? Bu âdet niçin ve nasıl yerine getirilir?
3. Çocuğu «kesme» âdetini biliyor musunuz? Bu âdet niçin ve nasıl yerine getirilir?
4. Doğan çocuk için tarlaya ya da bahçeye ağaç dikilir mi? Dikilirse hangi düşünceyle dikilir?
5. Bu ağacın belli bir adı var mıdır? Ne denir bu ağaca?
6. Bu ağaçla çocuğun hayatı arasında bir ilişki var mıdır? Bu ağacın kesilmesinden, kurumasından çocuk adına endişe eder misiniz? Bunu nasıl yorumlarsınız, açıklarsınız?
7. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekliyeceğiniz başka neler vardır?)

D. BEŞİK KERTME

1. Beşik kertme'si âdetine bulunduğunuz yerde ne ad verilir?
2. Bu âdetin gerektirdiği belli bir tören var mıdır? Yoksa sadece karşılıklı olarak sözleşmekle mi yetinilir?
3. Kimler çocuklarını daha doğar doğmaz nişanlarlar ya da ilerde evermeleri için aralarında sözleşirler?
4. Beşik kertme'sinden sonradan cayıldığı olur mu? Cayılmada ne gibi şeyler rol oynar?
5. Verilen sözden cayma nasıl karşılanır ve yorumlanır?
6. Cayma sonunda nişanlılar ya da aileler arasında tatsızlıklar çıkar mı?
7. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz başka neler vardır?)

E. SÜNNET

1. Çocuk sünnete nasıl hazırlanır? Çocuğun korkusunu ve endişesini gidermek için neler söylenir?
2. En çok hangi yaşlarda sünnet edilir çocuk? Bu konuda belli bir tutum var mıdır?
3. Çocuk hangi yaşa kadar sünnet edilmelidir?
4. Çocuğa sünnette neler giydirilir?
5. Çocuğa sünnet hamamı yapılır mı?

6. Çocuğun ya da çocukların sünetten sonra yatacakları oda, yatak nasıl hazırlanır, süslenir?
7. Sünnet düğünü nasıl yapılır? (Ayrıntılı olarak anlatılacak).
8. Çocuğa ne gibi şeyler hediye edilir?
9. Bulduğunuz yerde «kirvelik» âdeti var mıdır?
10. Bu kimseye bulunduğunuz yerde ne ad verilir?
11. Kirve'nin görevi, çocuk ve ailesi üzerindeki hakları nelerdir?
12. Sünnet olacak çocuk ilerde kirve'sinin kızıyla evlenebilir mi?
13. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekliyeceğiniz başka neler vardır?)

F. ASKERE UĞURLAMA

1. Askere uğurlanan delikanlıya belli bir tören yapılır mı?
2. Askere giden sağ salim geri dönsün diye neler yapılır?
3. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır?)

IV. ÇOCUĞUN GELECEĞİNİ, ZİHİNSEL VE RUHSAL ÖZELLİKLERİNİ ETKİLEYECEĞİNE İNANILAN, YORULAN BELİRTİLER

1. Çocuğun ilerde akıllı, tembel, iyi huylu, huysuz vb. oluşu yediği, içtiği, oynadığı şeylere bağlanır mı? Bağlanırsa bunlar nelerdir?

2. Çocukların doğdukları gün, ay ve mevsimlere göre huyları, gelecekteki işleri, mutlu ya da mutsuz olacakları tahmin edilir mi? Bunun böyle olacağına inanılır mı?
3. Çocuğun seyrek dişli, kalın kaşlı, mavi gözlü, solak vb. oluşları nasıl yorumlanır?
4. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz başka neler vardır?)

V. ÇOCUĞA KIRK BASMASI VE NAZAR DEĞMESİ

A. KIRK BASMASI

1. Çocuğun kırk baskınına uğradığı hangi belirtilerden anlaşılır?
2. Çocuğu kırk baskınından korumak için neler yapılır? Ne gibi umarlara başvurulur?
3. Kırk baskını çocuğu bu durumdan korumak için nelere başvurulur?

B. NAZAR DEĞMESİ

1. Çocuğa nazar değmesi hangi belirtilerden anlaşılır?
2. Çocuğa nazar değmesini önlemek için neler yapılır? Ne gibi umarlara başvurulur?
3. Nazar değen çocuğu bu durumdan korumak için nelere başvurulur?

4. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz neler vardır?)

VI. GELENEKSEL SAĞALTMA İŞLEMLERİ

1. Yürümeyen ya da geç yürüyen çocuklara neler yapılır?
2. Konuşmayan ya da geç konuşan çocuklara neler yapılır?
3. Uyumayan ya da geç uyuyan çocukları uyutmak için neler yapılır?
4. Çok ağlayan çocukları susturmak için neler yapılır?
5. Çok yaramaz çocukları uslandırmak için neler yapılır?
6. Hırıltılı ve hastalıklı çocuklar için neler yapılır?
7. (Bunlardan hangileri hâlen yapılmaktadır? Bunlara ekleyeceğiniz başka neler vardır?)

VII. ERGİNLİK, EĞİTİM, CEZALANDIRMA, KORKUTMA

A. ERGİNLİK

1. Çocuğun ergin hale gelmesi nelerden anlaşılır?
2. Ergin çocuğa ne gibi öğütler verilir?
3. Ergin çocuğa neler izin verilir, neler yasaklanır?

B. EĞİTİM

1. Sizce çocuklar nasıl eğitilmeli, nasıl terbiye edilmelidir?
2. Çocuklar okula gitmeden önce dini terbiye ve ders almalı mı?
3. Çocuklar din konusunda neler bilmeliler?
4. Çocuklara cinsel konularda bilgi verilmeli midir? Verilirse neler anlatılmalı, neler açıklanmalıdır?

C. CEZALANDIRMA

1. Çocuk bir suç işlediğinde, söz dinlemediğinde nasıl cezalandırılmalıdır?
2. Bu cezalar sizce nelerdir? Siz çocuğunuzu nasıl, hangi yolla cezalandırıyorsunuz?

Ç. KORKUTMA

1. Çeşitli durumlarda çocuklar korkutularak uslandırılmalı mıdır?
2. Çocuklar en çok nelerle ve kimlerle korkutulur?
3. (Bunlara ekleyeceğiniz başka şeyler var mı?)

VIII. ÇOCUK OYUNLARI

1. Bildiğiniz yerel çocuk oyunlarının adları nelerdir?

2. Bulduğunuz yerde oynanan birkaç oyunu anlatır ya da oynar mısınız? (Ayrıntılı olarak anlatılacak).
3. Bu oyunlarda ne gibi araç-gereçler kullanılır?

IX. ATASÖZLERİ, SEVGİ VE OKŞAMA SÖZLERİ, KARGIŞLAR, BİLMECELER, NİNNİLER, AĞITLAR, MASALLAR

1. Çocukla ilgili olarak bildiğiniz atasözleri, özdeyişlerden (vecizelerden) ve deyimlerden birkaçını söyleyiniz.
2. Çocukları sever ve okşarken neler söylersiniz?
3. Çocuklarınıza öfkelendiğiniz zaman hangi kargışlarda (beddualarda) bulunursunuz?
4. Cevabı çocuk olan hangi bilmeceyi biliyorsunuz?
5. Çocuklarınıza hangi ninnileri söylersiniz?
6. Ölen çocuklara ağıt yakılır, söylenir mi? Söylediğiniz ve bildiğiniz ağıtlardan birkaç örnek veriniz.
7. Çocuğunuza ya da torununuza anlattığınız masallardan birini anlatır mısınız?
8. (Bunlara ekleyeceğiniz başka şeyler var mı?)